

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת בשלח תשפ"ד

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

כני ברק

**רחוב ירושלים 2
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגראוו

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

והפנה. המקבץ את הבמות ליום השוק. לוקח ושוהט או לוקח ושוהה. עד יום השוק שלשים יום למקחו. ובלבד שלא ישקה את העגונה. המאחרת למקחו שלקח סמוך לעת השוק לא ישקה אותה לאחר יום השוק להשלים שלשים יום למקחה: העגונה. מאחרת כמו הלחן ומענה (רות א) תאחרנה מלהנשא. אלא גמליאל: גזנה. פלי"ר"א. צועק מפני כאב הלב

לא היה יכול להשיב רוחו. לפנים מוויין. רועה בשרות אחרים וגזול את הרבים. שהיו פורעין. בהמה דקה שלחן בחורשין ועל"פ שהיו חורשין סמוך לכותל. ולא היו חורשין בעל בשרות אחרים ומשום חורשין ליכא גזל דאמר לעיל אבל מגדלוין בחורשין ולקמן דף פ"א נמי בתקנת הוושע תיקון שלא יקפיד בעל היער על כך אפי' הכי נעשו מפני שפרדו קטנה היתה בגניהם ושל אחרים היתה. רועה. הבמות שלו. שעשה תשביה. שלא לגדל בהמה דקה עזי. כלבים וזוירים. תנו במתניתין דאסור לגדלן: היה דקה. כלבים ושוועלים. כלבים כבורים. קטנים ונכסים הם ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מדיקדן. החלודות סנאין. גדולות כסנה: לגפר את כותל. מן העבכרים: וורדין. קנה דקמיני. דקים: דמתקאי שקיה. שוקיה גוצין: ככלל בארץ ישראל. שמיום גלות וקנה רבו שם תלמידים ונתישבו שם בישוב קבוע: וידך מאי. הלא יש לך בהמה דקה. חזקה. שם אשתו: תקברינהו לבנה. שאנתו סומך עליה והיא אנה: וכולה לשמור: מבי אהר רב לכלל. רבו מתישבין שם מפני וישיבתו לישנא אחרינא הוא בא ולמנדנו להזהר בכך שראה שם רוב ישראל ושוב קבוע: שבו חפן. ברית מילה על של שעברו עליו שבעה ימים: ישוע חפן. משתה ששועין לפדיון הנו בכור: ישוע מתרגמין פורקן כמו פדיון: רב לא עייל קמיה דשמואל. טעמא אמרין לקמן. שמואל

והמפכה. לוקח ושוהה. פי בקונטרס עד יום השוק ובלבד שלא ישקה העגונה שקדם שלשים יום אותה שלקח באחרונה לא ישלים לה שלשים יום אחר השוק וקשה בדחוספתא (פ"ח) גרס יותר מל' יום וא"כ לפי החוספתא יכול להשהות אחר יום השוק ועוד קשה דלעיל גבי רגל קרי לה אחרונה ותבא קרי לה. ועגונה ועוד שלא חזקי התנא יום השוק פלך ונראה לר"י לפי שהטבח רגיל

לקוח כמה בהמות ביחד ומותר להשהות ובלבד שאפי' העגונה שבקו אותה ששאר החדה אחר בהרותה שלא יוקח יותר מל' יום אף על פי שהיא יחידה ונראה בכל הספרים גרסין שלשים יום ולא גרסין יותר.

מהו להשהות קבעה מיניה. אין גיל דפריגי רבנן עלה דר"ג דכ"פ בקונטרס דמהו להשהות קודם הריגל קבעי מיניה ואמר לזון מותר ולא דוקא נקט קושרה אלא אורחא דמלמא נקט שורבן והה לקשור בהמה דקה לכרעי דמשה כדאמר באלו טריפות (חולין דף נ"ד) חבל היוצא מן המטה עד שישגה מפרסם טוהר ופירש שם בקונטרס שבכך הוא ראוי לקשור בהמה דקה בכרעי המטה דבכ"ח אסרו חג בעבותים עד קרות המזבח שהיו קורשין התקרבנות בכרעי קשור לאשמעוהו דאפילו בקשורים אסור לגדל כי"א להשהות ובחוספתא (פ"ח) נמי משמע דאף קודם הריגל לא שרי להשהות אלא בבית דהבי קמני המטה עד שישגה מפרסם טוהר ופירש שם ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא קושרה בכרעי המטה שאלו לר"ג כו:

דקמיני שקיה. פי שוקו דקון ולהכי נקרא תרעא שיהרגין ניכר בין השוקים מתוך שהן דקים ונראין גבוהים ומשום הכי תנו פ"א דנקלות וחלודות הסנאים רבי יובי אמר ב"ש מטמא כותב ומדיקא וכעדשה בבגוע דמתוך שרגליה גבוהים ודקום מספקא להן שפוא לא היינו חולדה דקרא ויש לה תורת נבילה או שמא היינו היא ויש לה תורת שרץ והנאי דמסיים ומאי שרצא דמתקאי שקיה ח"ק ומאי שרצא חולדה דבתיב בקרא שפאן שקי דמתקאי שקיה שהי' רגליה קצרות ושורצת על הארץ וכן נראה לר"ת חובה תקברינהו לבנה. פ"ח בתמיה וכי דרבה לקבור בגיה שאין עוסקת לגדלן אלא עוסקת לגדל צאן והוי כסנהה היוצאת מלפני השליש ומיהו בפרק שני זוירים (נויר דף נו: ושם גבי תקפת הראש אין שייך לפרש שם דאמר ליה רב אדא בר אבהה לרב הונא לדידך מאן מסוף להו אמר ליה חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה ואין שייך לפרש שם אלא לשון קללה א"ל נמי יש לומר אין יוצאה שתעשש בקבורת בנייה. מבי אהר רב לכלל. פי בקונטרס והוי מתישבין שם מפני וישיבתו והוי רוב שדויתין חפן מישראל ובענין זה פי בפרק קמא דגישין (דף ו' ושם) עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לגישין מבי אהר רב לכלל ונשבעה כל מי שיבוא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין ובשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתבוננה זו אלא להגן לה פישם שאמרו אין מגדליון בהמה דקה כף אמרו אין מגדליון תיה דקה ר' ישמעאל אמר מגדליון וקופין וחלודות סנאים מפני שעשויים לגפר את הכותב מאי חולודות סנאים אמר רב והיה שרצא ואיפא דאמרי תרוא דקמיני שקיה ורעא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתקאי שקיה אמר רב והיה אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה א"ל רב אדא בר אבהה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינפרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה פוליה שניה דרב אדא בר אבהה לא אקיים ורעא לרב הונא מחובה איפא דאמרי אמר רב הונא אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה מבי אהר רב לכלל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבעו הנו ואמרי לה לבי ישוע חפן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

ושם עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לגישין מבי אהר רב לכלל ונשבעה כל מי שיבוא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין ובשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתבוננה זו אלא להגן לה פישם שאמרו אין מגדליון בהמה דקה כף אמרו אין מגדליון תיה דקה ר' ישמעאל אמר מגדליון וקופין וחלודות סנאים מפני שעשויים לגפר את הכותב מאי חולודות סנאים אמר רב והיה שרצא ואיפא דאמרי תרוא דקמיני שקיה ורעא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתקאי שקיה אמר רב והיה אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה א"ל רב אדא בר אבהה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינפרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה פוליה שניה דרב אדא בר אבהה לא אקיים ורעא לרב הונא מחובה איפא דאמרי אמר רב הונא אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה מבי אהר רב לכלל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבעו הנו ואמרי לה לבי ישוע חפן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

ושם עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לגישין מבי אהר רב לכלל ונשבעה כל מי שיבוא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין ובשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתבוננה זו אלא להגן לה פישם שאמרו אין מגדליון בהמה דקה כף אמרו אין מגדליון תיה דקה ר' ישמעאל אמר מגדליון וקופין וחלודות סנאים מפני שעשויים לגפר את הכותב מאי חולודות סנאים אמר רב והיה שרצא ואיפא דאמרי תרוא דקמיני שקיה ורעא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתקאי שקיה אמר רב והיה אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה א"ל רב אדא בר אבהה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינפרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה פוליה שניה דרב אדא בר אבהה לא אקיים ורעא לרב הונא מחובה איפא דאמרי אמר רב הונא אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה מבי אהר רב לכלל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבעו הנו ואמרי לה לבי ישוע חפן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

ושם עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לגישין מבי אהר רב לכלל ונשבעה כל מי שיבוא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין ובשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתבוננה זו אלא להגן לה פישם שאמרו אין מגדליון בהמה דקה כף אמרו אין מגדליון תיה דקה ר' ישמעאל אמר מגדליון וקופין וחלודות סנאים מפני שעשויים לגפר את הכותב מאי חולודות סנאים אמר רב והיה שרצא ואיפא דאמרי תרוא דקמיני שקיה ורעא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתקאי שקיה אמר רב והיה אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה א"ל רב אדא בר אבהה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינפרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה פוליה שניה דרב אדא בר אבהה לא אקיים ורעא לרב הונא מחובה איפא דאמרי אמר רב הונא אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה מבי אהר רב לכלל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבעו הנו ואמרי לה לבי ישוע חפן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

ושם עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לגישין מבי אהר רב לכלל ונשבעה כל מי שיבוא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין ובשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתבוננה זו אלא להגן לה פישם שאמרו אין מגדליון בהמה דקה כף אמרו אין מגדליון תיה דקה ר' ישמעאל אמר מגדליון וקופין וחלודות סנאים מפני שעשויים לגפר את הכותב מאי חולודות סנאים אמר רב והיה שרצא ואיפא דאמרי תרוא דקמיני שקיה ורעא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתקאי שקיה אמר רב והיה אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה א"ל רב אדא בר אבהה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינפרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה פוליה שניה דרב אדא בר אבהה לא אקיים ורעא לרב הונא מחובה איפא דאמרי אמר רב הונא אמר רב עשינו עצמנו בבבל פארץ ישראל לבהמה דקה מבי אהר רב לכלל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבעו הנו ואמרי לה לבי ישוע חפן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

שיהו פרוץ. בהמות החורשין ושלא יקפיד בעל היער על פה ומלמקטין עצים. משרה חבירו וכן עשבים למאכל בהמה: חוץ משרה תלתן. דמעלו לה עשבים הגדילות עמה והתולשן מפסידא את התלתן תלתן מן קטנית ושמה פנוריא: וקופטין נטיעות. מן האילן קוטם בו בלשע וא לא לרביבה ולא יקפיד בעל האילן. חוץ מנורפות של זית. הוצרין זיתין לשרוף מניח שתי גרופות מלא שני אגרוסק

הכי אמר בפרק דביצה (דף ה. ושם) בירט שני יתקספו בו ישראל אפילו בירט שני של ר"ה כ"ש מילה דשרר ע"י נכרי איסורא דאורייתא דבשנת כרפי בהקלות גדולות ושירי נמי ע"י ישראל בירט שני של ר"ה ומיהו אין זה ק"ו דבשנת הדיון הנה ליה למישרי לקבור מת בשבת אלא לפי שהוא מכוונע ומגונה ומתבטליש שנקבר בשבת אע"פ באיסור שבת

שיהו מרעין בהורשין ומלמקטין עצים בשדותיהם ומלמקטין עשבים בכל מקום חוץ מתלתן וקופטנים נטיעות בכל מקום חוץ מגרופות של זית ומעצן היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממונו ומחבין בימה של סבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ועצמין את הספינה ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מלאה כפרום ומחליכים בשבילי הרשות עד שתדר רביעה שנה ומסתלקין לצדי הדרכים מפני יחידות הדרכים והתועה בין הדרכים מפסגו ועולה מפסגו ויורד ומת מצוה קונה מקומו: שיהו מרעין בהורשין אמר רב פפא לא אמרן אלא שיהו בגסה אבל דקה בדיקה ונסה בגסה לא וכל שכן גסה בדיקה דלא: ומלמקטין עצים משדותיהם לא אמרן אלא בהויזמו והיניג אבל בשאר עצים לא ואפילו בהויזמו והיניג לא אמרן אלא במחברין אבל בתלושין לא ואפי' במחברין לא אמרן אלא בלח אבל ביבשים לא ובלבד שלא ישרש: ומלמקטין עשבים בכל מקום חוץ משרה תלתן למימרא תלתן מעלו לה עשבים ורמיניה תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחיבין אותו לעקור אמר רב רביה לא קשיא פאן לורע פאן לורין לורע קשו לה עשבים דמבחישי לה לורין מעלי לה דכי קיימי ביני עשבים מייקבא איבעית אימא פאן לאדם פאן לבהמה דיבין דלבהמה הוא דורעה עשבים נמי מביעי לה ומנא ידעין א"ר פפא שאריה משארי לאדם לא שאריה משארי לבהמה: וקופטין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופות של זית פ"ו ר' תנחום ור' בריים מושבין וכן אהר בנות כביצה בגנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה ואשר כל האילנות מן אובו של אילן ולא מן חודו של אילן מן חדש שאינו עושה פירות ולא מן לטן שהוא עושה פירות ממקום שאינו רואה את החמה ולא

חוי' מגרופות של זית. פירש בקונטרס מלא שני אגרוסקין ובערוץ פירש מגרופיים ענבים וענפי הזית קרוין גרופיים כמו יחור התאנה ומורה גאפנים של אחו: יש לו שם לבדו איסורא הא דאמר בגראשית רבה ואמה קח לך מפל מאכל אשר יאכל ומורות לנטיעות יחורי לתאנים: גרופות יחיתים:

ויבעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין וממנו. למאי דאמר לקמן דתאנים שהתנה ידועש אפי' בחיל' יש לתמוה הא דאמר בפרק על הגזלים (ע"ז דף דו. ושם) המשתתח למען מקומו והיניג ולנסכים ופושט ליה מן דאמר טמס של רבים אין נאקרים ומשני דנביע מארעיה והשתא אכתי של רבים הם מתנא: יהושע ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרדה וחקר:

ומחבין בקמה של סבריא. כל אדם ובלבד שלא יפרוש קלע נמי להגן אפי' הבועים עצמן כדתינא לקמן שהלכו וזאפי' הבועים עצמן כדתינא לקמן שהלכו והעשין זה עם זה אבל דהו במגממורות וברשות ורביהו ורביהו שיהו שלטום: **אין מחיבין אותו לעקור.** פירש בקונטרס שיעיב עתיד לטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירשו דאין מחיבין משמע שאין אסור בתנאנו ועוד דאם מתניאש ומתעצל לעקרו למה לא נחייבו דהא איכא איסור כשמתניאש כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הוראה ורק ככרמו ואמר לבשאניע שם אלקטנו מותרין לבשאחור ולנסכים ופושט ליה מן גורא לרי' דאין מחיבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא רועו אלא מאליהו באו ומשום מקיים בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ור' איצטרך דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סד.) ובמכות (דף כ"א) המקיים בכלאים לוקח ולא מלקות ממך דלא שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"כ אפי' לרנן איצטרך ותיבא דתיבא ליה

חיבהו חכמים שלא יחדשו שורעם והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים רובתא נקט אפילו שמתבין לורע תחילה שאר ורעים והתלתן עלה מאלי אפי' כיון דהשתא מיאד לא ניחא ליה כרעים מתמתן התלתן שעלה אין מחיבין אותו לעקור: **אין לורין.** ההיא דחזון משודה תלתן לזירים ומעלה ליה וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקט והאמר בפי' מרמ"ק (דף ו') שתקנו שיהיו מפקרין כל היהודי שיש בו כלאים ור' דהבא דליבא שיעורא כדתנן במסכת כלאים (פ"ב מ"א) ומייתי לה בהמכור פירות (כ"ב דף צ"ג) כל סך אלה שיש בו רובע ממין אחד ימנע:

1 כדאמר בהמורא את הספינה (כ"ב דף פ) והן 2 מחליפות ומזיזות בדין ומשם אין לקטום 3 נטיעה מניי שמפסידא את הגרופות בתחילה. 4 מחדש וכל שכן מעינות ושנים שהיו מימות 5 ידועשו ויחבין. ומטילין חבה לצד הרגום. ביקש 6 של סבריא. ואפי' שפחלס נפקלי היתה כולה 7 כדאמרין לקמן: שלא יפחו קלע. דף צ"ג ע"ד 8 לתקוע יחידות ושלוש גורין הימנה יחלכר 9 שם דנים וקורין לו במקומוני גור ובארץ אשכנז 10 קורין לו וביא' (שלא יפרוס קלע) מפני שמעבב 11 ומעמיד את הספינה: **אחורי הגדר.** לקמן בפרש 12 לה לא נזכרה אלא לטול הימנה יחור נקרא 13 ואפי' שפורץ את הגדר: והחלבו בשבילי 14 הרשות. סתם בני אדם משחכניסי תבואם עד 15 שעת הזריעה מפקרנים שדומיהם ליכנס בקו' כל 16 אדם לקרא שעה אחת והדרך על המיץ וחו' נקרא 17 שבילי הרשות לפי שברשות עושין והתנה 18 ידועש שלא יקפידו על פה: עד שתדר רביעה 19 שניה. ומנה ב"ו במרחשון כדאמרין בתענית 20 (דף טו) ומאי הולאה הורעים עומות וקשה לה 21 דריסת הרגל: ומסתלקין לצדי הדרכים. בכל 22 עת ואפי' בזמן שהתבואה בשדות הפקיר לכל 23 אדם להסתלק מן הדרך מפני היחידות וליכנס 24 לגבול שדה אחר ויחור על המיץ את הדרך: 25 מפני יחידות הדרכים. בימות החמה יבש הטיט 26 ונעשה כיתדות מקום דריסת האדם ובהמה 27 שדרסו עם בימות החורף ונעשו כשחיותה: 28 מפני. מנתק ומורות הנושבות מעמכות אותו 29 ועולה ויורד עד שמוצא את הדרך: מקומו. 30 מקום שנפל שם בעת מורו קנאו לקבירה ואין בעל השדה מעבב עליה דקה. בהמה דקה גיער 31 גסה שאינה מלאה מן האילנות: אבל בתלושין 32 אחרי ששרח עליהן בעל השדה ותלשן אסור 33 לטלן דעתיה עליהם: בישי. דעתו עליהם 34 לאור: אין מחיבין אותו לעקור. העשבים ממנה 35 משום בלשע לפי דבעל כרחו עתיד לטלו 36 שמפסידא את התלתן: פאן. שהתלתן עומדת 37 לעלי: פאן. שורעה מאבולס הדיין טרדיליש 38 בלע"ז: **הייקבא.** מתבטליש ונגדלת על 39 העשבים והעשין לה סמיכה בעין ונתל של כרם: **אין ופאן ידעין.** אם ורעה לאדם דשרי ליה 40 למלקט מן העשבים בתנאי ידועשו: **משארי.** עשבים כפרזוגות: **בנות כביצה.** כשיעור גובה 41 ביצה צריך לנתיח מן הזית מלמשה סמוך לגזע מן הפקק ולמעלה. מותר לקטום פקק 42 קשה: **מאיבו של אילן.** מפרזו כלומר מענפין הרבין ודקין: **ולא מחויו.** מענפין גדולים וגסין 43 כאילן גמר מלא: **של אילן** ממחבורתו מקום שיש ענפין הרבה דהיינו באמצע גבוה 44 ולא מחויו מלמעלה ענף האמצעי שהוא עליון ועיקר האילן מתשובות הגאותים: מן 45 הקדש. בד שגדל ויחיתו בשנה זו שיעדין אין עושה פרי:

אין' כל דף ששטן וששטן מישראל גרסינן. ויפי' ויש נחלין (בי' דף ע' קכב. ושם) גבי הלכות העולם הבא גרסינן אין לך כל אחד ואחד מישראל בן נראה לרית' ונזכר דמי יינו מתוך דוכשנו של חבירו. ע"כ מירי' כשעלל בית הבד ברוך עליה ד'אל"כ לימא ליה מהפקריא קנבינא כדאמר לקמן בפרק בתרא (דף סטו) וא"ל ואמאי נוטל דמי יינו דהא אמר לקמן בפרק בתרא (שם) דאין לו אלא שכר ומצוי למימר דהך דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פליג כדאמר בסמוך ביהדיקא לא קאמר וכן משמע בחוספתא דבתי דר' דלא יתני חבתי דהך אבא אין נראה דלקח טיול דמי ינו' הלא יבול לומר אני הייתי דחוק ומציל כיון

ולא ממקום הריאה את המפה. סביבות צדין מבוחצן מפני שהוא עיקר האילן שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתקו; מלא הכל תרם. מלא חבל של מצודה היה לו בדרומה מן המבשה למשוך רשתו תרם כמו מצודים ותרמים (קהלת ז): חזקת כל השבטים. כל מי שצירצה ישול דהא כמטלטלי ושאר השלל והמלקוח היה וכן אהא מוצא בפגנינו. אנשי שכונתו כאן הר האמורי באו כענין ופירשו כך היו להם וישראל שגישו היה להם לכל אחד הר ושפלה ונגב ועמק ארץ שדות וקבעות שקרין כנפיניה' לכן נקראת נגב שקל שעה היא נגובה שאין שם צל אילנות ודמה זוררת ומגבבה: אפר לה לשמיעתי. בחולו שרקייה. טהרה בטיט ודבריהו יפה: והא. קרקע דידך אפילו מל. ירד עליה בלילה קשה לה ריחת הרגל ממקרתה: אפילו בחובצה לאיך. ור"ש בבבלי שפגנינו שם שירות ועוברין ושבדים והוצרך להתנועע מפסע ואיל. מקדד לתת פסיעות מסות ולא היה רוצה להסתלק אל מצר השדה גדולתי. שהוא מראא לנו שהוא נרא שמום ומא רזינו משהו: הנתא שהתנה יהושע ומחיו ביחרא: בנינא דפרזלא. כלומר נדתי מאי זכו. פשיטא מאי שאני אידו מחבריה: והשבויה. את גופו משמע שאם טעה חבירו אהא עריך להעלותו לדרה: דאורייתא בי סצרי. יסוף סביבות מצרי הפרמים ולא יעבור בתולם ויפסידום: איסרמא. רמ"ז ט"ז אמה: שדה בור. מכאן לאיסרמא ושדה ניר מכאן מפגרו לשה בור ניר הרשו ולא רזינו משהו: אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מצוי בעל השדה של זמן ושל שומאל לעבדיה: על תפיצרי. מוטל ברוחב הדרך ועוברין ומאחילין עליו עושי קהרות ומטמאות: כל שלשים יום. שלשים יום רשאי להתינו שם: דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. בפרק הגזול בתרא: חזיל. של בדרים שלקבו לשה חבירו ונתחשו על שוכתה של אילן ואם ישול אחד חזק חן פורחות ואובדת מאתר שנתנו עינינו באותה שוכה לפיכך קוצצה ונתון לו דמים: ומציל דוכשנו. זה בא כבוד של זין וזה בא כבוד של דבש וסודקה כביה של דבש וכן בא בחבילת עצים משתן על חמורו וזה בא בחבילת עצים ומת מבורח: בעל פשתן: פירק זה את עציו וטוענו דר' יהודה דרבי ישמעאל יחידא: ניהו וברייתא דעשרה תנאים סקמו האי:

1 ולא ממקום שהוא רואה את החמה שגאמור ומגמר
 2 תבואות שמשו: ומעון היוצא תחילה בני העיר
 3 מסתפקין ממונו אמר רבה בר רב הונא ונותן לו
 4 דמים ולית הלכתא כוותיה: ומחפזו בימה של מבראי
 5 ובלכד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה אבל
 6 צד הוא ברשותו ובמקורות ת"ר בראשונה התנו
 7 שבמים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשותו
 8 ובמקורות תנו רבנן ומה של סבראי בחלקו של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנטל מלא
 9 חבל תרם בדרומה לקיים מה שגאמר ים ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר
 10 תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים ומחזברים בחזקת אותו השבט ואין לך
 11 כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ועמק שגאמר פנו וסעו לכם ובאו
 12 הר האמורי ואל של שכניו בערבה בהר בשפלה ובחוף תים וגו' וכן אהא מוצא
 13 בפגנינו ובפרוים שבפניהם שגאמר ואל כל שכניו אלמא שקניו הכי הווי:
 14 ונפזין לאחורי הנהר ואפילו שדה שהיא מלאה פרסום אמר רב יעקב לא נצרכה
 15 אלא לטיול הימנו צורך אמר רב חסדא ואפילו בשבת מר וזמרא חסידא שקיל ומתדר
 16 וא"ל לשמיעה (למחר) זיל שרקייה: ומהלכין בשבילי הרשות עד שתדר רביעה שנה אמר
 17 רב פפא ותאי דידן אפילו מל קשי לה: ומסלקין לצדידי הדרכים מפני יתדות הדרכים
 18 שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואולי באורחא הוה מסמלק שמואל לצדידי הדרכים א"ל רב
 19 יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו בכבל א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי
 20 תניא הווי שקלי ואולי באורחא אסתלקו לצדידי הדרכים הוה קא מפסיע ואולי ר' יהודה בן
 21 קנשא קמיהו א"ל רבי לרבי תניא מו הוא זה שמראה גדולה בפגנינו א"ל ר' תניא שפא
 22 ר' יהודה בן קנשא תלמידו הוא וכל מעשיו לשם שמום פי מוטו לנביה חזייה א"ל אי
 23 לאו יהודה בן קנשא את גזרתיהו לשקך בנינא דפרזלא: התועה בין הפרמים מפסג
 24 ויורד מפסג ועולה: ת"ר הוואה חבירו תועה בין הפרמים מפסג ועולה מפסג ויורד
 25 עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שמועה בין הפרמים מפסג ועולה מפסג ויורד עד
 26 שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו דתימא חבירו הוא דיעד להיכא מסלק דינפסוג אבל
 27 הוא דלא ידע להיכא קא סליק לא ניפסוג בהדרה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא
 28 הוא דתניא השבת גופו מניין ת"ל והשבות דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא תקון
 29 דמפסג ועולה מפסג ויורד: ומה מוצוה קנה מקומו: ורמינהו המוצא מת מופל באיסרמא
 30 מפגרו לימין איסרמא או לשמאל איסרמא שדה בור ושדה ניר מפגרו לשה בור שדה

31 ניר ושדה ירע מפגרו לשה ניר היו שתייהן בורות שתייהן גרות שתייהן וזועות מפגרו
 32 על המיצר מתוך שניתן לפגרו מפגרו לכל מקום שצירצה אמרו עשרה תני חד סרי תינין מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה
 33 ברתניא הרי שפלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליפנס בתוך שדהו מה הפריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני
 34 ומה הפריות מוזיקות לו עליו התבוב אומר מהיות טוב אל תקרי רע ומי פתיב מהיות טוב אל תקרי רע אין פתיב פי היא גוונא
 35 אל תמנע טוב מפעליו בהיות לאל ירך לעשות ותו ליפא והא אפא דרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת ובלים
 36 אדם מוציא ובלו לרה"ר ונצורו כל שלשים כדי שיהא ינשוף בתנלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת פן הנחיל יהושע לישראל את
 37 הארץ והא אפא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי הוא הוא
 38 שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של חבירו להציל חזיל שלו ונתן לו דמי שוכו כך חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא
 39 זה שופך יינו ומציל דוכשנו של חבירו ונוטל דמי ינו מתוך דוכשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו ומוען
 40 פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת פן הנחיל יהושע לישראל את הארץ ביחודא לא קאמרין

אָתָּא

איזו ותיקן אפילו לדברי תורה. לא קמילן אן הכי אלא פר' ויהודה בן מתתיהו דאמר דברי תורה אין מקבלין אוןמונא בדאמר בראשית הונו (חולין דף קלו: ושם) ובמי שמתו (ברכות דף כב.) האי קביר נהוג עלמא כותלתא סבי וא"ת דהכי אלם ר' יהודה לבטל תקנת עורא וירל דדלמא אבן דתיקן עורא דבר זה אי נמי התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל

דכבי האי גזנא מותר כדאמר בריש מועד קטן (דף ג) אי נמי לא משט אסורו ברוב ישראל
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
דאמר גבי פש שמו בן אן מעמידין (ע"ז דף לו.)
ואע"ג דמשעתיה הוה דמי דאי נדנאל גוד עליו לא
היה ר' יהודה נשיאה וכול לבטלו אע"פ שלא
פיש היינו ממילא דרביה בקרא אבל תקנת
עורא לא כתיב כתיב והא דרדיש במי שמתו
(ברכות דף כא) כדמכתיב והודעת לבניך ורמזין
ליה יום אשר עמדת מה לחלן בעלי כדנין אסורין
כו' אסקמקתא היא דהא עורא תיקן והא דאמר
במי שמתו ויהי (דף יח) גבי בנייה דתבר גזיף
דברא דתחת וטבל לא דלית תורה דאמתי
עורא לא היה אלא לאכול חולין בטרה'ה
ואינה מביאה עגלה ערופה. וא"ת מאי אר"א
משום דלא נתחלקה תיפוק ליה משום
דאיטן לן למילי בטר רובא דעלמא דרביה כלא
תפור (יב"ד דף כג) ואע"ג דאמר הקם דבישבת
בין הריים לא אלמין בטר רובא וירושלים הריים
סביב לא שום מקום היה ישראל נכסין וירצאן
לה לעלות לרגל ובשאי ימות שהנה נמי לשלם
גדרים ונדרות וגם אומות העולם היו באין לה
לסחורה שקרויה רובלת עממי ירל דבמי' היה
שם מקומות שלא היה מצויים שם אם יושבי
ירושלים לבדם אי נמי בימי חזקיהו שקל ישראל
היו בירושלים לא היו באין לירושל'.

הפיפה. במסרק להרחקה דמילתא: לדברי תורה. שלא ישנה עד שטובלו: אין הבית הלוי
בה. כדון בתי ערי חומה אלא אנהל תקנה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יובל יוצא מיובל
כבתי ערי חומה: ויזין. קורות יוצאין מן התבלים: גזוין וקראות. אורליריר בעל"ע על פני
התלמה מבחוץ: כבשונות. משרפות סוד לקירות: גינת ורדיון. כן שמנה והיא זקתה צריכה

לקטורת והיינו כיפת הירדן כריתות (דף ו) על
שם שדרך הירדן ללול על שפת הירדן: אין
מלינין את הפת. מת בה אדם באותו היום
קוברין אותו מתי: קרדי. משמע שמתה ידכה
למי מיתודת היא: אהל השומאה. קמא יחא כות
מן המת מוטל בארץ והמוזטרות מאהלות
עליו ועל אנשים הרבה ונמצאת מרבה את
השומאה: משום שרצים. דרכן לילול באשפה
ומריבים שומאה לפי שמתיים שם ומטאמים
הקדשים שברושלים: קורא. עשן שמשיח
את החומה וגנאי הוא: כרחון. עשבים רעים
ההדלים שם וזורקין בחוץ ועוד דרך גנות לזבול
וש סרחון: משום קדשים. שתרנגולין מנקרין
באשפה ומביאים בשר שרצים בפייה ומטאמין
את הקדשים: קרא. מסורת היא בדיעו ואין
טעם לדבר: הורקנים ואריסטובלוס. אחיה היו
ומריבין על דבר המלכות: היו משלשין. אותם
שבפנים מורדין מעל החומה דיערין מתרומת
לשכה בקופה לאותן שבחוץ לקנות מיתדין:
נעין צפרתי. תקע שבו דרך חוץ כדמורין אותה:
ועל אותה שעה שנינו. במנחות (דף סד) מעשה
שקא העומר שהיה רגיל לכא מן הקרוב
לירושלים אותה שעה בא מגנות צרפתי רחוק
מירושלים לפי שהריבוי בני המגור לא תבואות
השדה: מנקעת עין סוכר. שם מקום:
לשון

ואתא איהו תיקן הפיפה: ושיהו רובלין מחרוני בעיירות
משום תכשימי נשים כדו שלא יתגנו על בעליהם:
ויתקן מביילה לבעלי קריון דאורייתא הוא דכתיב ואיש
פי תצא ממנו שכבת ידע ורחץ את גשרו במים
דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא תיקן אפילו
לדברי תורה: עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית
חלוט בה ואינה מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית
עיר הנדחת ואינה מטמאה בנגעים אין מוציאין בה
ויזין גזוין וקראות ואין עושין בה אשפות ואין עושין
בה כבשונות ואין עושין בה גנות ופרדות חוץ מגנות
וירדיו שהיו מימות נביאים הראשונים ואין מגדלים
בה תרנגולין ואין מלינין בה את המת אין הבית חלוט
בה דכתיב וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה
אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה וירושלים לשכטים
ואינה מביאה עגלה ערופה דכתיב פי מוצא חלל
באדמה אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה וירושלים לא
נתחלקה לשכטים ואינה נעשית עיר הנדחת דכתיב
ערדו וירושלים לא נתחלקה לשכטים ואינה מטמאה
בנגעים דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם
וירושלים לא נתחלקה לשכטים ואין מוציאין בה ויזין
וגזוין וקראות מפני אהל השומאה ומשום דלא ליתוקו
עולי רגלים ואין עושין בה אשפות משום שקצים ואין עושין בה כבשונות משום קורא
ואין עושין בה גנות ופרדסין משום סירחא ואין מגדליו בה תרנגולין משום קדשים ואין
מלינין בה את המת גמרא: אין מגדליו חוירים בכל מקום תנו רבנן כשצרו בית השמנאי
זה על זה היה הורקנים מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה
דינין והיו מעליו להם תמידים היה שם וכן אהר שהיה מפור בהקמת ויונית אמר להם
כל ימן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינין בקופה והעלו להם
חזיר פיון שהגיע לחצי החומה נעין צפרתי בחומה ונדעועה ארץ ישראל ארבע מאות
פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חוירים וארור האדם
שילמד את בנו חכמת ויונית ועל אותה שעה שנינו מעשה שבע עומר מגנות הצרפין
ויהתי הלחם מבקעת עין סוכר: והכמת ויונית אמר רבי ארץ ישראל

לשון
ושם נמי אומר צידי ויהי ענה ועודפנו להם מינים טמאים דקא נדנמו אבל בכתיחלה לא פדרדיש התם יהיו בתנייתן יחא וכו' נמי דרשינן שקץ הוא לכס שלא לעשות סחורה בתו
ותירץ ר"ת והיינו דקא דבר העומר לאכלה אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומן או למוכרן לישראל שימשח בתו שרי וכל חבל מותר למכור היכא דלא קאי לאכלה וביירושלמי
נמי מפרש בתאי פורקא דמסוים והמורים שרי לעשות בתו סחורה משום דסתמן למלאכה: [אמרי] לאדם שלמים בה חכמת ויונית. וא"ת הילא בפלמוס של טיטוס גזרו בדאמרין בפרק
בתרא דסוקא (דף מט.) וטיטוס היה בשעת חורבן בדאמרין בהניקין (גייסין דף נו.) ומלכות בית חשמונאי קדמי טובא בדאמרין בפי' דע"ז (דף טו) וירל דמעיקרא גזרו ולא כגלו מנייהו
א"נ אי היה בעי למיכס בארור לא היה מיקרי עברין אבל לבסוף איכא דרבנן גזירה דרבנן גזירה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס: [ע"ז] אותה שעה שנינו מעשה שקא.
כו. מעשה היא במנחות פר' ר' ישמעאל (דף סד) ושם) וא"ת וקא בימי מרדכי היה המעשה כדאמר התם בגמ' דאתא חרשא אותיב ידיה אגנא כו' אמר לון מרדכי ותימה גדולה היא אם
יהי מרדכי כל כך בבית חשמונאי לא היה פי' דא"ר טיטוס עדים חורבן בדאמר בפי' דע"ז (דף טו) נראה לר"י דכל אותן שעות ביקום ברוכים ובלשונות היו נקראים על שם מרדכי
לפי שהוא היה ראש וחקם להכיר אותו מעשה דג' נשים דימיתי התם נראה שהיה מרדכי ממש דקאמר והיינו דתנן (שקלים פרק א) משנה א) פתחה על הקנין:

לשון

החובל. מכה בהמה ישלמנה וסמך ליה ואיש כי יתן. נראה לר"י דל"ג וסמך ליה דתא מכה סמוכים לא דריש אלא מכה ג"ש כדאמר לקמן אגן הכאה הכאה קאמרין ואמר נמי לקמן וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח האי מכה מכה לקוח לי משמע דג"ש ויהא ולא סמוכים ועוד כי פריך בסמוך מאי חיות דילפת ממכה בגר גילף ממכה אדם ומאי קאמרינן וקלא מכתו סמוכים הוא. כא ומכה אדם אין סמך לאיש כי יתן מום ואית וכוין

דמג"ש קא ילף לקוח הוצרך לאתויי קרא ומכה נפש בהמה ישלמנה ושבקי קרא דמכה בהמה דמתייב ללעיל ויל למכה סמוכים אצטרך לקנא דבי חזקה ומאן דלית ליה דריש כריש הפהקין (סנהדרין דף פד) מה מכה בהמה לרפואה פטור כי אינן כיון הדרד ליה ממכה אדם דהוי בקטלא חדר ביה למשך ל"ו קרא ומכה נפש בהמה דסמך לאיש כי יתן מום ולפי זה מצי למגמר וסמך ליה דמשום דסמך ליה נקט האי קרא ולא משום סמוכים:

אף הכאה האמורה באדם בתשלומין. י"ס דר"י ב"ר חייב הכה כמשה כי יכה כל נפש אדם מות יוקם פירושו שמינה אברו תחת אברו של חבירו ומיני יומת כמון ומיני דבקמון אימא מיתה עמד ל"ו ח"ד דהא איתקש למכה נפש בהמה ועוד לחובת כתיב יתן מום באדם נפש ויתן בו ש"מ ממון ואין נראה לר"י אותה גירסא כלל חזא דאיש כי יכה כל נפש אדם מוקמינן בהנשקפן (סנהדרין דף ע"ט) בקטלא גבי פלוגתא דרבי יודנה בן בתירה ורבנן גבי הכותב "גבי אדם כי ימקלו ועוד דלקמון לא אצטרך ועוד מאי פריך מעיקרא והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם מי אלים מכה דענן תחת ענן דמוקמינן ליה כממון גבש דהקרא ועוד מכוין דכתיב כאשר יתן מום באדם בן יתן בו לקוח לי חף ג"ש דהכאה הכאה ע"כ נראה דל"ג ליה כ"ל:

מכדי רשעתו נפקא. ונראה בסוף פ"ב דף כ"ו: **מאי** חיות דילפת ממכה בהמה גילף ממכה אדם. אע"ג דלחלא לא אצטרך דממלא וזה אמרין ע"ז תחת ע"ז ממש מימי אצטרך ולא גילף ממכה בהמה: **מכה** מכה למיל. ואית דרבא דריש מיניה בפרק אלו גירות (כתובות דף לה) בפירושו רבקה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות לתשלומין מ"ש דמכה מכה ו"ל דרבא לשעמייה דדריש לקמן ע"ז תחת ע"ז ממון מקרא אחרניא:

אתה לוקח פופר אבל אתה לוקח פופר לראשי אברים שאינן חוזרין והאי לא תקחו כופר לנפש רוצח למעוטי ראשי אברים הוא דאתא האי מפעי ליה דאמר רחמנא לא מעביד ביה תרתי לא תשקול מצינה כמון ותקטליה האי מכדי רשעתו נפקא לשענה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעות ואפתי מפעי ליה דקאמר רחמנא לא תשקול כמון ותפטרמה א"כ לכתוב רחמנא לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות לנפש רוצח לקוח לי ש"מ לנפש רוצח אי אתה לוקח פופר אבל אתה לוקח פופר לראשי אברים שאינן חוזרין וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר מכה מכה למה לי אמרי לא מהאי הניא אי כפי עינו יתויב ואי כפי דמי עינו יתויב כמ"ל מפכהמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין: תנא ר' דיסמאי בן יהודה אומר עון תחת עון כמון ואתה אומר כמון או אינו עון ממש אחרת עון שוירתה עינו של זה גדולה ועינו של זה קטנה הוזהר אני קורא ביה עון וכו' תיקא אל כי האי תיקא מצינה הוזהר התורה אמרה משפט אחד ויתן לכה משפט השוה לכולכם אמרי מאי קושא דלמא הוזהר שקול מצינה הוזהר אמר רחמנא נישקול מצינה דאי לא תיקא הכי

החובל. וכתב הוא יפה. שהרי הויקו והפסידו ממון זה שאם יהיה נוצרך יהיה מוכר עצמו בעבד עברי. כמסכתא. כבא המכה: כפיצא כהו. לפי מה שהוא מעונן רב עצרו וכאיבו: צחיון. מלג"ט: שבת. כל ימי החוליה רואים אותו כאילו הוא שומר קישוין ונותן שכירתו של כל יום שהרי אין ראוי למלאכה בכדיה אפילו בלא חולי שהרי נקטעה

ידו ורגלו והוא כהן רבן ודמיה: הכל לפי הפכ"יש. אדם קל שבישיב בושתו מרובה והמתיבשי. אדם חשוב שהתיבשי בושתו מרובה וכולו חמשה דברים מקרא נפקי נוק דכתיב ע"ז תחת ע"ז צער פתח תחת פצע דחייב דרשין כמון ריפוי ושבת רק שבתו יתן ורפא ירפא בושת דכתיב וקצותה תא כפה ממון: **גמ'** מכה אדם ומכה בהמה. לקמן מפרש לקראי לי מכה קאמרי: **גמ'** ונפש לוי. ואם יש לו מכה בהמה וזה הקשות כלום על טעם זה וא לא מלך ממדך אחר: הרי הוא אומר כ"ו. ולקמן כפי כמון היה לאקשויי שאין חוזרין. לאחר שנקטעה במקטלא כתיב. לתשלומין אין שום הכאה הכאה נפטרין. אע"ג דקראי לא דמו מניין? אין כדתנא דבי ר' ישמעאל ושב הכותב וקא הכתב עירובין ונ"ה (נא) מכה אדם דקטני הכא הכאה הוא דקאמר ומכ"י יתן מום גמר דמום ע"י הכאה כא: ותכתיב איש כי יכה כל נפש אדם. ולקטלא לא אתא קרא אלא לראשי אברים דכתיב בתרה ע"ז תחת ע"ז וכתבי יומת פלומי ויטל אבר ומתו אותו אבר: **מאי** אם נפשו לוי. מאי הנה ליה לאקשויי גילף ממכה אדם. שנהרג ממש והכא נמי (כתבי) כי יתן מום מום ממש: **אמר** דנין ניקון כ"ו. כלומר משום האי פירקא לא יהו מדיקת תנא למילף מלא תקחו. האי מצי לשנויי הכי דנין ניקון מניין? כ"ו: **ואפתי** מקטלא ליה לא תשקול כמון ותפטרמה. מקטלא ולגיפתי אצטרך ולא למעטי אחרניא לנפש רוצח. דלא אצטרך אתי למעטי ראשי אברים שאינן נפש

קמן **ואיש** כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה בן יעשה לו האי לאו מכה הוא הכאה הכאה קאמרין מה הכאה האמורה בבהמה לתשלומין אף הכאה האמורה באדם לתשלומין והאי פתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת כמון ומאי דבקמון אימא במיתה כמון לא סלקא דעתך הדיא דהא איתקש למכה בהמה ישלמנה ועוד כתיב בתריה פאשר יתן מום באדם בן יתן בו וישמע מצינה כמון ומאי א"כ נפשך לומר תו קא קשויא לתנא מאי חיות דילפת ממכה בהמה לילף ממכה אדם אמרי דנין ניקון מניין? ואין דנין ניקון ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה היינו דקתני אם נפשך לומר הרי הוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות פי מות יומת לנפש רוצח אי כופר לראשי אברים שאינן חוזרין והאי לא תקחו כופר לנפש רוצח למעוטי ראשי אברים הוא דאתא האי מפעי ליה דאמר רחמנא לא מעביד ביה תרתי לא תשקול מצינה כמון ותקטליה האי מכדי רשעתו נפקא לשענה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעות ואפתי מפעי ליה דקאמר רחמנא לא תשקול כמון ותפטרמה א"כ לכתוב רחמנא לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות לנפש רוצח לקוח לי ש"מ לנפש רוצח אי אתה לוקח פופר אבל אתה לוקח פופר לראשי אברים שאינן חוזרין וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר מכה מכה למה לי אמרי לא מהאי הניא אי כפי עינו יתויב ואי כפי דמי עינו יתויב כמ"ל מפכהמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין: תנא ר' דיסמאי בן יהודה אומר עון תחת עון כמון ואתה אומר כמון או אינו עון ממש אחרת עון שוירתה עינו של זה גדולה ועינו של זה קטנה הוזהר אני קורא ביה עון וכו' תיקא אל כי האי תיקא מצינה הוזהר התורה אמרה משפט אחד ויתן לכה משפט השוה לכולכם אמרי מאי קושא דלמא הוזהר שקול מצינה הוזהר אמר רחמנא נישקול מצינה דאי לא תיקא הכי

קמן שהרג. אדם נגס שהרג את הגדול: קופעו ויפצעו היאך אני קורא בו, וכי תימא הלא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שורה: ופטרין ליה. בולא כלום והוה משפט שורה או לטול אבר ממש או לפטור לגמרי מאי עבדין ליה. הא גברא קטילא הוא ותהו ליה עדות שאי אתה יכול להקדימה דהא אי משתכחי עדים וזממני פטורים דגברי קטילא בעו למקטל והלקח איהו נמי פטור ונקבי אמרין

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ושאר אמוראי סברי דאותה ג'ש לעינן מיטב ואין להוציא מג'ש עין תחת עין מפשטיה דמשמע עין כמש אלא מודשא אחרתא: **אלא** בדמויק. דס"ל לרבי אליעזר דהוי ככופר דמשלם דמי מויק דרמקנא קרייה בופר אבל אתה לזקח בופר כו' ותנאי דלעיל ס"ל דדוקא בכופר משלם דמי מויק משום פריין נפוש: **וילך** שומנו ליה ד' דברים. הנה סבור דאדם הויק ואותו קטן כו' כר גדול הנה דמכלמי ליה ומכלמי:

קמן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן היכי קמלין ליה התורה אמרה משפט אחד ויהו לכם משפט השוה לכיולכם אלא נשמה שקול מיניה נשמה אמר רחמנא נשקול מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא אידך רבי שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממונא אתה אומר ממונא או אינו אלא עין ממש הרי שהיה סובא וסיפא קופעו וקופעו חויר וחייר היאך אני קמניס ביה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד ויהו לכם משפט השוה לכיולכם אמרי ומאי קושיא דלמא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדין ליה אלא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא בן יתן בן ואין נתינה אלא ממונא אלא מעתה פאשר יתן מום פאדם הכי נמו דממונא הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא ויתרא דרשי מכדי פתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה בן יעשה לו בן יתן בו למא לי ש"מ ממונא פאשר יתן מום פאדם למא לי איידי דכעו מיכתב בן יתן בו פתיב נמו פאשר יתן מום פאדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממונא אלא מעתה רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא ויתרא קא דרשי מכדי פתיב ועשיתם לו פאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למא לי ש"מ ממונא רגל ברגל למא לי איידי דכתבי יד ביד פתיב נמו רגל ברגל אפי' אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועון תחת עון ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשפחת לה עון ונפש תחת עון דכתבי דעורין ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדין ליה אי מצי מקבל עבדין ואי לא מצי מקבל לא עבדין ואי אמדין המצי מקבל ועבדין ביה ונפק רוחיה אי מייית לימות מי לא תנן גבי מלקות אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב וביד משמיה (דרבה אמר אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נוק ואי סלקא דעתך

- 1 באלו הן הנשפין (סנהדרין דף טח); יד ביד. גבי
- 2 עד וזמם כתיב ואשמעינן דאם העיד באיש
- 3 פלוני שקיטע יד חבירו משלם ממונא הניתן מיד
- 4 ליה: במקום נוק. ואני' שמש שם תשלומי למתב
- 5 משלם אף הצער ומקרא ויתרא קדריש דהא
- 6 כתיב כוזה תחת כוזה למא לי פצע תחת פצע
- 7 וכוזה והחבורה מדריש לקמן: ואיכא איניש דלא
- 8 מפקנא בו נפקא מינה. מפעע תחת פפעע למתב
- 9 ליה היאך דביני ביני תניא. מהר כמו אשור
- 10 הייא במסכת שבת (דף קטז). אלא במויק. עינו
- 11 של מויק שיימנין כמה הוא שדה לימבר עכשו
- 12 וכמה הוא יתא בלא עין והינו מושק דאמרי עינו
- 13 של מויק גישומה תחת עינו של ניקח וחסור אין
- 14 משלם אלא נוק. כדאמרין פ"ב (דף כו) איש
- 15 בעמיתו ולא שור בעמיתו: והא קמחיבת ליה
- 16 לניוקא. נתא חב ומריע לו משחל אתה על
- 17 חבלותיו דהא תשלומין של תיגון הן ולא שלך
- 18 כדתינא לקמן (דף סח) קטנים יעשה להם סגולה
- 19 דאלם. לעס וקסס: כל הנישום בערה. הואיל
- 20 דבר שאין קצוב הוא אין גובין אלא בכבל
- 21 וטעמא מפרש לקמן: דאי תפס. הכי אמר להו
- 22 שומנו ליה והיוס או למקח אם יתפס משלו
- 23 ועכבנא: נוקי שור כשור. נוקי שור שבאו לו על
- 24 ידי השור: נוקי שור פאדם. נוקין שבאו לשור על
- 25 ידי אדם: נוקי אדם כשור. אדם שהזיק על ידי
- 26 שור דכעי למשימיה בעבדא:
- 27 אלהים

ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא ונפא דלא מפנא לית ליה צערא למאי נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ורפא ורפא ליתן רפואה במקום נוק ואי סלקא דעתך ממש פי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשררה הייא ואיכא דלא סליק בשררה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור פתיב הכא ועין תחת עין ויהו לכם משפט השוה לכיולכם אמרי ומאי קושיא דלמא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדין ליה אלא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא בן יתן בן ואין נתינה אלא ממונא אלא מעתה פאשר יתן מום פאדם הכי נמו דממונא הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא ויתרא דרשי מכדי פתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה בן יעשה לו בן יתן בו למא לי ש"מ ממונא פאשר יתן מום פאדם למא לי איידי דכעו מיכתב בן יתן בו פתיב נמו פאשר יתן מום פאדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממונא אלא מעתה רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא ויתרא קא דרשי מכדי פתיב ועשיתם לו פאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למא לי ש"מ ממונא רגל ברגל למא לי איידי דכתבי יד ביד פתיב נמו רגל ברגל אפי' אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועון תחת עון ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשפחת לה עון ונפש תחת עון דכתבי דעורין ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדין ליה אי מצי מקבל עבדין ואי לא מצי מקבל לא עבדין ואי אמדין המצי מקבל ועבדין ביה ונפק רוחיה אי מייית לימות מי לא תנן גבי מלקות אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב וביד משמיה (דרבה אמר אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נוק ואי סלקא דעתך

ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא ונפא דלא מפנא לית ליה צערא למאי נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ורפא ורפא ליתן רפואה במקום נוק ואי סלקא דעתך ממש פי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשררה הייא ואיכא דלא סליק בשררה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור פתיב הכא ועין תחת עין ויהו לכם משפט השוה לכיולכם אמרי ומאי קושיא דלמא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדין ליה אלא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא בן יתן בן ואין נתינה אלא ממונא אלא מעתה פאשר יתן מום פאדם הכי נמו דממונא הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא ויתרא דרשי מכדי פתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה בן יעשה לו בן יתן בו למא לי ש"מ ממונא פאשר יתן מום פאדם למא לי איידי דכעו מיכתב בן יתן בו פתיב נמו פאשר יתן מום פאדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממונא אלא מעתה רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא ויתרא קא דרשי מכדי פתיב ועשיתם לו פאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למא לי ש"מ ממונא רגל ברגל למא לי איידי דכתבי יד ביד פתיב נמו רגל ברגל אפי' אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועון תחת עון ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשפחת לה עון ונפש תחת עון דכתבי דעורין ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדין ליה אי מצי מקבל עבדין ואי לא מצי מקבל לא עבדין ואי אמדין המצי מקבל ועבדין ביה ונפק רוחיה אי מייית לימות מי לא תנן גבי מלקות אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב וביד משמיה (דרבה אמר אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נוק ואי סלקא דעתך

ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא ונפא דלא מפנא לית ליה צערא למאי נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ורפא ורפא ליתן רפואה במקום נוק ואי סלקא דעתך ממש פי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשררה הייא ואיכא דלא סליק בשררה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור פתיב הכא ועין תחת עין ויהו לכם משפט השוה לכיולכם אמרי ומאי קושיא דלמא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדין ליה אלא הויא דאפשר אפשר הויא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא בן יתן בן ואין נתינה אלא ממונא אלא מעתה פאשר יתן מום פאדם הכי נמו דממונא הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא ויתרא דרשי מכדי פתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה בן יעשה לו בן יתן בו למא לי ש"מ ממונא פאשר יתן מום פאדם למא לי איידי דכעו מיכתב בן יתן בו פתיב נמו פאשר יתן מום פאדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממונא אלא מעתה רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא ויתרא קא דרשי מכדי פתיב ועשיתם לו פאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למא לי ש"מ ממונא רגל ברגל למא לי איידי דכתבי יד ביד פתיב נמו רגל ברגל אפי' אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועון תחת עון ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשפחת לה עון ונפש תחת עון דכתבי דעורין ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדין ליה אי מצי מקבל עבדין ואי לא מצי מקבל לא עבדין ואי אמדין המצי מקבל ועבדין ביה ונפק רוחיה אי מייית לימות מי לא תנן גבי מלקות אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב וביד משמיה (דרבה אמר אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נוק ואי סלקא דעתך

רבי סבר אין דנין. הכא נמי כוזה נאמר תחילה כלל הדין משמע בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה ואי הוי חבורה סמיק ליה הוי דרשי חבורה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יש עמה חבורה אין אין עמה חבורה לא השתא דכתיב פצע בנתים לא דייקנו ולקמן פריך חבורה לרבי למה לי והיינו דלא קאמר כוזה נאמר תחילה כלומר מתחילת הפסוק אנו חבורה ויהא כביכול

בְּכֻלָּא ופרט המרוחקים זה מזה. נראה לר"י דבכלל ופרט המרוחקים זה מזה דפליגי תנאי דהכא וההוא דפליגי נמי אב"י וק"א בריש גלות בותים (גדה דף לג.) היינו דוקא בחד ענגא אכל בתרי ענגי לבי'ע אין דנין בדמויכו בפי' דפסחים (דף ו' ושם) ובכל המקומות (מנחות גה' ושם) וההיא דנגמר הדין (סנהדרין דף מה' ושם) גבי דהוקת והולית אם נחשבנו בתרי ענגי לבי'ע שפירושהו יותר מאותם שבקאן ושנקדה אתאי ההיא דנגמר הדין כבי'ע אכל אם נחשביה בחד ענגא אתי סוגיא דהתם כמ"ד אין דנין

לְדָמִים יתרים. פי' בנקטרט דאי לא כתב אלא כוזה ה"א אפילו אתי ליה חבורה דמי כוזה הוא דמשלם אכל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרתייהו צער במקום נוק ואין נראה לר"י דהא כתיב במקום נוק במקום לן מפצע תחת פצע ועוד דלקנה היה לנו לומר שהצער יפטר את הנזק ואת הרפוי ונראה לר"י דלמים יתרים שמשלם בצער שיש בו רושם יותר מבצער שאין בו ורושם אינ' שאין מטערה ביה יותר מקוה משלם יותר לפי שמתנגה מחמת הרושם: **עָלוּ** בו צמחים כו'. בשלא אמדוהו מירי דאי באמדוהו הא אמרין לקמן (דף צ"א) אמדוהו והיה מתנגה ודלוק אין נותנין לו אלא כמ"ד שאמדוהו: **שְׁנִיתָנָה** רשות לרופא לרפואה ואי' התא מרפא לרודיה שמלין ליה וי"ל דהיא הי"מ מביד אדם אין חילוי התא ביד שמי' משמרפא נראה כסותר גזירי המלך קמ"ל דשרי: **עָבַר** על דברי הרופא. לא חשיב ליה פושע כ"כ **פְּשַׁעַת** בנפשו ומספרת ליה. הדיק דלא אמדוהו: רואין

1 גרידא ולא נאמר סופו מוכיח שמתחילתו לא
2 חייב אלא כשיש חבורה ואין דנין ומתני' רבי
3 היא למה לי. והואיל ומרישא שמענו' לתרויהו:
4 למים יתרים. דאי לא כתיב אלא כוזה תחת
5 כוזה הוה אמרין בן אית ביה חבורה בין לית
6 ביה חבורה דמי כוזה משלם אכל תרתי לא
7 משלם קמ"ל דמשלם תרתייהו צער במקום נוק.
8 הדיק דקטע את ידו ונתן לו דמיהי' חייב שיימינ'
9 את הצער הלא יש לו לקוצצה בשביל הדמים
10 ששולטו ידו הקטועה. ומחברת בגידין צמותין
11 ואינה ראתה לו למלאכה: פי' בן סלפיה. ידו
12 המוחכת למלך לשווצה בים שאין שם צער
13 כלל כמה רוצה לישול לקוצצה בסיוהי: הא לא
14 שקיל. כל ממון שבעולם לצער נפשיה לקוצצה
15 וכאן כבר נעשה מעשה: כמה אדם רוצה ליתן.
16 לשלוח המלך מירו המוחכת למלכות לקוטעה
17 בסיוף וקטענה השליח בסם: לישול. מן המזיק
18 מה שתנו זה למלך: דמי' שבתו. דמחמת
19 הצמחים נפל למשכב: ה"ו יחכמים אומרים
20 שבתו ושלח מירו המוחכת למלכות לקוטעה
21 שאין חייב בשבת אינו חייב ברפוי ורבנן קמאי
22 מתייבי ליה לתרויהו: נתנה לאגרי. נתנה רשות
23 להחלל לאגודה ולעספה פסני צער הצנע ועולין
24 הצמחים מחמת הדל וזום האגוד: לא נתנה.
25 רשות לאגוד וזה לנתנתו אנד הלחך צמחים
26 שעלו בה אין על המזיק להתייבי עליהן: והיא
27 ביה. דשנה עליו הכותב: ורבנן. תיב' רק שילא
28 מכת המכה אתא. שעבר על דברי רופא
29 בדמפרש לקמן: נתנה רשות לרופאים לרפואה.
30 ולא אמרין דרובא נמי ואידו פסי' תלמוד לומר
31 שבתו יתן ורפא. יתנה הכותב ברפוי
32 לחיובו את על הצמחים והקיש שבת לרפוי
33 נאחיה כריבכתא. בשר מת: אהלא. אהלמי
34 בלע"ז: וקרא. שעה: ומלך: רש"א שבתיות
35 של זין: ואי אפר ליה. מוזק אסידר אנא אני
36 מרפא אותך ואני נתנו דמי אסידר: אסידר חתיקא.
37 ומחיל גבי עינא עירא. שעתי לילך לדרבו
38 ואן חושש אם עירי עניו של זה: אסא דפגן.
39 שירפא בתום וקרובו הוא: כ"ש. דלא ניחא לי
40 בבחי דאי פשענך בנפשך גנאי גדול הוא לי דקרו
41 ליה על המזיק.

מחמת המכה חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ויחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שחייב משבת חייב ברפוי ושאינו חייב משבת אינו חייב ברפוי כמאי קא מיפלגי אמר רבה אשכחתינהו לרבנן כבי רב דיתבי וקאמרי הכא במפה ניתנה לאגד קמיפלגי רבנן סברי מפה ניתנה לאגד ורבי יהודה סבר מפה לא ניתנה לאגד ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ואמינא להו אגא אי מפה לא ניתנה לאגד ריפוי נמי לא מיחייב אלא דכולי עלמא מפה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד ויתרה ר' יהודה סבר פיון דלא ניתנה לאגד ויתרה ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ורבנן סברי פיון דתנא ביה קרא ברפוי אשבת נמי מיחייב דאיתקש לריפוי ור' יהודה סבר שבת לא מיחייב דמעמיה רחמנא רק ורבנן רק לשלא מחמת המפה הוא דאתא וילרבנן בתראי דאמרי כל שחייב משבת חייב ברפוי וכל שאינו חייב משבת אינו חייב ברפוי ריפוי דתנא ביה קרא למה לי מיפיעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתנא ביה ר' ישמעאל אומר ורפא רפא מפאן שניתן רשות לרופא לרפאות ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המפה ונסתרה המפה שחייב לרפאותו ותייב ליתן לו שבתו ת"ל רק שבתו יתן ורפא רפא יכול אפילו שלא מחמת המפה ת"ל רק ר' יוסי בר יהודה אומר

אף מחמת המפה פטור שגאמר רק איקא דאמרי אף מחמת המפה פטור לגמרי רבנן בתראי ואיקרי דאמרי אף מחמת המפה פטור משבת ותייב ברפוי כמאן פאבויה: שומר מר יכול אפילו שלא מחמת המפה ת"ל רק שלא מחמת המפה בעי קרא אמרי מאי שילא מחמת המפה פדתנא תרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כ' מנין מתיקה מפני שדבש וכל מנין מתיקה קשין למפה והקלה מפתו גרונתני וכולי' והא חייב לרפאותו ת"ל רק מאי גרונתני אמר אב"י נאתא כריבכתא מאי אסותיה אהלא וקרא וקלפא ואי א"ל אפיד אנא א"ל דמית עלי פאריא ארכא ואי א"ל מיייתנא אסיד דמנן במנן א"ל אסיד דמנן במנן מנן שנה ואי אמר מיחייבא לך אסיד רחיקא אמר ליה אסיד רחיקא עינא עירא ואי א"ל היתא הב לי לדידי ואנא מסנינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך ושקלת מינאי כפי ואי א"ל קוין לי מוקין א"ל כל שפון דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תנא וכולן משתלמין במקום נוק מנהניו מילי אמר רב זביד משימיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נוק האי מכעי ליה לרבות

תיב בגולן. חמשה דברים: היכי דמי. שיהא היזק בלא חבורה: לאו בגולן שהקהו בו. דבאין סופו לחזור ליכא למימר דכל בלא חבורה סופו לחזור הוא: שגלחו. דאפחתיה מכספיה בלא חבורה: ה"ג נלווה מתרד הרד היינו בעיין. כלומר מה לי שיער מה לי דו דהא בסופו לחזור מחייבי ליה: נשא. סם המשיר את השער אינו חזור ואינא נזק דהא אפחתיה מכספיה דבמות ליה: קרטופני. בקעים

בגולן שחרשו. וא"ת ואמאי חייב בכולן הא דמי בולו ונתן לפי ר"י דלעיל נהיא דמכל מקום יש כאן צער בושת וריפוי אף על גב דשבת בכלל דמי בולו שייך לשנות חייב בכולן ממשו אחריו: **שְׁבֵתָה** גדולה לעבד. כדי שיצא שבת רבו קידו שלימקה ושבת קטנה לרב אע"פ שמפסיד הרב שאם לא נקטעה ידו או גרלו היה דלי דולקא ואולי בשלחיה ועכשיו אין יכול לה לקח אלא לשמור קישואין ופחת שגבולין ליה השתא כמו חלה דאמר בפרק קמא דקדושין (נדף ה. ושם) דאין חייב להשלים דהסתופה שיהיה ואף על גב דחלה ארבע שנים חייב להשלים התם אין עשה שום מלאכה אבל הכא יכול לשמור קישואין או פתח.

בקעים חטטין מצווחי ליה. מכאבים לו מחמת חוזק חסם דבעי לאסווי. לצערא והנה קרטופני שבת דהוה פקדו פי בוכי. לשון מירקד בחנינות: דעני אחיוני מוני. מראה נענש בראשו להראות מיני שחוק כדרך החליצנים דהשתא עד שיתרפא הנה קרטופני לא מצי מחיו ואע"פ שלא בטלו משאר מלאכה נותן לו שבת זו הוואלו ומלאכתו בכך. מראה נידולה דמי יתו ושבת קמנה. כל ימים שיפול למשקב רואין אותו כאילו הוא נוסר קישואין: שגבל יום יום. עד שיחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו ששקרים ומפלים בכך. מראה נידולה דמי יתו דהא לרבא לא יהיה ליה דמי יתו: ה"ג חקופע ד' עבד עברי של חבירו. קוטע ממש דאין סופו לחזור. ואצל רבו לא פיתח. שלא בטלו ממלאכה: פיתח אצל רבו. אף אצל רבו כגון קטע את ידו: וכולן. עניני חותמים: שבעיני רואין ואפילו את העשירים: כאילו ירדו בו. ואין שמן את העני לפי ענינותו להקל ולא את העשיר לפי עשרו שחרי אין לרמי בשתו סוף אלא בולן שוין בכך כפחותים: שבתו. חותמים שבעיני להקל: דכין דעני הוא בושתו קלה כוסא אין לו בושת. לקמן בשמעתין: אלא רבי שמעון היא. דאיהו נמי לאו כי הדרדי משוי להו: אין לעבדים בושת. במתניתין היא דף פו. נתבון לכביש את זה כי פטור. מדשמעין ליה לר' שמעון גבי קטלא באילו חס נתשרפין (שחרור דף עט.) נתבון להרדו את זה והרב את זה פטור הכא נמי לא שקא דשמעון דהתם משום וארב לו הכא נמי בחיב במבושיו: שיימין בהו. בכמה יתרחץ עבד זה ויעשו לו בושת זה ואותו שמא יתן לבן חורין זה כדאמר רב פפא. לקמן ע"ב.

רְבָא אמר יתן הכל לרב גרסין וכן גרס ר"ח ובספריים היה כותב הכל לעבד וקשה שבת קטנה לקח אל יתה הכל לרב אלא הכל לרב גרסין שבת קטנה הכל לעצמו ושבת גדולה יקח קרקע והרב אוכל פירות שמפסיד הוא בקטעת: דו דלא מצי למדילי דולקא ומיל בשלחיה אלא לשמור קישואין או פתח. **פִּיתַח** אצל רבו. ל"ג ואצל עצמו לא פיתח פלוגתא דאבין ורבא דהתם כ"ע מרד יתנתן הכל לרב אלא גרסין פיתח אצל עצמו ואצל רבו פלוגתא דאבין ורבא מרזחו גם אינאטא זו קשה לר"י דכבר אמר לו דפליגי קוטעע ד עבד עברי ואורי' דיש ליישב בדוחק אצל עצמו לא פיתח שמתא ביה פלוגתא דאבין ורבא בגון דהוה על ידו וקמנה וסופה לחזור קודם שיצא לחירות דלאבין נותנין שבת קטנה לרב ושבת גדולה לעבד ואע"ג דלא מפסיד העבד מרד' אלא כל ההפסד של הרב הוא מ"מ כיון דמש נזק הוא זה ונכנס של קטיעת ידו אין לרב אפי' פירות לאבין גם בהזק זה לא שול כלום ולרבא נותן הכל לרב שבתו שגבל יום יום.

כְּאִילוּ הן בני חורין שגרדו מנכסיהם. כי יש שריבין שאין מתביישין יותר מבני חורין שגרדו בני עניים ואין יוכלין לדקוע עליהם כ"כ איזה מנה מתבייש כאילו ירד ואיזה מתבייש יותר או פחות וכיצא בהו מציעו במתניתין גבי העבד טליתו ופרע ראש של אשה בשוק דאין מוקדקין דברך אם יהי שם בני אדם שריגלי להתבייש יותר מפניהם כגון בני אדם חשובים א לא אלא שוים לשמוא אתח:

עַד שיהפכו לו. וא"ת לרבנן במבושיו מאי דרש ביה ושמוא מבני ליה לשום חרשה. **אָבֵל** למישם שיימין בהו. ולא דמי לנתבון להרדו את הבהמה ותרד את האדם לכותי ותרד את ישראל דהתם איבא קרא דודישין בפרק ב' דמבמות (נדף ט) בכלי דעת פרט למתבון להרדו את הבהמה בו והכא ליכא קרא ולא ולפינן מהתם דהם מבנין לן קרא הכא לרבי שמעון לפטור נתבון לכביש את זה ובייש את זה או על גב דרבא קרא בגיני פגות ערום

חַיִּיב כְּכֹלֵן הָאֵי לֹא עָשָׂה חֲבוּרָה חַיִּיב דְּמִי לֹאֹו כְּגֹוֹן שֶׁהִקְהוּ עַל יְדוֹ וְסוּפּוֹ לְחֹזֵר וְקָתְנוּ חַיִּיב כְּכֹלֵן אֲמַרִי הֵכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן כְּגֹוֹן שֶׁחִוְרְשׁוּ וְלֹא עָשָׂה פּוֹ חֲבוּרָה וְהֶאֱמַר רַבָּה הַחֹרֵשׁ אֶת אֲבִיו וְהָרַג לִפִּי שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְחַרְיֶשָׁה כְּלֵא חֲבוּרָה טוֹפְתָא דִּדְמָא וְנִלְתָה לִיה בְּאוּדְוִינָה אֲלֵא הֵכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן כְּגֹוֹן שֶׁגִּילְחוּ וְגִילְחוּ מִתְרַד הָרַד וְהִינּוּ בְּעֵינֵי אֲמַרִי הֵכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן כְּגֹוֹן שֶׁכָּסּוּ נִשְׂאָה דְלֵא הָרַד צַעַר דְּאִית לִיה קְרִטוּפְנֵי בְּרִישֵׁה וְצוּחֵי מִתְהַנּוּ קְרִטוּפְנֵי רִפּוּי דְּבַעֲיָא אֲמַרִי שְׁבֵת דְּתַנּוּ מְקַרְדּוּ בִּי בּוּכִי דְּבַעֲיָא מַחְוֵי גּוּנֵי אַרְשָׁא וְלֹא מַחְוֵי מִתְהַנּוּ קְרִטוּפְנֵי בּוֹשֶׁת אֵין לָךְ בּוֹשֶׁת גְּדוֹל מְזַה וּמִלִּיתָא דְּבַעֲיָא לִיה לְרַבָּה פְּשִׁטָא לִיה לְאַבְיִי לְהַךְ גִּיסָא וְלְרַבָּא לְהַךְ גִּיסָא דְּאֶתְמַר הִקְהוּ עַל יְדוֹ וְצִמְתָה וְסוּפָה לְחֹזֵר אֲבִי אֲמַר נֹתֵן לִי שְׁבֵת גְּדוֹלָה וְשְׁבֵת רַבָּא אֲמַר הִכֵּל יִתֵּן לְעַבְד וְיִקְחָה בְהוֹן קְרַעַת וְהַרְבּ אוֹכֵל פִּירוֹת פְּשִׁטָא פִּיתַח אֲצֵל עֲצֻמוֹ וְאֲצֵל רְבוּ לֹא פִיתַח חַיִּיב דְּמִי דְּפַסְקִיָה לְרִישׁ אוֹנִיָה אוּ לְרִישׁ חֲמוּרִיָה הִכֵּל לְעֲצֻמוֹ פִּיתַח אֲצֵל רְבוּ פְּלוּגָתָא דְּאַבְיִי וְרַבָּא: בּוֹשֶׁת הִכֵּל לִפִּי הַמְבִיִישׁ וְהַמְתִּיבִישׁ: מִנֵּי מַתְנִיתִין לֹא רַבִּי מֵאִיר וְלֹא ר' יְהוּדָה אֲלֵא ר' שְׁמַעוֹן הֵיא דְּתַנּוּ וְכֹלֵן רֹאִין אוֹתָן כְּאִילוּ הֵם בְּנֵי חוֹרִין שֶׁגִּרְדוּ מִנְּכִסְתֵיהֶם שֶׁהוּן בְּנֵי אֲבֵרְהֶם יִצְחָק וְעֵשָׂב דְּבָרֵי ר' מֵאִיר ר' יְהוּדָה אוֹמַר הַגְּדוֹל לִפִּי גְּדוֹלוֹ וְהַקָּטָן לִפִּי קָטְנוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר עֲשִׂירִים רֹאִין אוֹתָן כְּאִילוּ הֵם בְּנֵי חוֹרִין שֶׁגִּרְדוּ מִנְּכִסְתֵיהֶם עֲנִיִים כְּפֹחוֹתֵין שְׁבֵתָן מִנֵּי (הַשְׂתָּא) אִי רַבִּי מֵאִיר מַתְנִיתִין קָתְנוּ הִכֵּל לִפִּי הַמְבִיִישׁ וְהַמְתִּיבִישׁ וְרַבִּי מֵאִיר כּוֹלְהוּ בְּהָרֵי הָרְדִי יִנְהוּ וְאִי ר' יְהוּדָה מַתְנִיתִין קָתְנוּ הַמְבִיִישׁ אֶת הַסּוּמָא חַיִּיב וְאִילוּ ר' יְהוּדָה אוֹמַר סוּמָא אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת אֲלֵא לֹאֹו רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיא אִפִּי' תִּימָא ר' יְהוּדָה כִּי אֲמַר ר' יְהוּדָה סוּמָא אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת לְמִשְׁקֵל מִינִיָּה אָבֵל לְמִיתְבָּא לִיה וְכֵינּוּן לִיה הֵיא מִדְּקָתְנוּ סִיפָא הַמְבִיִישׁ אֶת הַיִּשָּׁן חַיִּיב וְיִשָּׁן שְׂבִיִישׁ פְּטוּר וְלֹא קָתְנוּ סוּמָא שְׂבִיִישׁ פְּטוּר מִכָּל דְּלֹא שָׂנֵא חַיִּיב וְלֹא שָׂנֵא חַיִּיב אֲלֵא מִחוּרְתָא מַתְנִיתִין רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיא: מֵאֵן תִּנָּא לְהָא דְּתַנּוּ רַבְנָן נִתְפַּוּן לְכִיִּישׁ אֶת הַקָּטָן וְכִיִּישׁ אֶת הַגְּדוֹל נֹתֵן לְגְדוֹל דְּמִי בּוֹשֶׁתוֹ שֶׁל קָטָן לְכִיִּישׁ אֶת הָעַבְד וְכִיִּישׁ אֶת בֶּן חוֹרִין נֹתֵן לְבֶן חוֹרִין דְּמִי בּוֹשֶׁתוֹ שֶׁל עַבְד מִנֵּי לֹא רַבִּי מֵאִיר וְלֹא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן קָא סִלְקָא דְּעִתָּךְ קָטָן קָטָן בְּנִכְסִים גְּדוֹל גְּדוֹל בְּנִכְסִים אִי רַבִּי מֵאִיר הָאֲמַר מְוִלְהוּ בְּהָרֵי הָרְדִי יִנְהוּ וְאִי רַבִּי יְהוּדָה הָאֲמַר אֵין לְעַבְדִים בּוֹשֶׁת וְאִי ר"ש הָאֲמַר נִתְפַּוּן לְכִיִּישׁ אֶת זֶה וְכִיִּישׁ אֶת זֶה פְּטוּר מֵאֵי מַעְמָא כְּפִטְלָא מַה קְטָלָא עַד דְּמַתְפַּוּן לִיה דְּכַתִּיב וְאַרְבֵּי לוֹ וְקָם עָלָיו עַד שֶׁיִּתְפַּוּן לוֹ בּוֹשֶׁת נְמֵי עַד דְּמִכְּבוּן לִיה דְּכַתִּיב וְשִׁלְחָה יְדֶה וְהַחֲזִיקָה בְּמִבוּשָׁיו עַד שֶׁיִּתְפַּוּן לוֹ לְעוֹלָם ר' יְהוּדָה וְכִי קְאָמַר ר' יְהוּדָה אֵין לְעַבְדִים בּוֹשֶׁת לְמִיתְבָּא לֵהוּ אָבֵל לְמִישֵׁם שְׂיִמִּינָן בְּהוּ וְאִי בְּעִית אֵימָא אֵימָא אֵימָא רַבִּי מֵאִיר מִי סְבַרְתָּ גְּדוֹל גְּדוֹל בְּנִכְסִים קָטָן קָטָן בְּנִכְסִים גְּדוֹל גְּדוֹל לֵהוּ אָבֵל לְמִישֵׁם שְׂיִמִּינָן וְקָטָן קָטָן מְמַשׁ וְקָטָן כֵּר בּוֹשֶׁת אֵין בְּדָאֲמַר רַב פְּפָא דְּמִיפְלְמוּ לִיה וּמִיפְלְמָה הֵכָא נְמֵי דְּמִיפְלְמוּ

ערום בר בושת הוא. פי' בקונטרס כיון דאין מקפיד להלוק ערום בפני בני אדם מי דזי קלל בר בושת וק' לפירושו מ"ש דפר"ק אברייחא הנה ליה למפרך אמרנתיך דקתני המכביש את הערום חוב וקאזל לפרש דאמנתתיך לא פריך דפשיטא דערום בר בושת הוא אם רוקק בו או קטור אכל לשון הכרזיתא משמע ליה ביישו ערום שמכבישו במה שמגלהו ומערימו ועוד דקתני אין

דומה ביישו ערום לביישו לבוש ואם רוקק בו או סותרו כן כן מחבישו כשהוא ערום כמו כשהוא לבוש ולכך פריך ערום בר בושת הוא אם הוא ערום היאך הערימו והא דקתני נמי בכרזיתא ביישו בבית המרחץ חייב אביישו ערום נמי קאי שהערימו בבית המרחץ והשתא איש א"ש דפריך בבית המרחץ בר בושת הוא בערומי' ותאל דרך בני אדם להיות ערומים במקרחי' : **דאָתא** וקא' כו'. אַגל אם הוא עצמו דליתיה ובה חבירו ודליתיה טפי פטור כיון שזה אין מקפיד אי שקא ארתקא ומילתא נקט ארתא וקא: **ביישו** ישן ומת מהו. תימה דלא מיתייה הבא מילתיה דרב ששת דברש דהקמקס (סנהדרין דף פה. ו) ושם פריך בפסיטות והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב ויש ספרים שכתבו כן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ול"ג ומת ולא הניחא כלל דמה ענין ישן לגבאי קטילא שיעזא ליהרג ועוד מאי קמ"ל רב ששת מנגינתין איב המכביש את הישן ומיתו ויהו א"ש תימה כ"כ שלא הביא כאן מילתא דרב ששת למפשט בעיני דהב"ג אשכחן באין בן המודר (גרוס) דף (ושם) דאביעאי הני כהני שלוחי ירדן הוו אזל: שלוחי שדמיא הוו ולא מיתייה מירבא דהקא בריה דרב ז'דועש דאמר בפרק קמא דקדושין (דף כג. ושם) הני כהני שלוחי דרומקא ניהו דאי שלוחי ירדן מי איבא דאגון לא מצי עבדי ואינהו מינו עבדי א"ן קשה דבמסקא דהבא משמע דביישו ישן ומת פטור דמכביש דמשום כיסופא דידיה הוא ור"ת גריס ה"ם והאמר רב ששת ביישו חייב ואיזא ליהרג קאי'

סומא אין לו בושת. דהסומא שמכביש פטור אכל המכביש את הסומא חייב דהא לא משתמע מענין שיהא פטור וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס דפי' דדייק ומתניתין דלא כרבי יהודה וביישו קתני סומא כביישו פטור בדקתני ישן שביישו פטור משמע חייב מצי דמיך מתקני' המכביש את הסומא חייב דמודה רבי יהודה דמבייש את הסומא חייב:

מה להלן סומא לא. וא"ת אי מה להלן גולגים וצברים לא אף גבי בושת ליפטר וכו' אשה תוכיח דפסולה לעדות ותיבת בבושת דכתביח ותיזקק מביישו איב סומא נמי לא אתי וי"ל כיון דענין ענין גמר אע"ג דענין אביית דין קאי סבא הוא דלענין דרב תהלי בר אריה נתינה ג"ש: **ואין** מעוט אחר מעוט אלא לרבות. תימה לא ליכתוב שום מעוט וממילא אתרבי וכן יש להקשות גבי אין רבו אחר רבו אלא למעט: **תייבי** מלקות מנח אתאי רשע רשע. רבי יהודה דריש לא ג"ש דרשע רשע ורקן לא פליגי אלא דלא פטרי סומא אפילו מחביבו גליות ובאחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג. ושם דהא אתאי) גבי דיני נפשות מחזירין לזכות נמי אמר חייבי מלקות מנח אתאי רשע רשע נמי גבי כו' וסתמא דנקרא דריש לה בפי' דמכות (דף טז) גבי אין העדים וזממין נהרגים עד שיגמר הדין על פניהם והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י.) מאי טעמא דרבי ישמעאל דאמר מכות כב"ג אמר אביי אתאי רשע רשע רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת לאו משום דלית ליה לרבא רשע רשע אלא משום דלא צריך דמגוף המלקות ששמעין דהוי כב"ג דמלקות תחת מיתה ומיתה כב"ג ולענין מחזירין לזכות ואין מחזירין לזכות לא שיהי כל כך מלקות תחת מיתה עומדת דשמא במיתה דקא משום שפטו והעדה והצילו העדה וכן בפרק קמא דמכות (דף טז) גבי משלשים כמנוון ואין משלשים במכות דאמר מנא הני מילי אמר אביי אתאי רשע רשע רבא אמר בעינן כאשר זמם וליבא לאו

דמיכלמו ליה ומיכלם. כשמזכירין לו בושת ומכילמין אותו בה מציטעס ערום בר בושת הוא. בתמיה כיון דאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת: בית המרחץ. בני אדם עומדים ערומים ואין להם בושת: ביישו. ישן. בייש אדם ישן: ומת. מתוך שנתו ולא הויר בכשתו שעשה לו זה מהו: **כיסופא**. חפזית פנים: וילוחא. שמוגלו לו בפני רבים ואף על פי שאינו עש של לבו: **והתניא**. בניהוחא: **דלא** כרבי יהודה. דאמר סומא אין לו בושת אם בייש חברו פטור ומתניתין קתני ישן שבייש פטור ובסומא לא קאזל טעם ידו של חברו דיאך בעדים וזממין כתיב (דברים ט) לא תחוס עינך עָלוּ בבושת נמי כתיב (שם) וקצותה אפס כהא לא תחוס עינך עדים אם אפשר בסומין דבעינן יעדי: **גלא** ראות. משמע שהוא רואה במקום אחר וכאן הנה בלא ראות: **אתאי** רוצח רוצח מחביבי גליות. במיתה כתיב (במדבר לו) לא תקחו כופר לנפש רוצח וגבולות כתיב (שם) לנפש שמה רוצח: במלקות כתיב (דברים כה) אם בן הכות הרשע ובמיתה כתיב (במדבר לה) אשר הוא רשע למות

דמיכלמו ליה ומיכלם: **מתנן** המכביש את הערום המכביש את הסומא והמכביש את הישן חייב והשן שבייש פטור נפל מן הגג והיוק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת עד שיהא מתכפין: **גמ'** ת"ר ביישו ערום חייב ואינו דומה ביישו ערום לביישו לבוש ביישו בבית המרחץ חייב ואינו דומה ביישו ערום חייב בבית המרחץ שבייש פשוט אמר רב פפא ביישו ערום חייב וקאמר רב פפא הוא אמר רב פפא מאי ערום דאיתא ערום כרכיניהו למאניה ואתא הוא דליתיה טפי ובביישא ביישו בבית המרחץ חייב בית המרחץ בר בושת הוא אמר רב פפא שביישו על גב הנהר בעי ר' אבא בר מרמל ביישו ישן ומת מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב יבד הכי קמבעיא ליה משום כיסופא הוא והא מת ליה ולית ליה כיסופא או דלמא משום וילוחא הוא והא אוזליה ת"ש ר"מ אומר חרש וקטן יש להן בושת שוטה אין לו בושת אא"כ משום וילוחא היינו דקתני קטן אלא אי אמרת משום כיסופא קטן בר בושת הוא אלא מאי משום וילוחא אפילו שוטה נמי אמרי שוטה אין לה בושת גדולה מזה מכל מקום ניפשוט מינה דמשום וילוחא הוא דאי משום כיסופא קטן בר כיסופא הוא פדאמר רב פפא דמיכלמו ליה ומיכלם הכא נמי דמיכלמו ליה ומיכלם רב פפא אמר הכי קמבעיא ליה משום כיסופא דידיה הוא והא מית ליה או דלמא משום בושת משפחה הא שמע חרש וקטן יש לו בושת שוטה אין לו בושת אי אמרת בשלמא משום בושת משפחה היינו דקתני קטן אלא אי אמרת משום כיסופא דידיה קטן בר בושת הוא אלא מאי משום בושת דבני משפחה אפי' שוטה נמי שוטה אין לה בושת גדולה מזה כ"מ ניפשוט מינה דמשום בושת משפחה דאי משום כיסופא קטן בר כיסופא הוא אמר רב פפא אין דמיכלמו ליה ומיכלם והתניא ר' אומר חרש יש לו בושת שוטה אין לו בושת קטן פעמים יש לו פעמים אין לו הא דמיכלמו ליה ומיכלם הא דמיכלמו ליה ולא מיכלם: **המכביש את הסומא וכו'**: מתניתין דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכך היה ר' יהודה פטר מחביבי גליות ומחביבי מלקות ומחביבי מיתות כ"ד מ"ט דר' יהודה גמר ענין ענין מעדים וזממין מה התם סומין לא אף הכא סומין לא מחביבי גליות דתניא (בלא ראות פרט לסומא דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר לרבות את הסומא מ"ט דר' יהודה אמר לה ואשר יבא את רעהו כיער לחטוב עצים ואפי' סומא פתב רהמנא בלא ראות למעוטי ור' מאיר פתב רהמנא בלא ראות למעוטי וכתב רהמנא בכלי דעת היו מעוט אחר מעוט ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות ור' יהודה ההוא בכלי דעת פרט למתכפין הוא דאיתא חייבי מיתות כ"ד אתאי רוצח רוצח מחביבי גליות חייבי מלקות אתאי רשע רשע מחביבי מיתות בית דין תנא איך דר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן

כל

לא אקים לבר נש אלא לי. לית איפשר דאנא נפיק מיכא עד דגידע מה הוה בסופיה. ונהו תמן חיוי שרי, נפיק ויהב ליה עדרו תמן אחת דריבוי. וקרא עלוי ואתנ אדם תחתיד וגו'.

חד תלמיד מן דבר קפרא הוה נפיק מקטוע ביסין, חמתייה חד קניט חיוניא פרי בתרייה, אמר ליה: חיוניא פרי בתרד. שבקיה ואזיל ליה בתרייה, וקרא עלוי ואתנ אדם תחתיד.

גרמניא עבדיה דרבי יודה נשייא נפיק בעי מילוויה לרבי הילא. אתא פלב שוטח בעי איתגרניא ביה ברבי אילא. גער ביה גרמני. שבקיה ואזיל ליה בתרייה, וקרא עלוי ואתנ אדם תחתיד.

בר קפרא הוה איגלל לחדא קרניא. מי עלל, נכשל באצבעו. עאל ושמע קליה דמלויא קרי: אם בגפו יבא בגפו יצא. אמר דומה שלא עלת בידי אלא הטחה זו בלבד. וכן הוות ליה.

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש הוי מתחמדין מיחמו אפויי דשמואל. אמרין: גלף אחר שמיעת בת קול. עברין קומי סידרא, שמעין קליה דמלויא: ושמואל מת. וכפימוז. וכן הוות ליה.

רבי יונה ורבי יוסה סלקין מבקרה לרבי אחא דתוה תשיש. אמרין: גלף בתר שמיעת בת קול. שמעין קליה דאיתתא אמרה לחבירתה: איטפי בוצינה. אמרה לה: לא יתטפי ולא מיטפי בוצינהון דישראל.

רבי יוחנן הוה עבר בשוקא, חמא חד מובין מן אילין מלטומח. אמר ליה: מן אילין את חיי? אמר ליה: אין. שבקיה ואזיל ליה. בתר שעיה עבר גביה. אמר ליה, רבי! צלי עלוי! דמן ההיא שעתא לא זבנית בלום. ואמר לו: שני אתרד! פעמים ששינוי השם גורם, פעמים ששינוי המקום גורם.

תריז תלמידין מן דרבי חנינא הוון נפקין מקטוע ביסין. חמתין חדא איסטרוולוגיא. אמר: אילין תריז מי נפקין ולא חזרין. מן נפקין, פגע בהון חד סב, אמר לו: זכון עמי דאית לי תלתא יומין דלא טעמית בלום. ונהו עמון חד עגול קצין פלגא ויהבינה ליה. אכל וצלי עליהון. אמר לו: "תתקיים לכוז נפשיכוז בהדין יומא, היד דקיימתון לי נפשי בהדין יומא". נפקין בשלם וחזרן בשלם.

והוון תמן בני אינש דשמעין קליה. אמרין ליה: ולא בן אמרת אילין תריז מי נפקין ולא חזרין. אמר, אי דהכא גברא שקר דאיסטרוולוגיא דידיה שקרין.

אפילו בן, אזלין ופשפשו, ואשכחון חבינתה פלגא בהדא מובלא ופלגא בהדא מובלא. אמרו: מה טיבו עבידתכון יומא דין? ותניין ליה עובדא. אמר: ומה ההוא גברא יכיל עביד, דאלתהון די יהודאי – מתפיים בפלגות עגול!

רבי חונה משתעי הדין עובדא, חד גיור הוה איסטרוולוגוס, חד זמן אתא בעי מיפיק, אמר: בדין נפקין. חזר ומר: בלום אידבקת בהדא אופתא קדישתא לא למפרש מן אילין מילוא! נפיק על שמיה דברין!

[דף ל"ט ע"ב]

קָרִיב לְמִכְסָּה, יִהְיֶה לָּהּ חֲמֻרָה וְאֶכְלָהּ. מֵאֵן גָּרַם לִיָּה דִיפְלָא? בְּגִין דְּהִתְרַחַר. מֵאֵן גָּרַם לִיָּה דְאִישְׁתִּיזִיב?
בְּגִין דְּאִתְרַחֵץ עַל בְּרִיּוּתָהּ. אָמַר לֹוי: כָּל הַמִּנְחָשׁ – סוּפוּ לְבֹא עָלָיו. וּמָה טַעְמָא? כִּי לֹא נִחַשׁ בִּיעֻקֵּב.
כִּי לֹא נִחַשׁ.

אָמַר רַבִּי אֲחָא בַר זְעִירָא: כָּל מִי שְׂאִינוּ מִנְחָשׁ – מִחֲצֵתוֹ לְפָנִים כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת. וּמָה טַעְמָא? כְּעַתָּה
יֹאמַר לִיעֻקֵּב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא בְּרִיָּה דְרַבִּי אֲבָהוּ: כְּכַחְצֵי יָמָיו שָׁל עוֹלָם הָיָה אוֹתוֹ רְשָׁע עוֹמֵד. מַה טַעְמָא? כְּעַתָּה
יֹאמַר לִיעֻקֵּב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל.

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: עֲתִידָהּ בַּת קוֹל לְהִיזוֹת מִפּוֹצְצַת בְּאַחֲלֵי צְדִיקִים וְאוֹמְרַת: כָּל מִי שֶׁפָּעַל
עִם אֵל – יָבֹא וְיִטוֹל שְׂכָרוֹ.

רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֲנָנָא: עֲתִיד תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מִחֲצֵתָן שֶׁל צְדִיקִים לְפָנִים
מִמִּחֲצֵתָן שֶׁל מְלָאכֵי הַשָּׁרָת, וּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת שׁוֹאֲלִין אוֹתָן וְאוֹמְרִין לָהֶן: מַה פָּעַל אֵל. מַה הוֹרָה
לְכֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי לֹוי בַר חִיְתָא: וְלֹא כָּבֵר עָשָׂה בֶּן בְּעוֹלָם הַזֶּה? הֲדָא הוּא דְכָתִיב עֲנֵה נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר
הָא אֲנָא חַזִּי גוֹבְרִין אַרְבַּעָה שָׁרִין מִהֲלָכִין בְּגוֹ נוֹרָא וְחָבַל לֹא אִיתִי בְּהוֹן.

וּמָה תְּלַמּוּד לִזְמַר וְחָבַל לֹא אִיתִי בְּהוֹן. אֵלָּא מְלַמֵּד שְׁחֵיו סְרִיסִים וְנִתְרַפְּאוּ.

וְרִיּוּתָהּ דִּי קַדְמֵיתָא – אִין כְּתִיב בָּאן, אֵלָּא וְרִיּוּתָהּ דִּי רַבִּיעֵאָה. הֵן הָיוּ מְכַבְּשִׁין לְפָנָיו אֵת הָאוֹר.

דְּמִי לְכַר אֶלְהִין. אָמַר רַאבוּבִין: בְּאוֹתוֹ שְׁעָה יָרַד מִלְּאָד וְסִטְרוֹ לְתַהוּא רְשִׁיעָה עַל פִּינוּ. אָמַר לֹוי: תַּפְסִין
מְלִיךְ וְכַר אִיתִי לִיָּה? תּוֹר וּמַר: בְּרִיךְ אֶלְתַּהוֹן דִּי שְׁדִרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְדִּי נָגוּ.

דִּי שְׁלַח בְּרִיָּה לִית בְּתִיב בָּאן. אֵלָּא דִּי שְׁלַח מִלְּאָכָה וְשִׁזִּיב לְעַבְדוּתָהּ דִּי הִתְרַחֲצוּ עֲלוּתָהּ.

הֲרִין עֲלֵךְ בְּמָה אֲשָׁה

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

הַלְכָה א'

מתני' כָּלל גְּדוּל אָמְרוּ בַשַּׁבָּת! כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵינָר שַׁבָּת, וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בַשַּׁבָּתוֹת הַרְבֵּה – אינו חַיִּיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת. וְהֵיכֵדַע עֵינָר שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בַשַּׁבָּתוֹת הַרְבֵּה – חַיִּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. וְהֵיכֵדַע שֶׁהוּא שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בַשַּׁבָּתוֹת הַרְבֵּה – חַיִּיב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה.

[דף מ' ע"א]

הַעוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת – אינו חַיִּיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

גמרא מהו כָּלל גְּדוּל? אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוּן: שֶׁהוּא גְּדוּל מִכָּלל שְׁבִיעִית. שֶׁהַשַּׁבָּת – חֲלָה עַל הַבַּל, וְשְׁבִיעִית – אינָה חֲלָה אֲלָא עַל עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בַּלְבֵּד.

תַּמָּן תַּנְיִנָּן: כָּלל גְּדוּל אָמְרוּ בַשְּׁבִיעִית. מהו כָּלל גְּדוּל? א"ר יוֹסֵה בִּי רַבִּי בּוּן שֶׁהוּא גְּדוּל מִכָּלל מַעֲשָׂרוֹת! שֶׁהַשְּׁבִיעִית – חֲלָה בֵּין עַל אוֹכְלֵי אָדָם בֵּין עַל אוֹכְלֵי בְּהֵמָה, וּמַעֲשָׂרוֹת – אינָן חֲלוּן אֲלָא עַל אוֹכְלֵי אָדָם בַּלְבֵּד.

תַּנִּי בַר קַפְרָא: כָּלל גְּדוּל אָמְרוּ בַמַּעֲשָׂרוֹת. מהו כָּלל גְּדוּל? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי בּוּן: שֶׁהוּא גְּדוּל מִכָּלל פִּיּוּאָה, שֶׁהַמַּעֲשָׂרוֹת – חֲלוּן בֵּין עַל דְּבַר שְׁמֻכְנִיסוֹ לְקִיּוּם, וּבֵין עַל דְּבַר שְׁאִין מְכַנְּסוֹ לְקִיּוּם, וּפִיּוּאָה – אינָה חֲלָה אֲלָא עַל דְּבַר שְׁמֻכְנִיסוֹ לְקִיּוּם.

וְאֵית דְּבַעֵי מִימַר: מהו גְּדוּל? מִיכָּן שְׁנֵי לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.

אֲנָן תַּנְיִנָּן: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵינָר שַׁבָּת. תַּנִּי דְּבֵית רַבִּי: כָּל שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ עֵינָר שַׁבָּת. רַבִּי לְעֶזֶר – כַּמְתַּנִּיתִין. רַבִּי יוֹחָנָן – כְּהֵדָא דְּתַנִּי דְּבֵית רַבִּי.

הָא רַבִּי לְעֶזֶר אָמַר: "כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵינָר שַׁבָּת". הָא אִם אִינוֹ יוֹדֵעַ כָּל עֵינָר – פְּטוּר! מִן מַה דְּרַב תַּנִּי מַתְנִיתִין, וּפְתַר לָהּ אִי זָהוּ שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ עֵינָר שַׁבָּת? קָטָן שְׁנֵשְׁבָה בֵּין הָעֵבוֹם – הֵדָא אָמְרָה, הוּא הֵדָא הוּא הֵדָא.

הָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ עֵינָר שַׁבָּת. הָא אִינוֹ יוֹדֵעַ וְשָׁכַח – חַיִּיב! מִן מַה דְּמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל, רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן חֲנִינָא: כִּלְהָ דָא הֵילֻכְתָּא – כְּרַבִּי לְעֶזֶר, בְּרַם כְּרַבְּנָן – אינו חַיִּיב אֲלָא אַחַת – הֵדָא אָמְרָה, הֵיא הֵדָא הֵיא הֵדָא.

כַּעוֹן קִימֵי כְּרִיּוּת דְּרַבִּי יִסָּא: אַתְּ מַה שְׁמַעְתָּ מִן אַבּוּךָ מִן דְּרַבִּי יוֹסִי?

[דף מ' ע"ב] אָמַר: כְּרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לוֹן רַבִּי חֲזַקְיָה: לֹא אָמַר בְּזוּ! אֲלָא רַבִּי סִימוּן כֵּר זְבִדָא תְּנַח פְּשִׁט עִם כְּרִיּוּת דְּרַבִּי יוֹסֵה, וְשָׁמַע מֵינָהּ כְּהֵדָא דְּרַבִּי לְעֶזֶר.

מָנָא אֲלִין מוּלְיָיָא? וְעָשָׂה אַחַת. וְעָשָׂה הֵנָּה. וְעָשָׂה מֵהֵנָּה. וְעָשָׂה אַחַת – לְחַיִּיב עַל כָּל אַחַת
וְאַחַת, הֵנָּה – לְחַיִּיב עַל כּוֹלֵהֶן אַחַת. מֵהֵנָּה – לְחַיִּיב עַל הַתּוֹלְדוֹת.

אוּ נִימַר: בְּעַבְרָאָהּ הַפְּתוּבָה מְדַבְּרִי! תְּנִי רַבִּי זְבִי רַבִּי יוֹחָנָן: זִיבַח קוּיִסְר וְנִיסְר בְּהַעֲלָם אַחַת –
חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן: בְּכֻלְיָא, עֲבַרְתָּ בְיָדְךָ תִּלְתָּא נְהָרִין, וְאִיתְּבַרְתָּ! אִינוּ
חַיִּיב אֲלָא אַחַת. עַד לָא יִתְבַּרְינָה בְיָדֶיהָ – יֵשׁ כָּאֵן אַחַת, אִין כָּאֵן הֵנָּה! מִן דִּתְבַּרְתָּ בְיָדֶיהָ – יֵשׁ כָּאֵן
הֵנָּה, אִין כָּאֵן אַחַת! וְיֵהִי בֵּן בְּעַבְרָאָהּ? בְּעַבְרָתָהּ, בְּעַבְרַת הַגְּבוּרָה, בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה, בְּעַבְרַתָּהּ, לְחַיִּיב
עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בְּעַבְרַת הַגְּבוּרָה לְחַיִּיב עַל כּוֹלֵהֶן אַחַת, בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה, לְחַיִּיב עַל מִקְצָתָהּ!

רַבִּי בּוּן בְּרַי רַבִּי פְּשֵׁם רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב רַב יִצְחָק: כְּתִיב (ויקרא ד) **אִם הִפְחִין הַמְּשִׁיחַ יַחְטָא לְאַשְׁמַת
הָעַם וְהִבִּיא פֶּרֶר. מִצֻּוֹה שְׁהַמְּשִׁיחַ מִבִּיא עֲלֵיהֶן פֶּרֶר. יִצְאָת עַבְרָאָהּ שְׂאִינֵו מִבִּיא עֲלֵיהָ פֶּרֶר אֲלָא שְׁעִירָה
בְּלֶבֶד. הַתִּיבּוֹן: הֲרִי חֲלָבִים וְעֵרִוֹת, הֲרִי הַמְּשִׁיחַ**

[דף מ"א ע"א]

מִבִּיא עֲלֵיהֶן פֶּרֶר! לָא אֲתִיבֵן מִתְּנִי אֲלָא דְבָרִים שְׂאִישׁ לְהֵן תּוֹלְדוֹת, חֲלָבִים – אִין לְהֵן תּוֹלְדוֹת. עֵרִוֹת
– עָשָׂה כְּהֵן אֵת הַמְּעַרְבָה כְּגוּמַר.

חֲבַרְיָא אָמְרִין: (ויקרא כג) **שַׁבָּת הוּא לְה' – לְחַיִּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת.**

אָמַר רַבִּי אִילָא: כְּתִיב (שמות לה): **כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמַת לֹא הָעוֹשֶׂה בּוֹ וּבְחֲבִירוֹ. אֵת אָמַר אִין
הַשְּׁבָתוֹת מְצַטְרָפוֹת, הוֹלְקוֹת! אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוּן: כָּשֵׁם שְׂאִינֵן מְצַטְרָפוֹת – כְּךָ אִין הוֹלְקוֹת!
גְּדוּל שְׁנַשְׁבָּה בֵּין הָעַבְרָאָהּ? רַב וְשְׁמוּאֵל, חֵד אָמַר: מוֹנָה שְׂשָׂה וְעוֹשָׂה שַׁבָּת. וְחֲרַנָּה אָמַר: עוֹשָׂה
שַׁבָּת וּמוֹנָה שְׂשָׂה. רַבִּי יִצְחָק בְּרַב אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַב נַחֲמָן בְּרַב יַעֲקֹב: מוֹנָה שְׂשָׂה וְעוֹשָׂה שַׁבָּת. חֲמוּשָׁה
וְעוֹשָׂה שַׁבָּת. אַרְבַּעָה וְעוֹשָׂה שַׁבָּת. שְׁלֹשָׁה וְעוֹשָׂה שַׁבָּת. שְׁנַיִם וְעוֹשָׂה שַׁבָּת. אֶחָד וְעוֹשָׂה שַׁבָּת.**

אָמַר רַבִּי מְנָא: אִין אִישְׁתְּבֵאִי בְּתִלְתָּא – הוּא עֵבֵד בְּשׁוּבְתָא. רַב הִנּוּחַ חֲיִילֵיהּ, לְתַרִּין מְחֻזְרִין הוּא
עֵבֵד שׁוּבְתָא.

וְאִין לֹא לְתַמּוּזָה, וְיַחוּשׁ לְכָל הַיָּמִים! כְּהִדָּא, קִידֵשׁ אִשָּׁה בְּעוֹלָם, רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַב אַחָא: אִיתְּפַלְגוּן רַבִּי
יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן לְקִישׁ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הוֹשִׁישׁ לְכָל הַנְּשִׂיִם. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: אִינוּ הוֹשִׁישׁ לְכָל
הַנְּשִׂיִם! תַּמּוֹן – יֵשׁ לוֹ תַּמְנָה, יְכוּל הוּא לִישָׂא גִיזְרָת, יְכוּל הוּא לִישָׂא מְשׁוּהָרְרָת. הִכָּא מַה אֵית לָן?
תַּמּוֹן אָמְרִין: הוֹשִׁישׁ לְכָל הַיָּמִים וְעוֹשָׂה כְּדִי קִיוּם הַנְּפֶשׁ.

תַּמּוֹן תְּנִינֵן: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: שְׂאֵלְתִי אֵת רַבִּי אֶלְעָזָר, הָעוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה

[דף מ"א ע"ב] מעיז מלאכה אחת בעולם אחת, מהו? חייב אחת על כולו, או על כל אחת ואחת? אמר לי: חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר. ומה אם הנדה שאין בה תוצאות הרבה ותפאות הרבה – חייב על כל אחת ואחת. שבת שיש בה תוצאות הרבה, ותפאות הרבה – אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת!

אמרתי לו: לא! אם אמרת בגידה – שיש בה שתי אזהרות, שהוא מזהר על הנדה, והנדה מזהרת עליו. תאמר בשבת, שאין בה אלא אזהרה אחת!

אמר לי: תבא על הקטנות יוכית, שאין בהן אלא אזהרה אחת, – וחייב על כל אחת ואחת! אמרתי לו: לא! אם אמרת בבא על הקטנות, שאף על פי שאין בהן עכשיו – יש בהן לאחר זמן! תאמר בשבת שאין בה אלא אחד לא עכשיו ולא אחר זמן! אמר לי: תבא על הבתומה יוכית. אמרתי לו: תבתימה – בשבת!

רבי זעירא בשם רבי הסדא: רבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש, תריהון אמרין: בודון שבת ובשנגות מלאכות שאלו.

[דף מ"ב ע"א]

בדה תנינן מלאכות הרבה? לא על השבתות הוא מתחייב?

רבא בשם רב הסדא אמר: בשנגות שבת ובדון מלאכות שאלו. בדה תנינן שבתות הרבה? לא על המלאכות מתחייב?

הא רבי זעירא בשם רב הסדא אמר רבי אילא, ורבי שמעון בן לקיש, תריהון אמרין: בודון שבת ובשנגות מלאכות שאלו.

הודי ליה? והוא לא הודי? מן מה דמר רבי שמואל, רבי אבהו בשם רבי יוסי בי רבי חנינא: כל הדיא הלכתא פרבי ליעור, ברם פרבנן – אינו חייב אלא אחת. הדיא אמרה דלא הודי ליה.

הווי רבי בא בשם רב הסדא: אם בשנגות שבת ובדון מלאכות שאלו, הודי ליה? לא הודי ליה? אמר רבי זעירא קומי רבי יסא: מתניתא אמרה דלא הודי ליה! דתני יודע אני שהיא שבת, ויודע אני שהיא מלאכה, אבל איני יודע אם מלאכה היא זו שחייבין עליה פרת. אם מענין אבות מלאכות עשה – חייב על כל מלאכה ומלאכה. אם מענין מלאכה אחת עשה – חייב על כל העלם והעלם.

מפני שהן העלימות הרבה. אבל אם היה העלם אחד – אינו חייב אלא אחת!

מן מה דלא מתיב לה – הדיא אמרה: דלא הודי ליה.

הא, רבי זעירא בשם רב הסדא, רבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש, תריהון אמרין: בודון שבת ובשנגת מלאכות שאלו, הא בשנגת שבת ובודון מלאכות, אף רבי אליעזר יודי לרבי עקיבה שאינו חייב אלא אחת! ויתביניה רבי עקיבה: הרי שונג בשבת ומזיד במלאכות, הרי יש בה תוצאות הרבה ותפאות הרבה, ואת מזרי ליה שאינו חייב אלא אחת! מן מה דלא מתיב ליה – הדא אמרה היא הדא היא הדא.

הא רבי פא בשם רב הסדא אמרה: בשנגת שבת ובודון מלאכות שאלו. הא בודון שבת ובשנגת מלאכות – אף רבי עקיבה יודי לרבי אליעזר, שהוא חייב על כל אחת ואחת.

[דף מ"ב ע"ב]

ויתביניה רבי אליעזר: הרי מזיד בשבת ושונג במלאכות, הרי יש בה תוצאות הרבה ותפאות הרבה, ואת מזדי לי שהוא חייב על כל אחת ואחת! מן מה דלא מתיב ליה – הדא אמרה: היא הדא היא הדא.

הא רבי פא בשם רב הסדא אמר: בשנגת שבת ובודון מלאכות שאלו! ולא משום שנגת שבת אף תופסו?!

רבי חזקיה בשם רבי פא: שתים שאלו, מזיד בשבת ושונג במלאכות, שיהא חייב על כל אחת ואחת? שונג בשבת ומזיד במלאכות, מהו לעשות את התולדות בעיקר?

אמר רבי יעקב בר דסיי, ותניי דבית רבי בן: העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, מעין מלאכה אחת, בהעלם אחת מהו? חייב אחת על פולם, או אחת על כל אחת ואחת?

מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת – הדא היא מזיד בשבת ושונג במלאכות. שבתות הרבה מעין מלאכה אחת – הדא היא שונג בשבת ומזיד במלאכות.

הא רבי זעירא בשם רב הסדא, ורבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש: תריהון אמרין, בודון שבת ובשנגת מלאכות שאלו. ויש אדם מתחייב על הודון?!

את נותן שנגת מלאכות על ודון שבת, ודכוותה, שונג בשבת ומזיד במלאכה. את נותן שנגת שבת על ודון מלאכות לחייב על כל אחת ואחת.

ולית ליה לרבי אליעזר מאחת לחייב על כל אחת ואחת? אשכח תני בשם רבי אליעזר: גדול שגשגה לבין העפויים – חייב על כל אחת ואחת.

[דף מ"ג ע"א]

מה בין מזיד בשבת ושונג במלאכות, מה בין שונג בשבת וודון במלאכות?

אמר רבי יוסה: וְלָמָּה מְזִיד בַּשַּׁבָּת וְשׁוֹגֵג בַּמְּלָאכּוֹת – חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? שְׂאֵם אָמַר אֶת לֹא: “מְלָאכָה הִיא זֹה!” – הוּא פּוֹרֵשׁ מִמְּנֶה וְעוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת אַחֲרוֹת. וְלָמָּה שׁוֹגֵג בַּשַּׁבָּת וּמְזִיד בַּמְּלָאכּוֹת – אֵינוֹ חַיִּיב אֲלָא אַחַת? שְׂאֵם אָמַר אֶתָּה לֹא: “שַׁבָּת הִיא זֹה!” – מִיָּד הוּא פּוֹרֵשׁ.

שׁוֹגֵג בְּזֶה וּבְזֶה, רַב הַמְּנוּנָא אָמַר: אֵינוֹ חַיִּיב אֲלָא אַחַת. אָמַר לִיה רַבִּי זְעִירָא: וְלָא כָּל שַׁבָּן הוּא? אֵלוֹ מְזִיד בַּשַּׁבָּת וְשׁוֹגֵג בַּמְּלָאכּוֹת – אֵינוֹ חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? מִפְּנֵי שְׁנַתּוֹפֵף לֹא שַׁגְּגַת שַׁבָּת – אוּבַד שַׁגְּגַת מְלָאכּוֹת?

רַבִּי יְרֵמְיָהּ בְּעָא קוּמֵי רַבִּי זְעִירָא: קָצַר חֲצִי גְרוּגְרַת בַּשַּׁבָּת זֶה בְּזִדּוֹן שַׁבָּת וּבְשַׁגְּגַת מְלָאכּוֹת, וְחֲצִי גְרוּגְרַת שַׁבָּת זֶה בְּשַׁגְּגַת שַׁבָּת וּבְזִדּוֹן מְלָאכּוֹת, שַׁגְּגוֹת שָׁבוּ מֵהוּ שְׁיַצְטַרְפוּ? אֵיפְשָׁר לֹאמַר שַׁבָּתוֹת מְחֻלְקוֹת, שַׁבָּתוֹת מְצַטְרָפוֹת? חֲרִי תַמְחֻוּיִן חוֹלְקִין וְתַמְחֻוּיִן מְצַטְרָפִין! אָמַר לִיה: אֵינִי יוֹדֵעַ טַעַם תַּמְחֻוּי.

וְלֹא מִתְנִיתָא הִיא? כְּתַב אוֹת אַחַת בַּשַּׁבָּת זֶה וְאוֹת אַחַת בַּשַּׁבָּת הַבָּאָה – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיִּיב וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא קוּמֵי רַבִּי מְנָא: תִּיפְתַר בְּזִדּוֹן. אָמַר לִיה: וְלֹא כָּל שַׁבָּן הוּא! מַה אִם תְּזִדּוֹן שְׂאֵינוֹ חוֹלֵק – אֵינוֹ מְצַטְרָף, שַׁגְּגָה שֶׁהִיא חוֹלְקַת – לֹא כָּל שַׁבָּן שְׂלֵא תִצְטַרְף!

אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָהּ: לֹא אָמַר כֵּן, אֲלָא קָצַר חֲצִי גְרוּגְרַת בְּזִדּוֹן שַׁבָּת וּבְשַׁגְּגַת מְלָאכּוֹת, וְחֲצִי גְרוּגְרַת בֵּין הָעַרְפִּים בְּשַׁגְּגַת שַׁבָּת וּבְזִדּוֹן מְלָאכּוֹת, שַׁגְּגוֹת שָׁבוּ וְשַׁגְּגוֹת שָׁבוּ מֵהוּ שְׁיַצְטַרְפוּ?

אָמַר רַבִּי מְנָא: אַף עַל גַּב דְּלֹא אָמַר רַבִּי יוֹסֵה דָא מִילְתָּא, אָמַר דְּכֹוֹתִיהּ. אַכֵּל חֲצִי זֵית בִּידִיעַת תְּקוּדָשׁ וּבְהֶעֱלַם טוּמְאָה, וְחֲצִי זֵית בְּעֶלְמָא תְּקוּדָשׁ וּבִידִיעַת הַטּוּמְאָה, הֶעֱלַם שָׁבוּ וְהֶעֱלַם שָׁבוּ מֵהוּ שְׁיַצְטַרְפוּ? נִיחָא שַׁבָּת שְׁבָאוּ לָהּ יָמֵי תְּחִילָתָא בְּנִתְּיָם.

[דף מ"ג ע"ב]

גַּבִּי נִידָה מַאי אֵית לָךְ? רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: תִּיפְתַר בְּנִדָה קְמַנָה שְׁבָאוּ לָהּ יָמֵי תְּפִסָּה טְהִירָה בְּנִתְּיָם.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כֶּדָּ שְׂאֵלוּ, בָּא עַל גְּדָה אַחַת חֲמִשׁ בְּעִילוֹת בְּעֶלְמָא אַחַד מֵהוּ? חַיִּיב אַחַת עַל כּוּלָם, אוֹ אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? אָמַר לִיה: חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

וְקִשְׂיָא אֵילוּ קָצַר וְקָצַר בְּעֶלְמָא אַחַד, כְּלוּם הוּא חַיִּיב עַל כָּלָם אֲלָא אַחַת?

רַבִּי אֶהָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנַנְיָא: כֵּן רַבִּי מְנָא מְקִשֵׁי לָהּ, וְלֹא כֵּן אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל, רַבִּי אֶבְהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יִסָּא כֵּן חֲנַנְיָא: כָּל הִדָּא הִילְכְתָּא – כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. בְּרַם כְּרַבְּנָן – אֵינוֹ חַיִּיב אֲלָא אַחַת.

אַף הָבָא, לֹא יְהִי חַיִּיב אֲלָא אַחַת!

אמר רבי יוסה: קיימתיה פיי דמר רבי אחא בשם רבי חנינא, לית בן.

רבנן דקיסרין בשם רבי ניפא: כל הדיא הלכתא – דרבי אליעזר הוא. וכל דיפוק מינה הלכה – פולחן דרבי אליעזר.

הלכה ב' מתני' אבות מלאכות – ארבעים חסר אחת. הזרע, והחורש, והקוצר, והמעמר, הדיש, והזורה, והבורר, הטוחן, והמרקד, והקלף, והאופה.

הגוזז את הצמר, והמלבנו, והמנפצו, והצובעו, והטווה, והמיסד, והעושה שתי בתי נירין, והאורג שני חומין,

[דף מ"ד ע"א]

והפוצע שני חומין, הקושר, והפתיר, והתופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפור שתי תפירות. החד צבי, השוחטו, והמפשיטו, המולחו, והמעבד את עורו, והממקו, והמתכו, הפותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות.

הבונה, והסותר, המכבה, והמבעיר, המכה בפטיש, והמוציא מרשות לרשות – הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.

גמרא אבות מלאכות – ארבעים חסר אחת. מניין לאבות מלאכות מן התורה? רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: כנגד ארבעים חסר אחת מלאכה שכתוב בתורה.

פעון קומי רב אחא: כל הן דכתיב מלאכות שתיים? אמר רבי שיינ: אשגרת עיינה דרבי אחא בכל אורייתא ולא אשבח כתיב דא מילתא. כעיא דא מילתא: (בראשית לט) ויבא הביתה לעשות מלאכתו, מנהו? (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, מנהו?

תני רבי שמעון בן יוחאי: (דברים טו) ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה – הרי זה בא להשלים ארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה.

רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי שמואל בר נחמני: כנגד ארבעים חסר אחת פעם שכתוב במשכן עבודה ומלאכה.

אמר רבי יוסי בן חנינא: "זה הדבר" – אין כתיב כאן, אלא (שמות לה) אלה הדברים – דבר, דברי, דברים. מיכן לאבות ולתולדות.

רבי חנינא דצפורין בשם רבי אבהו: אלף – חד. למ"ד – תלתין. ה"א חמשה. דבר – חד. ודברים – תרין. מיכן לארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה.

רַבְּנֵי דְקַיִסְרִין אָמְרִין: מִזַּן אֲתֵרְוּהּ לֹא חִסְרָה בְּלוּם! אֲלֵ"ף - חֹדֶר, לְמִ"ד - תְּלַתִּין, חֵי"ת - תְּמַנְיָא. לֹא מִתְּמַנְעִין רַבְּנֵי דְרָשִׁין בֵּין ה"א לְחֵי"ת.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּזוֹ לְקִישׁ עֲבָדִין תְּוֹנִי בְּהִדָּא פִּירְקָא תְּלַת שָׁנִין, וּפְלוּג. אֲפָקוּן מִיְנֵיהּ אַרְבְּעִין חֶסֶר אַחַת תּוֹלְדוֹת עַל כָּל הָדָא וְהָדָא.

מִזַּן דְּאַשְׁבְּחוּן מִיִּסְמוּד סְמִכוּן, הָא דִּלְא אֲשַׁבְּחוּן, מִסְמוּד עֲבָדוּנֵיהּ מִשׁוּם מִכָּה בְּפִטְיֵשׁ.

בְּנֵי דְרַבִּי הֵיִיא רֹבְא עֲבָדוֹן תְּוֹנִי בְּהִדָּין פִּירְקָא שִׁיתָא יְרַחֵין, אֲפָקוּן מִיְנֵיהּ שִׁית מוֹלִין עַל כָּל הָדָא וְהָדָא. בְּנֵי דְרַבִּי הֵיִיא רֹבְא תְּוִי בְּשִׁיטַת אַבְוּהוֹן. דְּתַנִּי רַבִּי תְּנִיא: הַקּוֹצֵר, הַבּוֹצֵר, הַמוֹסֵק, הַגּוֹדֵר, הַתּוֹלֵשׁ, הַאוֹרֵה - בּוֹלְהֵן מִשׁוּם קוֹצֵר. אָמַר

[דף מ"ד ע"ב]

רַבִּי סִידוּר: יְהוּדָא בְּרַבִּי עֲבָדִין תְּוִי בְּמַכְשִׁירִין שִׁיתָא יְרַחֵין. בְּסוֹפָה אֲתָא חֹד תְּלַמִּיד מִן דְּרַבִּי סִימְאִי, וְשִׂאִיל לִיהּ וְלֹא אָנְיָבִיהּ. אָמַר: נִיבָר הוּא זֶה שְׁלֹא עֵבֶר עַל פִּיתְקָה שְׁל תּוֹרָה.

אַרְבְּעִים אַבּוֹת מְלַאכּוֹת חֶסֶר אַחַת. לֵיִדָּא מוֹלְחָה? שְׂאֵם עֲשָׂאן בּוֹלָם בְּעֵלָם אַחַד - חֵיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

תְּנָא רַבִּי זְבַאי קוּמִי רַבִּי יוֹחָנָן: זִיבַח קִיטֵר וְנִיסַד בְּעֵלָם אַחַד - חֵיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

אָמַר לִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: בְּבִלְיָא, עֲבַרְתָּ בְּיַדְךָ תְּלַתָּא נְהַרִין וְאַיְתְּבַרְתָּ - אֵינּוּ חֵיִיב אֲלֵא אַחַת. עַד לֹא יִתְבַרְנֵיהּ בְּיַדֵּיהּ - יֵשׁ בָּאן אַחַת, וְאִין בָּאן הִנָּה. מִזַּן דְּתַבְּרַה בְּיַדֵּיהּ - יֵשׁ בָּאן הִנָּה, וְאִין בָּאן אַחַת.

רַבִּי בָּא בַר מִמֶּל בְּעָא קוּמִי דְרַבִּי זְעִירָא: וְיֵהָא חֵיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת! כְּמָה דְּתִימֹר גְּבִי שַׁבַּת (שְׁמוֹת כ) לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה - בְּלָל. (שְׁמוֹת לז) לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם - פְּרָט. הֲלֵא תִבְעֲרָה בְּכָל הַיְתָה, וְיִצְאָת מִן הַכְּלָל לְלַמּוּד, לֹמַר, מַה תִּבְעֲרָה - מְיוֹחֶדֶת מַעֲשֶׂה יְחִידִי וְחֵיִיבִין עֲלֶיהָ בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, אַף כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה שְׁנַיִם בּוֹ - לְחֵיִיב עֲלֵיו בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ.

אַף הָבֵא, לֹא תַעֲבֹדֶם - בְּלָל. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם - פְּרָט. וְהֲלֵא הַשְׁתַּחֲוִיָּה בְּכָל הַיְתָה, וְלָמָּה יִצְאָת מִן הַכְּלָל? לְלַמּוּד, מַה הַשְׁתַּחֲוִיָּה - מְיוֹחֶדֶת מַעֲשֶׂה יְחִידִי וְחֵיִיבִין עֲלֶיהָ בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, אַף כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה שְׁנַיִם בָּהּ - לְחֵיִיב עֲלֵיו בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ!

אָמַר לִיהּ: בְּשַׁבַּת - בְּלָל בְּמָקוּם אַחַד, וּפְרָט בְּמָקוּם אַחֵר. וּבְעַפְוִ"ם - בְּלָל שְׁהוּא בְּצַד הַפְּרָט.

אָמַר לִיהּ: וְהַכְּתִיב (שְׁמוֹת לז): לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר. (שְׁמוֹת כב) זִבַּח לְאֱלֹהִים יַחֲרָם. הֲרִי בְּלָל בְּמָקוּם אַחַד, וּפְרָט בְּמָקוּם אַחֵר! אָמַר לִיהּ, בִּינוֹן שְׂאוֹן אֶת לֹמֵד מִצְדוֹ, אֲפִילוּ מִמָּקוּם אַחֵר אֵי אֶת לָמַד.

חֲבֵרָיִיא אָמְרִין: לֹא שְׁנַיִיא, בֵּין שְׁבָלֶל בְּמָקוֹם אֶחָד וּפְרָט בְּמָקוֹם אַחֵר, בֵּין שְׁבָלֶל וּפְרָט בְּמָקוֹם אֶחָד – בָּלָל וּפְרָט הוּא. בַּשַּׁבָּת, בָּלָל וְאַחֵר כֶּךָ פְּרָט. בְּעֵכוּ"ם, פְּרָט וְאַחֵר כֶּךָ בָּלָל.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר: לֹא שְׁנַיִיא, בֵּין שְׁבָלֶל וְאַחֵר כֶּךָ פְּרָט, בֵּין שְׁפָרְט וְאַחֵר כֶּךָ בָּלָל, בֵּין שְׁבָלֶל וּפְרָט וּבָלָל בָּלָל וּפְרָט הוּא. בַּשַּׁבָּת, בָּלָל בְּעִבּוּדָתָהּ וּפְרָט בְּעִבּוּדָתָהּ. בְּעֵכוּ"ם, בָּלָל בְּעִבּוּדָתָהּ וּפְרָט בְּמִלְאָכָתָהּ הַגְּבוּהָ.

אָמַר רַבִּי מְנַא: הַבְּעָרָה – שְׁלֵא לְצוּרָךְ יֵצֵאת. הַשְּׁתַּחֲוִיָּה – לְצוּרָךְ יֵצֵאת, לְלַמּוֹד עַל עֲצֻמָּה שְׂאִינָה מַעֲשָׂה.

אֲתֵיָא בְּהַהוּא דְתַנִּי הַזִּקְיָה (שְׁמוֹת כב) זִבַּח לְאֱלֹהִים יַחְרָם. יֵצֵאת זְבִיחָה לְלַמּוֹד עַל הַכֹּל הַשְּׁתַּחֲוִיָּה לְלַמּוֹד עַל עֲצֻמָּה שְׂאִינָה מַעֲשָׂה.

[דף מ"ה ע"א]

אוּ חֲלַף! דְּבַר שְׁהוּא מַעֲשָׂה – מְלַמֵּד. וְדָבָר שְׂאִינּוּ מַעֲשָׂה – אֵינּוּ מְלַמֵּד! אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: הַבְּעָרָה – לְצוּרָךְ יֵצֵאת, לְלַמּוֹד עַל בְּתֵי דִינִים שְׁלֵא יְהוּ דִינִין בַּשַּׁבָּת.

וּמַה טַּעְמָא? נֵאָמַר כָּאֵן (שְׁמוֹת לה) בְּכָל מִשְׁבַּתֵיכֶם. וְנֵאָמַר לְחֶלֶן (בְּמִדְבָר לה) וְהָיוּ אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֵּי מִשְׁפָּט לְדוֹרֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבַּתֵיכֶם. מַה מִּשְׁבַּתֵיכֶם שֶׁנֵּאָמַר לְחֶלֶן – בְּבֵתֵי דִינִין הַפְּתוּב מְדָבָר. אַף מִשְׁבַּתֵיכֶם שֶׁנֵּאָמַר כָּאֵן – בְּבֵתֵי דִינִין הַפְּתוּב מְדָבָר.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֲבָדִימָא: מִפְּיֹן דְּתִימָר לְצוּרָךְ יֵצֵאת – כְּמִי שֶׁיֵּצֵאת שְׁלֵא לְצוּרָךְ, וְדָבָר שֶׁיֵּצֵא שְׁלֵא לְצוּרָךְ – מְלַמֵּד.

הָדָא אָמְרָה: דְּבַר אֶחָד שֶׁיֵּצֵא לְצוּרָךְ – אֵינּוּ חוֹלֵק. וְשְׁלֵא לְצוּרָךְ – חוֹלֵק. שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁיֵּצֵאוּ מִן הַבָּלָל, מַהוּ שְׁיַחֲלוּקִי?

נִישְׁמַעֲינָה מִן הָדָא, מַנִּיִּין הַפְּעֻלָּה מִבְּשַׁר הַפָּאָתָא, וּמִבְּשַׁר אֶשָׁם, וּמִבְּשַׁר קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, וּמִבְּשַׁר קִדְשִׁים קָלִים, וּמוֹתֵר הָעוֹמֵר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מְנַחוֹת, וּמִן הַשָּׂאוֹר וּמִן הַדְּבִשׁ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה? תַלְמוּד לִזְמַר (יִרְמִיָּה ב): כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לֵה'. הָא כָּל שְׂוִישׁ מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים – הָרִי הוּא בְּבַל תִּקְטִירוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר שְׂאֵל לְרַבִּי יוֹחָנָן: יֵצֵאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּלְלַמּוֹדוֹ עַל הַקִּדְשִׁים לְכַבֵּשׁ! כְּהָדָא דְתַנִּי: הַמְּזֻבַּח (שם) אֵין לִי אֵלָא הַמְּזֻבַּח, וּמַנִּין לְרַבּוֹת אֵת הַכַּבֵּשׁ? תַלְמוּד לִזְמַר וְאֵל הַמְּזֻבַּח לֹא יַעֲלוּ. יְכוּל לְעַבּוּדָּהּ וְשְׁלֵא לְעַבּוּדָּהּ? תַלְמוּד לִזְמַר לְרִיחַ גִּיחַח. לֹא אָמַרְתִּי אֵלָא לְעַבּוּדָּהּ.

אָמַר לִיהוּ: **אוֹתָם** – מִיעוּט. אֵלּוּ תִּיבִין עֲלֵיהֶן לִכְבֹּשׁ וְאִין שְׂאָר כֹּל הַקְּדוּשִׁים תִּיבִין עֲלֵיהֶן לִכְבֹּשׁ. מִפְּנֵי שְׁכֵתוֹב אוֹתָם, הָא אִינוּ כְּתוֹב אוֹתָם – מְלֻמְדִין! הֲדָא אָמְרַת: שְׁנֵי דְבָרִים שְׂנִיאוּ מִן הַכְּלָל – הוֹלְקִין.

אָמַר רַבִּי תַנְנִיָה בְּרִיה דְּרַבִּי הִילֵל: לְחִלּוֹק – אִינְן הוֹלְקִין, הָא לְלַמְדוּ – מְלֻמְדִין. רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹן: [דף מ"ה ע"ב]

לֹא אָמַר בֶּן. אֵלּא רַבִּי אֶלְעָזָר שְׂאֵל לְרַבִּי יוֹחָנָן: וְיִצְאוּ שְׁתֵּי הַלָּחִים וְיִלְמְדוּ עַל כֹּל הַקְּדוּשִׁים לִכְבֹּשׁ! אָמַר לִיהוּ: אוֹתָם – מִיעוּט. אֵלּוּ תִּיבִין עֲלֵיהֶן לִכְבֹּשׁ, וְאִין שְׂאָר כֹּל הַקְּדוּשִׁים תִּיבִין עֲלֵיהֶן לִכְבֹּשׁ. הֲדָא אָמַר: דְּבַר אֶחָד שְׂנִיאוּ מִן הַכְּלָל, לְצוּרְךָ – אִינוּ חוֹלֵק. וְשְׁנֵי דְבָרִים שְׂנִיאוּ מִן הַכְּלָל – אִינְן הוֹלְקִין.

וְכַרְבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל – הוֹלְקִין. דְּאָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר תַּיְיבָא: דְּבַרֵּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, שְׁנֵי דְבָרִים שְׂנִיאוּ מִן הַכְּלָל – הוֹלְקִין. דְּתַנִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל: (יִקְרָא ט) **לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲנֹנּוּ**. וְהֵלֵא הַנִּחְיוּשׁ וְהַעֲנִינוּ בְּכֻלָּל הָיוּ, וְיִצְאוּ מִן הַכְּלָל לְחִילּוֹק.

כֻּלָּל בְּהִיבְרַת, וּפְרַט בְּהִיבְרַת? מִילְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרַת: כֻּלָּל וּפְרַט הוּא. דְּמַר רַבִּי אֶבְחָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: (יִקְרָא יח) **כִּי כָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרַת. אַחֲוֹתוֹ – בְּכֻלָּל תִּיְתֵהּ, וְיִצְאָה מִן הַכְּלָל, לְחִילּוֹק עַל הַכְּלָל.**

הַתִּיב רַבִּי אֶלְעָזָר: וְהַכְּתִיב (יִקְרָא כ) **עֲרוֹת אַחֲוֹת אִמְךָ וְאַחֲוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה כִּי אֵת שְׂאֵרוֹ תַעֲרֶה**. אָמַר לִיהוּ: לְצוּרְךָ יִצְאָת, לִידוֹן בְּעַרְיָה.

אָמַר לִיהוּ: וְהַכְּתִיב (ש) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשֶּׁה דָוָה וְגִלָּה אֵת עֲרוֹתֶיהָ אֵת מְקוֹרָהּ תַעֲרֶה!** אָמַר לִיהוּ: לְצוּרְךָ יִצְאָת לִידוֹן בְּהָ אֵת הַמְּעֶרָה בְּגוֹמֵר. שְׂלֵא תֵאמַר, הוֹאִיל וְאִין תִּיבִין עֲלֵיהּ אֵלּא מִשׁוּם טוֹמְאָה – לֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הַמְּעֶרָה בְּגוֹמֵר. לְפֻם כֵּן צְרִיךְ מִימַר תִּיב.

אָמַר לִיהוּ: וְהַכְּתִיב (ש) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת דִּדְתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלָּה!** אָמַר לִיהוּ: לְצוּרְךָ יִצְאָת, לִידוֹן בְּעַרְיָה. הַכְּתִיב (ש) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֵת אִשְׁתּוֹ אַחֲיוֹ נָדָה הִיא!** אָמַר לִיהוּ: לְצוּרְךָ יִצְאָת, לִידוֹן בְּעַרְיָה. דְּמַר רַבִּי יוֹדָן: כֹּל הָהֵן דְּכְתִיב עַרְיָרִים יִהְיוּ – הַנְּיִין כֵּלָא בְּנִים. עַרְיָרִים יָמוּתוּ – קוֹבְרִין אֵת בְּנֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:

[דף מ"ו ע"א]

מסכת מגלה פֶּרֶק שְׁנִי

א. הקורא את המגלה למפרע - לא יצא. וכן בהלל, וכן בקריאת שמע ובתפלה. הקורא את המגלה, וטעה, והשמיט בה פסוק אחד - לא יחזור ויקרא אותו הפסוק בפני עצמו, אלא מתחיל מאותו הפסוק, וגומר עד סוף. וכן בהלל, וכן בקריאת שמע ובתפלה. נכנס לבית הכנסת ומצאן שקראו חציה, וגמר עמהן - לא יחזור ויקרא מראשה ועד אותו מקום, אלא מתחיל מראשה וגומר עד סוף. וכן בהלל וכן בקריאת שמע ובתפלה.

ב. קראה בלילה - לא יצא ידי חובתו. אמר רבי יוסי: מעשה בן רבי יוחנן בן גורי שקראה בצפורי בלילה. אמר לו: אין שעת הספנה ראיה. קראה על פה - לא יצא ידי חובתו. אמר רבי שמעון בן לקיש: מעשה בן רבי מאיר שהלך לאסיא לעבר את השנה בעסיא, ולא היה שם מגלה כתובה עברית, וכתבה מלבו, וקרא מתוכה. קראה - בין עומד בין יושב בין מטה, בין שהעמיד לה מתרגמן וכתבה מלבו, בין שברך לפניה ולא לאחריה, לאחריה ולא ברך לפניה, לא ברך לפניה ולא לאחריה - יצא. אמר רבי שמעון: מעשה ברבי מאיר שקראה בבית הכנסת בטבעין מישב, והיו בני הכנסת יושבין, כיון שגמרה מקצתה - נתנה לאחר וברך עליה.

ג. קראה בלעז - הלעזות יוצאין ידי חובתן. קראה אשורית - שומעין ושאיין שומעין יוצאין ידי חובתן. לעולם אין יוצאין ידי חובתן, עד שתהא כתובה אשורית, בלשון עברי על הספר, ובדיו.

ד. הכל חייבין בקריאת המגלה, כהנים לויים וישראלים, עבדים משחררין, חללים, נתינין, ממזרים, סריס אדם וסריס חמה, פצוע דכא וכרות שפכה - גלן חייבין. ומוציאין את הרבים ידי חובתן. אנדרוגינוס - מוציא את מינו ולא את

שאינו מינו. טומטום - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - אין מוציא, לא את מינו ולא את שאינו מינו. נשים ועבדים וקטנים - פטורין, ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן. אמר רבי יהודה: קטן הייתי, וקרייתיה למעלה מרבי טרפון וזקנים בלוד, וקלסני. אמר לו: אין מביאין ראיה מן הקטן. אמר רבי: קטן הייתי, וקרייתיה למעלה מרבי יהודה באושא, והיו שם זקנים ולא אמר אחד מהן דבר. אמרו לו: אין מביאין ראיה מן המתיר, מכאן ואילך הנהיגו, שיהו קטנים קורין אותה לרבים.

ה. מצות מגלה - מתחלתה ועד סופה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מ"איש יהודי". רבי יוסי אומר: מ"אחר הדברים האלה". רבי שמעון בן יוחי אומר: מ"בלילה ההוא", אבל הכל מודים מצותה שתהא כתובה בלה.

ו. כל יום הנפך אסור בחדש, כל יום השביעי חייב בספה, וכל יום השביעי כשר ללולב, כל יום השמיני כשר למילה, וכל הלילה כשר לקצירת העמר, ולהקטיר חלבים ואיברים. זה הכלל: דבר שמצותו ביום - כשר כל היום. ודבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה, ואין חייבין עליהן משום נותר, ואין מחשבה פוסלת בהן משום פגול, עד שיעלה עמוד השחר.

ז. רבי מנחם בן רבי יוסי אומר: בני העיר שמכרו רחובה של עיר - לוקחין בדמיו בית הכנסת. וחכמים אומרים: הרחוב, אין בו משום קדשה. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שלא התנו עמהן פרוגסי אותה העיר, אבל אם התנו עמהן פרוגסי אותה העיר - רשאין לשנותה לכל דבר שירצו. אמר רבי יהודה: בית הכנסת של טרסיים שהיה בירושלים, שמכרוהו לרבי אליעזר, ועשה בה כל צרכיו.

ח. העושה תבה ומטפחות לספר, עד שלא נשתמש בהן גבוה - רשאי לשתמש בהן

הַדְיוּט, וּמִשְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן גְּבוּהָ - אֵין רִשְׁאֵי לְשַׁתְּמֵשׁ בְּהֵן הַדְיוּט. וְכֻלִּים שְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ גְּבוּהָ - אֵל יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן הַדְיוּט. אָבֵל מִשְׁאֵיל אָדָם מִטְּפַחְתּוֹ לְסַפֵּר, וְחֹזֵר וְלוֹקָחָהּ מִמֶּנּוּ. מִטְּפַחַת סִפְרִים - מִשְׁנֵין אוֹתָם מִסִּפְרִים לְסִפְרִים, אָבֵל לֹא לְדַבְרִים אַחֲרִים.

ט. הַעוֹשֶׂה מְנוּרָה וְנֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע שֵׁם הַבְּעָלִים מֵהֵן - רִשְׁאֵין לְשִׁנוּתָן לְדַבֵּר אַחֵר. מִשְׁנַשְׁתַּקַּע שֵׁם הַבְּעָלִים מֵהֵן - אֵין רִשְׁאֵי לְשִׁנוּתָן לְדַבֵּר אַחֵר. בְּנֵי הָעִיר שֶׁהִלְכוּ לְעִיר אַחֲרָת, וּפְסִקוּ עֲלֵיהֶן צְדָקָה - נִתְּנִין לְעַנֵּי אוֹתָהּ הָעִיר. וְכִשְׁהֵן בָּאִין - מְבִיאִין אוֹתָהּ עִמָּהֶן. וְיַחֲדִי שְׁפִסַּק צְדָקָה בְּעִיר אַחֲרָת - תִּנְתֵּן לְעַנֵּי אוֹתָהּ הָעִיר. הַפּוֹסֵק צְדָקָה - עַד שֶׁלֹּא זָכוּ בָּהּ הַפְּרָנְסִין - רִשְׁאֵי לְשִׁנוּתָהּ לְדַבֵּר אַחֵר. מִשְׁזָכוּ בָּהּ הַפְּרָנְסִין - אֵין רִשְׁאֵי לְשִׁנוּתָהּ לְדַבֵּר אַחֵר אֶלָּא מִדַּעְתָּן.

י. נִכְרֵי שְׁהַקְדִּישׁ קוֹרָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְכָתוּב עָלֶיהָ "לְשֵׁם" - בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר "לְשֵׁם הַקֹּדֶשׁ נִדְרָתִי" - גּוֹנְזִין אוֹתוֹ. וְאִם אָמַר: "לְשֵׁם בֵּית הַכְּנֶסֶת נִדְרָתִי" - גּוֹרְדִין מְקוֹם הַשֵּׁם, וְגוֹנְזִין אוֹתוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשִׁים בְּמוֹתָר. כְּלֵי גְבוּהָ - עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן גְּבוּהָ - רִשְׁאֵי לְשַׁתְּמֵשׁ בְּהֵן הַדְיוּט. מִשְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן גְּבוּהָ - אֵין רִשְׁאֵי לְשַׁתְּמֵשׁ בְּהֵן הַדְיוּט. וְכֻלִּים שְׁנַעֲשׂוּ מִתְּחִלָּתָן לְהַדְיוּט - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לְגְבוּהָ. אָבְנִים וְקוֹרוֹת שֶׁחֲצָבּוּ מִתְּחִלָּה לְהַדְיוּט - אֵין בּוֹנִין אוֹתָן בְּהַר הַבַּיִת. אָבְנֵי הַיֵּכֶל וְעִזְרוֹת שְׁנַפְגְּמוּ - אֵין לָהֶם פְּדִיוֹן, וְטַעוּנִין גְּנִיזָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק שֶׁלָּקַח בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל אֶלְכָּסְנִדְרָא שֶׁהֵיטָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה עוֹשֶׂה בָּהּ כֹּל כְּפָצוּ, לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּזִמְן שֵׁם הָרֵאשׁוֹן קְרוֹי עָלָיו.

יא. בְּתֵי פְנִסוֹת - אֵין נוֹהֲגִין בְּהֵן קִלּוֹת רֵאשׁ, לֹא יִכְנֶס לָהֶן: לֹא בַחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה, וּבַצִּינָה מִפְּנֵי הַצִּנָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי

הַגְּשָׁמִים, וְאֵין אוֹכְלִין בְּהֵן, וְאֵין שׁוֹתִין בְּהֵן, וְאֵין יִשְׁנִין בְּהֵן, וְאֵין מְטִילִין בְּהֵן, וְאֵין גְּאוֹתִין בְּהֵן, אָבֵל קוֹרִין וְשׁוֹנִין וְדוֹרְשִׁין בְּהֵן. בְּהַסְפֵּד שֶׁל רַבִּים - מִסְפִּיד בְּהֵן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בִּישׁוּבָן, אָבֵל בְּחֶרְפְּנָן - מְנִיחִין אוֹתָן, וּמַגְדִּילִין בְּהֵן עֲשׂוּבִים מִפְּנֵי עֲגַמַת נַפְשׁ.

מִסְכַּת מְגִלָּה פָּרָק שְׁלִישִׁי

גא. רֵאשׁ חֲדָשׁ אָדָר שֶׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבַּת קוֹרִין פְּרִשְׁתׁ שְׁקָלִים, וּמִפְּטִירִין (מְלָכִים-ב-יב) פְּרִשְׁתׁ שְׁקָלִים שְׁבִיהוּדַע הַכֹּהֵן. אִיזוֹ הִיא שַׁבַּת רֵאשׁוֹנָה? כֹּל שְׂרֵאשׁ חֲדָשׁ אָדָר חָל לְהֵיוֹת בְּתוֹכָהּ, אֶפְלוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת. בְּשַׁנְיָה "זְכוֹר". וּמִפְּטִירִין (שְׁמוּאֵל-א-טו): "כִּהָ אָמַר ה' צְבָאוֹת פְּקֹדֵי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלְךָ לְיִשְׂרָאֵל". אִיזוֹ הִיא שַׁבַּת שְׁנִיָּה? כֹּל שֶׁחָל פּוֹרִים לְהֵיוֹת בְּתוֹכָהּ, וְאֶפְלוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת. בְּשַׁלִּישִׁית - פָּרָה אֲדָמָה, וּמִפְּטִירִין (יַחֲזַקְאֵל לו'): "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטְהוֹרְתֶם". אִיזוֹ הִיא שַׁבַּת שְׁלִישִׁית? כֹּל שֶׁסְּמוּכָה לְפוֹרִים מְאֻחָרָיו. רַבִּיעִית - "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים", וּמִפְּטִירִין (יַחֲזַקְאֵל מה): "כִּהָ אָמַר ה' בְּרֵאשׁוֹן בְּאָחָד לְחֲדָשׁ", אִיזוֹ הִיא שַׁבַּת רַבִּיעִית? כֹּל שֶׁחָל רֵאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן חָל לְהֵיוֹת בְּתוֹכָהּ, וְאֶפְלוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת.

ב. הֵיטָה פְּרִשְׁתׁ שְׁקָלִים סְמוּכָה לְאָדָר הָרֵאשׁוֹן, בֵּין מְלַפְנֵיהָ בֵּין מְלֵאחֲרֶיהָ - קוֹרִין אוֹתָהּ וְחוֹזְרִין וְכוֹפְלִין אוֹתָהּ. וְכֵן בְּשַׁנְיָה, וְכֵן בְּשַׁלִּישִׁית, וְכֵן בְּרַבִּיעִית, וְכֵן בְּפוֹרִים, שׁוֹאֲלִים הַלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, וְהַלְכוֹת עֲצֵרַת בְּעֲצֵרַת. הַלְכוֹת חֹג בְּחֹג. בְּבֵית הַנוֹעַד שׁוֹאֲלִים בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹדֵם לְפֶסַח שְׁלִשִׁים יוֹם. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת.

ג. יוֹם-טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, קוֹרִין בְּפְרִשְׁתׁ הַמוֹעֲדוֹת, וּמִפְּטִירִין בְּפֶסַח גִּלְגָּל. וְשֵׁאֵר כֹּל יְמוֹת הַפֶּסַח - מְלַקֵּט וְקוֹרָא מְעַנְיָנוּ שֶׁל פֶּסַח, יוֹם-טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח - קוֹרִין

וְחֹתְמִין. אִם יֵשׁ לָהֶם אַחֵר - מִי שִׁיקְרָא הוּא קוֹרָא.

ז. אֵין עוֹשִׁין מַעֲמָד וּמוֹשֵׁב פְּחוֹת מִשְׁבַּעַה פְּעָמִים, וְאֵין אוֹמְרִים בְּרַכַּת אַבְלִים פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה. וְאֵין מַעֲמָד פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה, וְאֵין אַבְלִים מִן הַמִּנְיָן. אֵין אוֹמְרִים בְּרַכַּת חֲתָנִים פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה, וְחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן. אוֹמְרִים בְּרַכַּת חֲתָנִים, בֵּין בְּסַעֲוֹדַת אַרוּסִין, בֵּין בְּסַעֲוֹדַת נְשׂוּאִין, בֵּין בַּחוּל בֵּין בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם בָּאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת - אוֹמְרִים בְּרַכַּת חֲתָנִים. וְאִם לֹאוּ - אֵין אוֹמְרִים בְּרַכַּת חֲתָנִים.

ח. אֵימְתִי מְסִיעִין עַל הַחֲדָשׁ? - לְאוֹר עֵבּוּרוֹ. כִּיצַד? חָל לְהִיּוֹת עָרֵב שַׁבָּת וְשַׁבָּת - מְסִיעִין עָלָיו לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוּק: כִּף הָיָה חִבּוּרוֹת שְׁבִירוֹשָׁלַיִם נוֹהֲגִין, אֱלוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה וְאֱלוֹ לְבֵית הָאָבֶל, אֱלוֹ לְסַעֲוֹדַת אַרוּסִין וְאֱלוֹ לְסַעֲוֹדַת נְשׂוּאִין, אֱלוֹ לְשַׁבּוּעַ הַבֵּן וְאֱלוֹ לְלִקּוּט עֲצָמוֹת. שַׁבּוּעַ הַבֵּן וְלִקּוּט עֲצָמוֹת - שַׁבּוּעַ הַבֵּן קוֹדֵם לְלִקּוּט עֲצָמוֹת. בֵּית הַמִּשְׁתָּה וּבֵית הָאָבֶל - בֵּית הַמִּשְׁתָּה קֹדֵם לְבֵית הָאָבֶל. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הֵיךְ מְקַדְּדִים בֵּית הָאָבֶל לְכָלֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ז, ב): "טוֹב לְלַכֵּת אֶל בֵּית אָבֶל מִלְּכַת אֶל בֵּית הַמִּשְׁתָּה". רַבִּי מַאִיר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה: מַה תִּלְמּוּד לֹאמַר (שָׁם): "וְהַחֵי יִתֵּן אֶל לְבוֹ" - עֵבֶד דִּיעֲבֹדוּן לָךְ, לִוְיָה דִּילוּוּן לָךְ, סִפְדוֹ דִּיסְפְּדוּנָךְ קִבְרֵ דִיקְבְּרוּנָךְ¹.

ט. אֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין בְּכַרְךָ אֶחָד, אִם הֵיְתָה פְּרָשָׁה שֶׁל אַרְבַּע וְשֶׁל חֲמֵשָׁה - הֵרִי זֶה קוֹרָא אֶת כְּלָהּ. הֵיְתָה פְּרָשָׁה שֶׁל חֲמֵשָׁה וְקָרָא שְׁלֹשָׁה, וְהִנִּיחַ אֶת הַשְּׁנַיִם, הַעוֹמֵד אַחֲרָיו לְקָרָא - קוֹרָא אוֹתָן. שְׁנַיִם וְעוֹד שְׁלֹשָׁה בְּפְרָשָׁה אַחֲרַת, אִם הֵיְתָה פְּרָשָׁה שֶׁל אַרְבַּעַה וְשֶׁל חֲמֵשָׁה - הֵרִי

"וְיִהִי בְּשִׁלַּח", וּמִפְּטִירֵין "וַיְדַבֵּר דְּוֹד". בַּעֲצַרְתָּ קוֹרִין (דְּבָרִים טו): "שְׁבַעַה שְׁבּוּעוֹת", וּמִפְּטִירֵין בְּחִבְקוּק. אַחֲרֵים אוֹמְרִים: "בְּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי". בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (וַיִּקְרָא כג): "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לְחֲדָשׁ" וְגו'. וְיֵשׁ אוֹמְרִים (בְּרֹאשִׁית כא): "וְה' פָּקֵד אֶת שָׂרָה". בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים קוֹרִין "אַחֲרֵי מוֹת", וּמִפְּטִירֵין (בַּמִּדְבָּר כט): "בְּעֲשׂוֹר", שְׁבַחְמֵשׁ הַפְּקוּדִים, יוֹם-טוֹב הָרֹאשׁוֹן שֶׁל חַג קוֹרִין בְּפִרְשַׁת מוֹעֲדוֹת שַׁבְּתוֹרַת כְּהֵנִים. וְשָׂאֵר כָּל יְמוֹת הַחַג בְּקַרְבָּנוֹת הַחַג, בְּחֲמֵשָׁה עֶשֶׂר יוֹם לְחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסִּכּוֹת וְגו', בְּשַׁנִּי (בַּמִּדְבָּר כט): "בְּיוֹם הַשְּׁנִי בְּשִׁלְשִׁי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי" וְכו', יוֹם-טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, קוֹרִין כָּל הַבְּכוֹר מִצּוֹת וְחֻקִּים וּבְכוֹר.

ד. בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל חֲנֻכָּה קוֹרִין (בַּמִּדְבָּר כח): "וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם", מְקוֹם שֶׁמִּפְּסִיקִין בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית - שָׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה, בְּמִנְחָה - שָׁם קוֹרִין בְּשַׁנִּי - שָׁם קוֹרִין בְּחֲמִישִׁי. בְּחֲמִישִׁי - שָׁם קוֹרִין לְשַׁבָּת הַבָּאָה; דְּבָרֵי רַבִּי מַאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְקוֹם שֶׁמִּפְּסִיקִין בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית - שָׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה. וּבְשַׁנִּי וּבְחֲמִישִׁי וּלְשַׁבָּת הַבָּאָה.

ג. בְּיוֹם-טוֹב - חֲמֵשָׁה, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - שֵׁשָׁה, בְּשַׁבָּת - שְׁבַעַה; אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֵן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן; דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: בְּיוֹם-טוֹב - חֲמֵשָׁה. בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - שְׁבַעַה. וּבְשַׁבָּת - שֵׁשָׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֵן אַבְל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. הַכֹּל עוֹלִין לְמִנְיָן שְׁבַעַה, אֶפְלוּ קִטָּן, וְאֶפְלוּ אִשָּׁה. אַבְל אֶמְרוּ חֲכָמִים: אִשָּׁה לֹא תִקְרָא בַּתּוֹרָה מִפְּנֵי כְבוֹד הַצְּבוּר.

ו. בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁאֵין לָהֶם מִי שִׁיקְרָא, אֱלֹא אֶחָד עוֹמֵד וְקוֹרָא וְיוֹשֵׁב, אֶפְלוּ שְׁבַעַה פְּעָמִים. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל לְעוֹזוֹת, אִם יֵשׁ לָהֶם מִי שִׁיקְרָא עֲבָרִית - פּוֹתְחִין עֲבָרִית,

¹ עֲשֵׂה שְׁנַעֲשׂוּ לָךְ, לָוֵה לְשִׁלּוּ אוֹתָךְ, סִפְדוֹ שִׁיסְפְּדוֹ אוֹתָךְ.

הַכִּנְסֹת לֹא יִקְרָא עַד שְׂיֵאמְרוּ לוֹ אַחֲרִים. וְכֵן רֵאשׁ בֵּית הַכִּנְסֹת - לֹא יִקְרָא עַד שְׂיֵאמְרוּ לוֹ אַחֲרִים, שְׂאִין אָדָם מְבֻבָּז לְעַצְמוֹ, חֲזוֹן הַכִּנְסֹת הַעוֹמֵד לְקִרוֹת - אֶחָד עוֹמֵד וּמְחַזֵּן לוֹ עַד שְׁעָה שְׂיִקְרָא.

יד. פִּיצַד הָיוּ זְקָנִים יוֹשְׁבִין? פְּנִיָהם כְּלָפֵי הָעַם וְאַחֲרֵיהֶן כְּלָפֵי קִדְשׁ, כְּשִׁמְנִיחִין אֶת הַתְּכָה - פְּנִיָהם כְּלָפֵי הָעַם, וְאַחֲרֵיהֶם כְּלָפֵי קִדְשׁ, כְּשִׁהֲכֹהֲנִים נוֹשְׂאִים כְּפִיָהם - פְּנִיָהם כְּלָפֵי הָעַם וְאַחֲרֵיהֶן כְּלָפֵי קִדְשׁ, חֲזוֹן הַכִּנְסֹת פְּנִיו כְּלָפֵי קִדְשׁ, וְכָל הָעַם פְּנִיָהם כְּלָפֵי קִדְשׁ, שְׁנֵאמַר (וַיִּקְרָא ח, ד): "וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֵין פּוֹתְחִין פִּתְחֵי בֵּתֵי כְּנִסְיֹת אֶלָּא לַמְּזֻרָח, שְׂכָן מְצִינוּ בַּהִיכָל שְׁהִיָּה פִּתּוּחַ לַמְּזֻרָח, שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר ג, לח): "וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְּמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מְזֻרָחָה"; אֵין בּוֹנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּגוֹבְהָה שֶׁל עִיר, שְׁנֵאמַר (מִשְׁלֵי א, כא): "בְּרֵאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא".

טו. אֵיזוֹ הִיא קִימָה שְׂאֵמְרָה תוֹרָה (וַיִּקְרָא יט, לב): "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם"? עוֹמֵד מִפְּנֵי בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלוֹ. אֵיזוֹהַ הוּא הַדּוֹר שְׂאֵמְרָה תוֹרָה (שם): "וְהִדְרַת פְּנֵי זֶקֶן"? לֹא עוֹמֵד בְּמִקּוּמוֹ, וְלֹא מְדַבֵּר בְּמִקּוּמוֹ, וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו, נוֹהֵג בּוֹ מוֹרָא וְיִרְאָה בְּמִשְׂא וּמִתָּן, וּבִכְנִיסָה וּבִיציָאָה, וְהֵן קוֹדְמִין לְכָל אָדָם, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים א, טו): "וְאַתָּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם". הַיּוֹצֵא לְמַלְחַמַת הָרְשׁוֹת - חוֹפֵר וְיוֹשֵׁב חוֹפֵר וּמִכְסָּה, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כג, יד): "וַיִּחַפְּרֹתָהּ בָּהּ וּשְׁבַתָּ" וְגו'. הַמְּסִיף אֶת רַגְלָיו - פְּנִיו כְּלָפֵי הָעַם. הַמְּשִׁיל אֶת הַמַּיִם - אַחֲרָיו כְּלָפֵי קִדְשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים? מִן הַצּוֹפִין וּלְפָנִים, אֲבָל מִן הַצּוֹפִין וְלַחֲזֵק אֵין צָרִיף.

טז. הַפּוֹרֵס עַל שְׁמַע, וְהַמְּכַרְךָ עַל הַמְּצוֹת, וְעַל הַפְּרוֹת - הָרִי זֶה לֹא יַעֲנֶה אַחַר עַצְמוֹ 'אָמֵן'. אִם עָנָה - הָרִי זֶה דֶּרֶךְ בּוֹרוֹת, אֵין עוֹנִין אָמֵן, לֹא יְתוּמָה וְלֹא קְטוּפָה. בֶּן עוֹזַי אוֹמֵר: הָעוֹנֶה אָמֵן יְתוּמָה - יִהְיוּ בְּנָיו

זֶה קוֹרָא אֶת כְּלָה. אֵין מִפְטִירִין בְּנִבְיָא פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּכֹרֶךְ אֶחָד. אִם הֵיְתָה פְּרֻשָׁה שֶׁל אַרְבַּעַה וְשֶׁל חֲמֵשֶׁה פְּסוּקִין - הָרִי זֶה קוֹרָא אֶת כְּלָה. הַמְּקַצֵּר - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשֶׁת שֶׁלשׁ פְּרֻשִׁיּוֹת, כְּגוֹן (יִשְׁעִיָּה נב, ג-ה): "כִּי כֹה אָמַר ה' חֲנַם נִמְכַרְתֶּם ... כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים מְצֻרִים יִרְדַּעְמִי בְּרֵאשׁוֹנָה ... וְעַתָּה מֵה לִי פֹה נָאִם ה'" - קוֹרָא אֶחָד אֶחָד.

י. אֵין מְשִׁירִין בְּסוֹף הַסֵּפֶר, אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִקְרָאוּ שְׁבַעַה, שִׁיר כְּדֵי שְׂיִקְרָאוּ שְׁשָׁה - קוֹרָא אוֹתָן שְׁשָׁה, וְעוֹד שְׁבַעַה בְּחֻמְשׁ אַחַר. אֵין מְשִׁירִין בְּסוֹף הַתּוֹרָה, אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִקְרָאוּ שְׁבַעַה. שִׁיר כְּדֵי שְׂיִקְרָאוּ שְׁשָׁה וְקָרָאוּ אוֹתָן שְׁשָׁה - חוֹזֵר הַעֲנִין הַרְאִשׁוֹן וְקוֹרָא אוֹתָן שְׁבַעַה.

יא. מְדַלְגִין בְּנִבְיָא וְאֵין מְדַלְגִין בַּתּוֹרָה. אֵין מְדַלְגִין מְנִבְיָא לְנִבְיָא, וּבְנִבְיָא שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר - מְדַלֵּג, וּבִלְבָד שְׁלֹא יְדַלֵּג מְסוּף הַסֵּפֶר לְתַחֲלָתוֹ.

יב. גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּמִטְפָּחוֹת חֲמִשִּׁין, וְחֲמִשִּׁין בְּמִטְפָּחוֹת נְבִיאִים וְכַתוּבִים. אֲבָל לֹא נְבִיאִים וְכַתוּבִים בְּמִטְפָּחוֹת חֲמִשִּׁין, וְלֹא חֲמִשִּׁין בְּמִטְפָּחוֹת סֵפֶר תּוֹרָה. מְנִיחִין תּוֹרָה עַל גְּבֵי תּוֹרָה, וְתּוֹרָה עַל גְּבֵי חֲמִשִּׁין. תּוֹרָה וְחֲמִשִּׁין עַל גְּבֵי נְבִיאִים וְכַתוּבִים, אֲבָל לֹא נְבִיאִים וְכַתוּבִים עַל גְּבֵי חֲמִשִּׁין, וְלֹא חֲמִשִּׁים עַל גְּבֵי תּוֹרָה.

יג. אֶחָד קוֹרָא בַּתּוֹרָה וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם, לֹא יִהְיֶה אֶחָד קוֹרָא וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין, וְלֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם, וְלֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין. אֶחָד קוֹרָא בְּנִבְיָא וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם. אֶחָד קוֹרָא וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין, אֲבָל לֹא שְׁנַיִם קוֹרִין וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם, וְלֹא שְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין. אֶחָד קוֹרָא מְגַלָּה וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם. אֶחָד קוֹרָא וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין. שְׁנַיִם קוֹרִין וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם. שְׁנַיִם קוֹרִין וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין. קֶטֶן מִתְּרַגֵּם עַל יְדֵי גְדוֹל, אֲבָל אֵין כְּבוֹד שִׁתְּרַגֵּם גְדוֹל עַל יְדֵי קֶטֶן, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת ז, א): "וְאַהֲרֹן אַחִיף יִהְיֶה נְבִיאֶךָ", חֲזוֹן

יתומים. קטופה - תקטפו ימיו. ארקה - יאריך ימים ושנים.

יז. פוחח, פורס על שמע ומתרגם. רבן שמעון בן גמליאל אומר: יהא זהיר בעצמו שלא יתגלה. סומא, פורס על שמע ומתרגם. רבי יהודה אומר: כל שלא ראה מאורות מ'מיו - לא יפרס על שמע. אמרו לו: הרבה דרשו במרכבה ולא ראו אותה מעולם. כהן שיש בו מום בפניו בידי וברגליו - הרי זה לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בו. ואם היה חבר עיר - הרי זה מתר. הרי שהיה מעטף במעפרת ובלפידים, אין כבוד שיקרא ויתרגם ויעבר לפני התבה וישא את כפיו.

יח. התולה מזוזתו בתוך פתחו - סכנה ואין בה מצוה, נתנה במקל ותלאה אחר הדלת - סכנה ואין בה מצוה. של בית מונבז המלך היו עושין כן בפונדקאות.

יט. יש נקראין ומתרגמין, נקראין ולא מתרגמין, לא נקראין ולא מתרגמין. מעשה בראשית - נקרא ומתרגם, מעשה לוט ושתי בנותיו - נקרא ומתרגם. מעשה יהודה ותמר - נקרא ומתרגם, מעשה עגל ראשון - נקרא ומתרגם. הקללות שבתורה - נקראין ומתרגמין, לא יהא אחד מתחיל ואחד גומר, אלא המתחיל - הוא גומר את כלן. אזהרות ועונשין שבתורה - נקראין ומתרגמין. מעשה אמנון ותמר - נקרא ומתרגם. מעשה אבשלום בפלגשי אביו - נקרא ומתרגם. מעשה פלגש בגבעה, נקרא ומתרגם (יחזקאל טז, ב): "הודע את ירושלים" - נקרא ומתרגם. ומעשה באחד שהיה קורא לפני רבי אלעזר "הודע את ירושלים", ומתרגם. אמר לו: 'צא והודיע תועבותיה של אמה! והמרכבה - קורין אותה לרבים. מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם, ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהיה בכבול, והיה קורא החזן (בראשית לה, כב): "וילך ראובן וישכב את בלהה" וגו' ויהיו בני יעקב שנים עשר" ואמר

למתרגם: 'אל תתרגם אלא אחרון! ושבתוהו חכמים. מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם, אלו הן מעשה עגל השני: מן "ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה" (שמות לב, כא) עד "וירא משה את העם כי פרוע הוא" וגו' (שם שם, כה). ועוד כתוב אחר (שם שם, לה): "ויגף ה' את העם" וגו'; מכאן אמר רבי שמעון בן אלעזר: אין אדם רשאי להשיב על הקלקלה, שמתשובה שהשיב אהרן למשה פקרו האפיקורסים. ברכת כהנים - נקראין ולא מתרגמין. מעשה דוד ואמנון - נקרא ולא מתרגם, והסופר מלמד כדרכו.

כ. כל המקראות הכתובות לגנאי - קורין אותן לשבת, כגון (דברים כח, ל): "אשה תארש ואיש אחר ישגלנה"; כל מקום שכתוב 'ישגלנה' קורין אותו 'ישכבנה', כגון (דברים כח, כז): "בשחין מצרים ובעפלים" כל מקום שכתוב 'בעפלים' קורין אותו 'בטחרים', וכגון (מלכים ב ו, כה): "ורבע הקב דביונים בחמשה כסף"; (ישעיה לו, יב): "לאכל את צואתם ולשתות את מימי רגליהם"; (מלכים ב י, כז): "וישמהו למחראות - למוצאות". רבי יהושע בן קרחה אומר: "וישמהו למחראות" קורין אותו ככתבו, מפני שהוא גנאי.

כא. כתב הנכתב ליחיד - אין מכנין אותה לרבים, לרבים - אין מכנין אותה ליחיד. רבי יהודה אומר: המתרגם פסוק כצורתו - הרי זה בדאי, והמוסיף - הרי זה מגדף. תרגמן העומד לפני חכם - אינו רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות, אלא אם כן יהיה אביו או רבו.

מסכת מועד קטן פרק ראשון

א. מעין היוצא בתחלה, משקין ממנו אפלו שדה בית הפעל; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין משקין ממנו אלא שדה בית השלחין שחרבה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: לא כף ולא כף, יתר על כן אמר רבי

מביא עפר מחורו של זה ונותן לחורו של זה, והן חונקין זה את זה. מרביצין מים על גבי פשתן מפני עקרב. ונחיל של דבורים שברח - מחזירין אותן למקומו.

ד. מי שהיה כתלו גוחה לרשות הרבים - סותרו ובונה אותו, מפני סכנת נפשות. חומת העיר שנפרצה - גודרין אותה. גדרוה ונפרצה - אין גודרין אותה. אם היתה סמוכה לספר - סותרה ובונה כדרכו.

ה. רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים להקל ולא להחמיר; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: לא להקל ולא להחמיר, שאם אתה אומר נזקק לו להקל - נזקק לו אף להחמיר. אמר רבי: נראין דברי רבי מאיר במסגור, ודברי רבי יוסי במחלט. איזה הוא חנוף הקברות? מאריך בה ומרחיב בה. איזו היא נברכת? זו היא בקיעה³, מודה רבי יהודה: בסיד שיכול לגומרה, שמדין אותה במועד.

ו. אין מקדשין נשים במועד. רבי יהודה מתיר, שמא יקדמנו אחר ברחמים. מקמאנין, ומגרשין, וחולצין, ומיבמין במועד.

ז. מלקט אדם עצים ועשבים, בין מתוך שלו בין מתוך של חברו, ובלבד שלא יעשה אומן. וטוחנין במועד לצרף המועד. דבר האבד - עושין אותו במועד. דבר שאין אבד - אין עושין אותה במועד. במה דברים אמורים? בתלוש, אבל במחבר - אף דבר האבד - אין עושין אותו במועד. אם אין לו מה יאכל - קוצר ומעמר, וזורה ובורר, וטוחן, ובלבד שלא ידוש בפרות.

ח. לוקחים מן העובדי כוכבים שדות בתים וכרמים, בהמה ועבדים ושפחות, מפני שהוא כמציל מידם, וכותב ומעלה

יהודה: לא יפנה אדם אמת המים, וישקה לגנתו וליחרכתו בחולו של מועד. אין ממלאין ומשקין בקילון, ואפלו מן הברכה שנתמלאת בקילון, אבל ברכה שנוטפת משדה בית השלחין זו - מתר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת. רבי שמעון בן מנסיא אומר: שתי ערוגות זו למעלה מזו - לא ידלה מן התחתונה וישקה לעליונה, אבל משקה הוא מן העליונה לתחתונה, יתר על כן אמר רבי אלעזר בן רבי שמעון: אפלו ערוגה אחת, חציה נמוך וחציה גבוה - לא ידלה ממקום נמוך שבה ומשקה, למקום גבוה שבה. אבל מזלף הוא מן הגבוה שבה על הנמוך שבה ומשקה, מרביצין שדה בית השלחין במועד.

ב. אלו הן עגיות: בדידין² שבפקרי הזיתים, ושבפקרי אילנות - מתרין. וממשמשין בקנים. דבר האבד עושין אותו במועד, דבר שאינו אבד - אין עושין אותו במועד, מוכר אדם עגתו של מים לנכרי, ומחליף עמו משבת למוצאי שבת ואינו חושש.

ג. אין חופרין בורות שיחין ומערות במועד, אבל מחנכין ומתקנין אותן. אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה במועד, ודברי חכמים בשביעית. פיצד כדרוכו? חופר גומא ותולה בה מצודה. פיצד שלא כדרוכו? תוחב בשפוד ומכה בקרדם ומרדד אדמה תחתיו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כשאמרו משדה לבן שלא כדרוכו, לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר, אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, אפלו כדרוכו - שמא יצאו משדה לבן, ויחריבו את האילנות. צדין את האישות, ואת העכברים משדה לבן, ומשדה האילן כדרוכו, ומחריבין חורי הנמלים. פיצד מחריבין? רבי שמעון בר יוחאי אומר:

³ ברכה גדולה עשויה כהצר שיפנסו המים לתוכו.

² גומות עגולות סביב האילן ומים בתוכן.

שהוא משום אבל - רגל מפסיקו, וכל שהוא משום עסקי רבים - אין רגל מפסיקו. קברו שלשה ימים בסוף הרגל - מונה שבועה אחר הרגל. ארבעה ימים הראשונים - רבים מתעסקין בו. שלשה ימים האחרונים - אין רבים מתעסקין בו, שכבר נתעסקו בו ברגל, ורגל עולה לו.

ה. שבועה ימים קדם הרגל מספר בערב הרגל. אם לא ספר בערב הרגל - אסור לספר עד שיעברו עליו שלשים יום, אף על פי שאין הרגל עולה לספירת שבועה - עולה לספירת שלשים יום. סים כפית המטה שלשה ימים קדם הרגל - אין צריך לכפותה אחר הרגל; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אפלו יום אחד, ואפלו שעה אחת. אמר רבי אלעזר בן רבי שמעון: הן הן דברי בית שמאי, הן הן דברי בית הלל, שבית שמאי אומרים שלשה ימים. ובית הלל אומרים: יום אחד בערב שבת זוקף את מטתו. ובמוצאי שבת כופה, אפלו לא נשתיר לו אלא יום אחד בלבד. אין אבל רשאי להתאבל בתוך המועד, אבל נוהג בצנעה בתוך ביתו.

ו. שותין מי זבלים, ומי דקלים, וכוס עקרין במועד, שבראשונה היו אומרים: אין שותין מי זבלין, ומי דקלין, וכוס של עקרין במועד, עד שבא רבי עקיבא ולמד, ששותין מי זבלין ומי דקלין וכוס עקרין במועד. מקיזין דם לבהמה, לחיה, ולעופות, ואין מונעין רפואה מן הבהמה במועד. בהמה שתבעה זכר - אין מרביעין אותה, אבל מורידין אותה לבקרות⁴. חמורה שתבעה - מרביעין אותה בשביל שלא תצטנן. ושאר כל הבהמות - מורידין אותן לבקרות. בכור ופסולי המקדשין - אין מרביעין אותן, לא במועד ולא בחול.

ז. דנין דיני ממונות, ודיני נפשות, ודיני קנסות. ושורפין את הפרה, ועורפין את

בערכאין בשבת, ואם היה כהן - מטמא להם ויוצא לדון עליהם בחוצה לארץ, וכשם שמטמא בחוצה לארץ - כך מטמא בבית הקברות, ומטמא ללמד תורה ולשא אשה. רבי יהודה אומר: אם יש שם ממי ללמד - הרי זה לא יטמא. ואם לאו - הרי זה מטמא. רבי יוסי אומר: אם יש שם ממי ללמד - הרי זה מטמא, שאין מכל אדם זוכה ללמד אלא ממי שזוכה לו.

מסכת מועד קטן פרק שני

א. כל אלו שאמרו: 'מגלחין במועד' - מתר לספר במועד. בתוך שלשים יום של אבל, אף על פי שהתירו לו לספר - לא התירו לספר ברשות הרבים, אבל מספר הוא בצנעה בתוך ביתו.

ב. כל אלו שאמרו 'מכבסין במועד' - מתר לכבס. בתוך שלשים יום של אבל, אף על פי שהתירו לו לכבס - לא יולין כליו לכובס, אבל מכבס הוא בצנעה בתוך ביתו, כשם שאסור לספר ולכבס - כך אסור לטול צפרנים; דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. וכן היה רבי יהודה אומר: הבאין מחוץ הים וממדינת הים - אסורין לספר ולכבס. וחכמים מתירין. אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה, בזמן שלא נטל רשות, ודברי חכמים, בזמן שנטל רשות.

ג. אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות במועד. רבי יהודה מתיר, שמא יקדמנו אחר. כותב אדם חשבונותיו במועד, ומחשב אדם יציאותיו במועד, ומקבלין קבולת במועד למוצאי מועד, ובלבד שלא ישקל ושללא ימנה, ושללא ימדוד כדרך שעושה בחול.

ד. הקובר את מתו שני ימים קדם הרגל - מונה חמשה ימים אחר הרגל. ורבים מתעסקין בו, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים. ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעה בתוך ביתו, ואין רבים מתעסקין עמו, שכבר נתעסקו בו ברגל. כללו של דבר: כל

⁴ מקום שיש בהמה והיא נרבעת מעצמה.

ט. חָכֵם שְׁמַת - הַכֵּל קְרוּבֵיו, הַכֵּל קוֹרְעֵיו, הַכֵּל חוֹלְצֵיו, וְהַכֵּל סוֹפְדֵין עֲלָיו, וְהַכֵּל מְבַרֵין עֲלָיו - אָפְלוּ בְּרַחוּבָה שֶׁל עֵיר. אֵין מוֹלִיכֵין חֲלִילֵין לְבֵית הָאָבֶל, וְלֹא לְבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְלְבֵית הַשְּׂמֵחָה, אֲלֵא בְּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוּ. אֵיזְהוּ הַסֵּפֶד? זֶה שֶׁעַל הַלֵּב, שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִיָּה לֵב, יב): "עַל שְׂדֵים סִפְדִים"; טְפוּחַ - בְּיָדִים. קִילּוּס - זֶה פְּשׁוּט וְרוּעוֹת.

מִסְכַּת חֲגִיגָה פָּרָק רֵאשׁוֹן

א. הַטְּמֵא, פְּטוּר מִן הַרְאִיָּה שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים יב, ה-ו): "וּבִאֵת שְׁמָהּ וְהִבֵּאתֶם שְׁמָהּ" - בְּרֵאוּי לְכַנֵּס לְעֲזָרָה, יֵצֵא טְמֵא שְׂאֵין רֵאוּי לְכַנֵּס לְעֲזָרָה.

ב. יוֹחֲנָן בֶּן דֹּהֲבַאי אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: אֵף הַסּוּמָא אַחַת מְעֵינֵיו - פְּטוּר בְּרֵאוּיָהּ, שְׁנֵאֲמַר: "יִרְאָה". הַשֵּׁיב רַבִּי תַחַת בֵּית הַלֵּל, לְדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי (שְׁמוּאֵל-א א, כב): "וְחִנָּה לֹא עֲלָתָה כִּי אֲמָרָה לְאִישָׁה עַד יִגְמַל הַנְּעֵר" וְגו'.

ג. קִטָּן שְׂאֵין צָרִיךְ לֵאמֹר - חֵיב בְּסִכָּה. קִטָּן שְׂצָרִיךְ לֵאמֹר - יוֹצֵא בְּעֶרְוֵב אִמּוֹ, וְשְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לֵאמֹר - מְעַרְבִין עֲלָיו מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּעֶרְוֵבֵי תַחֲמוּמִין. קִטָּן הַיּוֹדֵעַ לְנַעֲנַע - חֵיב בַּלּוּלָב. יוֹדֵעַ לְהַתְעַטֵּף - חֵיב בְּצִיצִית. יוֹדֵעַ לְדַבֵּר - אָבִיו מְלַמְדוֹ שְׁמַע, וְתוֹרָה וְלִשׁוֹן קִדְשׁ, וְאִם לֹא - רֵאוּי לוֹ שְׁלֵא בֵּא לְעוֹלָם. יוֹדֵעַ לְשַׁמּוֹר תְּפִלּוֹ - אָבִיו לוֹקַח לוֹ תְּפִלִּין. כִּיצַד בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ? מְטַבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֲלִין לְשֵׁם תְּרוּמָה. יוֹדֵעַ לְשַׁמּוֹר גּוֹפּוֹ - אוֹכְלֵין עַל גּוֹפוֹ טְהוּרוֹת. יוֹדֵעַ לְפָרֵשׁ כַּפָּיו - חוֹלְקִין לוֹ עַל הַגֶּרֶן. כִּיצַד בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ? מְטַבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֲלִין לְשֵׁם תְּרוּמָה. יֵשׁ בּוֹ דַעַת לְשֵׁאֵל, סִפְקוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - טְמֵא. בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - טְהוּר. יוֹדֵעַ לְשַׁחֵט - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. יָכוֹל לְאָכַל כְּזֵית דָּגָן - פּוֹרְשֵׁין מִצּוֹאתוֹ וּמִמֵּי רַגְלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. כְּזֵית צֵלִי - שׁוֹחֲטִין עֲלָיו אֵת הַפֶּסַח, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת יב, ד): "אִישׁ לְפִי אָכְלוּ".

הַעֲגָלָה, וְרוֹצְעֵין עֶבֶד עֲבָרִי, וּפּוֹדֵין אֵת הַעֲרֻכִין, וְאֵת הַחֲרָמִים, וְאֵת הַהִקְדָּשׁוֹת, וְאֵת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וּמִפְּרָקִין מְנוּעֵל מִן הָאֲמוּסִי, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִחְזִיר. מְכַבֵּשׁ שֶׁל כּוֹבָשִׁים שֶׁהִתִירוּ קִדָּם לְמוֹעֵד - אֵין מְחִזְרִים לוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׂאֵין נוֹטֵל הַיִּמְנוֹ, וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - נוֹטֵל הַיִּמְנוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁמְחִזְרוּ. חֲנִיּוֹת פְּתוּחוֹת לְסִטּוֹ - פּוֹתַח וְנוֹעֵל כְּדָרְכוֹ. לְרִשׁוֹת הָרַבִּים - פּוֹתַח אַחַת וְנוֹעֵל אַחַת.

ח. עֶרֶב יוֹם-טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג - יוֹצֵא וּמַעֲטֵר אֵת הַשּׁוֹק בְּשִׁבִיל יוֹם-טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג. יוֹשְׁבֵין עַל סִפְסָל שֶׁל כּוֹתִים בַּשַּׁבָּת, וּבַעֲכוּ. וּמַעֲשֵׂה בְּרַבָּן גְּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל סִפְסָל שֶׁל כּוֹתִים בַּשַּׁבָּת בְּעַכּוֹ. אָמְרוּ לוֹ: מִיִּמְנוֹ לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין כֵּךְ! וְלֹא רָצָה לוֹמַר לָהֶם: "מִתְרִין אַתֶּם", אֲלֵא עָמַד וְהִלָּךְ לוֹ. רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִים כְּאֶחָד, וְאֵין רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִים בְּכַבּוּל⁶. מַעֲשֵׂה בִיהוּדָה וְהֵלֵל בְּנֵיוֹ שֶׁל רַבָּן גְּמְלִיאֵל, שְׁנִכְנְסוּ לְרוֹחֵץ בְּכַבּוּל, אָמְרוּ לָהֶם: לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין לְהִיּוֹת רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִין כְּאֶחָד בְּכַבּוּל! וְלֹא רָצוּ לוֹמַר לָהֶם: "מִתְרִין אַתֶּם", אֲלֵא נִכְנְסוּ וְרוֹחְצוּ זֶה אַחֵר זֶה. יוֹצֵאִין בְּקוֹרְדָקִיסִין⁷ בַּשַּׁבָּת, וְאֵין יוֹצֵאִין בְּקוֹרְדָקִיסִין בַּשַּׁבָּת בְּבִירִי⁸. וּמַעֲשֵׂה בִיהוּדָה וְהֵלֵל, בְּנֵיוֹ שֶׁל רַבָּן גְּמְלִיאֵל, שֶׁהָיוּ יוֹצֵאִין בְּקוֹרְדָקִיסִין בַּשַּׁבָּת, וְלֹא שֶׁל זֶה בַּשַּׁבָּת בְּבִירִי, אָמְרוּ לָהֶם: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן לְהִיּוֹת יוֹצֵאִין בְּקוֹרְדָקִיסִין שֶׁל זֶה בַּשַּׁבָּת! לֹא רָצוּ לוֹמַר לָהֶם: "מִתְרִין אַתֶּם"! אֲלֵא שְׁלַחוּם בְּיַד עַבְדֵיהֶם.

⁵ עֵין עֲשׂוּי בְּמִדַּת הַמְּנוּעֵל לְבֵית מוֹשֶׁבוֹ, וּבִשְׁעַת גְּמַר מְלֻאכָה מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ עֲלָיו.

⁶ שֵׁם מְקוֹם.

⁷ מִינֵי מְנוּעֵל רְחִבִים.

⁸ שֵׁם מְקוֹם.

רבי יהודה אומר: לעולם אין שוחטין עליו הפסח, עד שידע הפרש אכילה. אמר לו: איזו הפרש אכילה? כל שנותנין לו ביצה - ונוטלה, אבן - וזורקה.

ד. תינוקת שהביאה שתי שערות - חיבת בכל מצות האמורות בתורה, או חולצת או מתיבמת. וכן תינוק שהביא שתי שערות - חיב בכל המצות האמורות בתורה, ראוי להיות בן סורר ומורה. נתמלא זקנו - ראוי לעשות שליח צבור לעבר לפני התבה, ולשא את כפיו, אבל אין חולק בקדשי מקדש עד שיביא שתי שערות. רבי אומר: אומר אני, עד שיהא בן עשרים שנה, שנאמר (עזרא ג, ח): "ויצמדו את הלויים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה'".

ה. בית שמאי אומרים: מרבה מדת ראייה ממדת חגיגה, ראייה - כלה לגבוה, מה שאין בן בחגיגה. ובית הלל אומרים: מרבה מדת חגיגה ממדת ראייה, חגיגה נוהגת לפני הדבור ולאחר הדבור, מה שאין בן בראייה. שלש מצות נוהגות ברגל, אלו הן: ראייה, חגיגה ושמחה, יש בראייה מה שאין בשתייהן, יש בחגיגה מה שאין בשתייהן, ובשמחה מה שאין בשתייהן. ראייה - כלה לגבוה, מה שאין בן בשתייהן. חגיגה - נוהגת לפני הדבור ולאחר הדבור, מה שאין בן בשתייהן. שמחה נוהגת באנשים ונשים, ונוהגת כל שבועה, מה שאין בן בשתייהן.

ו. איזו היא ראייה? אלו עולות הבאות לראייה. איזו היא חגיגה? אלו שלמים הבאין לחגיגה. אם יש לו להביא מתוך ביתו - יביא. ואם לאו - משתתף הוא עם אחרים, ובלבד שלא יפחות מפשעור, זה וזה קרויין חגיגה.

ז. אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה ושלמים של יום-טוב, שלא יביא אלא מן החליץ, ועל שלמים הבאין בשאר ימות השנה, שאם

רוצה לסמך מן המעשר - סומך, על מה נחלקו? על עולת של יום-טוב עצמו, שבית שמאי אומרים: יביא הכל מן החליץ, ובית הלל אומרים: יביא חובתו מן החליץ, ואם רצה לסמך מן המעשר - סומך, ושאר כל ימות השנה יביא חובתו מן החליץ.

ח. ישראל יוצאין ידי חובתן בנדריים ונדבות, ובמעשר בהמה. כהנים בחטאת, ואשם בבכור בחזה ובשוק. אבל לא בעופות ולא במנחות. נזיר יוצא באלו, בין בשלו בין בשל אחרים, ובלבד שיאכל מן הזבח. כל שבועה נזיר יוצא באלו, בין בשלו בין בשל אחרים.

ט. אין מביאים תודה בחג המצות מפני החמץ שבה, ולא בעצרת מפני שהוא יום-טוב, אבל מביא תודתו בחג הסכות, ויוצא בה ידי חובתו. רבי שמעון אומר: אין מביאין תודה בחג הסכות, שנאמר (דברים טז, טז): "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות", כל שבא בחג המצות - בא בחג השבועות, ובחג הסכות, תודה שאינה באה בחג המצות - אינה באה, לא בחג השבועות ולא בחג הסכות. רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר: מביא אדם תודתו בחג הסכות ויוצא בה ידי חובתו משום שמחה, ואין יוצא בה ידי חובה משום חגיגה.

י. עבר הרגל ולא חג - אינו חיב באחריותו, על זה נאמר (קהלת א, טו): "מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות". רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזו היא "מענות לא יוכל לתקן"? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר. גנב אדם - יכול שיחזיר גזלו. בא על אשת איש - פסלה מידי בעלה, נטרד מן העולם והולך, ועל זה נאמר: "מענות לא יוכל לתקן". רבי שמעון בן יוחאי אומר: אין אומרים - 'בקרנו גמל זה, שמא יש בו מום, בקרו חזיר זה שמא יש בו מום', אין מבקרין אלא טלה! ואיזה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה, ועל זה נאמר: "מענות

לא יוכל לתקן". רבי שמעון בן אלעזר אומר: עליו הוא אומר (משלי כז, ח): "כצפור נודדת מן קנה" וגו', ואומר (ירמיה ב, ה): "מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי" וגו'.

יא. התר נדרים פורחין באור, ואין להם על מה שיסמכו, אבל חכם מתיר לפי חכמתו, הלכות שבת חגיגות ומעילות פהרין התלוין בשערה, מקרא מועט והלכות מרבות, אין להם על מה שיסמכו, מכאן היה רבי יהושע אומר: צבתא בצבתא מתעבדא, צבתא קדמייתא במאי אתעבדת, הא לאו בריה הות. הדינין העבודות, השגרות והטמאות והערייות, מוסף עליהן הערכין והחרמים וההקדשות, מקרא מרבה, מדרש והלכות מרבות - יש להן על מה שיסמכו, אבא יוסי בן חנן אומר: אלו שמונה מקצעי תורה, גופי הלכות הן.

מסכת חגיגה פרק שני

ב. אין דורשין בעריות בשלשה, אבל דורשין בשנים, אבל לא במעשה בראשית בשנים. אבל דורשין ביחיד ולא במרובה ביחיד, אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו. מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה רבי אלעזר בן ערף מחמר אחריו, אמר לו: רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרובה, אמר לו: לא כך שניתי לכם ולא במרובה ביחיד, אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו? אמר לו: מעתה ארצה לפניך? אמר לו: אמור! פתח רבי אלעזר בן ערף, ודרש במעשה מרובה, ירד רבי יוחנן בן זכאי מן החמור, ונתעטף בטליתו, וישבו שניהם על גבי אבן אחת, תחת הזית, והרצה לפניו, עמד ונשקו, ואמר: ברוך ה' אלהי ישראל אשר נתן בן לאברהם אבינו שידוע להבין ולדרש בכבוד אביו שבשמים, יש נאה דורש ואין נאה מקים, נאה מקים ואין נאה דורש, אפה נאה דורש ונאה מקים, אשריך אבינו

אברהם! שאלעזר בן ערף יצא מחלצריך, שידוע להבין ולדרש בכבוד אביו שבשמים. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה הרצאות הן - רבי יהושע הרצה לפני רבן יוחנן בן זכאי. רבן יוחנן בן זכאי הרצה לפני רבי יהושע. חנניא בן חכניאי הרצה לפני רבי עקיבה.

ב. ארבעה נכנסו לפרדס, בן עזאי וכן זומא, אחר ורבי עקיבה. אחד הציץ ומת, אחד הציץ ונפגע, אחד הציץ וקצץ בנטיעות, ואחד עלה בשלום וירד בשלום. בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר (תהלים קטז, טו): "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו". בן זומא הציץ ונפגע, עליו הכתוב אומר (משלי כה, טז): "דבש מצאת אכול דיף" וגו', אלישע הציץ וקצץ בנטיעות, עליו הכתוב אומר (קהלת ה, ה): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך" וגו'. רבי עקיבה עלה בשלום וירד בשלום, עליו הכתוב אומר (שיר השירים א, ד): "משכני אחריך נרוצה" וגו'. משלו משל, למה הדבר דומה? לפרדס של מלך ועליה בנויה על גביו, מה עליו להאדם להציץ, ובלבד שלא יזוז את עינו ממנו. ועוד משלו משל, למה הדבר דומה? לאסטרטיא העוברת בין שני דרכים, אחד של אור ואחד של שלג, הטה לכאן - נכוה באש, הטה לכאן - נכוה משלג, מה עליו על אדם? להלך באמצע, ובלבד שלא יהא נוטה לא לכאן ולא לכאן. מעשה ברבי יהושע בן חנניא, שהיה עומד על גבי מעלה בהר הבית, וראהו בן זומא ולא עמד מפניו, הגיע אצלו ולא נתן לו שלום, אמר לו: מאן ולאין בן זומא? אמר לו: צופה הייתי במעשה בראשית, ואין בין מים העליונים למים התחתונים אפלו טפח, שנאמר (בראשית א, ב): "ורוח אלהים מרחפת על פני המים", ואומר (דברים לב, יא): "כפנשר יעיר קנו" וגו', מה נשר זה טס על גבי קנו, נוגע ואינו נוגע, כך אין בין מים העליונים למים התחתונים, אפלו טפח. אמר להם רבי

הוֹשֵׁעַ לְתַלְמִידָיו: כִּבֵּר בֶּן זוּמָא מִבְּחוּץ!
 לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעֲטִים עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק בֶּן
 זוּמָא.

ג. כֹּל הַמְּסַתְּכָל בְּאַרְבַּעַה דְּבָרִים - רְאוּי לֹו
 שְׁלֹא בֹא לְעוֹלָם, מַה לְמַעְלָה מֵהַ לְמַטָּה,
 מַה לְפָנִים וּמַה לְאַחֹר. "כִּי שְׂאֵל נָא לְיָמִים
 רְאשֻׁנִים" (דְּבָרִים ד, לב) - יְחִיד, וְאִין
 שְׁנַיִם שׁוֹאֲלִין. יְכוּל יִשְׂאֵל אָדָם עַל קִדְם
 לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית? תַּלְמוּד לומֵר (שָׁם):
 "לִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל
 הָאָרֶץ", יְכוּל לֹא יִשְׂאֵל אָדָם מִשְׁשֶׁת יָמֵי
 בְרֵאשִׁית? תַּלְמוּד לומֵר: - "לְיָמִים רְאשֻׁנִים
 אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיהָ", יְכוּל יִשְׂאֵל אָדָם מַה
 לְמַעְלָה, מַה לְמַטָּה, מַה לְפָנִים מַה לְאַחֹר?
 תַּלְמוּד לומֵר: "וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם עַד קִצְהַ
 הַשָּׁמַיִם", מַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצְהַ אֶתְהַ
 שׁוֹאֵל, וְאִי אֶתְהַ שׁוֹאֵל מַה לְמַעְלָה מַה
 לְמַטָּה, מַה הָיָה וּמַה עָתִיד לִהְיוֹת.

ד. מִימֵיהֶן לֹא נִחְלְקוּ אֱלָא עַל הַסְּמִיכָה,
 חֲמִשָּׁה זוגות הֵן: שְׁלֹשָׁה מְזוּגוֹת
 הָרֵאשׁוֹנִים שְׂאֲמָרוּ שְׂאֲמָרוּ שְׂאֲמָרוּ וּשְׁנַיִם
 מְזוּגוֹת הָאַחֲרוֹנִים שְׂאֲמָרוּ שְׂאֲמָרוּ לְסַמְךָ,
 שְׁלֹשָׁה הָיוּ נְשִׂאִים, וּשְׁנַיִם לְהֵן אֲבוֹת בֵּית
 דִּין; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
 יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי - אֵב בֵּית דִּין, שְׁמַעוֹן בֶּן
 שְׁטַח - נְשִׂיא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: בְּתַחֲלָה לֹא
 הִיְתָה מַחֲלַקַת בִּישְׂרָאֵל, אֱלָא בֵּית דִּין שֶׁל
 שְׁבַעִים וְאַחַד יוֹשְׁבֵינָא בְּלִשְׁכַת הַגְּזִית, וּשְׁנַיִ
 תַּיִ דִּינִים שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. עֲשָׂרִין
 וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבֵינָא עַל פְּתַח הַר הַבַּיִת, וְאַחַד
 בַּחֲלִיל, וּשְׂאָר בֵּית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה -
 יוֹשְׁבֵינָא בְּשְׂאָר עִירוֹת יִשְׂרָאֵל, נִצְרָף אַחַד
 מֵהֶם - הוֹלֵךְ אֲצֵל בֵּית דִּין שְׁבַעִירוֹ. אִין בֵּית
 דִּין הוֹלֵךְ אֲצֵל בֵּית דִּין הַסְּמוּךְ לְעִירוֹ, אִם
 שְׁמַעוֹ - אָמְרוּ לָהֶם. אִם לֹאוּ, הוּא וּמְפָלֵא
 שְׁבָהֶן בְּאִין לְבֵית דִּין שְׁבָהֶר הַבַּיִת, אִם
 שְׁמַעוֹ - אָמְרוּ לָהֶם, וְאִם לֹאוּ - הוּא וּמְפָלֵא
 שְׁבָהֶם בְּאִין לְבֵית דִּין שְׁבַחֲלִיל. אִם שְׁמַעוֹ -
 אָמְרוּ לָהֶם. אִם לֹאוּ - אֵלוֹ וְאֵלוֹ בְּאִין לְבֵית
 דִּין שְׁבַלְשַׁכַת הַגְּזִית, וּבֵית דִּין שְׁבַלְשַׁכַת
 הַגְּזִית, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד -

אִין פְּחוֹת מִעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, נִצְרָף אַחַד
 מֵהֶם לְצֵאתָ, רוֹאָה, אִם יֵשׁ שָׁם עֲשָׂרִים
 וּשְׁלֹשָׁה - יוֹצֵא, וְאִם לֹאוּ - אִין יוֹצֵא, עַד
 שְׁיָהוּ שָׁם עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. הָיוּ יוֹשְׁבֵינָא
 מִתְמִיד שֶׁל שַׁחַר עַד תְּמִיד שֶׁל בֵּין
 הָעֲרִבִים, וּבְשַׁבְּתוֹת וּבִימֵים טוֹבִים - נִכְנָסִין
 לְבֵית הַמְּדַרְשׁ שְׁבָהֶר הַבַּיִת. נִשְׂאֵלָה
 הַשְּׂאֵלָה בְּפָנֶיהֶם, אִם שְׁמַעוֹ - אָמְרוּ לָהֶם,
 וְאִם לֹאוּ - עוֹמְדִין בְּמַנְיָן. אִם רַבּוּ
 הַמְּטַמְּאִין - טַמְּאוּ. אִם רַבּוּ הַמְּטַהֲרִין -
 טַהֲרוּ. מִשָּׁם הִלְכָה יוֹצֵא רוּחַת בִּישְׂרָאֵל.
 מִשְׂרַבּוּ תַלְמִידֵי שְׁמַאי וְהֵלֵל שְׁלֹא שְׁמַשׁוּ
 כָּל צָרְפָן - רַבּוּ מַחֲלַקַת בִּישְׂרָאֵל, וְנַעֲשֵׂה
 הַתּוֹרָה כְּשִׁתֵּי תוֹרוֹת, מִשָּׁם כּוֹתְבִין
 וְשׁוֹלְחִין בְּכָל מְקוֹמוֹת, כָּל מִי שֶׁהוּא חָכֵם,
 וְעָנִי, וְשְׁפוּי, וִירָא חָטָא, וּפְרָקוּ טוֹב, וְדַעַת
 הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנוּ - יְהֵא דִין בְּעִירוֹ,
 מִשְׁנַעֲשֵׂה דִין בְּעִירוֹ - מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין
 אוֹתוֹ בְּהַר הַבַּיִת. וּמִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין
 אוֹתוֹ בַּחֲלִיל, וּמִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ
 בְּלִשְׁכַת הַגְּזִית, וְשָׁם יוֹשְׁבֵינָא וּבוֹדְקִין יַחֲסִי
 כְּהוֹנָה וַיַּחֲסִי לוֹיָהּ. כֵּהֵן שְׁנַמְצָא בּוּ פְּסוּל -
 לוֹבֵשׁ שְׁחוֹרִין וּמִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִין, יוֹצֵא
 וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְשְׁלֹא נִמְצָא בּוּ פְּסוּל - לוֹבֵשׁ
 לְבָנִים וּמִתְעַטֵּף לְבָנִים, נִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ עִם
 אַחֲיוּ הַכְּהֵנִים. וְיוֹם-טוֹב הָיוּ עוֹשִׂין שְׁלֹא
 נִמְצָא פְּסוּל בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרָן. וּמִבֵּיא
 עֲשִׂירֵית הָאִיפָה מִשְׁלוֹ, וְעוֹבְדָה בִּידוֹ, אִף
 עַל פִּי שְׂאִין הַמְּשַׁמֵּר שְׁלוֹ. אַחַד כֵּהֵן גְּדוֹל
 וְאַחַד כֵּהֵן הַדְּיוּט שְׁעַבְדוּ עַד שְׁלֹא הִבִּיאוּ
 עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שְׁלֵהֵן - עֲבוּדְתָן כְּשֶׁרָה.

ה. אִיזוּ הִיא סְמִיכָה שְׁנִחְלְקוּ עֲלֶיהָ בֵּית
 שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל? בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אִין
 סוּמְכִין בְּיוֹם-טוֹב. וּשְׁלֵמִים, הַחוּגְג כֵּהֵן -
 סוּמְךָ עֲלֶיהֶן מְעַרְב יוֹם-טוֹב, וְשׁוֹחֲטִין בְּיוֹם-
 טוֹב. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: סוּמְכִין בְּיוֹם-
 טוֹב, וְשׁוֹחֲטִין בְּיוֹם-טוֹב. אָמְרוּ בֵּית הֵלֵל
 לְבֵית שְׁמַאי: וּמַה אִם בְּשַׁעֲרָה שְׂאִי אֶתְהַ
 מִתָּר לְעֲשׂוֹת לְהַדְּיוּט - אֶתְהַ מִתָּר לְעֲשׂוֹת

9 בְּנִמְרָא הַגִּירָסָא: יוֹשְׁבֵינָא בַּחֲלִיל.

אלכסא בלוד, ובאו אנשי עירות להספידו. אמר להם רבי טרפון: צאו, אין מספידין ביום-טוב, מפני שיום-טוב של עצרת היתה.

מסכת חגיגה פרק שלישי

א. איזו חזקה? כל שעקר את רגליו ממים. עודהו רגלו אחת במים - החזק לדבר קל - מחזיק עצמו לדבר חמור שבהן. עלה - שוב אינו מחזיק. הטובל על מנת לעלות מטמאה לטהרה - הרי זה טהור בכלם. הטובל, אם נתכנן - טהור. אם לאו - טמא. אבל המטבל את ידיו - בין כך ובין כך ידיו טהורות. רבן גמליאל היה אוכל על טהרת חליץ כל ימיו, והיתה מטפחתו מדרס לקדש. אונקלוס הגר היה אוכל על טהרת הקדש כל ימיו, והיתה מטפחתו מדרס לחטאת.

ב. חמר בקדש מבתרומה שמטבילים בתוך כלים, כוסות בתוך כוסות, תמחויין בתוך תמחויין, בתרומה אבל לא בקדש. נתן לתוך הסל או לתוך גורגותני¹¹, הטבילה לתרומה, בין לקדש בין לתרומה - טהורים. אבא שאול אומר: לתרומה אבל לא לקדש, אחרים ותוך ובית הצביעה בתרומה, אבל לא בקדש. אומר רבי יוסי: זה לשון כפול! כל שיש לו אחרים ותוך - יש לו בית הצביעה. כל שאין לו אחרים ותוך - אין לו בית הצביעה.

ג. הנושא את המדרס - נושא את התרומה אבל לא את הקדש. כיצד? היו סנדליו טמאין ונושא חבית של תרומה על כתפו,

לגבוה, שעה שאתה מתר לעשות להדיוט, אין דין שיהא מתר לעשות לגבוה? אמרו להם בית שמאי: נדרים ונדבות יוכיחו, שמתר להדיוט ואסור לגבוה, אמרו להם בית הלל: לא! אם אמרתם בנדרים ונדבות שאין זמן קבוע, תאמרו בחגיגה שזמנה קבוע? ! אמרו להם בית שמאי: אף חגיגה, פעמים שזמנה אינה קבוע, שמי שלא חג ביום-טוב הראשון של חג - חוגג את כל הרגל שלו, ויום-טוב האחרון של חג. אבא שאול היה אומר: בלשון אחרת, משום בית הלל, ומה אם בשעה¹⁰ שכירתך סתומה - כירת רבך פתוחה, בשעה שכירתך פתוחה, אינו דין שכירת רבך פתוחה? דבר אחר: שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן.

ו. מעשה בהלל הזקן שסמך על העולה בעזרה, וחרבו עליו תלמידי בית שמאי. אמר להם בית הלל: בואו וראו שהיא נקבה, וצריכין אנו לעשותה זכחי שלמים. הפליגן בדברים, והלכו להם, מיד גברה ידן של בית שמאי, ובקשו לקבע הלכה כמותן, והיה שם בבא בן בוטא, שהוא מתלמידי בית שמאי. וידע שהלכה כבית הלל בכל מקום. ושלח והביא את כל צאן קדר שבירושלים, והעמידן בעזרה. ואמר: 'כל מי שצריך להביא עולות ושלמים - יבוא ויטל, ויסמוך'. באו ונטלו והעלו עולות ושלמים, וסמכו עליהן. בו ביום נקבעה הלכה כדברי בית הלל, ולא היה שם אדם שערער בזה. ושוב מעשה באחד מתלמידי בית הלל, שסמך על העולה בעזרה, מצאו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי. אמר לו: מה זה סמיכה? אמר לו: מה זה שתיקה?! שתקו בגזיפה.

ז. עצרת שחל להיות בשני, או בחמישי, או בששי, או באחד מכל ימות השבת. בית שמאי אומרים: יום טבח לאחרים. בית הלל אומרים: אין יום טבח. ומעשה שמת

11 סל גדול שבו מסננים את היין בעת הבציר ונלא שיך לחשש שיהיו בלים באלו כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד, כי בכלים באלו כמו סל או גורגותני לא שכיח בהם שפיהם והיה צר כל

¹⁰ גרסת הגמרא - במקום.

ז. אָמַר רַבֵּי יוֹסִי: מִנֵּינן לְרַבֵּיעֵי בִקְדָשׁ שֶׁהוּא פְּסוּל? וְדִין הוּא, וּמָה מַחֲסֵר כְּפוּרִים שְׂאִין פְּסוּל בְּתֵרוּמָה - פּוּסֵל, רַבֵּיעֵי שֶׁהוּא פְּסוּל בְּתֵרוּמָה, אֵינּוּ דִין שֶׁיִּפְסֵל בִּקְדָשׁ? לְמַדְנּוּ לְשִׁלְיֵשִׁי מִן הַכְּתוּב, וְלְרַבֵּיעֵי מִקָּל וְחֹמֶר.

ח. אָמַר רַבֵּי נַחֲמִיָּה: מִפְּנֵי מָה הִכַּל נֶאֱמָנִין עַל הַקְּדָשׁ וְלֹא עַל הַתֵּרוּמָה? שֶׁלֹּא יֵהָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר: 'הֲרִינִי בּוֹנֵה בְּמָה וּמִזְבֵּחַ לְעֶצְמִי', 'הֲרִינִי שׁוֹרֵף פָּרָה לְעֶצְמִי'; שְׂנֵאָמַר (בַּמִּדְבָּר יח, ז): "וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֵת כְּהֵנִתְכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ", יְכוּל אִף לְמַעֲשֵׂר, לְתֵרוּמָה וּלְחֵלֶה? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וּלְמִבֵּית לְפָרֻכַת", מָה "מִבֵּית לְפָרֻכַת" מִיָּחָד, שְׂאִין לְדַעְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יֵצֵאת תֵּרוּמָה וּלְמַעֲשֵׂר וְחֵלֶה שֶׁיֵּשׁ לְדַעְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרִי הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר יט, ט): "וְהִיְתָה לְעֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁמֶרֶת לְמִי נְדָה", שֶׁהִכַּל נֶאֱמָנִין עַל שְׁמִירְתָּהּ, סִפְקָ רְשׁוּת עִם הָאָרֶץ מְדֻרְסוּ וְהִסִּיטוּ, טְהוּרִין לְחֵלִין וְטֵמְאִין לְתֵרוּמָה.

ט. מִמְּלֵאִין וּמְקַדְּשִׁין מִי חֲטָאת, בְּכָל מְבִיאִין מִי חֲטָאת וְעִפְר חֲטָאת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, עִם הָאָרֶץ שְׂאֵמֵר: 'טְהוּר לְחֲטָאת' - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. כְּלָיִם הֵלְלוּ טְהוּרִין לְחֲטָאת' - מְקַבְּלִין אוֹתָן הֵימָנוּ. טָבֵל לְהִזּוֹת וְלֹא הִזָּה - הֲרִי זֶה אוֹכֵל בְּתֵרוּמוֹת לְעֵרֵב. רָאוּ בִּידֵיו מִי חֲטָאת וְאִפְר חֲטָאת - אוֹכְלִין עַל גִּבּוֹ טְהוּרוֹת, וְעַל גִּבּ בְּגָדֵיו, וְעַל גְּבֵי סַנְדְּלָיו.

י. עִם הָאָרֶץ שֶׁהִבִּיא כְּלָיִם לְחֲטָאתוֹ - חֵבֵר לּוֹקֵחַ הֵימָנוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתֵרוּמָתוֹ. הִבִּיא לְתֵרוּמָתוֹ - אֵין חֵבֵר לּוֹקֵחַ הֵימָנוּ לֹא לְחֲטָאתוֹ וְלֹא לְתֵרוּמָתוֹ. הִבִּיא לְחֲטָאתוֹ וּלְתֵרוּמָתוֹ שֶׁל חֲטָאת - חֵבֵר לּוֹקֵחַ הֵימָנוּ לְתֵרוּמָתוֹ וּלְחֲטָאתוֹ. לְתֵרוּמָתוֹ - אֵין חֵבֵר לּוֹקֵחַ הֵימָנוּ, לֹא לְחֲטָאתוֹ וְלֹא לְתֵרוּמָתוֹ. חֵבֵר שְׂאֵמֵר לְעִם הָאָרֶץ: 'הִבִּיא כְּלָיִם לְחֲטָאתוֹ' - חֵבֵר לּוֹקֵחַ הֵימָנוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתֵרוּמָתוֹ. לְתֵרוּמָתוֹ - אֵין חֵבֵר לּוֹקֵחַ הֵימָנוּ לֹא לְחֲטָאתוֹ וְלֹא לְתֵרוּמָתוֹ. הִבִּיא

וְאֵין עוֹשִׂין כֵּן בִּקְדָשׁ. בְּגָדֵי אוֹכְלֵי תֵרוּמָה - מְדֻרְס לְקְדָשׁ. וְלֹא כְּמִדַּת הַקְּדָשׁ מִדַּת הַתֵּרוּמָה. מְרַבָּה מִדּוֹת הַקְּדָשׁ מִמִּדּוֹת הַתֵּרוּמָה, שֶׁבִּקְדָשׁ - מְטַבִּיל וּמִנְגֵּב וְאַחֵר כֵּן קוֹשֵׁר. וּבְתֵרוּמָה - קוֹשֵׁר וְאַחֵר כֵּן מְטַבִּיל. אֶחָד קָדְשִׁי מְקַדָּשׁ וְאַחֵד קָדְשִׁי הַגָּבוּל בְּכֵן.

ד. כְּלָיִם הַנִּגְמָרִים בְּטְהוּרָה אֶפְלוּ בְּעִזְרָה - צְרִיכִין טְבִילָה לְקְדָשׁ, אֲבָל לֹא לְתֵרוּמָה. כִּיצַד? סֵלֶת שְׁנֵתְעֻרְבָה, וְנִגַּע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָהּ - פְּסֵל אֵת כְּלָהּ. בְּתֵרוּמָה - לֹא פְּסֵל אֲלֵא מְקוֹם מַגְעָה. הַקְּרָקַע, אֵינּוּ מְצַרֵּף לֹא אֵת הַקְּדָשׁ וְלֹא אֵת הַתֵּרוּמָה. הַכְּלִי, מְצַרֵּף מָה שֶׁבָּתוּכוּ לְקְדָשׁ אֲבָל לֹא לְתֵרוּמָה. הֲרַבֵּיעֵי - בִּקְדָשׁ פְּסוּל. וְהַשְּׁלִישִׁי - בְּתֵרוּמָה. וּבְתֵרוּמָה, אִם נִטְמָאת אַחַת מִיָּדִיו - חֲבָרְתָה טְהוּרָה. וּבִקְדָשׁ - מְטַבִּיל אֵת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת. אֵין מְטַבִּיל אֵת הַטְהוּרָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְאֵת הַטְמָאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, אֲלֵא מְטַבִּיל שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת.

ה. הַטּוֹבֵל אֵת אַחַת מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוּרוֹת, כָּל הַטְהוּרוֹת שֶׁעָשָׂה בְּטְהוּרוֹת עַד שֶׁלֹּא טָבֵל שְׁנֵיהֶם - טְמָאוֹת הַטְהוּרוֹת, שֶׁהִיד מְטַמֵּא אֵת חֲבָרְתָה לְטַמֵּא בִּקְדָשׁ; דְּבָרֵי רַבֵּי. רַבֵּי יוֹסִי בֶּן רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְפִסֵּל בִּקְדָשׁ, אוֹכְלִים אוֹכְלִין נְגוּבִין בִּידֵים מְסוּאָבוֹת, בְּתֵרוּמָה אֲבָל לֹא בִּקְדָשׁ. אָמַר רַבֵּי חֲנִינְיָא בֶּן אֲנִטְיָגָנוֹס: וְכִי יֵשׁ נְגוּבִין בִּקְדָשׁ? אֲלֵא תוֹחֵב אֵת הַחֲרָרָה בְּפוּשׁ אוּ בְּקִיסָם וְאוֹכֵל עֲמָה זֵית, אוּ בְּצֵל בְּתֵרוּמָה אֲבָל לֹא בִּקְדָשׁ.

ו. חֹמֶר בִּקְדָשׁ מִבְּתֵרוּמָה וּמִבְּחֲטָאת: שֶׁהִכַּל נֶאֱמָנִין עַל הַחֲטָאת, וְאֵין הִכַּל נֶאֱמָנִין, לֹא עַל הַקְּדָשׁ וְלֹא עַל הַתֵּרוּמָה. חֹמֶר בְּחֲטָאת: שֶׁהִטְהוּר לְתֵרוּמָה וּלְקְדָשׁ - טְמָא לְחֲטָאת. יֵשׁ מִינֵין לְקְדָשׁ וּלְתֵרוּמָה, וְאֵין מִינֵין לְחֲטָאת. אוּגֵן - אֲסוּר בְּמַעֲשֵׂר, וּמִתֵּר בְּתֵרוּמָה וּבְפָרָה. טְבוּל יוֹם - אֲסוּר בְּתֵרוּמָה וּמִתֵּר בְּמַעֲשֵׂר וּבְפָרָה. מְחַסֵּר כְּפָרָה - אֲסוּר בְּפָרָה, וּמִתֵּר בְּמַעֲשֵׂר וּבְתֵרוּמָה.

הַרְגֵל - אַף לְתְרוּמָה. הַלּוֹקַח כָּלִים מֵאוּמְנֵי עִם הָאָרֶץ, וְהַמוֹכֵר כָּלִים לְאוּמְנֵי עִם הָאָרֶץ - נֶאֱמָנִין עַל טְהוּרַת הַחֲטָאֵת וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל טְהוּרַת תְּרוּמָה.

יג. שְׁלַחַן שְׁנַטְמָא - מְטַבֵּילִין אוֹתוֹ בְּזַמְנוֹ, וְאֶפִּילוּ בַשַּׁבָּת, מַעֲשֶׂה שֶׁהַטְּבִילוֹ אֶת הַמְּנוּחָה בְּיוֹם-טוֹב, וְהָיוּ הַצְּדוּקִין אוֹמְרִים: 'בָּאוּ וְרָאוּ פְּרוּשֵׁין שְׁמַטְבִּילִין לְאוֹר הַלְּבָנָה'.

'לְחַטָּאתִי וְלְתְרוּמָתִי שֶׁל חֲטָאֵת" - חֲבֵר לּוֹקַח הַיְמִנּוּ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחַר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲרִים, וְאִם הַעֲרִים - הָרִי אֵלוֹ טְמֵאִין. עִם הָאָרֶץ שְׁאָמַר: 'כָּלִים אֵלוֹ הַבְּאֵתִים לְחַטָּאתִי וְנִמְלַכְתִּי עֲלֵיהֶן לְתְרוּמָתִי, הוֹאִיל וְנִתְיַחֲדוּ בְּרִשּׁוֹת עִם הָאָרֶץ שְׁעָה אַחַת - הָרִי אֵלוֹ טְמֵאִין.

יא. מִן הַמוֹדִיעִים וְלִפְנֵים - נֶאֱמָנִין עַל כָּלִי חֲרָס רִיקָן לְקֹדֶשׁ. מִן הַמוֹדִיעִים לַחוּץ - אֵין נֶאֱמָנִין. בִּיהוּדָה - נֶאֱמָנִין עַל טְהוּרַת יַיִן וְשֶׁמֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, אָבֵל לֹא עַל הַתְּרוּמָה. בַּשַּׁעַת הַגְּתוּת וְהַבְּדִים - אַף עַל הַתְּרוּמָה. וְקֹדֶם לַגְּתוּת וְהַבְּדִים שְׁבַעִים יוֹם - נֶאֱמָנִין עַל הַקֹּדֶשׁ וְעַל הַמְּדַמֵּעַ וְעַל הַקְּנָקָן, אָבֵל לֹא עַל הַתְּרוּמָה, בַּשַּׁעַת הַגְּתוּת וְהַבְּדִים נֶאֱמָנִים אַף עַל הַתְּרוּמָה. נֶאֱמָנִין עַל הַיַּיִן בַּשַּׁעַת הַיַּיִן, וְעַל הַשֶּׁמֶן בַּשַּׁעַת הַשֶּׁמֶן. אָבֵל לֹא עַל הַשֶּׁמֶן בַּשַּׁעַת הַיַּיִן וְלֹא עַל הַיַּיִן בַּשַּׁעַת הַשֶּׁמֶן. עֲבָרוּ הַגְּתוּת וְהַבְּדִים - חֲזָרוּ לְאֶסוּרָן. הַבִּיאוּ לוֹ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא יִקְבְּלָהּ הַיְמִנּוּ, אֶלֶּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ לִי בְּתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ בְּתוֹכָהּ'. הַבִּיאָהּ לַגֹּת הַבָּאָה אַף עַל פִּי שְׁמִכִּירָה שֶׁהִיא הִיא - לֹא יִקְבְּלָהּ מִמֶּנּוּ. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טְרַפּוֹן, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, מֵצָאוּ זֶקֶן אֶחָד, אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מַה בְּרִיּוֹת מְרַנְּנוֹת אַחֲרֶיךָ? וְהֵלֵא כָּל מַעֲשֵׂיךָ יִשְׂרָאֵל הֵן! אֶלֶּא שְׁאֵתָהּ מִקְּבֵל תְּרוּמָה בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכָּל אָדָם. אָמַר רַבִּי טְרַפּוֹן: אֶקְפֹּחַ אֶת בְּנֵי אִם לֹא הִלְכָה בְּיַדִּי מִרְבֵּן יוֹחֲנָן בֶּן זְכַאִי, שְׁאָמַר לִי: מִתָּר אֵתָהּ לְקַבֵּל תְּרוּמָה בְּשָׂאֵר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכָּל אָדָם, עַכְשָׁו בְּרִיּוֹת מְרַנְּנוֹת אַחֲרַי, גּוֹזֵר אֲנִי עָלֶיךָ שְׂאִינִי מִקְּבֵל תְּרוּמָה בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכָּל אָדָם, אֶלֶּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ.

יב. הַגְּבָאִין שְׁנוֹכְסוּ לַבֵּית, וְכַתְּבוּ עָלָיו מִבְּחוּץ: 'כָּל שְׁבִבֵית טְהוּר' - נֶאֱמָנִין עַל טְהוּרַת הַחֲטָאֵת וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל טְהוּרַת תְּרוּמָה. וּבִירוּשָׁלַיִם - נֶאֱמָנִין עַל טְהוּרַת כָּל הַכָּלִים לְקֹדֶשׁ, אָבֵל לֹא לְתְרוּמָה, וּבַשַּׁעַת

<p>וְהָיָה כִּד שֶׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת עַמָּא וְלֹא דִבְרַנּוּן יִי אֹרַח אַרְעָא פְּלִשְׁתִּי אַרְי קַרִיבָא הִיא אַרְי אָמַר יִי דְלִמָּא יְזוּעוּן עַמָּא בְּמַחְזִיחּוֹן קַרְבָּא וִיתוּבוּן לַמְצַרִּים:</p>	<p>וַיְהִי בְשֶׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֶל־לֵהִים דְּרָךְ אַרְיָן פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֶל־לֵהִים פְּרַעֲהַ נָתַם הָעָם בְּרֵאתֶם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:</p>
---	--

וַיְהִי בְשֶׁלַח פְּרַעֲהַ... וְלֹא נָתַם – נְהַגְם, כְּמוֹ: "לֶךְ נַחֵה אֶת הָעָם", "בְּהִתְלַכְךָ מִנְחָה אוֹתָךְ". כִּי קָרוֹב הוּא – וְנוֹחַ לָשׁוּב בְּאוֹתוֹ הַדְּרָךְ לַמְצַרִּים. וּמִדְרָשִׁי אַגְדָּה יֵשׁ הַרְבֵּה. בְּרֵאתֶם מִלְחָמָה – כְּגוֹן מִלְחָמַת "וַיִּרְדּוּ הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי...", אִם הִלְכוּ דְרָךְ יִשְׂרָאֵל הָיוּ חוֹזְרִים. וְמָה אִם כְּשֶׁהִקִּיפֶם דְרָךְ מַעֲקָם אָמְרוּ "נִתְנָה רֵאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרַיִמָּה", אִם הוֹלִיכֶם בְּכַשְׁוֹטָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. פֶּן יִנָּחֶם – יִחְשְׁבוּ מִחֻשְׁבָּה עַל שְׂיָצְאוֹ, וַיִּתְּנוּ לֵב לָשׁוּב.

<p>וְאִסְחַר יִי יָת עַמָּא אֹרַח מִדְּבָרָא לִימָא דְסוּף וּמְזֻרִין סְלִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּסָּב אֶל־לֵהִים אֶת־הָעָם דְּרָךְ הַמְדַבֵּר יַם־סוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְיָן מִצְרַיִם:</p>
---	--

וַיִּסָּב – הִסָּבֶם מִן הַדְּרָךְ הַפְּשׁוּטָה לְדְרָךְ הָעֻקְמוּמָה. יַם סוּף – כְּמוֹ "לַיָּם סוּף". וְ"סוּף" הוּא לְשׁוֹן אַגַּם שְׂגָדִילִים בּוֹ קָנִים, כְּמוֹ: "וַתִּשֶׂם בְּסוּף", "קָנָה וְסוּף קָמְלוּ". וְחַמְשִׁים – אֵין חַמּוּשִׁים אֶלָּא מְזֻנִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים". וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס וְ"מְזֻרִין", כְּמוֹ: "וַיִּרְקֹךְ אֶת חֲנִיקָיו" – "וַיִּזְרִיז". דְּבַר אַחֵר: "חַמְשִׁים" – אֶחָד מִחַמְשָׁה יָצְאוּ, וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים מֵתוֹ בְּשֶׁלֶשֶׁת יָמֵי אַפְלָה.

<p>וַאֲסִיק מִשָּׁה יָת גְּרַמִּי יוֹסַף עַמִּיָּה אַרְי אֹמְמָה אוֹמִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּימַר מִדְּכַר דְּכִיר יִי יִתְכוּן וְתַסְקוּן יָת גְּרַמִּי מִכָּא עַמְכוּן:</p>	<p>וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסַף עַמּוֹ כִּי הִשְׁבִּיעַ הַשְּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֶל־לֵהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתֵי מִזְּבֵּחַ אֶתְכֶם:</p>
---	---

הַשְּׁבִיעַ הַשְּׁבִיעַ – הַשְּׁבִיעִים שֶׁנִּשְׁבָּעוּ לְבְנֵיהֶם. וְלָמָּה לֹא הִשְׁבִּיעַ אֶת בְּנָיו שֶׁיִּשְׁאוּהוּ לְאַרְיָן כְּנַעַן מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁבִּיעַ יַעֲקֹב? אָמַר יוֹסֵף: אֲנִי שְׁלִיט הַיָּמִי בְּמִצְרַיִם, וְהִנֵּה סֹפֵק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל בְּנֵי לֹא יִנְחִיחוּם מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת. לָכֵף הַשְּׁבִיעִים לְכַשְׂיִגְאָלוֹ וְיָצְאוּ מִשָּׂם שֶׁיִּשְׁאוּהוּ. וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמוֹתֵי מִזְבֵּחַ אֶתְכֶם – לְאַחֲרֵי הַשְּׁבִיעַ כֵּן. לְמַדְּנֵוּ שֶׁאֵף עַצְמוֹת כָּל הַשְּׁבִיעִים הָעָלוּ עִמָּהֶן, שְׁנֵאמַר: "אֶתְכֶם".

<p>וַיִּסְעוּ מִסַּפַּת וַיִּחַנּוּ בְּאַתֶּם בַּקָּצָה הַמְדַבֵּר:</p>	<p>וַיִּסְעוּ מִסַּפַּת וַיִּחַנּוּ בְּאַתֶּם בַּקָּצָה הַמְדַבֵּר: וַיִּסְעוּ מִסַּפַּת – בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹן בָּאוּ מִרַעְמֶסֶס לְסַכּוֹת.</p>
---	---

<p>וַיִּי מִדְּבַר קְדָמִיָּהוֹן בִּימָמָא בְּעַמוּדָא דְעַנְנָא לְדְבָרוֹתָהוֹן בְּאוֹרְחָא וּבְלִילִיא בְּעַמוּדָא דְאִישְׁתָּא לְאִנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזַל בִּימָמָא וּבְלִילִיא:</p>	<p>וַיִּי־הִזְהֵ הַלֶּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמוּד עַנָּן לְנַחְתָּם הַדְּרָךְ וְלַיְלָה בְּעַמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכַּת יוֹמָם וְלַיְלָה:</p>
--	---

לְנַחְתָּם הַדְּרָךְ – נִקְוֵד פִּתְחָה, שֶׁהוּא כְּמוֹ "לְהִנְחוֹתֶם", כְּמוֹ: "לְרֵאוֹתְכֶם בְּדְרָךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ בָּהּ", שֶׁהוּא כְּמוֹ "לְרֵאוֹתְכֶם". אֵף כַּאֲן לְהִנְחוֹתֶם עַל יְדֵי שְׁלִיט. וְמִי הוּא הַשְּׁלִיט? עַמוּד הָעַנָּן, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ מוֹלִיכּוֹ לְפָנֵיהֶם. וּמִכָּל מְקוֹם אֶת עַמוּד הָעַנָּן הַכִּין לְהִנְחוֹתֶם עַל יָדוֹ, שֶׁהָרִי עַל יְדֵי עַמוּד הָעַנָּן הֵם הוֹלְכִים. עַמוּד הָעַנָּן אֵינוֹ לְאוֹרָה אֶלָּא לְהוֹרוֹתֶם הַדְּרָךְ.

<p>לֹא יִמִּישׁ עַמוּד הָעַנָּן יוֹמָם וְעַמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לְפָנֵי הָעָם:</p>	<p>לֹא יִמִּישׁ – הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עַמוּד הָעַנָּן יוֹמָם וְעַמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה. מַגִּיד שֶׁעַמוּד הָעַנָּן מְשַׁלֵּם לְעַמוּד הָאֵשׁ, וְעַמוּד הָאֵשׁ מְשַׁלֵּם לְעַמוּד הָעַנָּן, שֶׁעַד שֶׁלֹּא יִשְׁקַע זֶה עוֹלָה זֶה.</p>
---	---

<p>וַיִּדְבֵּר יְיָ־הַנָּה אֶל־מִשָּׁה לֵאמֹר:</p>	<p>וּמְלִיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימַר:</p>
--	---

<p>מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיתוּבוּן וַיִּשְׁרוּן קָדָם פּוּם חִירְתָּא בֵּין מְגִדָּל וּבֵין תַּגִּים לְפָנֵי בַעַל צַפּוֹן נִכְתּוּ תַחְנוּ עַל־תַּגִּים:</p>	<p>מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיתוּבוּן וַיִּשְׁרוּן קָדָם פּוּם חִירְתָּא בֵּין מְגִדָּל וּבֵין תַּגִּים לְפָנֵי בַעַל צַפּוֹן נִכְתּוּ תַחְנוּ עַל־תַּגִּים: עַל יִמָּא:</p>
---	---

וַיִּשְׁבוּ – לְאַחֲרֵיהֶם; לְצַד מִצְרַיִם הָיוּ מִקְרָבִין כָּל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי, כְּדִי לְהִטְעוֹת אֶת פְּרַעֲהַ, שֶׁיאֹמַר: תּוֹעִים הֵם בְּדְרָךְ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: "וְאָמַר פְּרַעֲהַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגוֹמֵר. וַיִּחַנּוּ לְפָנֵי פִי חִירְתָּא – הוּא פִּיתוּם, וְעַכְשָׁו נִקְרָא פִּי חִירְתָּא, עַל שֵׁם שְׁנַעֲשׂוּ שֵׁם בְּנֵי חוֹרִין. וְהֵם שְׁנֵי סְלַעִים גְּבוּהִים וְזֻקוּפִים, וְהִגִּיא שְׁבִינֵיהֶם קְרוּי פִי הַסְּלַעִים. לְפָנֵי בַעַל צַפּוֹן – הוּא נִשְׂאֵר מִכָּל אֶל־לֵהִי מִצְרַיִם, כְּדִי לְהִטְעוֹתוֹ, שֶׁיאֹמְרוּ: קִשָּׁה יִרְאָתוֹ. וְעָלְיוֹ פִּרְשׁ אִיּוֹב: "מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיִּנְאָבְדֵם".

<p>וַיִּמַר פְּרַעֲהַ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעוֹרְבִלִין אַנּוּן בְּאַרְעָא אַחַד עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא:</p>	<p>וְאָמַר פְּרַעֲהַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבֻכִים הֵם בְּאַרְיָן סָגַר עֲלֵיהֶם הַמְדַבֵּר:</p>
--	---

ואמר פרעה – כשישמע שהם שבים לאחוריהם. **לבני ישראל** – על בני ישראל; וכן: "ה' ילחם לכם", עליכם; "אמרי לי אחי הוא", אמרי עלי. **ונבכים הם** – פלואים ומשקעים, ובלע"ז שירי"ץ [serez = לחוצים, דחוסים]; כמו "נבכי ים", "בעמק הבכא". **ונבכים הם**, פלואים הם במדבר, שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו.

וחזקתי את לב פרעה ורצה אתריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים פיראני יהוה ויעשו כן:
ואתקיה ית לבא דפרעה וירדוף בתריהון ואתיקר בפרעה ובכל משרייתיה וידעון מצראי ארי אנא יי ועבדו כן:

ואכבדה בפרעה – כשהקדוש ברוך הוא מתנקם ברשעים, שמו מתגדל ומתכבד. וכן הוא אומר: "ונשפטתי אתו" וגומר, ואחר כך "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי" וגומר; ואומר: "שמה שבר רשפי קשת", ואחר כך "נודע ביהודה א-להים"; ואומר: "נודע ה' משפט עשה". **בפרעה ובכל חילו** – הוא התחיל בעברה, וממנו התחילה הפרענות. **ויעשו כן** – להגיד שבחן, ששמעו לקול משה ולא אמרו: היאך נתקרב אל רודפינו? אנו צריכים לברח! אלא אמרו: אין לנו אלא דברי בן עמרם.

ויגד למלך מצרים פי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אלה העם ויאמרו מה זאת עשינו כישלחנו את ישראל מעבדנו:
ואתחוא למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהפיד לבא דפרעה ועבדוהי בעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפולחנא:

ויגד למלך מצרים – איקטורין שלח עמהם; וכינון שהגיעו לשלשת ימים שקבע לילה ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום רביעי. בתמישי ובששי רדפו אתריהם; ליל שביעי ירדו לים. בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח; לכה אנו קורין השירה ביום השביעי. **ויהפך** – נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם: "קומו צאו מתוך עמי", ונהפך לבב עבדיו; שהרי לשעבר היו אמרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש", ועכשו נהפכו לרדף אתריהם, בשביל ממונם שהשאילום. **מעבדנו** – מעבד אותנו.

ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו:
וטקיס ית רתפיה וית עמיה דבר עמיה:

ויאסר את רכבו – הוא בעצמו. **ואת עמו לקח עמו** – משכם בדברים: לקינו ונטלו ממוננו, ושלחנום! בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים. דרך שאר מלכים, עבדיו קודמין לו במלחמה; ואני אקדים לפניכם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו ומהר לפני סילוֹתיו. דרך שאר מלכים לטל בזה בראש כמו שיבחר; אני אשנה עמכם בסלק, שנאמר: "אסלק שלל".

ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על פלו:
ודבר נשית מאה רתפין בחירו וכל רתפי מצראי וגברין ממנו על כולהון:

בחור – נבחרים. **בחור** – לשון יחיד: כל רכב ורכב שבמנון זה היה בחור. **וכל רכב מצרים** – ועמהם כל שאר הרכב. ומהיכן היו הבהמות הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר: "וימת כל מקנה מצרים". משל מי היו? מן "הירא את דבר ה'". מכאן היה רבי שמעון אומר: כשר שבמצרים, הרג; טוב שבבטחים, רצץ את מוחו. **ושלשם על פלו** – שרי צבאות, פתרגומו.

ויחזק יהוה את לב פרעה מלך מצרים וירדף אתרי בני ישראל ובני ישראל יצאים בגד רמה:
ותקיה יי ית לבא דפרעה מלכא דמצרים ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקין בריש גלי:

ויחזק ה' את לב פרעה – שהיה תולה אם לרדף אם לאו, וחזק את לבו לרדף. **בגד רמה** – בגבורה גבוהה ומפרסמת. **שני**

וירדפו מצרים אתריהם וישגו אותם חגים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פלי החירת לפני בעל צפון:
ורדפו מצראי בתריהון ואדביקו יתהון פד שרון על ימא כל סוסות רתפי פרעה ופרשוהי ומשרייתיה על פם חירתא דקדם בעיל צפון:

ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אתריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אלי יהוה:
ופרעה קריב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטליו בתריהון ודחילו לחדא וזעיקו בני ישראל קדם יי:

ופרעה הקריב – היה לו לכתב "ופרעה קרב"; מהו "הקריב"? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם, כמו שהתנה עמהם. **נסע אתריהם** – בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר: והנה מצרים נסע אתריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזר למצרים. תנחומא. **ויצעקו** – תפשו אמונות אבותם. באברהם הוא אומר: "אל המקום אשר עמד שם". ביצחק, "לשוח בשדה". בייעקב, "ויפגע במקום".

ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים:
ואמרו למשה המדלית קברין במצרים דברתנא לממת במדברא מא דא עבדת לנא לאפקותנא ממצרים:

המבלי אינן קברים – וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים לקבר שם, לקחתנו משם? ש"י פו"ר פילנצ"א ד"י נו"ן פושי"ש [

הלא-הנה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר תדל ממנו ונעבדה את-מצרים כי טוב לנו עבד את-מצרים ממתנו במדבר: **הלא דין פתגמא דמלילנא עמוך במצרים למימר שבוכ מננא ונפלה ת מצראי ארי טב לנא דנפלה ת מצראי מדגמות במדברא:**

אשר דברנו אליך במצרים – והיכן דברו? "ירא ה' עליכם וישפט". ממותנו – מאשר נמות. ואם היה נקוד מלאפוס, היה נבאר ממתנו; עכשו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן "מי יתן מותנו", שגמות, וכן "מי יתן מותי" דאבשלום, שאמות. כמו "ליום קומי לעד", "עד שובי בשלום", שאקום, שאשוב.

ויאמר משה אליהם אל-העם אל-תיראו וראו את-ישועת י-הנה אשר-יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם: **ויאמר משה לעמא לא תדחלון אתעתדו וחוזו ת פורקנא זיי דיעביד לכוון יומא דין ארי דחזיתון ת מצראי יומא דין לא תיספון למחזיהון עוד עד עלמא:**

כי אשר ראיתם את מצרים וגומר – מה שראיתם אותם אינו אלא היום; היום הוא שראיתם אותם, ולא תוסיפו עוד.

י-הנה ילחם לכם ואתם תחרשו: **י יגית לכוון קרב ואתון תשחקון:** **ה' ילחם לכם – בשבילכם. וכן "פי ה' נלחם להם", וכן "אם לאל תריבון", וכן "ואשר דבר לי", וכן "האתם תריבון לבעל".**

שלישי פרשת בקיעת הים

ויאמר י-הנה אל-משה מה-תצעק אלי דבר אל-בני ישראל ויסעו: **ויאמר יי למשה קבילית צלותך מליל עם בני ישראל ויטלון:**

מה תצעק אלי – למדנו שהנה משה עומד ומתפלל. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונין בצרה. דבר אחר: מה תצעק? אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליה, כמו שגאמר להלן: "על בני ועל פעל ידי תצונני". דבר אל בני ישראל ויסעו – אין להם אלא לפע, שאין הים עומד בפניהם; כדאי זכות אבותיהם, והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרע להם הים.

ואתה הרים את-מטה ונטה את-ידך עליהם ובקעה ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה: **ואת טול ת חוטרך וארים ת ידך על ימא ובזעהי וייעלון בני ישראל בגו ימא ביבשתא:**

ואני הנני מחזק את-לב מצרים ויבאו אתריהם ואפקדה בפרעה ובכל-חילו ברכבו ובפרשיו: **ואנא האנא מתקיף ת לבא דמצראי וייעלון בתריהון ואתיקר בפרעה ובכל משרייתה ברתפיהי ובפרשוהי:**

וידעו מצרים כי-אני י-הנה בהפכדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: **וידעון מצראי ארי אנא יי באתיקרוטי בפרעה ברתפיהי ובפרשוהי:**

ויסע מלאך ה-ה להים ההלך לפני מחנה ישראל ויילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: **ונטל מלאכא זיי דמדבר קדם משרייתא דישראל ואתא מבתריהון ונטל עמודא דעננא מן קדמיהון וישרא מבתריהון:**

ויילך מאחריהם – להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר "מלאך ה'", וכאן מלאך ה-ה להים; אין א-להים בכל מקום אלא דין. מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה, אם להנצל, אם להאבד עם מצרים. ויסע עמוד הענן – כשחשכה והשלים עמוד הענן לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיף למצרים.

ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחושך ויאר את-הלילה ולא-קרבה נה אל-נה פל-הלילה: **ועאל בין משרייתא דמצראי ובין משרייתא דישראל ונה עננא וקבלא למצראי ולישראל נהר פל ליליא ולא אתקרבו דין לות דין פל ליליא:**

ויבא בין מחנה מצרים – משל למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו; בא זאב מאחוריו, נתנו לפניו. באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם; כך "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועתיו". ויהי הענן והחושך – למצרים. ויאר – עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניהם, כדרכו ללכת פל הלילה; והחושך של ערפל לצד מצרים. ולא קרב זה אל זה – מחנה אל מחנה.

<p>וְאָרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהַ עַל יָמָא וְדַבֵּר יִי יָת יָמָא בְּרוּת קְדוּמָא תַקִּיף כָּל לִילִיא וְשׁוּי יָת יָמָא לְבִשְׁתָּא וְאַתְבּוּעוּ מִיָּא:</p>	<p>וַיֹּטֵ מֹשֶׁה אֶת־יָדָו עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְ-הוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּת קְדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת־הַיָּם לְחַרְבָּה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם:</p>
--	--

בְּרוּת קְדִים עֲזָה – בְּרוּת קְדִים, שֶׁהִיא עֲזָה שֶׁבְּרוּחוֹת, הִיא הָרוּחַ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע בָּהּ מִן הַרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּרוּת קְדִים אֶפְיָצִים", "כְּבֹא קְדִים רוּחַ ה'", "רוּחַ הַקְּדִים שֶׁבְּרוּךְ בְּלֵב יָמִים", "הִגָּה בְּרוּחוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּיוֹם קְדִים". וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם – כָּל מַיִם שֶׁבְּעוֹלָם.

<p>וַעֲבָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּ יָמָא בְּנִבְשָׁתָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיִּמְיָנָם וּמִשְׂמָאלָם:</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בְּנִבְשָׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוּמָה מִיִּמְיָנָם וּמִשְׂמָאלָם:</p>
---	--

<p>וַרְדְּפוּ מִצְרָאִי וַעֲבָלוּ בְּתַרְיָהוֹן כָּל סוּסוֹת פְּרָעָה רְתַפּוּהִי וּפְרָשׁוּהִי לְגוּ יָמָא:</p>	<p>וַיַּרְדְּפוּ מִצְרָאִים וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרָעָה רִכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:</p>
---	---

כָּל סוּס פְּרָעָה – וְכִי סוּס אֶחָד הָיָה? אֵלָּא מַגִּיד שָׁאִין כָּלָם חֲשׁוּבִין לְפָנֵי הַמָּקוֹם אֵלָּא כְּסוּס אֶחָד.

<p>וַהֲוֵה בְּמִטְרַת צַפְרָא וְאַסְתְּכִי יִי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא וַעֲנָנָא וְשִׁגִישׁ יָת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי:</p>	<p>וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֶּקָר וַיִּשְׁקַף יְ-הוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרָאִים בְּעַמּוּד אֵשׁ וַעֲנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרָאִים:</p>
--	--

בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֶּקָר – שְׁלֹשֶׁת חֳלָקֵי הַלַּיְלָה קְרוּיִין אֲשִׁמוּרָה, וְאוֹתָהּ שֶׁלְּפָנֵי הַבֶּקָר קוֹרָא אֲשִׁמֶרֶת הַבֶּקָר. וְאוֹמֵר אֲנִי, לְפָנֵי שֶׁהַלַּיְלָה חֲלוּק לְמִשְׁמֶרוֹת שִׁיר שֶׁל מִלְּאָכֵי הַשָּׁרַת, כַּת אַחַר כַּת, לְשֹׁלֶשֶׁת חֳלָקִים, לְכַף קְרוּי אֲשִׁמֶרֶת; וְזֶהוּ שְׁתַּרְגָּם אוּנְקָלוֹס: "בְּמִטְרַת". וַיִּשְׁקַף – וַיִּבְטַ; כְּלוֹמֵר, פָּנָה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגוּמוֹ "וְאַסְתְּכִי", אִף הוּא לְשׁוֹן הַבְּטָה, כְּמוֹ "שְׂדֵה צִפִּים", "חֲקַל סְכוּתָא". בְּעַמּוּד אֵשׁ וַעֲנָן – עַמּוּד עָנָן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעַמּוּד אֵשׁ מִרְתִּיחוֹ, וְטַלְפֵי סוּסֵיהֶם מִשְׁתַּמְטוֹת. וַיִּהְיֶה – לְשׁוֹן מְהוּמָה, אֲשִׁטוּרְדִישׁוֹן [בְּלַעַז; עַרְבֻכְבִּם, נְטַל סִגְנוּיֹת שֶׁלָּהֶם. וְשִׁנְיָנוּ בְּפִרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ מְהוּמָה, הִרְעָשַׁת קוֹל הוּא; וְזֶה אֵב לְכַלּוֹן: "וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל גְּדוֹל" וְגוֹמֵר "עַל פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם".

<p>וַאֲעֲדִי יָת גִּלְגָּלִי רְתַפְיָהוֹן וּמִדְּבָרִין לְהוֹן בְּתַקּוּף וְאַמְרוּ מִצְרָאִי נַעְרוּק מִן קַדָּם יִשְׂרָאֵל אַרִי דָּא הִיא גְבוּרְתָא דִּינִי דַעֲבַד לְהוֹן קַרְבִּין בְּמִצְרָאִים:</p>	<p>וַיָּסֵר אֵת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרָאִים אֲנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְ-הוָה גִּלְתָּם לְהֵם בְּמִצְרָאִים:</p>
--	--

וַיָּסֵר אֵת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ – מִכַּח הָאֵשׁ נִשְׂרָפוּ הַגִּלְגָּלִים, וְהַמְרַכְבוֹת נִגְרָרוֹת, וְהַיּוֹשְׁבִים בָּהֶם נָעִים וְאִיבְרִיָּהוֹן מִתְּפָרְקִין. וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת – בְּהַנְהִיגָה שֶׁהִיא כְּבִדָּה וְקִשְׁיָה לְהֵם. בְּמַדָּה שֶׁמְדוּ, "וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וַעֲבָדִיו", אִף כָּאן, וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת. גִּלְתָּם לְהֵם בְּמִצְרָאִים – בְּמִצְרָאִים. דַּבֵּר אַחַר: בְּמִצְרָאִים, בְּאַרְצֵי מִצְרָאִים, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁאֵלוֹ לֹקִים עַל הַיָּם, כִּף לֹקִים אוֹתָם שֶׁנִּשְׂאָרוּ בְּמִצְרָאִים.

רביעי   **פְּרִשְׁת טְבִיעַת מִצְרָאִים**

<p>וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אָרִים יָת יְדָךְ עַל יָמָא וּיְתוּבוּן מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רְתַפְיָהוֹן וְעַל פְּרָשִׁיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה נָטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרָאִים עַל־רִכְבּוֹ וְעַל־פְּרָשָׁיו:</p>
---	---

וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם – שֶׁזְּקוּפִים וְעוֹמְדִים כַּחֲמוּמָה, יָשׁוּבוּ לְמָקוֹמָם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרָאִים.

<p>וְאָרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהַ עַל יָמָא וְתַב יָמָא לְעַדוֹן צַפְרָא לְתוּקְפִיהַ וּמִצְרָאִי עָרְקִין לְקַדְמוּתִיהַ וְשִׁנִּיק יִי יָת מִצְרָאִי בְּגוּ יָמָא:</p>	<p>וַיֹּטֵ מֹשֶׁה אֶת־יָדָו עַל־הַיָּם וַיִּשָּׁב הַיָּם לְפָנֹת בֶּקָר לְאִיתָנּוּ וּמִצְרָאִים נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְ-הוָה אֶת־מִצְרָאִים בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>
--	---

לְפָנֹת בֶּקָר – לַעַת שֶׁהַבֶּקָר פּוֹנָה לְבָא. לְאִיתָנּוּ – לְתַקְפוֹ הִרְאִישׁוֹן. נָסִים לְקִרְאָתוֹ – שֶׁהָיוּ מְהֻמָּם וּמְטָרְפִים וְרָצִין לְקִרְאָת הַמַּיִם. וַיִּנְעַר ה' – כְּאֵדָם שֶׁמִּנְעַר אֵת הַקְּדֵרָה וְהוֹפֵךְ הָעֲלִיוֹן לְמַטָּה וְהַמַּחֲתוֹן לְמַעְלָה, כִּף הָיוּ עוֹלִין וַיּוֹרְדִין וּמִשְׁתַּבְּרִין בָּיָם, וְנִמְנָן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּהֶם חַיִּית לְקַבֵּל הַיּוֹסִירוּ: וַיִּנְעַר – וַיִּשְׁנִיק, וְהוּא לְשׁוֹן טְרוּף בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּמִדְרָשֵׁי אַגְדָּה.

<p>וְתַבוּ מִיָּא וְחַפּוּ יָת רְתַפְיָא וְיָת פְּרָשִׁיא לְכָל מִשְׁרִית פְּרָעָה דַעֲלָא בְּתַרְיָהוֹן בִּיָּמָא לָא אֲשַׁתָּאָר בְּהוֹן עַד חַד:</p>	<p>וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הַרְכָּב וְאֶת־הַפְּרָשִׁים לְכָל חֵייל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בָּיָם לֹא־נִשְׂאָר בָּהֶם עַד־אַחַד:</p>
--	--

וַיִּכְסּוּ אֶת הַרְכָּב וְגוֹמֵר לְכָל חֵייל פְּרָעָה – כִּף דָּרָךְ הַמַּקְרָאוֹת כָּתַב עֲבוּדָתוֹ", "וַיַּמְדַּתְּם וּמִיִּתְרִיָּהֶם לְכָל כְּלִיָּהֶם". וְאִינָה אֵלָּא תַקּוּן לְשׁוֹן.

<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בְּנִבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לְהֵם חוּמָה מִיִּמְיָנָם וּמִשְׂמָאלָם:</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בְּנִבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לְהֵם חוּמָה מִיִּמְיָנָם וּמִשְׂמָאלָם:</p>
--	--

וַיֹּשַׁע י-הוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שִׁפְתַי הַיָּם:

וּפְרָק יִי בְיוֹמָא הַהוּא ית יִשְׂרָאֵל מִיַּד דְּמִצְרַאי וּחְזָא יִשְׂרָאֵל ית מִצְרַאי מִיתִין עַל פִּיָּה יַמָּא:

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת – שְׁפֹלְטָן הָיִם עַל שְׁפָתוֹ, כְּדֵי שְׁלֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: כְּשֵׁם שְׁאֲנוּ עוֹלָיִם מִצַּד זֶה – כָּךְ הֵם עוֹלָיִם מִצַּד אַחֵר, רַחֲוֹק מִמָּנוּ, וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵינוּ .

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה י-הוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת-י-הוָה וַיֹּאמְרוּ בְּי-הוָה וּבְמִנְשֵׁה עַבְדּוֹ:

וּחְזָא יִשְׂרָאֵל ית גְּבוּרַת יְדָא רַבְתָּא דְּעַבְד יִי בְּמִצְרַאי וּדְחִילוֹ עִמָּא מִן קַדָּם יִי וְהִימִינוּ בְּמִימְרָא דִּי וּבְנִבְיאוֹת מִנְשֵׁה עַבְדֵיהָ:

אֵת הַיָּד הַגְּדוֹלָה – אֵת הַגְּבוּרָה הַגְּדוֹלָה שֶׁעָשְׂתָה יְדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהִרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת נוֹפְלִין עַל לְשׁוֹן יְד, וְכֵן לְשׁוֹן יְד מִמֶּשׁ הוּא, וְהַמְפְרָשׁוּ מִסְּמַן הַלְשׁוֹן אַחֵר עֲנִין הַדְּבוּר.

אִז יִשְׁיֵר-מִנְשֵׁהּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִי-הוָה וַיֵּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לִי-הוָה כִּי-גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בַיָּם:

בְּכֵן שִׁבַח מִנְשֵׁהּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל ית תּוֹשְׁבַחְתָּא הַדָּא קַדָּם יִי וַאֲמְרוּ לְמִימַר נְשִׁבַח וְנוֹדֵי קַדָּם יִי אַרִי אַתְגָּאֵי עַל גִּיּוֹתֵינֵיא וְגִיאֹתָא דִּילֵיהָ הִיא סוּסֵיא וּרְכִבֵיהָ רָמָא בְּיַמָּא:

אִז יִשְׁיֵר מִנְשֵׁה – אִז, כְּשִׁרְאָה הַגַּס, עָלָה בְּלִבּוֹ שְׁיִשִּׁיר שִׁירָה. וְכֵן "אִז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ", וְכֵן "וּבַיּוֹם יַעֲשֶׂה לְבַת פְּרָעֹה", חֲשַׁב בְּלִבּוֹ שְׁיַעֲשֶׂה לָּהּ; אַף כֵּאֵן – יִשְׁיֵר, אָמַר לוֹ לִבּוֹ שְׁיִשִּׁיר. וְכֵן עָשָׂה, וַיֵּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לָּהּ'. וְכֵן בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּשִׁרְאָה הַגַּס אָמַר לוֹ לִבּוֹ שְׁיִדַּבֵּר; וְכֵן עָשָׂה, "וַיֵּאמֶר לְעֵינָי כָּל יִשְׂרָאֵל". וְכֵן שִׁירַת הַבָּאָר שֶׁפָּתַח בָּהּ: "אִז יִשְׁיֵר יִשְׂרָאֵל", פֶּרַשׁ אַחֲרָיו: "עָלִי בָּאָר עֲנוּ לָהּ". "אִז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמָה", פֶּרְשׁוֹ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבִקֵּשׁ לְבָנוֹת וְלֹא בָנָה; לְמַדְּנוּ שֶׁהִיוּ ד' עַל שֵׁם הַמַּחְשְׁבָה נֶאמְרָה. זֶהוּ לִישָׁב פְּשׁוּטוֹ. אָבֵל מְדַרְשׁוֹ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּהּ, מִכֵּאֵן רָמַז לְתַחֲיַת הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּכֵלָּו; חוּצָא מִשְׁלַח שְׁלֹמֹה, שֶׁפֶּרְשׁוֹהוּ בִקֵּשׁ לְבָנוֹת וְלֹא בָנָה. וְאִין לֹאמַר וּלְיִשָׁב לְשׁוֹן הַיָּד כְּשֶׁאָר דְּבָרִים הַנְּכַתְּבִים בְּלְשׁוֹן עַתִּיד וְהוּן בְּלְשׁוֹן הַזֶּה, כְּגוֹן "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב", "עַל פִּי ה' יִחַנּוּ", "וַיִּשׂ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֲנָן"; לְפִי שֶׁהוּן דְּבָר הַהוּנָה תָּמִיד, וְנוֹפֵל בּוֹ בִּין לְשׁוֹן עַתִּיד בִּין לְשׁוֹן עֶבֶר. אָבֵל זֶה, שְׁלֹא הֵיךְ אֵלָּא לְשִׁעָה, אִינוּ יְכוּל לִישָׁבוּ בְּלְשׁוֹן הַזֶּה. כִּי גָאָה גָאָה – , כְּתַרְגוּמוֹ . דְּבָר אַחֵר: כִּי גָאָה גָאָה, עַל כָּל הַשִּׁירוֹת וְכָל מָה שְׁאֵאֲקֻלָּס בּוֹ עוֹד יֵשׁ תּוֹסַפְתָּ, וְלֹא כְּמַדַּת מְלֶךְ בְּשׂוֹר וְדָם, שְׁמַקְלִסִין אוֹתוֹ וְאִין בּוֹ. סוּס וּרְכָבוֹ – שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִין זֶה בְּזֶה, וְהַמַּיִם מְעֻלִין אוֹתָם וְיִוְרְדִין לְעַמְק וְאִין גְּפָרְדִין. רָמָה – הַשְּׁלִיף; וְכֵן "וַרְמִיו לָגוּ אֶתוֹן נוֹרָא". וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: כְּתוּב אָחַד אוֹמַר רָמָה וְכְתוּב אָחַד אוֹמַר "יָרָה", מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לְרוֹם וְיִוְרְדִין לְתַהוֹם, כְּמוֹ "מִי יָרָה אָבוֹ פְּנִתָה", מְלַמֵּעַלָה לְמַטָּה.

עֲזַי וְזַמְרַת יְהוָה וַיְהִי-לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלַי וְאַנְוָהוּ אֶ-לִּהְיֵי אָבִי וְאַרְמְמָנְהוּ:

תּוֹקֵפִי וְתוֹשְׁבַחְתִּי דְּחִילָא יִי אָמַר בְּמִימְרֵיהָ וְהוּהּ לִי לְפָרִיק דִּין אֶ-לִּהְיֵי וְאַבְנֵי לִיָּה מְקַדְּשׁ אֵלֵהָא דְאַבְתְּהָי וְאַפְלַח קְדָמוּהֵי:

עֲזַי וְזַמְרַת יְהוָה – אוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם "תּוֹקֵפִי וְתוֹשְׁבַחְתִּי", עֲזַי כְּמוֹ "עֲזַי", וְזַמְרַת כְּמוֹ "וְזַמְרַתִּי". וְאַנְוָהוּ עַל לְשׁוֹן הַמְּקַרָּא, שְׁאִין לָּהּ כְּמוֹהוּ בְּנִגְדָתוֹ בְּמְקַרָּא אֵלָּא בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת, שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצְל "וְזַמְרַת", וְכָל שְׁאָר מְקוֹמוֹת נִקְוֵד שׁוּרְק: "ה' עֲזַי וּמְעֲזַי", "עֲזַי אֵלֶיךָ אֲשִׁמְרָה". וְכֵן כָּל תְּבָה בַת שְׁמֵי אוֹתוֹת הַנִּקְוֵדָה מְלֵאפּוֹ"ם, כְּשֶׁהִיא מְאַרְכַּת בְּאוֹת שְׁלִישִׁית וְאִין הַשְּׁנֵיָה בְּשֵׁנָא בְּחֻטָּף, הִרְאִישׁוּנָה נִקְוֵדָה בְּשׁוּרְק, כְּגוֹן "עֲזַי" וְשֵׁל תְּהַלִּים, נִקְוֵדָה בְּחֻטָּף קָמֶץ; וְעוֹד, אִין בְּאָחַד מֵהֶם כְּתוּב "וְזַמְרַתִּי" אֵלָּא "וְזַמְרַת", וְכָלֶם סְמוּךְ לָהֶם "וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה". לְכַד אִנִּי אוֹמַר לִישָׁב לְשׁוֹן הַמְּקַרָּא, שְׁאִין "עֲזַי" כְּמוֹ "עֲזַי" וְלֹא "וְזַמְרַת" כְּמוֹ "וְזַמְרַתִּי", אֵלָּא "עֲזַי" שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ "הַיִּשְׁבִּי בְּשָׂמִים", "שִׁכְנֵי כְּחַגִּי סֻלַּע", "שִׁכְנֵי סִנְה". וְזֶהוּ הַשְּׁבַח: עֲזַי וְזַמְרַת יְהוָה הֵיךְ לִי לִישׁוּעָה; "וְזַמְרַת" דְּבּוּק הוּא לְתַבַּת הַשֵּׁם, כְּמוֹ "לְעֹזֶרֶת ה'", "בְּעֶבְרַת ה'", "עַל דְּבַרְת בְּנֵי הָאָדָם". וְלְשׁוֹן "וְזַמְרַת" – לְשׁוֹן "לֹא תִזְמַר", "זָמִיר עֲרִיצִים", לְשׁוֹן כְּסוּס וְכָרִיתָה; עֲזַי וְנִקְמָתוֹ שָׁל אֶ-לִּהְיֵנוּ הֵיךְ לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאַל תַּתְמָה עַל לְשׁוֹן "וַיְהִי", שְׁלֹא נֶאמַר "הֵיךְ"; שְׁיֵשׁ לָנוּ מְקַרָּאוֹת מְדַבְּרִים בְּלְשׁוֹן זֶה, וְזֶה דְגָמְתוֹ: "אֵת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צְלֻעוֹת סָבִיב", הֵיךְ לוֹ לֹאמַר "עָשָׂה צְלֻעוֹת סָבִיב". וְכֵן "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּשְׁבִּים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחְבָּעִם", הֵיךְ לוֹ לֹאמַר: "מְלֶךְ עֲלֵיהֶם רַחְבָּעִם"; "מִבְּלַתִּי יִכְלַת ה'" וְגוֹמַר "וַיִּשְׁחָטֵם", הֵיךְ לוֹ לֹאמַר "שְׁחָטֵם"; "וְהֵאָנְשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מִנְשֵׁה" וְגוֹמַר "וַיִּמְתּוּ", "מֵתוּ" הֵיךְ לוֹ לֹאמַר; "וַאֲשֶׁר לֹא שָׁם לִבּוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב", הֵיךְ לוֹ לֹאמַר "עֲזֹב". זֶה אֵלַי – בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ מְרָאִין אוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע . רַאֲתָה שֶׁפָּתָה עַל הָיִם מָה שְׁלֹא רָאוּ נְבִיאִים. וְאַנְוָהוּ – אוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן נְוָה: "נְוָה שְׁאָנָן"; "לְנְוָה צֹאנָן". דְּבָר אַחֵר: "וְאַנְוָהוּ" – לְשׁוֹן נוּי; אֲסַפֵּר נוּי וְשִׁבְחוּ לְכֹאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן: "מָה דוֹדְךָ מְדוּד? דוּדִי צַח וְאָדָם" וְכָל הַעֲנָן . אֶ-לִּהְיֵי אָבִי – הוּא זֶה, וְאַרְמְמָנְהוּ. אֶ-לִּהְיֵי אָבִי, לֹא אִנִּי תַחֲלַת הַקְּדוּשָׁה, אֵלָּא מְחֻזְקַת וְעוֹמְדַת לִי הַקְּדוּשָׁה, וְאַלְהוּתוֹ עָלֵי מִימֵי אָבוּתִי.

י-הוָה אֵישׁ מִלְחָמָה י-הוָה שְׁמוֹ: יִי מְאִרֵי נִצְחָן קְרִבֵּיא יִי שְׁמִיָּה:

ה' אֵישׁ מִלְחָמָה – בַּעַל מְלַחְמוֹת, כְּמוֹ "אֵישׁ נְעָמִי", וְכָל "אֵישׁ" וְ"אִישׁוֹ" מְתַרְגְּמִין בַּעַל. וְכֵן "וְחֻזְקַת וְהִיָּת לְאִישׁ", לְגַבּוֹר. ה' שְׁמוֹ – מְלַחְמוֹתָיו לֹא בְּכָלִי זָנוּן, אֵלָּא בְּשֵׁמוֹ הוּא גִלְחָם, כְּמוֹ שְׁאֵמַר דָּוִד: "וְאֲנִכִּי כֹּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם ה' צ-בָאוֹת". דְּבָר אַחֵר: ה' שְׁמוֹ – אַף בְּשִׁעָה שֶׁהוּא

נוקם ונלקחם באויביו, אוהז הוא במדתו לרחם על ברואי וליזון את כל באי עולם; ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה – פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו פח לעשות זו וזו.

מַרְכַּבַּת פְּרַעָה וְחִילוֹ יִרְהַ בַּיָּם וּמִבְּחַר שְׁלֹשֵׁי טַבְּעוֹ
רְתִיבֵי פְּרַעָה וּמִשְׁרִיתֶיהָ שְׁ-דֵי בִימָא וּמִבְּחַר גְּבֻרָהּ
בַּיָּם-סוּף: אֵטְבַּעוּ בִימָא דְסוּף:

יִרְהַ בַּיָּם – "ש-די בימא". "ש-די" – לשון ירה, וכן הוא אומר: "או ירה ירה", "או אשתדא ישתדי", ונתתי"ו משמשת באלו במקום יתפעל. ומבחר – שם דבר, כמו מרכב, משקב, מקרא קדש. טבעו – אין טביעה אלא במקום טיט, כמו "טבעתי בין מצולה", "ויטבע ירמיהו בטיט". מלמד שנעשה הים טיט, לגמל להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחמר ובלבנים.

תְּהִלַּת יְכַסְיָמוֹ יִרְדּוּ בַּמְּצוּלָת כְּמוֹ-אָבֹן:
תְּהוּמֵיָא חֲפּוֹ עַלִּיהוֹן נַחְתוּ לְעוּמְקֵיָא כְּאֲבָנָא:

יְכַסְיָמוֹ – כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יתרה בו. ודרך המקראות בכה, כמו "וצאנה ירבנו", "ירנו מדשו ביתה". והיו"ד ראשונה, שמשמעה לשון עתיד, כה פרהו: טבעו בים סוף כדי שיתחרו המים ויכסו אותו. יכסימו – אין דומה לו במקרא בנקדתו, ודרך להיות נקוד יכסימו במלאפו"ם. כמו אבן – ובמקום אחר: "צללו כעופרת", ובמקום אחר: "יאכלמו פקש"? הרשעים פקש, הולכים ומטרפין, עולין ויורדין; בינונים כאבן; והקשרים כעופרת, שנחו מיד.

יְמִינָהּ י-הוָה נְאֻדָּרִי בְּפֶתַח יְמִינָהּ י-הוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:
יְמִינָהּ יְיָ אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינָהּ יְיָ תְּבַרַת סְנָאָה:

יְמִינָהּ... יְמִינָהּ – שתי פעמים; כשישראל עושין רצונו של מקום, השמאל נעשית ימין. יְמִינָהּ ה' נְאֻדָּרִי בְּפֶתַח – להציל את ישראל, וימין השנית תרעץ אויב. [נְאֻדָּרִי – היו"ד יתרה, כמו "רבת עם", "שרתי במדינות", "גנבתי יום". תרעץ אויב – תמיד היא רועצת ומשברת האויב; ודומה לו, "וירעצו וירצצו את בני ישראל", בשופטים: .

וּבְרַב גְּאוּנָה תִּתְהַרַס קַמֵּיהּ תְּשַׁלַּח תְּרַנָּהּ יֵאֲכַלְמוּ פִּקְשׁ:
וּבְסָגִי תוּקְפָךָ תִּבְרַתְנוֹן לְדַקְמוּ עַל עַמְךָ שְׁלַחַת רּוּגְזָךָ
שִׁיִּצִינוֹן כְּנוּרָא לְקִשָּׂא:

וּבְרַב גְּאוּנָה – אם היד בלבד רועצת האויב – כשהוא מרום ברב גאונו, אז יתהרס קמיו. ואם ברב גאונו לבד אויביו יתהרסו – קל וחמר כששלוך גם חרון אף, יאכלמו. תהרס – תמיד אתה הורס קמיה הקמים נגדך. ומי הם הקמים כנגדו? אלו הקמים על ישראל. וכן הוא אומר: "כי הגה אויביה יתמיון", ומה היא התמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה קורא אותם אויביו של מקום.

וּבְרוּחַ אֶפְיָהּ גְּעַרְמוּ מֵיָם נִצְבּוּ כְּמוֹ-גֵד נִזְלִים קִפְאָו
וּבְמִימַר פּוּמְךָ חֲכִימוּ מֵיָא קָמוּ כְּשׁוֹר אֲזַלְיָא קָפוּ תְּהוּמֵי
תְּהִלַּת בְּלָבִיָּם: בְּלָבָא דִּימָא:

וּבְרוּחַ אֶפְיָהּ – היוצא משני נחירי של אף. דבר הכתוב בכינוי בשכינה דגמת מלך בשור נדם, כדי להשמיע און הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר. כשאדם כועס – יוצא רוח מנחיריו, וכן: "עלה עשו באפו", וכן "ומרוח אפו יכלו". וזהו שאמר: "למען שמי אאריה אפי", כשזעפו נחה – נשימתו ארפה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. "ותהלתי אחטם לה", וילמען תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו. לה – בשבילה. אחטם – כמו "נאקה בחטם" במסכת שבת, כה נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר בו, לשון שרפה ומוקד, שיהנחירי מתחממים ונחירים בעת הקצף. וחרון מגזרת חרה כמו רצון מגזרת רצה. וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר: "וחמתו בערה בו", ובגוש חמה אומר: נתקרה דעתו. גְּעַרְמוּ מֵיָם – אונקלוס תרגם לשון ערמימות. ולשון צחות המקרא כמו "ערמת חטים", ונצבבו כמו גֵד יוכיח. גְּעַרְמוּ – ממוקד רוח שייצא מאפיה יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערמה, שהם גבוהים. כמו גֵד – כתר גומו, "כשור", כחומה. גֵד – לשון צבור וכנוס כמו "גד קציר". ואלו היה כגד כמו כנאד וכנוס לשון הכנסה, היה לו לכתב מכניס כנאד מי הים. אלא כנוס לשון אוסף וצובר הוא, וכן "קמו גד אהד", "ויעמדו גד אהד", ואין לשון קימה ונעמידה בנאדות אלא בחומות וצבורים. ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאפום, כמו "שימה דמעתי בנאדה", "את נאד החלב". קפאו – כמו "וכגבנה תקפיאני", שהקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכת ונלקתמים בם בכל מיני קשי. בלב ים – בחזק הים. ודרך המקראות לדבר בו, "עד לב השמים", "בלב האלה", לשון עקרו ותקפו של דבר.

אָמַר אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שְׁלָל תְּמַלְאֵמוּ נַפְשֵׁי
דְּהוּה אָמַר סְנָאָה אֶרְדּוּף אֲדַבִּיק אֶפְלִיג בְּזַתָּא תְּסַבַּע
אָרִיק תְּרַבִּי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי: מְנַהוֹן נַפְשֵׁי אֲשִׁלוּף תְּרַבִּי תְּשִׁיִּצִינוֹן יָדִי:

אָמַר אוֹיֵב – לעמו, כשפתם בדברים: ארדף ואשיגם, ואחלק שלל עם שרי ועבדי. תמלאמו – תמלא מהם. נפשי – רוחי ורצוני. ואל תתמה על תבה המדברת בשתים, תמלאמו – תמלא מהם; יש הרבה בלשון הזה: "כי ארץ הנגב נתמני", כמו "נתת לי"; "ולא יכלו דברו לשלם", כמו "דבר עמו"; "בני יצאני", כמו "יצאו ממני"; "מספר צעדי אגידנו", כמו "אגיד לך". אף כאן, תמלאמו – תמלא נפשי מהם. אָרִיק תְּרַבִּי – אשלוף. ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאָר ריק – נופל בו לשון הרקה, כמו: "מריקים שקיהם", "וכליו יריקו". ואל תאמר: אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על התיק ועל השק ועל הפלי שייצא ממנה, אבל לא על התרב ועל הינו; ולדחק ולפרש אריק תרבי, כלשון "וירק את חגיכיו": אַזְדַּוּ בְּחַרְבֵי מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב אֶף עַל הַיּוֹצֵא: "שמן תורק", "ולא תורק מקלי אל כלי", "לא תורק הפלי" אין כתיב כאן, אלא לא תורק הינו מקלי אל כלי; מצינו הלשון מוסב אף על היוצא: "שמן תורק", "ולא תורק מקלי אל כלי", "לא תורק הפלי" אין כתיב ודלות, כמו "מוריש ומעשיר".

נשפת ברוחה פסמו ים צללו פעופרת במים אדירים:
אמרת במימך חפא עליהון ימא אשתקעו כאברא במיין תקיפין:

נשפת – לשון הפחה, וכן "וגם נשף בהם". צללו – שקעו, עמקו, לשון "מצולה". פעופרת – אבר, פלו"ם בלע"ז.

מי-כמכה באלם י-הנה מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא:
לית בר מנד את הוא אלהא יי לית אלה אלה את אדיר בקודשא דחיל תושבתון עביד פרישון:

באלם – בתוקים, כמו "ואת אילי הארץ לקח", "אילותי לעזרתי חושה". נורא תהלות – יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, כמו שכתוב: "לה דמיה תהלה".

נטית ימינה תבלעמו ארץ:
ארימת ימינה בלעתנון ארעא:

נטית ימינה – כשהקדוש ברוך הוא נוטה ידו, הרשעים כלים ונופלים, לפי שהכל נתון ביָדו, ונופלים בהטייתה. וכן הוא אומר: "וה' נטה ידו וכשל עוזר ונפל עזר". משל לכלי זכוכית הנתונים ביַד אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין. תבלעמו ארץ – מפאן ושזכו לקבורה, בשכר שאמרו "ה' הצדיק".

נחית בתסדך עם-נו גאלת נחלת בעזך אל-גנה קדשה:
דברה בטבתך לעמא דנו דפרקתא דברה בתוקפך לדירא דקודשא:

נחלת – לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית.

שמעו עמים ירגזון תיל אחז ישבי פלשת:
שמעו עממיא ונעו דחלא אסדתנון לדהו יתבין בפלשת:

ירגזון – מתרגזין. יושבי פלשת – מפני שהרגו את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחזקה, כמפרש בדברי הימים, ונהרגו אנשי גת.

אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב ואחזמו רעד נמגו פל ישבי כנען:
בכך אתבהילו רב רבי אדום תקיפי מואב אסדתנון רתיתא אתברו פל דהו יתבין בכנען:

אלופי אדום, אילי מואב – וקלא לא הנה להם לירא פלום, שהרי לא עליהם הולכים? אלא מפני אנינות, שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל. נמגו – נמסו, כמו "ברביבים תמגגנה". אמר: עלינו הם באים, לכלותינו ולירש את ארצנו.

תפל עליהם אימתה ופחד בגלל זרועה ידמו פאבו עד- יעבר עמה י-הנה עד-יעבר עם-נו קנית:
תפול עליהון אימתא ודחלתא בסגי תוקפך ישתקון פאבנא עד דיעבר עמה יי ית ארנונא עד דיעבר עמא דנו דפרקתא ית ירדנא:

תפל עליהם אימתה – על הרחוקים. ופחד – על הקרובים, כענין שנאמר: "כי שמענו את אשר הוביש" וגומר. עד יעבר... עד יעבר – כמתרגומו. קנית – חבבת משאר אמות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים, שחביב על האדם.

תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת י-הנה מקדש א-דגי כוננו ידיך:
תעילנון ותשרינון בטורא דאחסנתך אחר לבית שכינתך אתקינתא יי מקדשא יי אתקנה ידך:

תבאמו – נתנבא משה שלא יבנס לארץ; לכה לא נאמר תביאנו. מכון לשבתך – מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה, אשר פעלת. מקדש – הטעם עליו זמר גדול, להפרידו מתבת השם שלאחריו: המקדש אשר כוננו ידך, ה'. חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביַד אחרת, שנאמר: "אף ידי יסדה ארץ"; ומקדש בשמי ידים. ואימתי יבנה בשמי ידים? בזמן ש"ה' ימלא לעולם ועד", לעתיד לבא, שכל המלוכה שלו.

י-הנה | ימלא לעלם ועד:
יי מלכותיה לעלמא ולעלמי עלמיא:

לעולם ועד – לשון עולמית הוא, והני"ו בו יסוד; לפיכך היא פתוחה. אבל "ואנכי היודע ועד", שהני"ו בו שמוש – קמוצה היא.

כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בלם וישב י-הנה עלהם אתמי הים ובני ישראל הלכו בניששה בתוך הים:
ארי עאלו סוסות פרעה ברתפוהי ובפרשוהי בימא ואתיב יי עליהון ית מי ימא ובני ישראל הליכו בניששתא בגו ימא:

כי בא סוס פרעה – כאשר בא.

ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את-התף בידה ותצאן כל-הנשים אתריה בתפים ובמחלות:
ונסיבת מרים נביאתא אחתיה דאהרן ית תופא בידה ונפקא כל נשיא בתרהא בתופין ובחנגין:

ותקח מרים הנביאה – היכן נתנבאה? פשהיתה אחות אהרן קדם שנולד משה, אמרה: עתידה אמי שתלד בן וכולי, פדאיתא בסוטה . דבר אחר: אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראת על שמו. את התף – פלי ומר. בתפים ובמחולות – מבטחות היו צדקניות שפדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תפים ממצרים.

ותען להם מרים שירו לי-הנה פי-גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:
ומעניא להון מרים שבתו ואודו קדם יי ארי אתגאי על גיותניא וגיאותא דיליה היא סוסיא ורכביה רמא בימא:

ותען להם מרים – משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם ענין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים.

ויסע משה את-ישראל מיים-סוף ויצאו אל-מדבר-שור וילכו שלשת-ימים במדבר ולא-מצאו מים:
ואטיל משה ית ישראל מימא דסוף ונפקו למדברא דחגרא ואזלו תלתא יומין במדברא ולא אשפחו מיא:

ויסע משה – הסייען בעל כרחם; שעטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב ונסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים. וגדולה היתה בנות הים מבזת מצרים, שנאמר: "תורי זהב נעשה לה עם נקודות הכסף"; לפיכך הוצרך להסייען בעל כרחם.

ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מלב ממרה פי מרים הם על-כן קרא-שמה מרה:
ואתו למרה ולא יכלו למשתי מיא ממרה ארי מרירין אנון על פן קרא שמה מרה:

ויבאו מרתה – כמו למרה, ה"א בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה. והת"י היא במקום ה"א הנשרשת במבת מרה; ובסמיכתה, כשהיא נדבקת לה"א שהוא מוסף במקום הלמ"ד, תתהפך ה"א של שרש לתי"ו. וכן כל ה"א שהיא שרש בתבה תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו "חמה אין לי" – "וחמתו בערה בו", הרי ה"א של שרש נהפכת לתי"ו, מפני שנסמכת אל התי"ו הנוספת. וכן "עבד ואמה" – "הנה אומתי בלחה"; "לנפש סיה" – "וזהמתו סיתו להם"; "בין הרמה" – "ותשבתו הרמתה".

ויילנו העם על-משה לאמר מה-נשתה:
ואתרעמו עמא על משה למימר מא נשתי:

ויילנו – לשון נפעל הוא; וכן התרגום לשון נפעל הוא, "ואתרעמו". וכן דרוך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, 'מתלונן', 'מתרועם', ולא אמר 'לונן', 'רועם'. וכן יאמר הלועז: דקומפלישנ"ט שי"י, [מוסב הדבור אליו באמרו שי"י].

ויצעק אלי-הנה ויורהו ו-הנה עץ וישלף אליהמים וימתקו המים שם לו חק ומשפט ושם נסהו:
תמן גזר ליה קנים ודין ותמן נסניה:

שם שם לו – במרה נתן להם מקצת פרושיות של תורה שיתעסקו בהם: שבת ופרה אדמה ודינין. ושם נסהו – לעם, וראה קשי ערפון, שלא נמלכו במשה בלשון נפה: בקש עלינו רחמים שיהנה לנו מים לשותות, אלא נתלוננו.

ויאמר אם-שמוע תשמע לקול ו-הנה א-להיה ויהישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל-חקיו כל-המחלה אשר-שמתו במצרים לא-אשים עליה פי אני ו-הנה רפאה:
ואמר אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהה ודכשר קדמוהי תעביד ותצית לפקודוהי ותטר כל קימוהי כל מרעין דשויתי במצרים לא אשוניון עלה ארי אנא יי אסד:

אם שמוע תשמע – זו קבלה, שיקבלו עליהם. תעשה – היא עשיה. והאזנת – תטה אוננים לדקדק בהם. כל חקיו – דברים שאינן אלא גזרות מלך בלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם: מה אסור באלו? למה נאסרו? כגון לבישת פלאים, ואכילת חזיר, ופרה אדמה וכיוצא בהם. לא אשים עליה – ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, פי אני ה' רפאה. זהו מדרשו. ולפי פשוטו, פי אני ה' רפאה ומלמדה תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הנה האומר לאדם: אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חלי; וזהו איון מצות. וכן הוא אומר: "רפאות תהי לשרף".

חמישי פרשת המן

ויבאו אילמה ושם שתיים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו-שם על-המים:
ואתו לאילים ותמן תרי עסר מבויעין דמיין ושבעין דקלין ושרו תמן על מיא:

שתיים עשרה עינת מים – כנגד שנים עשר שבטים נודמו להם. ושבעים תמרים – כנגד שבעים זקנים.

ויסעו מאילם ויבאו כל-עדת בני-ישראל אל-מדבר-סין אשר בין-אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לתדש השני לצאתם מארץ מצרים:
ונטלו מאילים ואתו כל פנשתא דבני ישראל למדברא דסין דבין אילים ובין סיני בחמישת עסרא יומא לירחא תגניא למפקהון מארעא דמצרים:

בחמשה עשר יום – נתפרש היום של חגיגה זו, לפי שבו ביום פלטה החררה שהוציאו מצרים והצרכו למן. ללמדנו שאכלו משירי הבצק ששים ואחת סעודות, ונרד להם מן בשרה עשר באיר. ויום אחד בשבת הנה, כדאימא במסכת שבת.

ויילינו וילוננו פלעצת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר:
ואת רעמו כל פגשתא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא:

ויילנו – לפי שפלה הלחם.

ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד י-הוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע פי-הוצאתם אתנו אל-המדבר הזה להמית את-פל-הקהל הזה ברעב:
ואמרו להון בני ישראל לוי דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים כד הוינא יתבין על דודי בשרא כד הוינא אכליו לחמא וסבעין ארי אפיקתון יתנא למדברא הדין לקטלא ית כל קהלא הדין בכפנא:

מי יתן מותנו – שגממות. ואינו שם דבר כמו מיתנו, אלא כמו עשותנו, "חנתנו", "שוכנו" – לעשות אנחנו, לחנות אנחנו; למות אנחנו. ותרגמו: "לוי דמיתנא", "לוי מתנו", "הלואי והיינו מתים."

ויאמר י-הוה אל-משה הנני ממטיר לכם לחם מרו השמים ויצא העם ולקטו דבר-יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת א-ל:
ואמר יי למשה האנא מחית לכוון לחמא מן שמיא ויפקון עמא וילקטון פתגם יום ביומיה בדיל דאנסינו הנהכוון באוריית א-ל:

דבר יום ביומו – צרף אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום לצרף מחר. למען אנסנו הילך בתורת א-ל – אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא יצאו בשבת ללקט.

והיה ביום הששי והכינו את אשר-יביאו והיה משנה על אשר-ילקטו יום | יום:
ויהי ביומא שתיתאה ויתקנון ית דיייתון ויהי על חד תרין על דילקטון יום יום:

והיה משנה – ליום ולמחרת. משנה – על שהיו רגילים ללקט יום יום של שאר ימות השבוע. [אומר אני: אשר יביאו והיה משנה – לאחר שיביאו, ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו וימדו יום יום; וזהו לקטו לחם משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה. וזהו "על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים", נותן לכם ברכה, פוישו"ן], בבית, למלאות העמר פעמים ללחם יומים].

ויאמר משה ואהרן אל-כל בני ישראל ברמשא ותדעון פי י-הוה הוציא אתכם מארץ מצרים:
ארי יי אפיק יתכוון מארעא דמצרים:

ערב – כמו לערב. וידעתם פי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים – לפי שאמרם לנו: "פי הוצאתם אותנו", מדעו פי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם; שיגידו לכם את השלן.

ובקר וראיתם את-כבוד י-הוה בשמעו את-תלנתיכם על-י-הוה ונחננו מה פי תלנו עלינו:
ובצפרא ותחזון ית יקרא דיי בדשמיען קדמוהי תורעמתכון על יי ונחנא מא ארי מתרעמתון עלנא:

ובקר וראיתם – לא על הכבוד, שנאמר "והנה כבוד ה' נראה בעיניו", נאמר; אלא כד אמר להם: ערב וידעתם פי היכלת בידי למן תאנתכם. ובשר ימו, אף לא בפנים מאירות יתגנה לכם, פי שלא פהגו שאלתם אותו, ומכרס מלאה. והלחם, שישאלתם לצרף – בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידהו לכם דרף חבה, בבקר, שיש שעות להכינו; וטל מלמעלה וטל מלמטה, כמנח בקופסא. את תלנתיכם על ה' – כמו אשר על ה'. ונחננו מה – מה אנחנו חשוכין? פי תלינו עלינו – שתרעמו עלינו את הכל: את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב. ועל פרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון מפעילו, מפני דגשותו וקרתו; שאלו הנה רפה – הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו "וילך העם על משה". או אם הנה דגוש ואין בו יו"ד, ונקרא תלנו – הייתי מפרשו לשון תתלוננו. עכשו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים: "וילינו עליו את כל העדה".

ויאמר משה בתת י-הוה לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע י-הוה את-תלנתיכם אשר-אתם מלינם עליו ונחננו מה לא-עלינו תלנתיכם פי על-י-הוה:
ואמר משה בדיתין יי לכוון ברמשא בסרא למיכל ולחמא בצפרא למסבע בדשמיען קדם יי תורעמתכון דאתון מתרעמין עלוהי ונחנא מא לא עלנא תורעמתכון א-להין על מימרא דיי:

בשר לאכל – ולא לשבע; למדה תורה דרף ארץ, שאין אוכליו בשר לשבע. ומה ראה להוריד לחם בבקר, ובשר בערב? לפי שהלחם שאלו פהגו, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם; אבל בשר שאלו פהגו, שהרבה בהמות היו להם; ועוד, שהיה אפשר להם בלא בשר. לפיכך נתן להם בשעת טרחה, שלא פהגו. אשר אתם מלינם עליו – את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אִמְרָה לְכָל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
קְרִיבוּ קָדָם יְיָ אֱרִי שְׂמִיעֹן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמַתְכוֹן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֲמַר אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
קְרִיבוּ לִפְנֵי י-הוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַזְתִּיכֶם:

קְרִיבוּ – לְמָקוֹם שֶׁהֵעֵנּוּ יָרַד.

וַהֲיָה כַּד דְּבַר אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַדְבְּרָא וְהָא יִקְרָא דִּינִי אֶתְגְּלִי בְּעֵנְנָא:

וַיְהִי כַּדְבַר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֵל-
הַמִּדְבָּר וַהֲיָה כְּבוֹד י-הוָה נֹרְאָה בְּעֵנָן:

שישי

וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָה:

וַיְדַבֵּר י-הוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

שְׂמִיעֵ קְדָמִי ית תוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְלִיל עֲמַהוֹן
לְמִימְרָה בֵּין שְׂמִשְׂיָא תִיכְלוֹן בְּסָרָא וּבְצַפְרָא תִסְבְּעוֹן
לְחַמָּא וְתִדְעוֹן אֲרִי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵיכֶן:

שְׂמִיעֵתִי אֶת-תְּלִוּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לְאִמְרָה בֵּין
הָעַרְבִים תִּאֲכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם וַיִּדְעַתְּם כִּי
אֲנִי י-הוָה א-לֵהֵיכֶם:

וַהֲיָה בְרַמְשָׂא וּסְלִיקַת שְׁלִיּוֹ וְחַפְתָּ ית מִשְׁרִיתָא וּבְצַפְרָא
הָת נַחַתַּת טְלָא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁרִיתָא:

וַיְהִי בְעָרְב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכַּס אֶת-הַמַּחְנֶה וּבִבְקָר הִיָּתָה
שֹׁכֶבַת הַטַּל סָבִיב לְמַחְנֶה:

הַשְּׁלִי – מִיַּן עוֹף, וְשָׁמֶן מְאֹד . הִיָּתָה שֹׁכֶבַת הַטַּל – הַטַּל שׁוֹכֵב עַל הַמֶּן . וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: "וּבְרַדְתָּ הַטַּל" וְגוֹמֵר ? הַטַּל יוֹרֵד עַל הָאֶרֶץ,
וְהַמֶּן יוֹרֵד עָלָיו, וְחוֹזֵר וְיוֹרֵד טַל עָלָיו, וְהָרִי הוּא כְּמַנְחָה בְּקוֹפְסָא .

וּסְלִיקַת נַחַתַּת טְלָא וְהָא עַל אִפִּי מַדְבְּרָא דְעֵדֶק מְקַלְחָ
דְּעֵדֶק דְגִיר כְּגִלְיָדָא עַל אֶרְעָא:

וַתַּעַל שֹׁכֶבַת הַטַּל וַהֲיָה עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דְּקִי מְחַסְפָּס דְּקִי
כְּפָפֵר עַל-הָאֶרֶץ:

וַתַּעַל שֹׁכֶבַת הַטַּל וְגוֹמֵר – כְּשֶׁהַסְּמָה זֹרַחַת, עוֹלָה הַטַּל שֶׁעַל הַמֶּן לְקִרְיַת הַסְּמָה, כְּדָרְךָ טַל עוֹלָה לְקִרְיַת הַסְּמָה ; אִף אִם תִּמְלֵא שְׂפוֹפֶרֶת שֶׁל
כִּיצָה טַל וְתִסְתֵּם אֶת פִּיהָ וְתִנְיֶחֶה בַסְּמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיָּה בְּאִוִיר . וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ, שֶׁהַטַּל עוֹלָה מִן הָאֶרֶץ בְּאִוִיר; וְכַעֲלוֹת שֹׁכֶבַת הַטַּל, נִתְגַּלָּה
הַמֶּן וְרָאוּ וַהֲיָה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר , דְּבַר דְּקִי . מְחַסְפָּס – מְגַלָּה; וְאִין דוֹמָה לוֹ בְּמִקְרָא . וַיֵּשׁ לוֹמֵר, מְחַסְפָּס – לְשׁוֹן חִפְסָה וְדְלוֹסְקָמָא שְׂבִלְשׁוֹן
מִשְׁנָה : כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה מִשֹּׁכֶבַת הַטַּל, רָאוּ שֶׁהִיָּה דְבַר דְּקִי מְחַסְפָּס בְּתוֹכּוֹ בֵּין שְׁתֵּי שֹׁכְבוֹת הַטַּל . וְאוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם "מְקַלְחָ", לְשׁוֹן "מְחַשׁוּף הַלְבָן" .
כְּפָפֵר – כְּפוֹר, יִילִיד"א בְּלַע"ז, "דְּעֵדֶק כְּגִיר", "כְּאֲבְנֵי גִיר", וְהוּא מִיַּן צְבַע שְׁחָר, כְּדִאֲמַרִּינָן גַּבִּי כְּסוּי הַדָּם: "הַגִּיר וְהַזְרִיחַ". "דְּעֵדֶק כְּגִיר
כְּגִלְיָדָא עַל אֶרְעָא" – דְּקִי הִיָּה כְּגִיר, וְשׁוֹכֵב מְגִלְד כְּקֹרַח עַל הָאֶרֶץ. וְכֵן פְּרוּשׁוֹ: "דְּקִי כְּפָפֵר" – שְׂטוּחַ קְלוּשׁ וּמְחַבֵּר כְּגִלְיָד דְּקִי, טִיב"ש [בְּלַע"ז,
שֶׁהִיָּה מְגִלְיָד גִּלְד דְּקִי מְלַמְעָלָה . וְ"כְּגִיר" שְׂתַרְגָּם אוּנְקְלוֹס תּוֹסַפֵּת הוּא עַל לְשׁוֹן הָעֵבְרִית, וְאִין לוֹ תַּבָּה בְּפָסוּק.

וַיִּרְאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּאֲמָרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו מִן הוּא כִּי
יָדְעוּ מַה-הָיָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְהוֹן הוּא לְחַמָּא דִּיהַב יְיָ
לְכוֹן לְמִיכָל:

וַיִּרְאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּאֲמָרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו מִן הוּא כִּי
לֹא יָדְעוּ מַה-הָיָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלָּחֶם אֲשֶׁר
נָתַן י-הוָה לָכֶם לְאֲכָלָה:

מִן הוּא – הִקְנַת מְזוֹן הוּא, כְּמוֹ: "וַיִּמְן לָהֶם הַמֶּלֶךְ" . כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא – שְׂיִקְרָאוּהוּ בְּשֵׁמוֹ.

דִּין פְּתַגְמָא דְּפַקִּיד יְיָ לְקוּטוּ מִנִּיָּה גְבַר לְפוּם מִיכְלִיָּה
עוּמְרָא לְגוּלְגוּלְתָא מִנְּיָן נִפְשַׁתְכוֹן גְבַר לְדַבְּמִשְׁכְּנִיָּה
תְּקַחוּ:

זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה י-הוָה לְקוּטוּ מִמְּנוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ
עוּמֵר לְגִלְגָּלַת מִסְפֵּר נִפְשַׁתִּיכֶם אִישׁ לְאֲשֶׁר בְּאֶהְלוּ
תְּקַחוּ:

עוּמֵר – שֵׁם מִדָּה . מִסְפֵּר נִפְשַׁתִּיכֶם – כְּפִי מִנְּיָן נִפְשׁוֹת שֵׁשׁ לְאִישׁ בְּאֶהְלוּ, תְּקַחוּ עוּמֵר לְכָל גִּלְגָּלַת.

וַעֲבַדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקוּטוּ דְּאֶסְגִי וּדְאֶזְעַר:

וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקוּטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמְּמַעֵיט:

הַמִּרְבָּה וְהַמְּמַעֵיט – יֵשׁ שְׁלֵקְטוּ הַרְבֵּה, וַיֵּשׁ שְׁלֵקְטוּ מְעֵט; וּכְשָׁבָאוּ לְבִיתֶם – מְדַדוּ בְּעוּמֵר, אִישׁ אִישׁ מַה שְׁלֵקְטוּ, וּמִצָּאוּ שֶׁהַמִּרְבָּה לְלִקְט – לֹא
הָעֵדִיף עַל עוּמֵר לְגִלְגָּלַת אֲשֶׁר בְּאֶהְלוּ, וְהַמְּמַעֵיט לְלִקְט לֹא מִצָּא חֶסֶר מֵעוּמֵר לְגִלְגָּלַת. וְזֶהוּ גַם גְּדוּל שְׁנַעֲשֵׂה בּוֹ.

וַיִּמְדוּ בְּעוּמֵר וְלֹא הָעֵדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמְּמַעֵיט לֹא הִתְסִיר
לְפוּם מִיכְלִיָּה לְקוּטוּ:

וַיִּמְדוּ בְּעוּמֵר וְלֹא הָעֵדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמְּמַעֵיט לֹא הִתְסִיר
אִישׁ לְפִי-אֲכָלוּ לְקוּטוּ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְהוֹן אָנָּשׁ לֹא יִשְׂאֵר מִנִּיָּה עַד צַפְרָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל-יֹתֵר מִמְּנוּ עַד-בְּקָר:

ולא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיִּרְגְּמוּ תוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:

וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה וְאֲשָׁרוּ גְבֵרִיא מִנִּיה עַד צַפְרָא וַרְחִישׁ רַחֲשָׂא וְסָרִי וְרַגִּיז עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה:

וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים – דָּתוֹן וְאִבְרִים . וַיִּרְגְּמוּ תוֹלְעִים – לְשׁוֹן רַמָּה . וַיִּבְאֵשׁ – הָרִי זֶה מִקְרָא הַפּוּד , שְׁבֵתְחֻלָּה הַבְּאִישׁ , וּלְבַסּוֹף הַתְּלִיעַ , כַּעֲנָנָן שְׁנֵאֲמַר : "וְלֹא הַבְּאִישׁ וְרַמָּה לֹא הִיָּתָה בּוֹ" . וְכֵן דָּרָךְ כָּל הַמִּתְלִיעִים .

וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוּ וְתָם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמְסִ:

וַיִּלְקְטוּ יְתִיָּה בַצֶּפֶר בַּצֶּפֶר גְּבֵר כְּפּוֹם מִיכְלִיָּה וּמָא דְמִשְׁתָּאֵר מִנִּיה עַל אִפִּי חֻקְלָא כַּד חָמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׁא פֶּשֶׁר:

וְתָם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמְסִ – הַנֶּשֶׁאֶר בַּשְּׂדֵה נַעֲשֶׂה נְחָלִים , וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים , וְאֲמוֹת הָעוֹלָם צְדִין מֵהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיּוֹדְעִין מֵה שְׂבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל . וְתַרְגוּמוֹ שֶׁל "נִמְסִ" – "פֶּשֶׁר" , לְשׁוֹן "פּוֹשְׁרִים" . עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַמָּם וּמִפְשִׁיר , דִּישְׁטִימְפְרִי"ר בְּלַעַז , וְנִגְמָתוֹ בְּסוֹף אַרְבַּע מִיתוֹת .

וַיְהִי וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוּ לְחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד וַיִּבְאֵאוּ כָּל-נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

וַהֲוֵה בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְקִטּוֹ לְחֶמָא עַל חַד תְּרִין תְּרִין עוֹמְרִין לְחַד וְאֹתוֹ כָּל רַבְרָבִי כְּנִשְׁתָּא וְתוֹיָאוּ לְמֹשֶׁה:

לְקִטּוֹ לְחֶם מִשְׁנֵה – כְּשֶׁמֶדְדוּ אֶת לְקִיטְתָם בְּאֶהְלִיָּהֶם , מִצָּאוּ כְּפָלִים , שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד . וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: לְחֶם מִשְׁנֵה , אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשִׁבַּח בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ . וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה – שָׂא-לוֹהוּ: מַה הַיּוֹם מִיָּמִים? וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמַּד שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיד לְהֶם מִשְׁה פְּרִשְׁת שְׁבֵת , שְׁנִצְטָנָה לּוֹמַר לְהֶם: "וַהֲוֵה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ" וְגוֹמַר , עַד שְׁשָׂאֵלוּ אֶת זֹאת . אָמַר לְהֶם: "הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה'" , שְׁנִצְטָנָתִי לּוֹמַר לְכֶם . וּלְכַךְ עָנְשׁוּ הַכְּתוּב , שְׁאֲמַר לוֹ: "עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם" , וְלֹא הוֹצִיָּאוּ מִן הַכָּלָל .

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דָּבַר וְ-הוֹה שְׁבֵתוֹן שְׁבֵת-קִדְשׁ לִי-הוֹה מְחַר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאכְלוּ אֹפוּ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֵדָף הַגִּיחוּ לְכֶם לְמִשְׁמַרְת עַד-הַבֶּקֶר:

וְאֹמַר לְהוֹן הוּא דְמִלִּיל יִי שְׁבָא שְׁבֵתָא קוּדְשָׁא קִדְשׁ יִי מְחַר יִת דָּאתוֹן עֲתִידִין לְמִיכָא אִיפּוּ וְיִת דָּאתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁלִילוּ וְיִת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוּן לְמִטְרָא עַד צַפְרָא:

אֶת אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ אֹפוּ – מֵה שְׂאֲתָם רוֹצִים לְאַפּוֹת בַּתְּנוּר , אֹפוּ הַיּוֹם הַכָּל לְשְׁנֵי יָמִים , וּמֵה שְׂאֲתָם צְרִיכִים לְבִשְׁל מִמֶּנּוּ בְּמִים – בִּשְׁלוּ הַיּוֹם . לְשׁוֹן אִפְיָה נּוֹפֵל בְּלָחֶם , וּלְשׁוֹן בִּשּׁוּל בְּתַבְשִׁיל . לְמִשְׁמַרְת – לְגַנִּיזָה .

וַיַּגִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הַבְּאִישׁ וְרַמָּה לֹא-הִיָּתָה בּוֹ:

וְאֲצַנְעוּ יְתִיָּה עַד צַפְרָא כְּמָא דְפַקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סָרִי וַרְחִישָׁא לֹא הָיָה בֵּיה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שִׁבֵּת הַיּוֹם לִי-הִנֵּה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֵהוּ בַשְּׂדֵה:

וְאֹמַר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אַרְי שְׁבֵתָא יוֹמָא דִּין קִדְשׁ יִי יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁפָּחוּנִיה בְּחֻקְלָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם וְגוֹמַר – שְׁחִרִית , שְׁהִיו רְגִילִים לְצִאֵת וְלִלְקֹט , כְּאוּ לְשֹׂאֵל אִם נִצָּא אִם לֹא . אָמַר לְהֶם: אֶת שְׁבִינְדְכֶם אֲכָלוּ . לְעָרֵב חֲזָרוּ לְפָנָיו וְשָׂא-לוֹהוּ: מַהוּ לְצִאֵת? אָמַר לְהֶם: שְׁבֵת הַיּוֹם . רָאָה אוֹתָם דּוֹאֲגִים , שְׂמָא פֶּסַק הֶסֶן וְלֹא יִרַד עוֹד? אָמַר לְהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֵהוּ . מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר הַיּוֹם? הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ , אֲבָל מְחַר תִּמְצָאוּהוּ .

וַיַּגִּיחוּ יָמִים תִּלְקֻטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֵת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:

שְׁתָּא יוֹמִין תִּלְקֻטְוִנִיה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֵתָא לֹא יִהִי בֵּיה:

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֵת – שְׁבֵת הוּא . לֹא יִהְיֶה בּוֹ – הֶסֶן . וְלֹא כָּא הַכְּתוּב אֲלֹא לְרַבּוֹת יוֹם הַכְּפוּרִים וַיָּמִים טוֹבִים .

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִצָּאוּ מִן-הָעַם לְלִקֹּט וְלֹא מִצָּאוּ:

וַהֲוֵה בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נְפָקוּ מִן עַמָּא לְמִלְקֻט וְלֹא אֲשַׁפְחוּ:

וַיֹּאמֶר וְ-הוֹה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אָנָּה מֵאַנְתֶּם לְשִׁמֹּר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתַי:

וְאֹמַר יִי לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוּרְתֵי:

עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם – מִשְׁל הַדְּיוּט הוּא: בְּהִדִּי הוֹצֵא לְמִי כְּרָבָא ; עַל יְדֵי הַרְשָׁעִים , מִתְגַּנֵּין הַכְּשִׁרִין .

רָאוּ כִּי-יִהְוֵה נָתַן לְכֶם הַשְּׁבֵת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לְכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לְחֶם יוֹמִים שָׁבוּ וְאִישׁ תַּחְתָּיו אֶל-נִצָּא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

חֲזוּ אַרְי יִי יִהֵב לְכוּן שְׁבֵתָא עַל כֵּן הוּא יִהֵב לְכוּן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְחִים תְּרִין יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִשׁ תַּחְתוּהִי לֹא יְפוּק אֲנִשׁ מֵאַתְרֵיה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

ראו – בעיניכם פי ה' בכבודו מזוהר אתכם על השבת; שהרי נס נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים. **שבו איש תחתיו** – מפאן סמכו חכמים ארבע אמות ליוצא חוץ לתחום. **אל יצא וגומר** – אלו אלפים אמה של תחום שבת. ולא במפ'רש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים; ועקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר.

וישבתו העם ביום השבועי: **וישבתו עמא ביומא שביעאה:**

ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא פנרע גד לבן וטעמו כצפיחת בדבש: **ויקרו בית ישראל ית שמייה מנא והוא פבר זרע גדא חיור וטעמיה פאסקריטון בדבש:**

והוא פנרע גד לבן – עשב ששמו אליינדר"א, וזרע שלו עגל, ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד; אלא לענין העגול פנרע גד היה, והוא לבן. **כצפיחת** – בצק שמטגנין אותו בדבש, וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של אינקלוס.

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה י-הוה מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים: **ויאמר משה דין פתגמא דפקיד יי מלי עומרא מניה למטרא לדריכון בדיל דיחזון ית לחמא דאכילית יתכון במדברא באפקותי יתכון מארעא דמצרים:**

למשמרת – לגניזה. **לדרתיכם** – בימי ירמיהו, כשהנה ירמיהו מוכיחם: למה אין אתם עוסקים בתורה? והם אומרים: נניח מלאכתנו ונעסק בתורה? מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן; אמר להם: "אתם ראו דבר ה'"; "שמעו" לא נאמר, אלא "ראו": בזה נתפרנסו אבותיכם! הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

ויאמר משה אל-אהרן קח צנצנת אמת ותן-שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני י-הוה למשמרת לדרתיכם: **ויאמר משה לאהרן סב צלוחית חדא והב תמן מלי עומרא מנא ואצנע יתיה קדם יי למטרא לדריכון:**

צנצנת – צלוחית של חרס, כמתרגומו. **והנח אתו לפני ה'** – לפני הארון. ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב פאן בפ'רשת המן.

פאשר צוה י-הוה אל-משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת: **פמא דפקיד יי למשה ואצנעיה אהרן קדם סהדותא למטרא:**

ובני ישראל אכלו את-המן ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען: **ובני ישראל אכלו ית מנא ארבעין שנין עד דעאלו לארע יתיבתא ית מנא אכלו עד דאתו לספי ארעא דכנען:**

ארבעים שנה – והלא חסר שלשים יום? שהרי בתמשה עשר באייר נרד להם המן תחלה, ובתמשה עשר בניסן פסק, שנאמר: "וישבת המן ממחרת"! אלא מגיד שהעגות שהוציאו ישראל ממצרים, טעמו בהם טעם מן. **אל ארץ נושבת** – לאחר שעברו את הירדן. **אל קצה ארץ כנען** – בתחלת הגבול, קדם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב. נמצאו מכחישין זה את זה? אלא בערבות מואב, כשמת משה בשבעה באדר, פסק המן מלירד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר: "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח".

והעמר עשירית האיפה הוא: **ועומרא חד מן עשרא בתלת סאין הוא:**

עשירית האיפה – האיפה שלש סאין, והסאה ששה קבין, והקב ארבעה לגיו, והלג שש ביצים, נמצא עשירית האיפה ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה. והוא שעור לחלה ולמנחות.

פ'רשת מימי הצור

שביעי

ויסעו כל-עדת בני-ישראל ממדבר-סין למסעיהם על-פי י-הוה ויחננו ברפידים ואין מים לשבת העם: **ונטלו כל פגושתא דבני ישראל ממדברא דסין למטלגניהון על מימרא דיי ושרו ברפידים ולית מיא למשתי עמא:**

ונרב העם עם-משה ויאמרו תנו-לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה-תריבון עמדי מה-תנסון אתי-הוה: **ונוצא עמא עם משה ואמרו הבו לנו מיא ונשתי ואמר להון משה מא נצן אתון עמי מא מנסן אתון קדם יי:**

מה תנסון – לומר: היוכל לתת מים בציה?

ויצא מִן הַמִּצְרַיִם עִמָּךְ לְמִיָּא וְאַתְרַעַם עִמָּךְ עַל מִשְׁחָה וְאָמְרוּ
לְמָא דָּנָן אֲסִיקְתְּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי וְיִת בְּנֵי וְיִת
בְּעִירֵי בְּצִהוּתָא:

ויצא מִן הַמִּצְרַיִם עִמָּךְ לְמִיָּא וְאָמְרוּ לְמָא
זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאַתְּ-בְּנֵי וְאַתְּ-מִקְנֵי
בְּצִמָּא:

ויצלי מִשְׁחָה קָדָם יְיָ לְמִימַר מָא אַעֲבִיד לְעִמָּךְ הַדִּין עוֹד
זְעִיר פּוֹן וְרַגְמוּנֵי:

ויצעק מִשְׁחָה אֱלֹהֵי-הַנְּהָה לְאֹמֵר מָה אַעֲשֶׂה לְעַם הַנְּהָה עוֹד
מַעֲט וְסַקְלָנִי:

עוד מעט – אם אמתין עוד מעט, וסקלני.

וְאָמַר יְיָ לְמִשְׁחָה עֲבַר קָדָם עִמָּךְ וְסָב עִמָּךְ מִסְּבֵי יִשְׂרָאֵל
וְחוּטְרָךְ דְּמַחֲתִיתָא בֵּיהּ יִת נִהָרָא סָב בִּידְךָ וְתִיזִיל:

וַיֹּאמֶר יְיָ-הוֹי אֱלֹהֵי-מִשְׁחָה עֲבַר לְפָנַי הָעָם וְקַח אֹתָךְ מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִטְּוָךְ אֲשֶׁר הִפִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר-קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:

עבר לפני העם – וראה אם יסקלוך! למה הוצאת לעז על בני? וקח אתה מזקני ישראל – לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור ולא יאמרו: מעינות היו שם מימי קדם. ומטף אשר הפית בו את היאר – מה תלמוד לומר אשר הפית בו את היאר? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרעניות: בו לקה פרעה ומצרים כמה מכות, במצרים ועל הים; לכך נאמר: אשר הפית בו את היאר, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן.

הַאֲנָא קָאִים קְדָמְךָ תַּמָּן עַל טַנְרָא בְּחֹרֵב וְתַמְחֵי בְּטַנְרָא
וְיַפְקוּן מִנִּיהּ מִיָּא וְיִשְׁתִּי עִמָּךְ וְעַבְד פִּן מִשְׁחָה לְעִינֵי סָבֵי
יִשְׂרָאֵל:

הַנְּנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם | עַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִפִּיתָ בְּצוּר
וְיִצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשִׁתָּה הָעָם וַיַּעַשׂ כִּן מִשְׁחָה לְעִינֵי זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

והפית בצור – "על הצור" לא נאמר אלא בצור; מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק וישמו סנפרינון, והצור נבקע מפניו.

וַיִּקְרָא שְׁמֵם הַמְּלֹחַם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל-רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְיָ-הוֹי לְאֹמֵר הַיֵּשׁ יְיָ-הַנְּהָה בְּקַרְבְּנוּ אִם-
אֵינְךָ:
בֵּינָנָא אִם לָא:

וַיִּקְרָא שְׁמֵם הַמְּלֹחַם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל-רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְיָ-הוֹי לְאֹמֵר הַיֵּשׁ יְיָ-הַנְּהָה בְּקַרְבְּנוּ אִם-
אֵינְךָ:

וְאַתָּה עֲמַלְק וְאַגִּית קְרָבָא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִים:

וַיָּבֵא עֲמַלְק וַיִּלְחַם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִים:

ויבא עמלק וגומר – סמך פרשה זו למקרא זה, לומר: תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם, ואתם אומרים: הַיֵּשׁ ה' בקרבנו אם אינך? תיכס שיהפלב בא ונושף אתכם, ואתם צועקים אלי ומדעו כי כן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך. היה אותו הבן רואה ספץ ואומר: אבא, טל ספץ זה ותן לי! והוא נותן לו, וכן שניה, וכן שלישית. פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן: ראת את אבא? אמר לו אביו: אינך יודע היכן אני? השליכו מעליו, ובא הפלב ונשכו.

וְאָמַר מִשְׁחָה לִּיהוֹשֻׁעַ בְּחַר לְנָא גּוֹבְרִין וּפּוֹק אַגִּית קְרָבָא
בְּעַמְלָק מִחַר אֲנָכִי קָאִים עַל רִישׁ רַמְתָּא וְחוּטְרָא
דְּאַתְעֲבִידוּ בֵּיהּ גַּסִּין מִן קָדָם יְיָ בִּידֵי:

וַיֹּאמֶר מִשְׁחָה אֱלֹהֵי-הוֹשֻׁעַ בְּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלְחָם
בְּעַמְלָק מִחַר אֲנָכִי נֹצֵב עַל-רִאשׁ הַגְּבָעָה וּמִטָּה
הָא-לְהִים בְּיָדֵי:

בחר לנו – לי ולך; השנהו לו. מכאן אמרו: הַיֵּשׁ כבוד תלמידך חביב עליך כשלה. וכבוד חברה כמורא רבה מנין? שנאמר: וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מִשְׁחָה בִּי אֲדֹנָי; וְהִלָּא אֶהְרֹן גְּדוֹל מֵאַחֵיו הִנֵּה, וְעוֹשֶׂה אֶת חֲבֵרוֹ כְּרַבּוֹ. ומורא רבה כמורא שמים. מנין? שנאמר: "אֲדֹנָי מִשְׁחָה כְּלָאִם", כלם מן העולם; סגיבין הם פליה המורדים בך, כאלו מרדו בהקדוש ברוח הוא. וצא הלחם – צא מן הענן והלחם בו. מחר – בעת המלחמה, אנכי נצב. בחר לנו אנשים – גבורים ויראי מטא, שתהא זכותן מסייעתן. דבר אחר: בחר לנו אנשים – שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפין היו.

וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מִשְׁחָה לְהַלְחָם בְּעַמְלָק
וּמִשְׁחָה אֶהְרֹן וְחֹר עָלוּ רִאשׁ הַגְּבָעָה:

וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מִשְׁחָה לְהַלְחָם בְּעַמְלָק
וּמִשְׁחָה אֶהְרֹן וְחֹר עָלוּ רִאשׁ הַגְּבָעָה:

ומשחא אהרן וחור – מכאן לתענית שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו שרויים. חור – בנה של מרים הנה, וכלב בעלה.

וְהוֹי פִּד מְרִים מִשְׁחָה יְדוּ וְגַבְר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יְנִית
מַנַּח יְדוּהֵי מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עֲמַלְק:

וְהוֹי פִּד מְרִים מִשְׁחָה יְדוּ וְגַבְר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יְנִית
יְדוּ וְגַבְר עֲמַלְק:

כאשר רים משחא ידו – וכי ידיו של משחא נוצחות היו המלחמה וכוליה? כדאיתא בראש השנה.

וַיְדִי מִשְׁחָה יְקָרָא וְנָסִיבוּ אֲבָנָא וְשׁוּיָאוּ תַּחְתּוּהֵי וַיִּתִּיב
עָלֶיהָ וְאַהְרֹן וְחֹר תְּמַכּוּ בְּיָדוֹ מִזָּה אַחַד וּמִזָּה אַחַד
וְהוֹאָה יְדוּהֵי אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:

וַיְדִי מִשְׁחָה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ-אֲבָן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּנְשָׁב
עָלֶיהָ וְאַהְרֹן וְחֹר תְּמַכּוּ בְּיָדוֹ מִזָּה אַחַד וּמִזָּה אַחַד
וַיְהִי יְדֵיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:

וידי משה כבדים – בשביל שנתעצל במצנה ומנה אחר תחתיו, נתקרו ידיו. ניקחו – אהרן וחור. אכן וישימו תחתיו – ולא ישב לו על פר וקסת; אמר: ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמם בצער. ויהי ידיו אמונה – ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים, בתפלה נאמנה ונכונה. עד בא השמש – שהיו עמלקים משבין את השעות באצטרולוגיאה באיזו שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה סמה וערבב את השעות.

ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב:

ותבר יהושע ית עמלק וית עמיה לפתגם דחרב:

ויחלש יהושע – חמד ראשי גבוריו, ולא השאיר אלא חלשים שבהם; ולא הרגם כלם. מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכינה.

ויאמר י-הוה אל-משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע ארי ממתא אמתי ית דוכרניה דעמלק מתחות השמים:
ואמר יי למשה כתוב דא דוכרנא בספרא ושו קדם יהושע ארי ממתא אמתי ית דוכרניה דעמלק מתחות השמים:

כתב זאת זכרון – שבא עמלק להזדוג לישראל קדם לכל האמות. ושים באזני יהושע – המכניס את ישראל לארץ, שיצנה את ישראל לשלם לו את גמולו. כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ. פי מזה אמחה – לכך אני מזהירך כן, כי ספן אני למחותו.

ויבן משה מזבח ויקרא שמו י-הוה נסי:

ובנא משה מדבחה ופלח עלוהי קדם יי דעבד ליה נסין:

ויקרא שמו – של מזבח. ה' נסי – הקדוש ברוך הוא עשה לנו כאן נס גדול. לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח – זוכר את הנס שעשה המקום: ה' הוא נס שלנו.

ויאמר כייז על-כס לה מלחמה לי- דחילא דשכינתיה על פורסי יקרא דעתיד דיתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק לשיציותהון מדרי עלמא:
הנה בעמלק מדר דר:

ויאמר – משה. פי יד על כס יח – ידו של הקדוש ברוך הוא הורמה לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיכה בעמלק עולמית. ומהו כס, ולא נאמר "כסא", ואף השם נחלק לחציו? נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק כלו; וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר: "האויב תמו חרבות לנצח", זהו עמלק שכתוב בו: "ועברתו שמה נצח"; "וערים נמשת אבד זכרם המה". מהו אומר אחריו? "נה' לעולם ישב", הרי השם שלם; "כונן למשפט כסאו", הרי כסאו שלם.

ד. איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב
תשתפכנה אבני-קדש בראש כֹּל־החוצות:
בני ציון היקרים המסלאים בפז איכה נחשבו
לנבלי-חרש מעשה ידי יוצר: גם-תנים תנין
חלצו שד היניקו גוריהן בת-עמי לאכזר כי
ענים [פיעינים] במדבר: הדבק לשון יונק אלי-
חכו בצמא עוללים שאלו לחם פרש אין להם:
האכלים למעדרנים נשמו בחוצות האמנים
עלי תולע חבקו אשפתות: ויגדל עוֹן בת-
עמי מחטאת סדם ההפוכה כמו-רגע ולא-חלו
בה ידים: זכו גזריה מושלג צחו מחלב אדמו
עצם מפנינים ספיר גזרתם: חשך משחור
תֹּאֲרָם לא נפרו בחוצות צפר עורם עלי-
עצמם יבש היה בעין: טובים היו חללי-חרב
מחללי רעב שהם יזכו מדקרים מתנובת שדי:
ידי נשים רחמניות בשלזו ילדיהן היו לברות
למו בשבר בת-עמי: פלה י-הוה את-חמתו
שפך חרון אפו ויצת-אש בציון ותאכל
יסדתי: לא האמינו מלכי-ארץ וכל כל
ישבי תבל כי יבא צר ואוליב בשערי
ירושלָיִם: מחטאות נבואיה עונת כהניה
השפכים בקרבה הם צדיקים: געו עורים
בחוצות נגאלו בדם בלא יוכלו יגעו
בלבשיהם: סורו טמא קראו למו סורו סורו
אלי-תגעו כי געו גם-געו אמרו בגזים לא
יוספו לגור: פני י-הוה חלקם לא יוסף
להביטם פני כהנים לא נשאו זקנים וזקנים
לא חננו: עורנינה עזינינו תכלינה עינינו אלי-
עזרתנו הכל בצפיתנו צפינו אל-גוי לא
יושע: צדו צעדינו מלקת ברחבתינו קרב
קצנו מלאו ימינו פי-בא קצנו: מקלים היו
רדפינו מנשרי שמים עליהחרים דלקנו

במדבר ארבו לנו: רוח אפינו משיח י-הוה
נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצלו נחיה
בגזים: שישי ושמחי בת-אלום יושבתי
יושבת בארץ עוין גם-עליו תעבר-פום
תשפרי ותתערי: תם-עונך בת-ציון לא
יוסיף להגלותך פקר עונך בת-אלום גלה עלי-
חטאתיך:

ה זכר י-הוה מה-היה לנו הביט הביטה וראה
את-חרפתנו: נחלתנו נהפכה לזרים פתינו
לנכרים: יתומים היינו אין ואין אב אמתינו
כאלמנות: מימינו בכסף שתינו עצינו
במחיר יבאו: על צוארנו נרדפנו יגענו לא
ולא הונח-לנו: מצרים נתנו יד אשור לשבע
לחם: אבתינו חטאו אינם ואינם אנחנו
ואנחנו עונתיים סבלנו: עבדים משלו בנו
פרק אין מידם: בנפשנו נביא לחמנו מפני
חרב המדבר: עזרנו פתנור נכמרו מפני
זלעפות רעב: נשים בציון עפו בתלת פערי
יהודה: שרים בידם נתלו פני זקנים לא
נהדרו: בחורים טחון נשאו ונערים פעץ
כשלו: זקנים משער שבתו בחורים
מנגינתם: שבת משוש לפני נחפז לאכל
מחלנו: נפלה עטרת ראשנו אויבנו לנו פי
חטאנו: על-זה היה דוח לפני על-אלה חשכו
עינינו: על הר-ציון ששמים שועלים הלכו-
בו: אתה י-הוה לעולם תשב פסאך לדור
ודור: למח לנצח תשפחנו תעזבנו לארץ
ימים: השיבנו י-הוה אלקיך ונשוב ונשובה
חדש ימינו בקדם: כי אם-מאם מאסתנו
קצפת עלינו עדי-מאד: השיבנו י-הוה אליך
ונשובה חדש ימינו בקדם

מגלות קהלת

יתרון לאדם בכֹּל־ליעמלו שיעמל תחת
השמש: דור הלך ודור בא והארץ לעולם

א. דברי קהלת בן-דוד מלך בירושלָיִם: הכל
הבלים אמר קהלת הכל הבלים הכל הבל: מה

עמדת: וזרח השמש ובא השמש ואל־מקומו
שואף זורה הוא שם: הולך אל־דרום וסובב
אל־צפון סובב סבב הולך הרוח ועל־
סביבתיו שב הרוח: כֹּל־להנחלים הלכים אל־
הים והים איננו מלא אל־מקום שהנחלים
הלכים שם הם שבים ללכת: כֹּל־להדברים
יגעים לאיובל איש לדבר לא־תשבע עין
לראות ולא־תמלא און משמע: מה־שהיה
הוא שיהיה ומה־שנעשה הוא שיעשה ואין
כֹּל־לחדש תחת השמש: יש דבר שיאמר
ראה־זה חדש הוא ככל היה לעלמים אשר היה
מלפננו: אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים
שיהיו לא־יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרנה:
באני קהלת הייתי מלך על־ישראל בירושלם:
ונתתי את־לבי לדרוש ולתור בחכמה על
כֹּל־אשר נעשה תחת השמים הוא | ענין רע
נתן א־להים לבני האדם לענות בו: ראייתי
את־כֹּל־המעשים שנעשו תחת השמש והנה
הכל הבל ורעות רוח: מענות לאיובל לתקן
והסרון לאיובל להפנות: הִבְרַתִּי אֲנִי עִם־
לְבִי לֵאמֹר אֲנִי הֵנָּה הִגְדַּלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי חֲכָמָה
עַל־כֹּל־אֲשֶׁר־הָיָה לִפְנֵי עַל־יְרוּשָׁלַם וְלְבִי
רָאָה הַרְבֵּה חֲכָמָה וְדַעַת: וְאֵתְנָה לְבִי לְדַעַת
חֲכָמָה וְדַעַת הוֹלֵלֶת וְשִׁבְלֹת יִדְעָתִי שְׁגִמְיָה
הוא רעיון רוח: כִּי בָרַב חֲכָמָה רַב־כַּעַם
וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מִכְּאוֹב:

ב אמרתי אני בלבי לכה־נא אנסבה בשמחה
וראה בטוב ותנה גמי הוא הכל: לשחוק
אמרתי מהולל ולשמחה מה־זה עשה: בתרתי
בלבי למשוד ביין את־בשרי ולבי נהג
בחכמה ולא־חזו בסכלות עד אשר־אראה אי־
זה טוב לבני האדם אשר יעשו תחת השמים
מספר ימי חייהם: הגדלתי מעשי בנתי לי
בתים נטעתי לי פרמים: עשיתי לי גנות
ופרדסים ונטעתי בהם עץ כֹּל־לפרי: עשיתי

לי ברכות מים להשקות מהם יער צומח
עצים: קניתי עבדים ושפחות ובני־בית היה
לי גם מקנה בקר וצאן הרבה היה לי מכל
שהיו לפני בירושלם: בנסתי לי גם־כסף
וזהב וסגלת מלכים והמדינות עשיתי לי
שרים ושרות ותענות בני האדם שדה
ושדות: וגדלתי והוספתי מכל שהיה לפני
בירושלם אף חכמתי עמדה לי: וכל אשר
שאלו עיני לא אצלתי מהם לא־מנעתי את־
לְבִי מִכֹּל־ל־שִׂמְחָה כִּי־לְבִי שִׂמְחָה מִכֹּל־לִעֲמָלִי
וְזֶה־הָיָה חֻקִּי מִכֹּל־לִעֲמָלִי: וּפְנִיתִי אֲנִי בְּכָל־
מַעֲשֵׂי שִׁעְשׂוֹ יָדַי וּבְעֵמֶל שְׁעַמְלָתִי לַעֲשׂוֹת
וְהֵנָּה הַבֵּל הַבֵּל וְרַעוּת רוּחַ וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת חֲכָמָה וְהוֹלֵלֹת
וְסִבְלוֹת כִּי | מִה האדם שיבוא אחרי הַמֶּלֶךְ
אֵת אֲשֶׁר־כָּבֵד עֲשׂוּהוּ: וְרֵאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ
יִתְרוֹן לְחֲכָמָה מִן־הַסִּבְלוֹת כִּי־יִתְרוֹן האור מן־
החשך: החכם עיניו בראשו והפסיל בחשך
הולך וידעתי גם־אני שמקרה אחד יקרה את־
כלם: וְאִמַּרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי כִּמְקַרְהַ הַפְּסִיל גַּם־
אֲנִי יִקְרָנִי וְלִמָּחָה חֲכָמָתִי אֲנִי אִזּו יִתֵּר וְדַבַּרְתִּי
בְּלִבִּי שְׁגִמְיָה הַבֵּל: כִּי אֵין זְכוּרֹן לְחֲכָם עִם־
הַפְּסִיל לְעוֹלָם בְּשִׁפְכָר הַיָּמִים הַפְּאִים הַבֵּל
נִשְׁפָּח וְאִךְ יָמוּת הַחֲכָם עִם־הַפְּסִיל: וְשִׁנְאַתִּי
אֵת־הַחַיִּים כִּי רַע עָלִי הַמַּעֲשֵׂה שִׁנְעַשֶׂה תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ כִּי־הַבֵּל וְרַעוּת רוּחַ: וְשִׁנְאַתִּי
אֲנִי אֵת־כֹּל־לִעֲמָלִי שֶׁאֲנִי עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ
שֶׁאֲנִי־נֹו לְאָדָם שִׁיְהִי אַחֲרַי: וְכִי יוֹדַע
הַחֲכָם יְהִי אִזּו סָכַל וַיִּשְׁלַט בְּכָל־עֲמָלִי
שְׁעַמְלָתִי וְשִׁחֲכַמְתִּי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ גַּם־זֶה הַבֵּל:
וְסִבְלוֹתִי אֲנִי לִיֵּאֵשׁ אֵת־לְבִי עַל כֹּל־לִעֲמָל
שְׁעַמְלָתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: כִּי־יֵשׁ אָדָם שְׁעַמְלֹו
בְּחֲכָמָה וּבְדַעַת וּבְכִשְׁרוֹן וְלֵאדָם שֶׁלֹּא עֹמֵל־
בּוֹ יִתְנַנֵּו חֻקּוֹ גַּם־זֶה הַבֵּל וְרַעַה רַבָּה: כִּי
מֵה־הַזֶּה לְאָדָם בְּכָל־עֲמָלּוֹ וּבְרַעֲיוֹן לְבֹו שֶׁהוּא

עָמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: כִּי כָל־יָמָיו מִכְּאֻמִּים
וְכַעֲס עֵינָיו גַּם־בְּלִילָה לֹא־שָׁכַב לְבֹו גַּם־זָה
הַכֵּל הוּא: אֵין־טוֹב בְּאָדָם שִׂיאֲכַל וְשָׂתָה
וְהִרְאָה אֶת־נַפְשׁוֹ טוֹב בַּעֲמָלוֹ גַּם־זָה רָאִיתִי
אֲנִי כִי מִיַּד הָאֵל־לַחִים הִיא: כִּי מִי יֵאכַל וּמִי
יִחַוֵּשׁ חַיִּין מִמּוֹנִי: כִּי לְאָדָם שְׂטוֹב לִפְנֵי נֶתַן
חֶכְמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה וְלַחֻטָּא נֶתַן עֵינָן לְאַסֵּף
וְלִכְנוֹס לְתַת' לטוֹב לִפְנֵי הָאֵל־לַחִים גַּם־זָה הַכֵּל
וְרַעוּת רוּחַ:

ג לִכְל זְמַן וְעַת לְכַל־חֶפְזִין תַּחַת הַשָּׁמַיִם: עַת
לְלַדַּת וְעַת לְמוֹת עַת לְטַעַת וְעַת לְעַקוֹר נְטוּעַ:
עַת לְהַרוֹג וְעַת לְרַפּוֹא עַת לְכַרוֹץ וְעַת לְבָנוֹת:
עַת לְבָבוֹת וְעַת לְשָׁחוֹק עַת סְפוֹד וְעַת רִקוֹד:
עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעַת כְּנוֹס אֲבָנִים עַת
לְחַבּוֹק וְעַת לְרַחֵק מִחֶפֶק: עַת לְבַקֵּשׁ וְעַת
לְאַבֵּד עַת לְשָׁמּוֹר וְעַת לְהַשְׁלִיךְ: עַת לְקַרְוֵעַ
וְעַת לְתַפּוֹר עַת לְחַשׂוֹת וְעַת לְדַבֵּר: עַת לְאַהֲבַ
וְעַת לְשִׂנְאָ עַת מִלְחָמָה וְעַת שְׁלוֹם: יִתְרוֹן
הַעוֹשֶׂה בְּאִשֶּׁר הוּא עָמַל: רָאִיתִי אֶת־הַעֲנָן
אֲשֶׁר נֶתַן אֵל־לַחִים לְבְנֵי הָאָדָם לְעֵנּוֹת בּוֹ:
אֶת־הַכֵּל עָשָׂה יַפֵּה בְעֵתוֹ גַּם אֶת־הָעֵלֶם נֶתַן
בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמְצָא הָאָדָם אֶת־
הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֵל־לַחִים מִרְאֵשׁ וְעַד־
סוֹף: יִדְעֵתִי כִי אֵין טוֹב בָּם כִּי אִם־לְשִׂמּוֹחַ
וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיִּיו: וְגַם כִּי־לְהָאָדָם שִׂיאֲכַל
וְשָׂתָה וְרָאָה טוֹב בְּכָל־עֲמָלוֹ מִתַּת אֵל־לַחִים
הִיא: יִדְעֵתִי כִי כִי־לְאִשֶּׁר יַעֲשֶׂה הָאֵל־לַחִים
הוּא יִחַיֵּה לְעוֹלָם עָלְיוֹ אֵין לְהוֹסִיף וּמִמּוֹנֵי אֵין
לְגַרֵעַ וְהָאֵל־לַחִים עָשָׂה שִׂירְאוֹ מִלְּפָנָיו: מִחַד־
שָׁחִיחַ כְּבָר הוּא וְאֲשֶׁר לְהַיּוֹת כְּבָר הִיָּה
וְהָאֵל־לַחִים יִבְקֵשׁ אֶת־נִרְדָּף: וְעוֹד רָאִיתִי
תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ מְקוֹם הַמְּשַׁפֵּט שְׂמַחַת הַרְשָׁע
וּמְקוֹם הַצַּדִּיק שְׂמַחַת הַרְשָׁע: אֲמַרְתִּי אֲנִי בְּלִפְנֵי
אֶת־הַצַּדִּיק וְאֶת־הַרְשָׁע יִשְׁפֹּט הָאֵל־לַחִים כִּי־
עַת לְכַל־חֶפְזִין וְעַל כִּי־לְהַמַּעֲשֶׂה שָׂם: אֲמַרְתִּי

אֲנִי בְּלִפְנֵי עַל־דְּבַרְתִּי בְּנֵי הָאָדָם לְכָרֶם
הָאֵל־לַחִים וְלִרְאוֹת שְׂחַם־בְּהִמָּה הַמָּוָה לָהֶם: כִּי
מִקְרָה בְנֵי־הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהִמָּה וּמִקְרָה אַחַד
לָהֶם כְּמוֹת זֶה כִּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אַחַד לְכָל
וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהִמָּה אֵין כִּי הַכֵּל הַכֵּל:
כִּי־הַכֵּל הוֹלֵךְ אֶל־מְקוֹם אַחַד הַכֵּל הִיָּה מִן־הַעֲפָר
וְהַכֵּל שָׁב אֶל־הַעֲפָר: כִּי יוֹדַע רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם
הָעֵלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהִמָּה הִירָדַת הִיא
לְמַטָּה לְאָרֶץ: כִּי־רָאִיתִי כִי אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר
יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו כִּי־הוּא חָלְקוֹ כִּי מִי
יִבְיָאֵנוּ לְרְאוֹת בְּמָה שִׂיחִיָּה אַחֲרָיו:

ד וְשָׁכַתִּי אֲנִי וְאִרְאָה אֶת־כִּי־לְהַעֲשִׂים אֲשֶׁר
נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְהִנֵּה | וּמַעַת הַעֲשִׂים
וְאֵין לָהֶם מִנְחָם וּמִיַּד עֲשָׂקִיָּהֶם כֵּחַ וְאֵין לָהֶם
מִנְחָם: וְשָׁפַח אֲנִי אֶת־הַמַּתִּים שְׂכָר מִתּוֹ מִן־
הַחַיִּים אֲשֶׁר הִמָּה חַיִּים עַדְנָה: וְטוֹב מִשְׁנִיָּהֶם
אֶת אֲשֶׁר־עָדוֹן לֹא הִיָּה אֲשֶׁר לֹא־רָאָה אֶת־
הַמַּעֲשֶׂה חָרַע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:
וְרָאִיתִי אֲנִי אֶת־כִּי־לְעָמַל וְאֶת־כִּי־לְיִשְׁרׁוֹן
הַמַּעֲשֶׂה כִי הִיא קִנְיַת־אִישׁ מִרְעָהוֹ גַּם־זָה הַכֵּל
וְרַעוּת רוּחַ: הַכְּסִיל חֶכֶק אֶת־יָדָיו וְאֲכַל אֶת־
בְּשָׂרוֹ: וְטוֹב מִלֹּא כֶּף נַחַת מִמְּלֹא חֶפְנִים עָמַל
וְרַעוּת רוּחַ: וְשָׁכַתִּי אֲנִי וְאִרְאָה הַכֵּל תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: יִשׁ אַחַד וְאֵין שֵׁנִי גַם כִּן וְאֵחַ אֵין־
לוֹ וְאֵין קִין לְכָל־עֲמָלוֹ גַּם־עֵינָיו עֵינָיו לֹא־
תִּשְׁבַּע עֲשָׂר וְלִמִּי | אֲנִי עָמַל וּמִחֶסֶר אֶת־נַפְשִׁי
מִטוֹבָה גַּם־זָה הַכֵּל וְעֵינָן רַע הוּא: טוֹבִים
הַשְּׂנִים מִן־הָאֶחָד אֲשֶׁר יִשְׁלַחֵם שְׂכָר טוֹב
בַּעֲמָלָם: כִּי אִם־יִפְלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת־חֲבֵרוֹ
וְאֵילוֹ הָאֶחָד שִׁיפּוֹל וְאֵין שְׁנֵי לְהַקִּימוֹ: גַּם
אִם־יִשְׁכָּבוּ שְׁנַיִם וְחָם לָהֶם וְלֹא־אֶחָד אֵין וְחָם:
וְאִם־יִתְקַבּוּ הָאֶחָד הַשְּׂנַיִם יַעֲמְדוּ נַגְדָּו וְהַחַוֵּט
הַמְּשַׁלֵּשׁ לֹא בְמַחֲרָה יִתְקַן: טוֹב יֵלֵד מִסְכֵּן
וְחָכָם מִמְּלֵךְ זָקֵן וְכְסִיל אֲשֶׁר לֹא־יָדַע לְהִזְהַר
עוֹד: כִּי־מִבֵּית הַסּוֹרִים יֵצֵא לְמִלְךְ כִּי גַם

במלכותו נולד רש: ראתי אתי כֹּל־ליתחלים
המהלכים תחת השמש עם הילד השני אשר
יעמד תחתיו: אי־קין לְכֹל־העם לְכֹל־אשר־
היה לפניָהם גם האחרונים לא ישמחו־בו כִּי־
גִּם־זֶה הָבֵל וְרַעֲיוֹן רוח: שֹׁמֵר רגליך רגלֶךָ
כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל־בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרֹב לְשִׁמְעַע
מוֹתֵת הַפְּסִילִים זָבַח כִּי־אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת
רַע:

ח אֶל־תִּבְהַל עַל־פִּיךָ וּלְבָבְךָ אֲלִימָהָר לְחֹצֵי־אֵר
דָּבָר לְפָנָי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בְּשִׁמְעִים
וְאֵתָה עַל־הָאָרֶץ עַל־כֵּן יִחַי דְּבָרֶיךָ מְעֻשִׂים:
כִּי בָּא תַחֲלוֹם בְּרַב עֵינָיו וְקוֹל כְּסִיל בְּרַב
דְּבָרִים: כַּאֲשֶׁר תִּדְרֹךְ לֹא־לֵהִים אֶל־תֵּאָחֵר
לְשַׁלְּמוֹ כִּי אֵין חֶפֶץ בַּפְּסִילִים אֵת אֲשֶׁר־תִּדְרֹךְ
שָׁלוֹם: טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תִדְרֹךְ מִשְׁתַּדְּדֹר וְלֹא
תִשְׁלֹם: אֶל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לְחַטִּיא אֶת־בְּשָׁרְךָ
וְאֶל־תֹּאמַר לְפָנָי הַמְּלֹאךְ כִּי שָׁגַגְתָּ הֲיֵא לְמַה
יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל־קוֹלְךָ וְחָבַל אֶת־מַעֲשֵׂה
יְדֶיךָ: כִּי בְּרַב חֲלָמוֹת וְחֲבָלִים וּדְבָרִים הֲרַבָּה
כִּי אֶת־הָאֱלֹהִים יִרָא: אִם־עָשָׂק רָשׁ וְגִזְלָן
מִשְׁפָּט וְצָדֵק תִּרְאֶה בַּמְדִּינָה אֶל־תִּתְמָה עַל־
חֶפֶץ כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שְׁמֹר וּגְבָהִים עֲלֵיהֶם:
וְיִתְרוֹן אָרֶץ בְּבַל הוּא מְלֹךְ לְשָׂרָה נַעֲבָד:
אֲתָב כָּסֶף לֹא־יִשְׁבַּע כָּסֶף וּמִי־אֲתָב בַּחֲמוֹן לֹא
תִבּוֹאָה גִּם־זֶה הָבֵל: בְּרַבּוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ
אוֹכְלֵיהָ וּמַחֲבֹשְׂרוֹן לְבַעֲלֶיהָ כִּי אִם־רְאוֹת
רֵאִית עֵינָיו: מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֶבֶד אִם־מְעַט
וְאִם־הֲרַבָּה יֹאכֵל וְהַשְּׂבַע לְעֹשִׂיר אֵינָנו מְנִיחָה
לוֹ לִישׁוֹן: יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רֵאִיתִי תַחַת הַשֶּׁמֶשׁ
עֹשֶׂר שְׁמוֹר לְבַעֲלוֹ לְרַעְתּוֹ: וְאֲבָד הָעֹשֶׂר
הַהוּא בְּעֵינָיו רַע וְהוֹלִיד בֵּן וְאֵין בִּידוֹ מְאוֹמָה:
כַּאֲשֶׁר יֵצֵא מִבְּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לְלֶכֶת
בְּשַׂבָּא וּמְאוֹמָה לֹא־יִשָּׂא בַעֲמָלוֹ שְׂוֵלֵךְ בִּידוֹ:
גִּם־זֶה רָעָה חוֹלָה כֹּל־לַעֲמַת שַׂבָּא כֵּן יֵלֵךְ
וּמַחֲבִיתְרוֹן לוֹ שְׂוֵעַמֵּל לְרוּחַ: גִּם כֹּל־לִימְיוֹ

בַּחֲשֶׁךְ יֹאכֵל וְכַעַם הֲרַבָּה וְחָלְיוֹ וְקֹצֶף: הֲנִיחָה
אֲשֶׁר־רֵאִיתִי אֲנִי טוֹב אֲשֶׁר־יִפָּה לְאֹכֹל־
וְלִשְׁתּוֹת וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכֹל־עַמְלּוֹ | שְׂוֵעַמֵּל
תַּחַת־הַשֶּׁמֶשׁ מִסֶּפֶר יְמֵי־חַיּוֹ אֲשֶׁר־נִתְּנָה־לוֹ
הָאֱלֹהִים לְחַיִּים כִּי־הוּא חָלְקוֹ: גִּם כֹּל־לַהֲאָדָם
אֲשֶׁר נִתְּנָה־לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׂר וּנְכָסִים וְהַשְּׁלִיטוֹ
לְאֹכֵל מִמְּנוֹ וְלִשְׂאֵת אֶת־חֲלָקוֹ וְלִשְׂמֹחַ בַּעֲמָלוֹ
זֶה מַתַּת אֱלֹהִים הִיא: כִּי לֹא הֲרַבָּה יוֹזֵר
אֶת־יְמֵי חַיּוֹ כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנָה בְּשִׂמְחַת
לְבוֹ:

ו יֵשׁ רָעָה אֲשֶׁר רֵאִיתִי תַחַת הַשֶּׁמֶשׁ וְרַבָּה
הִיא עַל־הָאָדָם: אִישׁ אֲשֶׁר יִתְּנֶה־לוֹ הָאֱלֹהִים
עֹשֶׂר וּנְכָסִים וְכָבוֹד וְאֵינָנו חָסֵר לְנַפְשׁוֹ | מִכָּל
אֲשֶׁר־יִתְּנָה וְלֹא־יִשְׁלִיטֵנוּ הָאֱלֹהִים לְאֹכֵל
מִמְּנוֹ כִּי אִישׁ נָכָרִי יֹאכֵלֵנוּ זֶה הָבֵל וְחָלְיוֹ רַע
הוּא: אִם־יֹלִיד אִישׁ מֵאָה וְשָׁנִים רַבּוֹת יִחְיֶה
וְרַב | שְׂוֵיחַיּוֹ יְמֵי־שְׁנוֹי וְנַפְשׁוֹ לֹא־תִשְׁבַּע מִן־
הַטּוֹבָה וְגַם־קְבוּרָה לֹא־יִהְיֶה לּוֹ אֲמָרְתִי טוֹב
מִמְּנוֹ הַנֶּפֶל: כִּי־בַחֲבֵל בָּא וּבַחֲשֶׁךְ יֵלֵךְ
וּבַחֲשֶׁךְ שָׁמוֹ יִכְסֶה: גִּם־שֶׁמֶשׁ לֹא־רָאָה וְלֹא
יֵדַע נַחַת לָזֶה מְזִיחָה: וְאֵלּוֹ הָיָה אֶלְפָּה שָׁנִים
פְּעֻמִּים וְטוֹבָה לֹא רָאָה חֵלָא אֶל־מְקוֹם אַחַד
הָבֵל חוֹלָה: כֹּל־לַעֲמַל הָאָדָם לְפִיחֹו וְגַם־תַּנְפֵּשׁ
לֹא תִמְלָא: כִּי מַחֲבִיתְרָ לְחֶבֶם מִן־הַפְּסִיל מַחֲ
לְעֵנִי יוֹדַע לְחַלְקֶךָ נֶגֶד חַיִּים: טוֹב מִרְאֵה עֵינָיִם
מִחֲלֶךְ־נַפְשׁ גִּם־זֶה הָבֵל וְרַעְיוֹת רוח: מַחֲשֵׁהֲיָה
כָּבֵד נִקְרָא שְׁמוֹ וְנֹדַע אֲשֶׁר־הוּא אָדָם וְלֹא־
יִוָּכַל לְדִין עִם שְׂחַתְקוֹף שְׂתַקוֹף מִמְּנוֹ: כִּי יֵשׁ־
דְּבָרִים הֲרַבָּה מִרְפִּים הָבֵל מַחֲבִיתְרָ לְאָדָם: כִּי
מִי־יֹדַע מַחֲטָאֵב לְאָדָם בְּחַיִּים מִסֶּפֶר יְמֵי־חַיּוֹ
הָבֵל וְיַעֲשֶׂם כָּצֵל אֲשֶׁר מִי־יִגִּיד לְאָדָם מַחֲ
יִחַה אַחֲרָיו תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ:

ז טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב וַיּוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם
הַיּוֹלָדוֹ: טוֹב לְלַכְתָּ אֶל־בֵּית־אֹכֵל מִלְּכַת אֶל־
בֵּית מִשְׁתֶּה כַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כֹּל־לַהֲאָדָם וְחַי

יתן אל־לבו: טוב כעם משחוק כי ברע פנים
יטב לב: לב חכמים בבית אכל ולב פסילים
בבית שמחה: טוב לשמע גערת חכם מאיש
שמע שיר פסילים: כי כקול הפורים תחת
הסיר כן שחק הפסיל וגם־זה חבל: כי העשק
יחולל חכם ויאבד את־לב מתנה: טוב אחרית
דבר מראשיתו טוב ארד־רוח מגבה־רוח:
אל־תבהל ברוחך לבעום כי כעם בחוק
פסילים ינוח: אל־תאמר מה היה שהימים
הראשונים היו טובים מאלה כי לא מתכמה
שאלת על־זה: טובה חכמה עִב־נחלה ויתר
לראי השמש: כי בצל החכמה בצל חכמה
ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה: ראה את־י
מעשה הא־להים כי מי יוכל לתקן את אשר
עִתו: פיוס טובה היה בטוב וביום רעה ראה
גם את־זה לעמת־זה עשה הא־להים על־דברת
שלא ימצא האדם אחריו מאומה: את־חבל
ראיתי בימי חבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש
רשע מאריך פרעתו: אל־תחי צדיק הרבה
ואל־תחכם יותר למה תשומם: אל־תרשע
הרבה ואל־תחי סכל למה תמות בלא עתה:
טוב אשר תאחז בזה וגם־ימזה אל־תנח את־י
ידך פי־רא א־להים יצא את־בלם: החכמה
העז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר:
כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה־טוב
ולא יחטא: גם לכל־הדברים אשר ידברו אלי
תתן לבך אשר לא־תשמע את־עבדך מקללך:
כי גם־פעמים רבות ידע לבך אשר גם־אתה
את קללת אחרים: כֹּל־לִי־זה נסיתי בתכמה
אמרתי אחכמה וחיא רחוקה ממני: רחוק
מה־שחיה ועמק עמק מי ומצאנו: סבותי
אני ולבי לדעת ולתור ובקש חכמה וחשבון
ולדעת רשע פסל והסכלות הוללות: ומוצא
אני מר מנמות את־האשה אשר־היא מצודים
וחרמים לבה אסורים ידיה טוב לפני

הא־להים ימלט ממונה וחוטא ילכד בה: ראה
זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצא
חשבון: אשר עוד־בקשה נפשי ולא מצאתי
אדם אחד מאלה מצאתי ואשה בכל־אלה לא
מצאתי: לבד ראה־זה מצאתי אשר עשה
הא־להים את־האדם ישר והמה בקשו
חשבנות רבים:

ח מי פהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם
תאיר פניו ועז פניו ישנא: אני פי־מלך שומר
ועל דברת שבועת א־להים: אל־תבהל מפניו
תלך אל־תעמד בדבר רע כי כֹּל־אשר יחפץ
יעשה: באשר דבר־מלך שלטון ומי יאמר־לו
מה־תעשה: שומר מצוה לא ידע דבר רע ועת
ומשפט ידע לב חכם: כי לכל־חפץ יש עת
ומשפט פי־רעת האדם רבה עליו: פי־איננו
ידע מה־שיחיה כי פאשר יהיה מי יגיד לו:
אין אדם שליט ברוח לכלוא את־הרוח ואין
שלטון ביום המות ואין משלחת במלחמה
ולא־ימלט רשע את־בעליו: את־כֹּל־זה
ראיתי ונתון את־לבי לכֹּל־ל־מעשה אשר
נעשה תחת השמש עת אשר שלט האדם
באדם לרע לו: ובכך ראיתי רשעים קברים
ובאו וממקום קדוש יחלכו וישתכחו בעיר
אשר כן־עשו גם־זה חבל: אשר אין־נעשה
בתגם מעשה הרעה מהרה על־פן מלא לב
פני־האדם בהם לעשות רע: אשר חטא עשה
רע מאת ומאריך לו כי גם־יודע אני אשר
יהי־טוב לראי הא־להים אשר יראו
מלפניו: וטוב לא־יחיה לרשע ולא־יאריך
ימים בצל אשר איננו ירא מלפני א־להים:
יש־הכל אשר נעשה על־הארץ אשר יש
צדיקים אשר מגיע אלהם כמעשה הרשעים
ויש רשעים שמוגיע אלהם כמעשה הצדיקים
אמרתי שגם־זה חבל: ושפחתי אני את־י
השמה אשר אין־טוב לאדם תחת השמש כי

אִם-לֹאכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמֹחַ וְהוּא יְלוּנוּ
בַעֲמָלוֹ יָמֵי חַיָּו אֲשֶׁר-נִתְּנוּ-לָו הֵא-לֵהִים תַּחַת
הַשָּׁמַשׁ: כִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת-לְבָבִי לְדַעַת חֲכָמָה
וְלִרְאוֹת אֶת-הַעֲנָנוֹן אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל-הָאָרֶץ כִּי
גַם בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שָׁנָה בְּעֵינָיו אֵינְנו רְאוּהָ:
וְרֵאִיתִי אֶת-כּוֹל-מַעֲשֵׂה הָאֱ-לֹהִים כִּי לֹא
יִוָּכַל הָאָדָם לַמַּצּוֹא אֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה
תַּחַת-הַשָּׁמַשׁ בְּשׁוֹל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ
וְלֹא יִמָּצֵא וְגַם אִם-יֹאמֶר הַחֲכָם לְדַעַת לֹא יִוָּכַל
לַמַּצּוֹא:

ט כִּי אֶת-כּוֹל-לִוְהָ נָתַתִּי אֶל-לְבָבִי וְלִבּוֹר אֶת-
כּוֹל-לִוְהָ אֲשֶׁר הִצְדִּיקוּם וְהַחֲכָמוֹם וְעַבְדֵיהֶם
כִּי הֵא-לֵהִים גַּם-יִצְחָק גַּם-יִשְׂנָאָה אֵין יוֹדֵעַ
הָאָדָם הַכֹּל לַפְּנִיָהִם: הַכֹּל כִּי אֲשֶׁר לְכָל מְקָרָה
אֶחָד לְצַדִּיק וְלָרָשָׁע לְטוֹב וְלַטָּהוֹר וְלַטָּמֵא
וְלַזָּכָח וְלַאֲשֶׁר אֵינְנו זָכָח כְּטוֹב כַּחֲטָא
הַנִּשְׁפָּע כִּי אֲשֶׁר שְׂבוּעָה יָרָא: זֶה רֵעַ כֹּל
אֲשֶׁר-נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי-מְקָרָה אֶחָד לְכָל
וְגַם לֵב בְּנֵי-הָאָדָם מִלֵּא-רֵעַ וְהוֹלִלּוֹת בְּלִבָּבָם
בְּחַיָּהֶם וְאַחֲרָיו אֶל-הַמֵּתִים: כִּי-מִלֵּב אֲשֶׁר
יִבְחַר יַחֲפֹר אֵל כּוֹל-הַחַיִּים יֵשׁ בְּטַחֲוֹן כִּי-
לְכָל חַי הוּא טוֹב מִן-הָאֲרִיָה הַמֵּת: כִּי חַיִּים
יִוֹדְעִים שְׂיָמָתוֹ וְהַמֵּתִים אֵינְם יוֹדְעִים מֵאוֹמָה
וְאֵין-עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁפַח זָכָרָם: גַּם
אֲהַבְתֶּם גַּם-שְׂנֵאתֶם גַּם-קִנְאתֶם כָּכָר אֲבָדָה
וְחֶלֶק אֵין-לָהֶם עוֹד לְעוֹלָם כֹּל אֲשֶׁר-נַעֲשָׂה
תַּחַת הַשָּׁמַשׁ: לָךְ אֹכֵל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶךָ וְשִׂתָּה
בְּלִב־טוֹב יֵינֶךָ כִּי כָכָר רָצָה הֵא-לֵהִים אֶת-
מַעֲשֵׂיךָ: כִּי-כִלְיֵת יִהְיוּ בְּגִידֶיךָ לְבָנִים וְשִׁמּוֹן
עַל-רֹאשְׁךָ אֶל-יַחֲסֹר: רְאוּהָ חַיִּים עַם-אִשָּׁה
אֲשֶׁר-אֲהַבְתָּ כּוֹל-יָמֵי חַיֵּי הַבְּלָךְ אֲשֶׁר נִתְּנוּ-לָךְ
תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כֹּל יָמֵי הַבְּלָךְ כִּי הוּא חֶלְקֶךָ
בְּחַיִּים וּבַעֲמָלֶךָ אֲשֶׁר-אֲתָה עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:
כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת כִּי-כַחַךְ עֲשֵׂה כִּי
אֵין מַעֲשֵׂה וְחִשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשִׂאוֹל

אֲשֶׁר אֲתָה הַלֵּךְ שָׂמָה: שְׂבִתִּי וְרָאָה תַּחַת-
הַשָּׁמַשׁ כִּי לֹא לְקָלִים הַמְרוֹץ וְלֹא לְגִבּוֹרִים
הַמְלַחֲמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לָחֶם וְגַם לֹא לְגִבּוֹנִים
עֵשֶׂר וְגַם לֹא לַיָּדְעִים חֵן כִּי-עֵת וּפְנֵעַ יִקְרָה
אֶת-כָּלָם: כִּי גַם לֹא-יִדַע הָאָדָם אֶת-עֵתוֹ
כִּי-יָגִים שְׂנֵאֲחָיוֹם בְּמִצּוֹדָה רָעָה וּכְצַפְּרִים
הֶאֱחָזוֹת בַּפֶּה כִּהֶם יוֹקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם לְעַת
רָעָה כִּשְׂתִּפוֹל עֲלֵיהֶם פִּתְאֹם: גַּם-זֶה רֵאִיתִי
חֲכָמָה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְגִדּוּלָה הִיא אֵלֵי: עֵיר
קִטְנָה וְאֲנָשִׁים כִּהֵן מִעֵט וּבֵא-אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גִּדּוּל
וְסָבַב אֶתָּה וּבָנָה עֲלֶיהָ מִצּוֹדִים גִּדּוּלִים: וְיִמָּצֵא
כִּהֵן אִישׁ מִסִּפְּן חָכָם וּמִלְטֵי-הוּא אֶת-הָעֵיר
בְּחֲכָמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכָר אֶת-הָאִישׁ הַמִּסִּפְּן
הַהוּא: וְאֲמַרְתִּי אֲנִי טוֹבָה חֲכָמָה מִגִּבּוֹרָה
וְחֲכָמָת הַמִּסִּפְּן בְּזוּיָה וּדְבָרָיו אֵינְם נִשְׁמָעִים:
וְדְבָרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים מִזְעָקָת מוֹשֵׁל
בְּכִסְיִלִים: טוֹבָה חֲכָמָה מִכָּלִי קָרֵב וְחוֹטָא
אֶחָד יֹאבֵד טוֹבָה חֲרָבָה:

י זָבוּבֵי מוֹת יִבְאִישׁ יִבְיַע שְׁמֹן רוֹקַח יִקָּר
מִחֲכָמָה מִכְּבוֹד סְכָלוֹת מְעַט: לֵב חָכָם לִימְנוֹנוֹ
וְלֵב כָּסִיל לְשִׂמְנוֹנוֹ: וְגַם-בְּדָרְךָ כִּשְׂחַסְכֵּל
כִּשְׂסָכֵל הַלֵּךְ לְכֹף חֲסֹר וְאֹמֵר לְכָל סָכֵל הוּא:
אִם-רוּחַ הַמּוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ מִקּוֹמְךָ אֶל-תַּנַּח
כִּי מִרְפָּא יִנִּיחַ חֲטָאִים גִּדּוּלִים: יֵשׁ רָעָה
רֵאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּשְׂנָגָה שְׂיָצֵא מִלְּפָנַי
הַשְּׂלִיט: נִתְּן הַסָּכֵל בְּמִרוֹמִים רַבִּים וְעִשְׂרִים
בְּשִׂפְלֵי יִשְׁבוּ: רֵאִיתִי עֲבָדִים עַל-סוּסִים וְשָׂרִים
הַלְכִים כְּעֲבָדִים עַל-הָאָרֶץ: חֲפֹר גּוֹמֵן בּוֹ יִפּוֹל
וּפְרִץ גִּדָּר יִשְׁכְּנוּ נַחֲשׁ: מִסִּיעַ אֲבָלִים יַעֲצֵב
כִּהֵם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסְכֵּן כִּי-אִם-קָחָה הַבְּרוּל
וְהוּא לֹא-פָנִים קָלָל וְחִילִים יִגְבֹּר וְיִתְרוֹן
הַבְּשִׂיר חֲכָמָה: אִם-יִשְׁךָ הִנְחֵשׁ בְּלוֹא-לְחַשׁ
וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְשׁוֹן: וְדְבָרֵי כִי-חָכָם חֵן
וְשִׁפְתוֹת כָּסִיל תִּבְלַעְנֵנוּ: תַּחֲלֵת דְּבָרֵי-פִיהוּ
סְכָלוֹת וְאַחֲרֵית פִּיהוּ הוֹלִלּוֹת רָעָה: וְחֲסָכֵל

יִרְבֶּה דְבָרִים לֹא־יִדַע הָאָדָם מִה־שִׁיחִלָּה וְאֲשֶׁר
יְהִי מֵאַחֲרָיו מִי יִגִּיד לוֹ: ֹעֲמַל הַכְּסִילִים
תִּיגַעְנֻוּ אֲשֶׁר לֹא־יִדַע לִלְכֹּת אֶל־עִיר: ֹאִי־לָךְ
אָרֶץ שְׂמֹלְכָךְ נַעַר וְשָׂרִיף בַּבֶּקֶר יֹאכְלוּ:
ֹאֲשָׂרִיף אָרֶץ שְׂמֹלְכָךְ בְּיַחְזוּרִים וְשָׂרִיף בָּעֵת
יֹאכְלוּ בַּגְּבוּרָה וְלֹא בַשְּׂתִי: ֹבַעַצְלָתִים יִמְדָּ
הַמִּקְרָה וּבְשִׁפְלוֹת יָדַיִם יִדְלָף חַבִּית: ֹלְשָׁחוֹק
עֲשִׂים לֶחֶם וַיִּזֶן יִשְׁמַח חַיִּים וְחַכְמָה יַעֲנֶה אֶת־
הַכֹּל: ֹגַם בְּמַדְעָךְ מִלָּךְ אֶל־תִּקְלָל וּבַחֲדָרָי
מִשְׁפָּכָךְ אֶל־תִּקְלָל עֲשׂוֹר כִּי עֹזֵף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ
אֶת־הַקּוֹל וּבַעַל הַכְּנָפִים בְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר:

יֹא שְׁלַח לַחֲמֶךְ עַל־פְּנֵי הַמַּיִם כִּי־בָרַב הַיָּמִים
תִּמְצָאנֻוּ: ֹתִי־חֲלַק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמּוֹנָה כִּי
לֹא תִדַע מִה־יְהִי רָעָה עַל־הָאָרֶץ: ֹאִם־יִמְלֹאוּ
הָעַבִּים גִּשְׁמַם עַל־הָאָרֶץ יִרְיִקוּ וְאִם־יִפּוֹל עַץ
בַּדְּרוֹם וְאִם בַּצָּפוֹן מְקוֹם שִׁיפּוֹל הָעֵץ שָׁם
יְהוּא: ֹשֹׁמֵר רוּחַ לֹא יִזְרַע וְרֹאֵה בַעֲבִים לֹא
יִקְצוֹר: ֹכַאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ מִה־דָּרְךָ הַרוּחַ
בַּעֲצָמִים בְּבִטּוֹן הַמִּלֵּאָה פָּכָה לֹא תִדַע אֶת־
מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּל: ֹבַבְקָר
זָרַע אֶת־זֶרְעֶךָ וְלַעֲרַב אֶל־תִּנְחַ יִדְךָ כִּי אֵינְךָ
יֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשָׁר הַזֶּה אֶרְיָה וְאִם־שִׁנִּיחֶם
כַּאֲחֵד טוֹבִים: ֹמִתְזוֹק הָאוֹר וְטוֹב לַעֲיִנִּים
לְרֹאוֹת אֶת־הַשָּׁמַשׁ: ֹכִי אִם־שָׁנִים הַרְבֵּה יְחִי
הָאָדָם בְּכֹלִם יִשְׁמַח וַיִּזְכֹּר אֶת־יָמָי הַחֹשֶׁךְ כִּי־
הַרְבֵּה יְהִי כֹל־שִׁבְאָה הַכֹּל: ֹשְׁמַח בַּחֲזוֹר
בְּיַדְוִתֶיךָ וַיִּטְוֶכְךָ לִבְךָ בְּיָמָי בַּחֲזוֹרִתֶיךָ וְחִלָּךְ
בְּדַרְכֵי לִבְךָ וּבְמִרְאֵי עֵינֶיךָ וְדָע כִּי עַל־כֹּל־
אֵלֶּה יִבְיָאֲךָ הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט: ֹחֲסֵר כַּעַם
מִלְכָּךְ וְהַעֲבַר רָעָה מִבְּשָׂרְךָ כִּי־תִילָדוֹת

וְהַשְׁחָרוֹת הַכֹּל:

יִב וַיִּזְכֹּר אֶת־בְּוִרְאֶיךָ בְּיָמָי בַּחֲזוֹרִתֶיךָ עַד אֲשֶׁר
לֹא־יִבְאֹוּ יָמָי הַרְעָה וְהַגִּיעֻוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר
אִי־לִי בֵהֶם חֲפִיץ: ֹעַד אֲשֶׁר לֹא־תַחֲשֶׁךְ הַשָּׁמַשׁ
וְהָאוֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ הָעַבִּים אַחַר
הַגִּשְׁמָם: ֹכִיִּיִם שִׁיזְעוּ שִׁמְרֵי חַבִּית וְהַתְּעוֹתָו
אֲנָשֵׁי תְחִיל וּבִטְלוּ הַטְּחָנוֹת כִּי מַעֲטוּ וְחָשְׁכוּ
הָרֹאוֹת בְּאַרְבּוֹת: ֹסִגְרוּ דְלָתַיִם בַּשּׁוֹק בַּשָּׁפַל
קוֹל הַטְּחָנָה וַיְקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר וַיִּשְׁחֹו כֹּל־
בְּנוֹת הַשָּׁיִר: ֹגַם מִגְּבֵה יִרְאוּ וְחַתְּחַתִּים בְּדָרְךָ
וַיִּנְאֹץ הַשָּׁקֵד וַיִּסְתַּכֵּל הַחֲנָב וְתִפֵּר הָאֲבִיוֹנָה
כִּי־חִלָּךְ הָאָדָם אֶל־בֵּית עוֹלָמוֹ וְסִכְבוּ בַשּׁוֹק
הַסּוֹפְדִים: ֹעַד אֲשֶׁר לֹא־יִרְתַּק יִרְחַק הַכֹּל הַכֶּסֶף
וְתִרְוִץ גִּלְת הַזֹּהָב וְתִשָּׁבֵר כַּד עַל־הַמְּבֹוע וְנָרִץ
הַגִּלְגָּל אֶל־הַבּוֹר: ֹוַיִּשָּׁב הָעֶפֶר עַל־הָאָרֶץ
כַּשִּׁחִיָּה וְהַרוּחַ תִּשָּׁוֵב אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
נִתְּנָה: ֹהַכֹּל הַכֹּלִים אָמַר הַקּוֹחֵלֵת הַכֹּל הַכֹּל:
ֹוַיִּתֵּר שְׁחִיָּה קַחֵלֵת חֲכָם עוֹד לְמַד־דַּעַת אֶת־
הָעָם וְאִזֶּן וְחִקֵּר תִּקְוֵן מְשָׁלִים הַרְבֵּה: ֹבַקֵּשׁ
קַחֵלֵת לְמַצָּא דְבָרֵי־חֲפִיץ וְכִתּוּב יִשָּׁר דְּבָרֵי
אֱמֶת: ֹדְבָרֵי חֲכָמִים כַּדְּרָבְנוֹת וְכַמְשִׁמְרוֹת
נְטוּעִים בַּעֲלֵי אִסְפוֹת נִתְּנֻוּ מִרְעָה אֶחָד: ֹוַיִּתֵּר
מִחֲמָה בְּנֵי הַזֶּהֱר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין לִין
וְלַחַג הַרְבֵּה יִגַּעַת בָּשָׂר: ֹסוּף דְּבָר הַכֹּל נִשְׁמַע
אֶת־הָאֱלֹהִים לִהִים יִרְא וְאֶת־מִצּוֹתָיו שְׁמֹר כִּי־זֶה
כֹּל־לִהָאָדָם: ֹכִי אֶת־כֹּל־לִימְעֵשֶׂה הָאֱלֹהִים לִהִים
יִבֵּא בְּמִשְׁפָּט עַל כֹּל־נַעֲלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע:
סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים יִרְא וְאֶת
מִצּוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כֹּל הָאָדָם.

הלכות אסורי ביאה פרק טו

ישראל שנשוא גיורת-הולד ישראלי לכל דבר, ואסור בממזרות.

טו, ח שלושה ממזרים הם-ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר מדברי סופרים. איזה הוא ממזר ודאי-זה שבא מן הערוה הודאית, כמו שבארנו; וממזר ספק-זה שבא מספק ערוה, כגון הבא על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או נתגרשה ספק גרושין, וכיוצא בהן. האשה ששמעה שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קיים, ובא בעלה עליה והיא תחת השני-הרי הבן ממזר מדברי סופרים.

טו, ט פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה מה הוא העבר הזה או הילוד הזה-אם אמרה בן פשר הוא, ולישראל גבעלתי-הרי זו נאמנת, והבן פשר: ואף על פי שרוב העיר שזנתה בה פסולים.

טו, י ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת או אלמת או שוטה, או שאמרה לפלוני הממזר גבעלתי, או לפלוני הנתיב, אפלו אותו פלוני מודה שהוא ממזר-הרי זה הולד ספק ממזר: פשם שזנת עם זה שהודה לה, כך זנתה עם אחר. וזה הוא הנקרא שתוקי-שמפיר את אמו, ואינו מפיר את אביו ודאי.

טו, יא וכן הבן הנמצא בשוק, והוא הנקרא אסופי-הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא.

טו, יב פנויה שזנתה ואמרה, בן זה בן פלוני הוא-אם אותו פלוני פשר, הרי הבן פשר; ואינה נאמנת, להיות זה בנו שלפלוני. ויראה לי, שחוששין לדבריה, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני, מספק. ואם אותו פלוני ממזר-אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר.

טו, יג אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר בני זה ממזר הוא-נאמן; ואם יש לבן בנים-אינו נאמן, שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו: שנאמר "פי את-הבכר בן-השנואה נפיר", נפירונו לאחרים; וכשם שנאמן לומר, בני זה בכור-כך נאמן לומר שהוא ממזר, או בן גרושה, או בן חלוצה.

טו, יד וכן אם היתה אשתו מעברת-נאמן לומר עבר זה אינו בני, וממזר הוא; ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר, נאמן לאסר עצמו בבת ישראל; ואסור בממזרות, עד שיודע שהוא ממזר. ובנו כמוהו; ואם יש לו בני בנים-אינו נאמן לפסל בני בניו, ולא יפסל אלא עצמו.

טו, א איזה הוא "ממזר" האמור בתורה: זה הבא מערוה מן העריות-חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו ממזר; אבל הבא על שאר העריות-בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה-הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות, אסורין לעולם-שנאמר "גם דור עשירי, לא-יבא", פלומר לעולם.

טו, ב אחד ממזר שנשוא ישראלי, או ישראלי שנשוא ממזרת-כיון שבעלו אחר הקדושין, לוקין; קדש ולא בעל, אינו לוקה. בעל ולא קדש, אינו לוקין משום ממזרת-שאין לה בכל חיבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין, אלא כוהן גדול באלמנה כמו שיתבאר.

טו, ג המחזיר גרושתו משנשאת-הולד פשר, שהרי אינה ערוה. גוי ועבד הבא על בת ישראל, הולד פשר-בין בפנויה בין באשת איש, בין באנס בין ברצון; וגוי ועבד הבאים על הממזרת, הולד ממזר. וממזר הבא על הגויקה, הולד גוי; נתגבר, הרי הוא פשר כשאר גרים. ואם בא על השפחה, הולד עבד; שחררו, הולד פשר כשאר עבדים משחררין, ומתיר בבת ישראל. זה הפלל: בן הבא מן העבד, או מן הגוי, או מן השפחה, או מן הגויקה-הרי הוא כאמו, ואין משגיחין על האב.

טו, ד לפי דבר זה, התירו לממזר לישא שפחה כדי לטהר את בניו-שהרי הוא משחרר אותם, ונמצאו בני חורין; ולא גזרו על השפחה לממזר, מפני תקנת בנים.

טו, ה מי שתציו עבד וצציו בן חורין, הבא על אשת איש-אותו הבן-אין לו תקנה, מפני שצד ממזרות וצד עבדות מערבין בו; לפיכך אסור בשפחה, ונמצאו בניו כמותו לעולם.

טו, ו גוי הבא על השפחה שטבלה, הרי זה עבד, ועבד שטבל שבא על הגויקה, הולד גוי-הלך אחר האם; אבל גוי הבא על שפחה גויקה, או עבד גוי שבא על גויקה בת חורין-הלך אחר הזכר.

טו, ז ממזר מתיר לישא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר; והבנים משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום: שנאמר "בקהל ה'", וקהל גרים אינו קרוי קהל ה'. גיורת שנשאת לגר, והולידו בן-אף על פי שהורתו ולידתו בקדשה, הרי זה מתיר בממזרות. וכן בן בן עד שישתקע שם גיותו ממנו, ולא יודע שהוא גר; ואחר כך יאסר בממזרות. ואחד הגרים ואחד עבדים משחררין, דין אחד לכלן. גר שנשוא בת ישראל, או

טו, טו ארוסה שנתעברה, והיא בבית אביה-הרי הולד בחזקת ממזר; ואסור בבת ישראל, ואסור בממזרת. ואם נבדקה אמו ואמרה, מארוסי נתעברתי-נאמנת, והולד פשר. ואם הכחישה הארוס ואמר, מעולם לא באתי עליה-הרי הולד ממזר: שאפלו הנה בחזקת בנו ואמר, בני זה ממזר-נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת לומר, לארוסי גבעלתי, ואינה זונה; ואם נשאת לכוהן-לא תצא, ויולדה ממנו פשר.

טז, טז היו העם מרנגים אחריה, והיא ארוסה, עם ארוסה ועם אנשים אחרים-אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו, הרי זה ספק ממזר: פשם שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים. ואם נבדקה ואמרה, עבר זה מארוסי-הרי זה פשר, כמו שבארנו.

טז, יז אשת איש שהיתה מעברת ואמרה, עבר זה אינו מבעלי-אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת פשרות: שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב אינו בני, או שהיה בעלה במדינת הים-הרי זה בחזקת ממזר; ואם אמרה מגוי ועבד נתעברתי-הרי הולד פשר, שאין הבעל יכול להכחישה בדבר זה. ואין העבר משתקה במעי אמו, יתר על שנים עשר חדש.

טז, יח אשת איש שניצא עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה, והפל מרנגין אחריה-אין חוששין לבניה, שמה ממזרים הם, שרב בעילות, אצל הבעל; ומתר לשא בתה, לכתחלה. אבל היא עצמה, חוששין לה משום זונה; ואם היתה פרוצה יתר מדי, אף לבניה חוששין. טז, יט דין תורה שספק ממזר מתר לבוא בקהל, שנאמר "לא-יבא ממזר, בקהל ה'" - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא ספק; אבל חכמים עשו מעלה ביחוסין, ואסרו כל הספקות לבוא בקהל. לפיכך ממזר ודאי, מתר לשא ממזרת ודאית. אבל ממזר ספק, או שתוקי, או אסופי-אסור לשא בת ישראל, ואסור לשא ממזרת; ואפלו ממזרת מספק, אסורה לו-שמה אחד מהן אינו ממזר, והשני ממזר ודאי. וממזר שלדבריהם, מתר לשא ממזרת שלדבריהם.

טז, כ וכן שאר הספקות, אסורין לשא זה מזה. פיצד: שתוקים ואסופים וספק ממזרים, אסורים לבוא זה בזה; ואם נשאו-לא יקימו אלא יוציאו בגט, והולד ספק פאבותיו. ואין לספקות אלו תקנה, אלא שישאו מן הגרים; והולד הולך אחר הפגום. פיצד: שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משתרת, או גר ומשתרר

שנשא שתוקית או אסופית-הולד שתוקי או אסופי. טז, כא האסופי שנמצא בעיר שיש בה גויים, בין שהיה רב גויים או רב ישראל-הרי זה ספק גוי לענין יחוסין; קדש אשה, צריכה גט מספק. מי שהרגו, אינו נהרג עליו. הטבילוהו בית דין לשם גרות, או שטבל משהגדיל-הרי הוא פשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל.

טז, כב היו רב העיר גויים, מתר להאכילו גבלות וטרפות; הנה רבן ישראל, מחזירין לו אבדתו פישראל. מחצה למחצה-מצוה להחיותו פישראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת; והרי הוא לענין נזקין, ככל ספק ממון-המוציא מחברו, עליו הראיה.

טז, כג יראה לי, שפל מדנה שיש בה שפחה או גויה הראויה לולד-הואיל והאסופי הנמצא שם ספק גוי או ספק עבד, פשישא הגיורת כמו שבארנו, הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה פטור: שאין הורגין מספק.

טז, כד וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו-הרי היא ספק אשת איש, שאין קדושין תופסין בעריות. ואיזו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו-כל אשה שהיה אביה או אחיה קים, פשנתעברה בו אמו; וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה, שמה אשת אביו היא או אשת אחי אביו.

טז, כה ומנין אני אומר שאין השתוקי והאסופי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו-שהרי הפשר שנבדקה אמו, אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו. והרי נאמר בתורה "אל-תחלל את-בתך, להזנותה"; ואמרו חכמים שאם נעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו. ואלו הנה הדין שפל מי שאינו יודע אביו בודאי, אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו-לא היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא היתה הארץ מלאה זמה.

טז, כו הא למדת, שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בפשר בשר בספק, עד שיודע בודאי שזו ערוה עליו: שאם אתה אומר כן-כל היתומים שבעולם שלא הפירו אבותיהם, היו אסורין להנשא בכל מקום: שמה יפגעו בערוה.

טז, כז הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר בני הוא ואני השלכתיו-נאמן; וכן אמו, נאמנת. נאסף מן השוק, ובאו אביו ואמו אחר כך ואמרו בננו הוא-אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי; ובשני רעבון, נאמנין-שמפני הרעב השליכוהו, והן רוצין שיזונו

אותו אחרים, ולפיכך שתקו, עד שנאסף.

טו, כח נמצא הולד מהול, או שהמלח, או שהחמל, או שהיה הפחל בעיניו, או הקמייעין בצוארו, או שנמצא תחת אילן מסבף שאין תיה נכנסת לו ותיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך לעיר, או בצדי רשות הרבים-אין בו משום אסופי: מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות, בתוקת פשר הוא. אבל אם נמצא משלך באמצע הדרך, או רחוק מן העיר-אפלו תחת אילן או בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שהיד מגעת לו-הרי זה אסופי.

טו, כט נאמנת חיה לומר זה הבן פוהן הוא, או לוי, או

הלכות אסורי ביאה פרק טז

טז, א פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל, ובעלו-לוקין, שנאמר "לא-יבא פצוע-דכא וכרות שפכה"; ומתרין לשא גיורת ומשחררת. ואפלו פוהן שהוא פצוע דכא-מתר לשא גיורת ומשחררת, שאינו בקדשותו; ואפלו נתינה או אחת מן הספקות, מתרת לו: הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכרות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה. טז, ב ואיזה הוא פצוע דכא, כל שנפצעו הביצים שלו; וכרות שפכה, כל שנכרת הגיד שלו. ובשלושה אברין אפשר שיוליד הזכר-בגיד, ובביצים, ובשבילין שבהן תתבשל שכבת זרע, והן הנקראין חוטי ביצים; וכיון שנפצע אחד משלושה אברין אלו, או נכרת, או נדוד-הרי זה פסול.

טז, ג פיצד: נפצע הגיד או נדוד, או שנכרתה העטרה או למעלה מעטרה-פסול. ואם נכרת מראש העטרה, ונשתמר ממנה אפלו כחוט השערה מקף לכל הגיד-הרי זה פשר; נכרת הגיד למעלה מעטרה פקלמוס, או פמרזב-פשר.

טז, ד נקב למטה מעטרה, פשר. נקבה העטרה עצמה-אם פשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב, פסול; נסתם הנקב, חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שפנגדו למעלה בתוך העטרה, פסול-שהעטרה פלה, מעפכת. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל שמשתיין בו-הרי זה פסול.

טז, ה נכרתו הביצים, או אחד מהן, או שנפצעה אחת מהן, או שגדוקה, או שתסרה, או שנקבה-הרי זה פסול; נכרתו חוטי הביצים, או אחד מהן, או שגדוד, או נפצע-הרי זה פסול. נקב חוט מחוטי הביצים

נתין, או ממזר-מפני שלא החזק, ואין אנו יודעין יחוסו. בפה דברים אמורים, בשהחזקה בנאמנות, ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה אפלו אחד, ואמר בשקר מעידה-אינה נאמנת; והרי הבן בתוקת פשר, ואין לו יחוס.

טז, ו דבר ברור שהשתוקי אסור לשא שתוקית, והאסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות; אבל ממזרים ודאיים ונתינים, מתרים לבוא זה בזה, והולד ממזר. ושתוקי ואסופי מתר בנתינים פשאר גרים, והולד ספק ממזר.

ביאה פרק טז

לשביל מי רגלים, והרי הוא מטיל מים משני מקומות, משביל המים ומשביל שכבת זרע-הרי זה פשר.

טז, ו כל פסול שאמרנו בענין זה, בשלא היו בידי שמים-כגון שפרתו אדם או פלב, או הפהו קוץ, וכיוצא בדברים אלו; אבל אם גלד פרות שפכה, או פצוע דכא, או שגלד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שגלד בהם שחין והמסה אותן או פרתן-הרי זה פשר לבוא בקהל, שפל אלו בידי שמים.

טז, ז אסור להפסיד אברי הזרע-בין באדם בין בבמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ בין בחוצה לארץ: אף על פי שנאמר "ובארצכם, לא תעשו", מפי השמועה למדו שדבר זה נוהג בכל מקום; וענין הפתוב, כלומר לא יעשה זאת בישראל, בין בגופן בין בגופות אחרים.

טז, ח וכל המסרס-לוקה מן התורה, בכל מקום; ואפלו מסרס אחר המסרס, לוקה. פיצד: הרי שבא ונכרת את הגיד, ובא אחר ונכרת את הביצים או נתקו, ובא אחר ונכרת את חוטי הביצים, או שבא אחר ומעך את הגיד, ובא אחר ונתקו, ובא אחר ונכרתו-פלן לוקין, ואף על פי שלא סרס האחרון אלא מסרס: בין באדם, בין בבמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים-פטור.

טז, ט המשקה עיקרין לאדם, או לשאר מינים, פדי לסרסו-הרי זה אסור, ואין לוקין עליו; ואשה מתרת לשתות עיקרין שמסרסין אותה עד שלא תלד. הרי שפפת את האדם ושסה בו פלב או שאר חיות, עד שעשהו פרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג, עד שבטל ממנו אברי תשמיש-אינו לוקה: עד שייסרס

בנידו. וְרָאוּי לְהַכּוֹתוֹ מִפֶּת מַרְדּוֹת.

טז, י אָסוּר לֹאמַר לְגוֹי לְסַרס בְּהִמָּה שְׁלֹנּוּ; וְאִם לְקַחְהָ הַגּוֹי מֵעֲצָמוֹ לְסַרס אוֹתָהּ, מִתֵּר. וְאִם הַעֲרִים יִשְׂרָאֵל

הַלְכוֹת אֲסוּרֵי

בִּיאָה פָּרֶק יז

יז, א שְׁלוֹשׁ נָשִׁים נֶאֱסָרוּ עַל כָּל הַפּוֹהֲגִים-גְּרוּשָׁה, וְזוֹנָה, וְחֻלְלָה; וְעַל כּוֹהֵן גָּדוֹל אַרְבַּע-אֱלוֹ הַשְּׁלוֹשׁ, וְהָאֱלֻמְנָה. אֶחָד כּוֹהֵן גָּדוֹל הַמְשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ הַמְרַבֵּה בַבְּגָדִים, וְאֶחָד כּוֹהֵן הָעוֹבֵד אוֹ כּוֹהֵן גָּדוֹל שְׁמֹנֶה וְעֶבֶר, וְכֵן כּוֹהֵן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה-כֶּלֶן מִצִּוּיֵן עַל הַבְּתוּלָה, וְאֲסוּרִין בְּאֱלֻמְנָה.

יז, ב כָּל כּוֹהֵן שֹׁנֵא אַחַת מִהַשְּׁלוֹשׁ נָשִׁים, בֵּין כּוֹהֵן גָּדוֹל בֵּין כּוֹהֵן הַדְּיוּט, וּבְעַל-לוֹקָה. וְאִם בָּא עָלֶיהָ דֶּרֶךְ זְנוּת-אִינוּ לוֹקָה מִשׁוּם זוֹנָה, אוֹ גְרוּשָׁה, אוֹ חֻלְלָה: שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִקְחוּ" - עַד שִׁיקָה, וְיִבְעַל. אֲבָל כּוֹהֵן גָּדוֹל שֶׁבְעַל אֱלֻמְנָה-לוֹקָה אַחַת, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא קִדְשׁ: מִשׁוּם "לֹא-יִחַלֵּל" - כִּיִּן שֶׁבְעָלָהּ, חֻלְלָה וּפְסָלָה לְכַהֵנָה; אֲבָל זוֹנָה וְחֻלְלָה וּגְרוּשָׁה-הָרִי הֵן מִחֻלְלוֹת וְעוֹמְדוֹת, קִדְם בְּעִילָתוֹ. לְפִיכֶף לוֹקָה כּוֹהֵן גָּדוֹל, עַל בְּעִילַת אֱלֻמְנָה-אֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם קִדּוּשִׁין: שֶׁהָרִי חֻלְלָה, וְהוּא מְזַהֵר שְׂלֵא יִחַלֵּל כְּשָׂרִים-לֹא אִשָּׁה, וְלֹא זָרְעוֹ.

יז, ג קִדְשׁ כּוֹהֵן גָּדוֹל אֱלֻמְנָה, וּבְעָלָהּ-לוֹקָה שְׁתֵּימָם: אַחַת מִשׁוּם "אֱלֻמְנָה... לֹא יִקַּח", וְאַחַת מִשׁוּם "לֹא-יִחַלֵּל". וּבֵין כּוֹהֵן גָּדוֹל וּבֵין כּוֹהֵן הַדְּיוּט שֹׁנֵא אִשָּׁה מִן הָאֲרָבַע, וְלֹא בְעַל-אִינוּ לוֹקָה. וְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא לוֹקָה, הִיא לוֹקָה; וְכָל מְקוֹם שֶׁאִינוּ לוֹקָה, הִיא אִינָה לוֹקָה: שְׂאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין אִשָּׁה לְאִישׁ לְעוֹשִׁין, אֲלֵא בְשִׁפְחָה חֲרוּפָה בְּלֶבֶד, כְּמוֹ שֶׁבְאַרְנוֹ.

יז, ד כָּל כּוֹהֵן הִבָּא עַל הַגּוֹיָה, בֵּין גָּדוֹל בֵּין הַדְּיוּט-לוֹקָה מִשׁוּם זוֹנָה: שֶׁהָרִי אִינָה בַת קִדּוּשִׁין; וְהוּא אָסוּר בְּבְעִילַת זוֹנָה, בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין גּוֹיָה.

יז, ה הַחֲלוּצָה אָסוּרָה לְכוֹהֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגְרוּשָׁה; וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ, מִפֶּת מַרְדּוֹת מִדְּבָרֵיהֶם. כּוֹהֵן שֹׁנֵא סֶפֶק חֲלוּצָה-אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִמִּתְחַתּוֹ, וְהִיא כְּשָׂרָה וּוּלְדָה כְּשָׂרָה: מִפְּנֵי שְׂלֵא גָזְרוּ עַל סֶפֶק חֲלוּצָה, אֲלֵא עַל חֲלוּצָה וְדֹאִית. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה סֶפֶק גְרוּשָׁה, אוֹ סֶפֶק זוֹנָה, אוֹ סֶפֶק חֻלְלָה-מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מַרְדּוֹת, וּמוֹצִיא בְּגֵט.

יז, ו כָּל גָּדוֹל הוּא בְּכָל אֲסוּרִים שֶׁבְתוֹרָה, שְׂאִין אָסוּר חַל עַל אָסוּר אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי הָאֲסוּרִין בְּאִין כְּאַחַת, אוֹ שֶׁהִיא הָאָסוּר הָאֲחֵר מוֹסִיף דְּבָרִים אַחֲרֵים עַל אוֹתוֹ

בְּדָבָר זֶה, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר: וְאִפְלוּ לְבָנוּ הַגָּדוֹל, מִתֵּר לְמִכְרָה; אֲבָל לְבָנוּ הַקָּטָן, אִינוּ מוֹכְרָה וְלֹא נוֹתְנָה לוֹ.

הָאָסוּר, אוֹ אִם הָיָה כּוֹהֵן לְדָבָרִים אַחֲרֵים עִם אָסוּר זֶה. יז, ז לְפִיכֶף אִשָּׁה שֶׁהִיתָה אֱלֻמְנָה, וְנַעֲשֶׂת גְרוּשָׁה, וְנַעֲשֶׂת חֻלְלָה, וְנַעֲשֶׂת זוֹנָה, וּבָא עָלֶיהָ כּוֹהֵן גָּדוֹל אַחֵר כֶּף-לוֹקָה אַרְבַּע מִלְקִיּוֹת עַל בִּיאָה אַחַת: לְפִי שֶׁהָאֱלֻמְנָה אָסוּרָה לְכוֹהֵן גָּדוֹל, וּמִתְרַת לְהַדְּיוּט. תְּזַרְהָ לְהִיּוֹת גְרוּשָׁה, נוֹסֵף בָּהּ אָסוּר וְנֶאֱסָרָה לְכוֹהֵן הַדְּיוּט; לְפִיכֶף נוֹסֵף בָּהּ אָסוּר אַחֵר עַל אָסוּר הָאֱלֻמְנָה, וְעַדִּין הִיא מִתְרַת לְאֲכַל תְּרוּמָה. נַעֲשֶׂת חֻלְלָה, נוֹסֵף בָּהּ אָסוּר שֶׁהָרִי נֶאֱסָרָה בְּתְרוּמָה; וְעַדִּין הִיא מִתְרַת לְיִשְׂרָאֵל. נַעֲשֶׂת זוֹנָה, הוֹאִיל וַיֵּשׁ שֶׁם זְנוּת שְׂאוּסְרַת עַל יִשְׂרָאֵל

אִם זְנוּתָה אִשְׁתּוֹ בְּרִצּוֹן, נוֹסֵף בָּהּ אָסוּר אַחֵר. יז, ח וְהוּא הַדִּין לְכוֹהֵן הַדְּיוּט שֶׁבָּא עַל הַגְּרוּשָׁה, שֶׁנַּעֲשֶׂת חֻלְלָה, וְאַחֵר כֶּף זוֹנָה-שֶׁהוּא לוֹקָה שְׁלוֹשׁ עַל בִּיאָה אַחַת; אֲבָל אִם נִשְׁתַּמְנָה סֶדֶר זֶה, אִינוּ לוֹקָה אֲלֵא אַחַת. מִי שֶׁנִּתְאֱלַמְנָה מֵאֲנָשִׁים הַרְבֵּה, אוֹ נִתְגַּרְשָׁה מֵאֲנָשִׁים הַרְבֵּה-אִין לוֹקִין עָלֶיהָ, אֲלֵא אַחַת עַל כָּל בִּיאָה.

יז, ט אֱלֻמְנָה, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין-אָסוּרָה. כּוֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת אַחֲיוֹ-אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן הָאֲרוּסִין-הָרִי זֶה לֹא יִיבֵם, אֲלֵא חוֹלֵץ. נִפְלָה לוֹ יְבָמָה וְהוּא כּוֹהֵן הַדְּיוּט, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כּוֹהֵן גָּדוֹל-אֵף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָר כְּשֶׁהוּא כּוֹהֵן הַדְּיוּט, הָרִי זֶה לֹא יִיבֵם אַחֵר שֶׁנִּתְמַנָּה; אֲבָל אִם אָרַס אֶת הָאֱלֻמְנָה, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כּוֹהֵן גָּדוֹל-הָרִי זֶה יְכַנֵּס אַחֵר שֶׁנִּתְמַנָּה. הִיתָה מְקַדְשֶׁת סֶפֶק קִדּוּשִׁין, וּמֵת אָרוּסָה-הָרִי זֶה סֶפֶק אֱלֻמְנָה.

יז, י מִצְנֹת עֲשָׂה עַל כּוֹהֵן גָּדוֹל, שִׁישָׂא נַעֲרָה בְּתוּלָה; וּמִשְׁתַּבְּגֵר, תִּאָסֵר עָלָיו: שֶׁנֶּאֱמַר "וְהוּא, אִשָּׁה בְּבִתּוּלִיָּה יִקַּח" - "אִשָּׁה", לֹא קִטְנָה; "בְּבִתּוּלִיָּה", לֹא בּוֹגֶרֶת. הֵא פִּינְצֵד: יִצְאָת מִכָּלל קִטְנוּת, וְלְכָלל בְּגֵרוּת לֹא בָּאָה-זֶה נַעֲרָה. וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים לְעוֹלָם כְּאַחַת-שֶׁנֶּאֱמַר "יִקַּח אִשָּׁה", אַחַת וְלֹא שְׁתֵּימָם.

יז, יא כּוֹהֵן גָּדוֹל-לֹא יִשָּׂא מִפֶּת עֵץ, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא נִבְעָלָה. נִבְעָלָה שְׂלֵא כְּדַרְפָּה, הָרִי זֶה כְּנִבְעָלַת כְּדַרְפָּה; נִבְעָלָה לְבַהֲמָה, הָרִי זֶה מִתְרַת. כּוֹהֵן גָּדוֹל שֹׁנֵא בְּעוּלָה-אִינוּ לוֹקָה, אֲבָל מוֹצִיא בְּגֵט; נִשָּׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מִפֶּת עֵץ, הָרִי זֶה יְכַנֵּם.

יז, יב אָרַס בְּעוּלָה, וְנִתְמַנָּה כּוֹהֵן גָּדוֹל-הָרִי זֶה יְכַנֵּס

אחר שנתמנה. אנס נערה בתולה, או פתה אותה-אפלו אנסה או פתה כשהוא הדיוט, ונתמנה פוהן גדול קדם שיכנס-הרי זה לא יכנס; ואם פנס, מוציא. ארס את הקטנה, ובגרה תחתיו קדם גשואין-הרי זה לא יכנס, מפני שגשמתה גופה; ואם פנס, לא יוציא.

יז, יג אחת גרושה מן הארוסין, או מן הנשואין; אבל הממאנת-אפלו גרשה בגט, והחזירה ומאנה בו-הרי זו מתרת לכוהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי שאינה ראויה לחליצה-אם נחלצה, לא נפסלה לפנה. יז, יד יצא עליו קול, איש פלוני פוהן כתב גט לאשתו, או נתן גט לאשתו, והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו-אין מוציאין אותה מתחת בעלה; ואם

הלכות אסורי

יח, א מפי השמועה למדו שם "זונה" האמורה בתורה- היא כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו אסור השונה בכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מתרת להנשא לו.

יח, ב לפיכך הנרבעת לבהמה-אף על פי שהיא בסקלה- לא נעשת זונה, ולא נפסלה לפנה: שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה-אף על פי שהיא בכרת-לא נעשת זונה, ולא נפסלה לפנה: שהרי אינה אסורה להנשא לו. וכן הבא על הפנויה-אפלו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל-אף על פי שהיא במלקות, לא נעשת זונה: שהרי אינה אסורה להנשא לו.

יח, ג אבל הנבעלת לאחד מאסורי לאוין השווין בכל, ואינו מיחדין בפהנים, או מאסורי עשה, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו-הרי זו זונה. וכן הגיורת והמשחררת-אפלו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבית שלוש שנים-הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכוהן.

יח, ד מפאן אמרו, גוי או עבד או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון ושני, או פצוע דבא וכורות שפכה, או חלל, שפאו על היהודית-עשו אותה זונה, ונפסלה לפנה; ואם היתה פוהנת, נפסלה מן התרומה. וכן יבמה שפא עליה זר, עשאה זונה. והאילונית מתרת לכוהן, ואינה זונה.

יח, ה הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, פגון הבא על קרובת תלוצתו או על תלוצתו-לא עשה אותה זונה: שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כמו שבארנו בהלכות יבום.

גשאת לכוהן אחר, תצא מן השני. יצא שמה בעיר, שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין-חוששין לה, כמו שבארנו בהלכות גרושין.

יז, טו אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה. יצא קול על הבתולה שהיא בעולה-אין חוששין לה, ותנשא לכוהן גדול; יצא עליה קול שהיא שפחה-אין חוששין לה, ותנשא אפלו לכוהן. יצא לה שם שהיא מזנה בעיר, אין חוששין לה; ואפלו הוציאה בעלה משום שעברה על דת משה ויהודית, או בעדי דבר מכער, ומת קדם שיתן לה גט-הרי זו מתרת לכוהן: שאין אוסרין אשה מאלו אלא בעדות ברורה, או בהודאת פיה.

ביאה פרק יח

יח, ו הא למדת, שאין היותה זונה תלוי בבעילה שלאסור: שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנרבעת לבהמה-נבעלה בעילה שלאסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשאת לחלל-נבעלה בעילה שלהתם כמו שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה; ומפי השמועה למדו, שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שבארנו.

יח, ז כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה-בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין פדרפה בין שלא פדרפה-משעהרה בה, נפסלה משום זונה: ובלבד שתהיה בת שלוש שנים ויום אחד, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה.

יח, ח לפיכך אשת איש שנבעלה לאחד, בין באנס בין ברצון-נפסלה לפנה. ואשת פוהן שנאנסה-בעלה לוקה עליה משום טמאה, שנאמר "לא-יוכל בעלה הראשון אשר-שלחה לשוב לקחתה". הפל בכלל, שאם נבעלו נאסרו על בעליהן; פרט לך הפתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר "והיא לא נתפשה"; אבל אשת פוהן באסורה עומדת, שהרי היא זונה. אשת ישראל שנאנסה-אף על פי שהיא מתרת לבעלה, הרי זו אסורה לפנה.

יח, ט אשת פוהן שאמרה לבעלה, נאנסתי או שנגמתי ובא עלי אחר, או שפא עד אחד והעיד לו עליה שזנת, בין באנס בין ברצון-הרי זו אינה אסורה עליו, שמא עיניה נתנה באחר; ואם היא נאמנת לו, או העד נאמן לו, וסמכה דעתו לדבריהם-הרי זה יוציא, פדי לצאת ידי ספק.

יח, י אשת פוהן שאמרה לבעלה נאנסתי-אף על פי

שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו-הרי היא אסורה לכל פוהן שבעולם, אחר שימות בעלה: שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה ונעשת פחתפה האסורה. ית, יא פוהן שקדש אשה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש-נאסרה עליו מספק: שמא קדם קדושין נבעלה, או אחר קדושין. אבל ישראל שטען טענה זו-לא נאסרה עליו, שיש כאן שתי ספקות: שמא קדם קדושין, שמא אחר קדושין; ואפלו נאמר אחר קדושין-שמא באנס שמא ברצון, שהאנוסה מתרת לישראל כמו שבארנו. ית, יב לפיכך אם קדשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש-נאסרה עליו מספק: שאין כאן אלא ספק אחד, שמא באנס שמא ברצון; וספק אסור שלתורה, להחמיר.

ית, יג כל אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה ולא שמת מי סוטה-הרי זו אסורה לפוהן, מפני שהיא ספק זונה: בין שלא רצת היא לשמות, בין שלא רצה הוא להשקותה, בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשמות, בין שקנאו לה בית דין, בין שהיתה מן הנשים שאינן ראויות לשמות-הואיל ולא שמת מפל מקום, הרי זו אסורה לפהנה מספק.

ית, יד פנויה שראוה נבעלה לאחד, והלך לו, ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך, ואמרה אדם פשר-הרי זו נאמנת; ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמרו לה ממני נתעברת, ואמרה מאדם פשר-הרי זו נאמנת, ותהיה מתרת לכוהן.

ית, טו במה דברים אמורים, בשעה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות, שהפל עוברין שם, והיו רב העוברים שם פשרים, ורב העיר שממנה פרשו אלו העוברין פשרים-שחכמים עשו מעלה בנחוסין, והצריכו שני רבות. אבל אם היו רב העוברים פוסלים אותה כגון גויים וממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שבאו ממנו פשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב העוברין שם פשרים-חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא לכוהן לכתחלה; ואם נשאת, לא תצא.

ית, טז ראוה שנבעלה בעיר, או נתעברה בעיר-אפלו לא היה שוכן שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן, הרי זו לא תנשא לכתחלה לכוהן: שפל

הקבוע, פמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת-לא תצא, הואיל והיא אומרת לכשר נבעלת.

ית, יז היתה אלמת, או חרשת, או שאמרה איני יודעת למי נבעלתי, או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין פשר לפסול-הרי זו ספק זונה; ואם נשאת לכוהן, תצא אלא אם כן היו שני הרבין המצויין אצלה פשרים.

ית, יח השבויה שנפדית, והיא בת שלוש שנים ויום אחד או יתר-אסורה לפהנה, מפני שהיא ספק זונה שמא נבעלה לגוי. ואם יש לה עד שלא נתחזד הגוי עמה, הרי זו פשרה לפהנה. ואפלו עבד או שפחה או קרוב, נאמן לעדות זו; ושתי שבויות שהעידה פל אחת מהן לחברתה, הרי אלו נאמנות: הואיל ואסור פל הספקות פלן מדברי סופרים, לפיכך הקילו בשבויה. ית, יט וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו, נאמן. מעשה באחד שנשבה הוא ואמו, והיה מסיח לפי תמו ואמר, נשבינו לבין הגויים, יצאתי לשאב מים, ודעתי על אמי, ללקט עצים, ודעתי על אמי; והשיאו אותה חכמים לכוהן, על פיו.

ית, כ אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נטמאת, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה, לא תעיד לה; אבל שפחת בעלה, מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי תמה, נאמנת.

ית, כא פוהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה-הרי זה לא ישאנה, שמא עיניו נתן בה; ואם פדיה והעיד לה, הרי זה ישאנה, שאלו לא ידע שהיא טהורה, לא היה נותן מעותיו בה.

ית, כב האשה שאמרה נשביתי, וטהורה אני-נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: ואפלו היה שם עד אחד, שמעיד שהיא שבויה. אבל אם יש שם שני עדים שנשבת-אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה.

ית, כג היו שם שני עדים שנשבת, ועד אחד מעיד שננטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה ולא נתחזד עמה גוי עד שנפדית-אפלו זה שמעיד שהיא טהורה אשה או שפחה, הרי זו מתרת.

ית, כד מי שאמרה נשביתי, וטהורה אני, והתירוה בית דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשבת-הרי זו תנשא לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אתריה השבאי, והרי היא שבויה לפנינו בנד אדוניה-הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה; ומשמרין אותה מעתה, עד שתפדה.

יח, כה באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת-אפלו נשאת, ואפלו היו לה בנים-הרי זו תצא; ואם בא עד אחד, אינו פלום. אמרה בשפיתי, וטהורה אני, ויש לי עדים שאני טהורה-אין אומרין נמתין עד שיבואו עדים, אלא מתירין אותה מיד; ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול שיש עליה עדי טמאה-מתירין אותה, עד שיבואו עדים: ששבבויה הקילו.

יח, כו האב שאמר קדשתי את בתי וגרשתי, והרי היא קטנה-נאמן; קדשתי וגרשתי בשתייה קטנה, והרי היא גדולה-אינו נאמן להחזיקה גרושה. נשבת ופדיתי, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה-אינו נאמן: שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות, שנאמר "את-בתי, נתתי לאיש הזה"; אבל לא לפסלה משום זנות.

יח, כז אשת פוהן שנאסרה עליו משום שבויה-הואיל והדבר ספק, הרי זו מתרת לדור עמו בתצר אחת: ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו תמיד, לישמרו.

יח, כח עיר שפאה במצור ונכבשה-אם היו הגוים מקיפין את העיר מפל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה ברשות-הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה פשביות, שמה נבעלו לגוים: אלא מי שהיתה מבת שלוש שנים ולמטה,

הלכות אסורי

יט, א איזו היא חללה: זו שגלדה מאסורי כהנה; וכן אחת מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכוהן, נתחללה. אבל פוהן עצמו שעבר העברה, לא נתחלל. ובין שנבעלה באנס בין שנבעלה בשגגה, בין פדרפה בין שלא פדרפה-משהערה בה, נתחללה: והוא שיהיה פוהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, ותהיה זו האסורה לו בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

יט, ב פיצד: פוהן בן תשע שנים ויום אחד שפא על הגרושה, או על הזונה, וכוהן גדול שפא עליהן, או על האלמנה, או שנשא בעולה ובא עליה-הרי אלו נתחללו לעולם; ואם הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין פוהן אחר-הולד חלל. אבל פוהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין-לא נתחללה. ואם נשאת-אף על פי שלא נבעלה, נתחללה: שכל נשואה בחזקת בעולה, אף על פי שנמצאת בתולה. פוהן גדול שנשא בוגרת, או מפת עץ-לא חללה; וכן אם בעל בעילה בלא נשואין, לא חללה.

יט, ג פוהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מגדה, או על

כמו שבארנו. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת, ולא ידעו בה, או שהיתה בעיר מחבואה אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה אחת-הרי זו מצלת על הכל.

יח, כט פיצד מצלת: כל אשה שאמרה טהורה אני-נאמנת, ואף על פי שאין לה עד: מתוך שיכולה לומר נמלטתי פשנכבשה העיר, או במחבואה הייתי ונצולתי-נאמנת לומר לא נמלטתי ולא נתבאתי, ולא נטמאתי.

יח, ל במה דברים אמורים, בגדוד שלאותה מלכות, שהם מתישבין בעיר, ואינו יראין; לפיכך חוששין להם, שמה בעלו. אבל גדוד שלמלכות אחרת שפשט ושתף ועבר-לא נאסרו הנשים, מפני שאין להם פנאי לבעל: שהן עוסקים בשלל, ובורחין להם. ואם שבו נשים, ונעשו ברשות-אף על פי שרדפו אחריהם ישראל, והצילו אותן מידם-הרי הן אסורות.

יח, לא האשה שנחבשה בנד גוים-על ידי ממון, מתרת. ועל ידי נפשות, אסורה לכהנה; לפיכך אם היה בעלה פוהן, נאסרה עליו. במה דברים אמורים, בזמן שיד ישראל תקיפה על הגוים, והם יראים מהם; אבל בזמן שיד הגוים תקיפה עלינו-אפלו על ידי ממון-פיון שנעשות ברשות הגוים, נאסרה אלא אם פן העיד לה אחד פשבוייה כמו שבארנו.

ביאה פרק יט

אחת מחיבי לאוין השווין בפל-עשה אותה זונה, כמו שבארנו; חזר ובא עליה ביאה שניה, בין הוא בין פוהן אחר-נעשת חללה, ותרעו ממנה חללים.

יט, ד לפיכך פוהן שפא על זקוקה לזכר, ונתעברה מביאה ראשונה-הולד פשר, לפי שאינה מאסורי כהנה; ונעשת זונה. חזר ובא עליה ביאה שניה, ונתעברה וילדה-היא חללה וילדה חלל, לפי שהיא מאסורי כהנה. וכן פוהן הבא על הגיורת והמשחררת-חללה, ותרעו ממנה חללים.

יט, ה פוהן שפא על הנדה, הולד פשר ואינו חלל-שאינ אסור הנדה מיחד בכהנים, אלא שוה בכל. פוהן שנשא גרושה מעברת, בין ממנו בין מאחר, וילדה פשהיא חללה-הולד פשר, שהרי לא בא מטפת עברה. יט, ו כבר בארנו, שהחלוצה אסורה לכוהן מדבריהם. לפיכך פוהן שבעל חלוצה-הרי זו חללה, ותרעה מפוהן חללים: והפל מדבריהן. אבל פוהן שפא על אחת מן השניות-היא פשרה, ותרעו ממנה פשרים: שאסור השניות אסור השוה בכל, ואינו מיחד בכהנים.

יט, זו פוהן שָׁבָא על סַפְק זוֹנָה, פְּגוֹן סַפְק גִּיּוֹרְת אוּ
מִשְׁחַרְרֵת, אוּ שָׁבָא על סַפְק גְּרוּשָׁה, וְכֵן פוהן גְּדוּל
שָׁבָא על סַפְק אִלְמָנָה-הָרִי זוּ סַפְק חֲלָלָה, וּוּלְדָה סַפְק
חֲלָל.

יט, ח נמצאו החללים שלושה-חלל מן התורה, וחלל
מדבריהם, וספק חלל. וכל ספק חלל, בנתנין עליו חמרי
כוכבים וחמרי ישראל-אינו אוכל בתרומה פנישאל,
ואינו מטמא למתים פכוהו, ונושא אשה הראויה
לכוהן; ואם אכל, או נטמא, או נשא גרושה-מפין אותו
מפת מרדות. והוא הדין, לחלל שלדבריהם. אבל חלל
שלתורה הודאי-הרי הוא פזר, ונושא גרושה, ומטמא
למתים: שנאמר "אמר אל-הכהנים בני אהרן" -אף
על פי שהם בני אהרון, עד שיהיו בכהונם.

יט, ט פוהן זכר, הוא שאסור לשא חללה וזונה; ולפיכך
אסור בגיורת ומשחררת, שהיא הזונה כמו שבארנו.
אבל הכהנת-מתרת להנשא לחלל ולגזר ולמשחרר,
שלא הזקרו פשרות להנשא לפסולין: שנאמר "בני
אהרן", ולא בנות אהרון. נמצא הגזר מתר לשא
ממזרת, ומתר לשא כוהנת.

יט, י גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו, והולידו בת-
אפלו אחר פמה דורות-הואיל ולא נתערב בהן זרע
ישראל, הרי אותה הבת אסורה לכוהן; ואם נשאת-לא
תצא, הואיל והורתה ולידתה בקדשה. אבל גזר או
משחרר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת
ומשחררת-בתו פשרה לפהנה, לכתחלה.

יט, יא גזר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני
שנשא בת ישראל-אף על פי שביאתם בעברה, והרי
נשותיהן זונות כמו שבארנו-בנותיהם פשרות לפהנה,
לכתחלה.

יט, יב חלל שנשא פשרה, זרעו ממנה חללים; וכן בן
בן בנו אפלו אחר אלה דור-שבן החלל הזכר, חלל הוא
לעולם. ואם היתה בת, אסורה לפהנה-שהרי היא
חללה. אבל ישראל שנשא חללה, הולד פשר; לפיכך
אם היתה בת, הרי זו תנשא לפהנה.

יט, יג כוכבים לויים וישראלים-מתרין לבוא זה בזה,
והולד הולך אחר הזכר; לויים וישראלים וחללים-
מתרים לבוא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר: שנאמר
"ויתלדו על-משפחתם, לבית אבתם" -בית אביו היא
משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.

יט, יד לויים וישראלים וחללים וגרים ומשחררים-
מתרים לבוא זה בזה. והגזר והמשחרר שנשא לוייה, או

ישראלית, או חללה-הרי הבן ישראל; וישראל או לוי
או חלל שנשאו גיורת, או משחררת-הולד הולך אחר
הזכר.

יט, טו כל המשפחות בתזקת פשרות, ומתר לשא מהן
לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שמי משפחות
שמתגרות זו בזו תמיד, או ראית משפחה שהיא בעלת
מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה
מריבה עם הכל ועז פנים ביותר-חוששין להו, וראוי
להתרחק מהו: שאלו מיני פסלנות הם.

יט, טז וכן כל הפוסל את אחרים תמיד, פגון שנותן
שמין במשפחות או ביחידים, ואומר עליהן שהן
ממזרים-חוששין לו, שמא ממזר הוא; ואם אומר
עליהן שהם עבדים, חוששין לו שמא עבד הוא: שכל
הפוסל, במומו הוא פוסל.

יט, יז וכן כל מי שיש בו עזות פנים, ואכזריות, ושונא
את הבריות, ואינו גומל להם חסד-חוששין לו ביותר,
שמא גבעוני הוא: שסימני ישראל האמה הקדושה-
בישניו, רחמנים, וגומלי חסדים; ובגבעונים הוא
אומר "והגבענים לא מבני ישראל המה" -לפי שהעזו
פניהם, ולא נתפסו, ולא רחמו על בני שאול ולא גמלו
לישראל חסד למחל לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד
והחיים בתחלה.

יט, יח משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים
שנתערב בהן ממזר או חלל, או שיש בהן עבדות-הרי
זו ספק. ואם משפחת כוכבים היא-לא ישא ממנה
אשה, עד שיבדק עליה ארבע אמהות שהן שמונה:
אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואם אם אבי אמה; וכן
הוא בודק על אם אביה, ואם אם אביה, ואם אבי אביה,
ואם אם אבי אביה.

יט, יט ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער
ישראלים או לויים, מוסיף לבדק זוג אחד; ונמצא
בודק עשר אמהות, שהערוב בלויים וישראלים יתר
מן הכוכבים.

יט, כ ולמה בודק בנשים בלבד: מפני שהאנשים-בכל
עת שיריבו זה עם זה, יתרף את חברו בפסול שיש בו
בנחוסו, ואלו הנה שם פסול, הנה נשמע; אבל הנשים,
אין מחרפות בנחוסין. ולמה יבדק האיש פשרצה
לשא ממשפחה זו שהורעה תזקתה, ולא תבדק אשה
שתנשא להו-מפני שלא הזקרו פשרות להנשא
לפסולין.

יט, כא כל שקורין לו ממזר ושומק, או נתין ושומק,

או חָלַל וְשׁוֹתֵק, או עֶבֶד וְשׁוֹתֵק-חוֹשְׁשִׁין לוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאִין נוֹשְׂאִין מִהֶן אֵלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקִין אַחֲרֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

יט, כב מִשְׁפָּחָה שְׁנֵתְעָרַב בָּהּ סֶפֶק חָלַל-כֹּל אֶלְמָנָה מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה, אֲסוּרָה לְכוֹהֵן לְכַתְּחֻלָּהּ; וְאִם נִשְׂאָת-לֹא תִצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שֶׁמָּא זֶה אֶלְמָנָה אוֹתוֹ

הלכות אסורי ביאה פרק כ

כ, א פֶּל הַכּוֹהֲנִים שֶׁבְּזָמַן הֵנָּה-בְּחֻזְקָה הֵם כּוֹהֲנִים, וְאִין אוֹכְלִין אֵלָּא בְּקֻדְשֵׁי הַגָּבוּל: וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה תְרוּמָה שְׁלֹדְבָרֵיהֶם; אֲבָל תְרוּמָה שְׁלֹתוֹרָה, וְחֻלָּה שְׁלֹתוֹרָה-אִין אוֹכֵל אוֹתָהּ אֵלָּא כּוֹהֵן מִיַּחֲסוֹ.

כב, אִינָהּ הוּא כּוֹהֵן מִיַּחֲסוֹ-זֶה שֶׁהֶעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁהוּא כּוֹהֵן בֶּן פְּלוּנִי הַכּוֹהֵן, וּפְלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי עַד אִישׁ פְּלוּנִי, וְהוּא, הַכּוֹהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ: שֶׁאֵלּוֹ לֹא בְּדָקוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אַחֲרָיו, לֹא הָיוּ מְיַחֲסִין אוֹתוֹ לְעֶבֶד.

כג, לְפִיכָּף אִין בּוֹדְקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה, וְלֹא מִן הַסֵּנֶה־דָרִין וּלְמַעְלָה-שֶׁאִין מְמַנִּין בְּסֵנֶה־דָרִין אֵלָּא כּוֹהֲנִים וְלוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִיִּים מִיַּחֲסִין.

כד, חֻלָּה בְּזָמַן הֵנָּה, וְאֶפְלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל-אִינָה שְׁלֹתוֹרָה: שֶׁנֶּאֱמַר "בְּבֹאֲכֶם, אֶל-הָאָרֶץ"- בִּיָּאֵת כָּלְכֶם, וְלֹא בִּיָּאֵת מִקְצַתְכֶם; וְכִשְׁעָלוּ בִּימֵי עֲזָרָא, לֹא עָלוּ כָּלָם. וְכֵן תְרוּמָה בְּזָמַן הֵנָּה, שְׁלֹדְבָרֵי סוֹפְרִים; וּלְפִיכָּף אוֹכְלִים אוֹתָהּ הַכּוֹהֲנִים שֶׁבְּזָמַנָּהּ, שֶׁהֵן בְּחֻזְקָה.

כה, מִי שֶׁהֶעִידוּ לוֹ עֵדִים, שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהִנֵּה אוֹכֵל תְרוּמָה שְׁלֹתוֹרָה-הָרִי זֶה מִיַּחֲסוֹ; וְאִין מַעְלִין לִיַּחְוֹסִין לֹא מְנֻשְׂיאוֹת כְּפִים, וְלֹא מְקַרְיָאָה בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן, וְלֹא מַחְלוּק תְרוּמָה בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, וְלֹא עַל פִּי עַד אֶחָד.

כו, כּוֹהֵן מִיַּחֲסוֹ שֶׁאֵמַר בְּנִי הוּא זֶה, וְכוֹהֵן הוּא-אִין מַעְלִין אוֹתוֹ לִיַּחְוֹסִין עַל פִּיו, עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים שֶׁהוּא בְּנוֹ.

כז, כּוֹהֵן מִיַּחֲסוֹ שֶׁיִּצָּא הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁיִּדְעֵנוּ שֶׁהִיא כְּשָׂרָה, לְמַדִּינָה אַחֲרָת, וּבָא הוּא וְהִיא, וּבָנִים כְּרוּכִין אַחֲרֵיהֶן, וְאֵמַר אִשָּׁה שֶׁיִּצָּאָת עִמִּי הִיא זֹה, וְאֵלּוּ בְּנֵיהֶ-אִינוּ צָרִיד לְהִבִּיא עֵדִים לֹא עַל הָאִשָּׁה, וְלֹא עַל הַבָּנִים.

מִתָּה, וְאֵלּוּ בְּנֵיהֶ-צָרִיד לְהִבִּיא עֵדִים שֶׁאֵלּוּ בְּנֵיהֶ; וְאִינוּ צָרִיד לְהִבִּיא עֵדִים עַל אִמֶּן שֶׁהִתְהַ כְּשָׂרָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד הַחֻזֵק שֶׁיִּצָּא מֵעִמָּנוּ בְּאִשָּׁה כְּשָׂרָה.

כח, יִצָּא כּוֹהֵן מִיַּחֲסוֹ לְמַדִּינָה אַחֲרָת, וּבָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, וְאֵמַר אִשָּׁה זֹה נִשְׂאָתִי, וְאֵלּוּ בְּנֵיהֶ-צָרִיד לְהִבִּיא עֵדִים שֶׁאִשָּׁה זֹה כְּשָׂרָה, וְאִינוּ מְבִיא עֵדִים שֶׁאֵלּוּ בְּנֵיהֶ:

חָלַל, שֶׁמָּא אִינָהּ אֶלְמָנָה; וְאִם נִאֲמַר שֶׁהִיא אֶלְמָנָה-שֶׁמָּא חָלַל הוּא, שֶׁמָּא אִינוּ חָלַל. אֲבָל אִם נִתְעָרַב בָּהּ חָלַל וְדֹאֵי-כֹל אִשָּׁה מִהֶן אֲסוּרָה לְכוֹהֵן, עַד שֶׁיִּבְדֹּק; וְאִם נִשְׂאָת, תִּצָּא. וְהוּא הַדִּין, אִם נִתְעָרַב בָּהּ סֶפֶק מְמַזֵּר, אוֹ מְמַזֵּר וְדֹאֵי-שֶׁאִשְׁתּוֹ מְמַזֵּר וְאִשְׁתּוֹ חָלַל לְכַהֲנָה, אֲסוּר אֶחָד הוּא כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

ביאה פרק כ

וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ כְרוּכִין אַחֲרֵיהֶן. וְאִם בָּא בְּשְׁתֵּי נָשִׁים, וְהִבִּיא רְאֵיָה עַל הָאִשְׁת-אֶף עַל פִּי שֶׁהַבָּנִים קְטַנִּים וְכְרוּכִין אַחֲרֵיהֶן, צָרִיד לְהִבִּיא רְאֵיָה עֲלֵיהֶם: שֶׁמָּא בְּנָיו מִן הָאֲחֵרֵת הֵם, וְנִכְרְכוּ אַחֵר זֶה הַמִּיַּחֲסוֹת. בָּא הוּא וּבָנָיו, וְאֵמַר אִשָּׁה נִשְׂאָתִי וּמִתָּה, וְאֵלּוּ בְּנֵיהֶ-מְבִיא עֵדִים שֶׁאוֹתָהּ הָאִשָּׁה כְּשָׂרָה הִתְהַ, וְשֶׁאֵלּוּ בְּנֵיהֶ.

כט, וְכַדִּין הֵנָּה דְגִין בְּיִשְׂרָאֵל מִיַּחֲסוֹ, וּבְלוֹי מִיַּחֲסוֹ; וְאַחֵר כָּף נָעִיד עַל בְּנוֹ זֶה שֶׁהוּא מִיַּחֲסוֹ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה רְאוּי לְסִנְהֶדְרִין.

כ, אִין מַעְלִין מִשְׁטָרוֹת לְכַהֲנָה. כִּיצַד: הָרִי שֶׁהִנֵּה בְּשֹׁטֵר פְּלוּנִי כּוֹהֵן לְוָה מִפְּלוּנִי אוֹ הִלְוָהוּ כָּף וְכָף, וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה-אִין מַחְזִיקִין כּוֹהֵן זֶה שֶׁהוּא מִיַּחֲסוֹ, שֶׁמָּא לֹא הֶעִידוּ אֵלָּא עַל הַמְּלוּה.

כיא, בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, לְעַנְנֵן יַחוּס. אֲבָל לְחֻזְקָה שֶׁיִּהְיֶה בְּחֻזְקָת כּוֹהֵן כְּכּוֹהֲנֵי זָמַן זֶה, וְיֵאכֵל בְּתְרוּמָה וְחֻלָּה שְׁלֹדְבָרֵי סוֹפְרִים, וּבְשֹׁאֵר קְדָשֵׁי הַגָּבוּל-מַעְלִין מִן הַשְׁטָרוֹת, וְעַל פִּי עַד אֶחָד, וּמְנֻשְׂיאוֹת כְּפִים, וּמְקַרְיָאָה בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן. וְכֵן כּוֹהֵן שֶׁאֵמַר בְּנִי זֶה כּוֹהֵן-נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בְּתְרוּמָה, וְלִהְיוֹתוֹ בְּחֻזְקָת כּוֹהֵן; וְאִינוּ צָרִיד לְהִבִּיא רְאֵיָה, לֹא עַל הַבָּנִים וְלֹא עַל הָאִשָּׁה.

כיב, שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לְמַדִּינָה, זֶה אוֹמֵר אֲנִי וְחִבְרִי כּוֹהֵן, וְזֶה הַשְּׁנַיִם אוֹמֵר אֲנִי וְחִבְרִי כּוֹהֵן-אֶף עַל פִּי שֶׁנֶּרְאִין כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה, הָרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין; וְשְׁנֵיהֶם בְּחֻזְקָת כּוֹהֲנִים. וְכֵן עַד אֶחָד שֶׁאֵמַר רְאִיתִי זֶה שֶׁנִּשְׂאָא כְּפִיו, אוֹ שֶׁאֲכַל בְּתְרוּמָה, אוֹ שֶׁחָלַק עַל הַגְּרָן, אוֹ שֶׁקָּרָא בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן וְקָרָא אַחֲרָיו לוי-מַחְזִיקִין אוֹתוֹ לְכַהֲנָה עַל פִּיו. וְכֵן אִם הֶעִיד שְׁנֵיהֶ קָרָא שְׁנֵי בְּתוֹרָה אַחֵר כּוֹהֵן, מַחְזִיקִין אוֹתוֹ בְּלוּיָהּ.

כיג, הֶעִיד שֶׁרְאוּהוּ זֶה שֶׁחָלַק עִם אֶחָד בְּבֵית דִּין, תְרוּמָה שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן הַכּוֹהֵן-אִין מַעְלִין אוֹתוֹ לְכַהֲנָה בְּעֵדוֹת זֹה: שֶׁמָּא חָלַל הוּא, וְלִקְחַת חֵלֶק יִרְשָׁתוֹ מִתְרוּמָה לְמַכְרָהּ.

כיד, מִי שֶׁבָּא בְּזָמַן הֵנָּה, וְאֵמַר כּוֹהֵן אֲנִי-אִינוּ נֶאֱמָן,

ואין מעלין אותו לפהנה על פי עצמו: ולא יקרא בתורה ראשון, ולא ישא את פפיו, ולא יאכל בקדשי הגבול-עד שיהיה לו עד אחד. אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה וחללה, ואינו מטמא למתים. ואם נשא, או נטמא-לוקה; והנבעלת לו ספק חללה. ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן.

כטו פיצד: מעשה באחד שהיה מסיח לפי תמו ואמר, זכור אני כשאני תינוק, והייתי מרפב על כתפו של אבי שהוציאני מבית הספר, והפשיטני פתנתי והטבילני לאכל תרומה לערב, ותברי בודלן ממני, והיו קוראין אותי יותנן אוכל חלות; והעלהו רבנו הקדוש לפהנה, על פי עצמו.

כטז נאמן הגדול לומר זכור אני כשהייתי קטן, וראיתי פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב; ומתזיקין אותו בפנהנה, בעדותו.

כיז מי שפא בזמן הזה, ואמר פוהן אני, ועד אחד מעיד לו, שאני יודע באביו שלזה שהוא פוהן-אין מעלין אותו לפנהנה בעדות זו, שפא חלל הוא: עד שיעיד, שזה פוהן הוא. אבל אם החזק אביו פוהן, או שפאו שנים והעידו שאביו שלזה פוהן-הרי הוא בחזקת אביו.

כיח מי שהחזק אביו פוהן, ונצא עליו קול שהוא פן גרושה, או פן חלוצה-חוששין לו, ומורידין אותו; פא עד אחד אחר פן והעיד שהוא פשר, מעלין אותו לפנהנה על פיו. פאו שנים אחר פן והעידו שהוא חלל, מורידין אותו מן הפנהנה; פא עד אחד אחר פן והעיד שהוא פשר, מעלין אותו לפנהנה-שזה האחרון מצטרף לעד ראשון, והרי שניהם מעידין שהוא פשר, ושנים

הלכות אסורי

כא, פל הפא על ערוה מן העריות דרך אברים, או שתבק ונשק דרך תאנה ונהנה בקרוב בשר-הרי זה לוקה מן התורה: שנאמר "לבלתי עשות מחקות התועבת"; ונאמר "לא תקרבו לגלות ערוה", פלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גלוי ערוה. והעושה דבר מחקות אלו, הרי הוא תשוד על העריות.

כאב, ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו, לאחת מן העריות; וכן לשחק עמה, או להקל ראש. ואפלו להריח בשמים שעליה, או להביט בפינה-אסור; ומפין המתפון לדבר זה, מפת מרדות. והמסתפל אפלו באצבע קטנה שלאשה, ונתפון להנות-פמי שנסתפל במקום התרף; ואפלו לשמע קול הערוה,

מעידים שהוא פסול: ידחו אלו ואלו וידחה הקול, שהשנים פמאה-וישאר פוהן בחזקת אביו.

כיט אשה שלא שחת שלושה חדשים אחר בעלה, וילדה, ואין ידוע אם פן תשעה לראשון אם פן שבעה לאחרון, והנה אחד מהן פוהן והשני ישראל-הרי זה ספק פוהן; וכן אם נתערב ולד פוהן בולד ישראל, והגדילו התערבת-פל אחד מהן ספק פוהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל, וחמרי פוהנים: נושאין נשים הראויות לפנהנה, ואינן מטמאים למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה, מוציאין ואינן לוקין.

ככ, שני פוהנים שנתערבו ולדוניהם, או אשת פוהן שלא שחת אחר בעלה שלושה חדשים, ונשאת לכוהן אחר, ואין ידוע אם פן תשעה לראשון או פן שבעה לאחרון-נותנין על הגולד חמרי שניהם: הוא אוני עליהם, והן אינן אוניין עליו, הוא אין מטמא להם, והם אינן מטמאין לו; ועולה במשמרו שלזה ושלזה, ואינו חולק-ואם היו שניהם במשמר אחד ובית אב אחד, נוטל חלק אחד.

ככא, פמה דברים אמורים, בזמן שהן באין מכות נשואין. אבל בזנות, גזרו חכמים שמשתקין אותו מדין פנהנה פלל-הואיל ואינו יודע אביו הנדאי ונאמר "והיתה לו ולזרעו אחריו", עד שיהיה זרעו מיתס אחריו.

ככב, פיצד: עשרה פוהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי הגולד פוהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו שיתניחס לו-משתקין אותו מדין פנהנה; ואינו עובד, ולא אוכל תרומה, ולא חולק. ואם נטמא למתים, או נשא גרושה-לוקה, שאין פאן ספק התר.

ביאה פרק כא

או לראות שערה-אסור. כאג, וכל הדברים האלו, אסורין בחיבי לאוין. ומתר להסתפל בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה-פדי שיראה אם היא נאה בעיניו, ישאנה; ואין בזה צד אסור: ולא עוד, אלא ראוי לעשות פן. אבל לא יסתפל דרך זנות, הרי הוא אומר "ברית, פרתי לעיני; ומה אתבונן, על-בתולה".

כאד, ומתר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי שהיא ערוה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה: הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו פא בזה לדבר מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שפא נרגיל לעברה.

כא,ה אָסור להַשְׁתַּמֵּשׂ בְּאִשָּׁה כָּלָל, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה, בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מִשְׁחַרְרֵת-שְׂמָא יָבּוּא לַיָּדֵי הַרְהוּר. בְּאִיזָה שְׂמוּשׁ אָמְרוּ: כַּגֹּן רַחֲיִצַּת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וְהִצְעַת הַמָּטָה בְּפָנָיו, וּמְזִיגַת הַפּוֹס-שְׂאִין עוֹשֶׂה לְאִישׁ דְּבָרִים אֵלּוּ, אֲלֵא אֲשֶׁתּוֹ בַלְבָּד. וְאִין שׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּם אִשָּׁה כָּלָל, וְאִפְלוּ עַל יָדֵי שְׁלִיחַ.

כא,ו הַמְּחַבֵּק אַחַת מִן הַעֲרִיּוֹת שְׂאִין לְבוֹ שְׁלֹאֲדָם נוֹקֵפוּ עֲלֵיהֶן, אוֹ שְׁנֹשֵׁק אַחַת מֵהֶן-כַּגֹּן אַחֲתוֹ הַגְּדוּלָה, וְאַחֲתוֹ אִמּוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְהֶן-אֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם תֵּאָוֶה וְלֹא הִנָּאָה כָּלָל, הָרִי זֶה מְגַנֵּה בְיוֹתֵר. וְדָבָר זֶה אָסוּר הוּא, וּמַעֲשֵׂה טְפָשִׁים הוּא-שְׂאִין קָרְבִּין לַעֲרוּהָ כָּלָל, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה: חוּץ מֵהָאֵם לְבָנָה, וְהָאֵב לְבָתוֹ.

כא,ז פִּיצָד: מִתֵּר הָאֵב לְחַבֵּק בְּתוֹ, וּלְנֹשֵׁקָהּ, וְתִישָׁן עִמּוֹ בְּקְרוֹב בְּשׂוֹר, וְכֵן הָאֵם עִם בְּנָה-כָּל זְמַן שֶׁהֵם קִטְנִים. הַגְּדִילוֹ וְנִעֲשֶׂה הַבֵּן גְּדוֹל וְהַבַּת גְּדוּלָה, וְהוּא שְׂיִהְיֶה "שְׂדִים נִכְנוּ וְשִׁעֲרָךְ צִמַח"- זֶה יִשָּׁן בְּכִסּוּתוֹ, וְזֶה יִשָּׁן בְּכִסּוּתוֹ. וְאִם הִיָּתָה הַבַּת בּוֹשָׁה לַעֲמֹד בְּפָנֵי אָבִיהָ עֲרָמָה, אוֹ שְׁנֹשֵׁאֵת, וְכֵן אִם הָאֵם בּוֹשָׁה לַעֲמֹד בְּפָנֵי בְּנָה עֲרָמָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן קִטְנִים-מִשְׁהִגִּיעוּ לְהַפְלֵם מֵהֶן, אִין יִשְׁנִים עִמָּהֶם אֲלֵא בְּכִסּוּתוֹ.

כא,ח נְשִׁים הַמְּסוּלָּלוֹת זֹו בְּזוֹ-אָסוּר, וּמַמַּעֲשֵׂה מִצְרִים הוּא שֶׁהִזְהַרְנוּ עֲלֵיו: שְׁנֹאֲמַר "כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ-מִצְרַיִם... לֹא תַעֲשׂוּ"; וְאָמְרוּ חֲכָמִים, מַה הָיוּ עוֹשִׂים-אִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ, וְאִשָּׁה נוֹשֵׂאָה אִשָּׁה, וְאִשָּׁה נִשְׂאָה לְשָׁנֵי אֲנָשִׁים. כֹּא,ט אֵף עַל פִּי שִׁמַּעֲשֵׂה זֶה אָסוּר, אִין מְלַקֵּין עֲלֵיו-שְׂאִין לוֹ לֹא מִיָּחָד, וְהָרִי אִין שֶׁם בִּיאָה כָּלָל; לְפִיכָף אִין נֹאֲסְרוֹת לְכַהֲנָה מִשׁוּם זְנוּת, וְלֹא תֹאֲסַר אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ בְּזֶה-שְׂאִין כָּאֵן זְנוּת. וְרֹאֵי לְהַפּוֹתָן מִפֶּת מִרְדוֹת, הוֹאִיל וְעָשׂוּ אָסוּר. וַיֵּשׁ לְאִישׁ לְהַקְפִּיד עַל אֲשֶׁתּוֹ בְּדָבָר זֶה, וְלִמְנַע הַנְּשִׁים הַיִּדְּעוֹת בְּכָף מִלְּהַפְּנֵס לָהּ וּמִלְּצִאֵת הִיא אֲלֵיהֶן.

כא,י אֲשֶׁתּוֹ שְׁלֹאֲדָם, מִתְּרַת הִיא לוֹ; לְפִיכָף כָּל מַה שְׂאֲדָם רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת בְּאֲשֶׁתּוֹ, עוֹשֶׂה-בוֹעֵל בְּכָל עֵת שְׂיִרְצָה, וּמִנֹּשֵׁק בְּכָל אֲבָר שְׂיִרְצָה, וּבֹא עֲלֵיהָ בֵּין כְּדַרְפָּה, בֵּין שְׁלֹא כְּדַרְפָּה, בֵּין דֶּרֶךְ אֲבָרִים. וְאֵף עַל פִּי כּוּ, מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁלֹא יִקַּל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ לְכָף, וְשִׁיקְדָשׁ עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְפוֹת דַּעוֹת; וְלֹא יִסוּר מִדֶּרֶךְ הָעוֹלָם וּמִנְהַגוֹ, שְׂאִין דָּבָר זֶה אֲלֵא כְּדֵי לְפָרוֹת וְלַרְבוֹת.

כא,יא אָסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ, לְאוּר הַנֵּר; הָרִי שְׂהִיָּתָה לַיַּל שֶׁבַת, וְלֹא הָיָה לוֹ בֵּית אַחֵר, וְהָיָה הַנֵּר

דוֹלָק-הָרִי זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ כָּלָל. וְכֵן אָסוּר לְיִשְׂרָאֵלִי לְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם, שְׁעִזּוֹת פָּנִים הִיא. וְאִם הָיָה תַלְמִיד חֲכָמִים, שְׂאִינוֹ בֹא לְהַמְשִׁיךְ בְּכָף-הָרִי זֶה מֵאֲפִיל בְּטָלִיתוֹ, וּמִשְׁמִישׁ; וְאִין נִזְקָקִין לְדָבָר זֶה, אֲלֵא מִפְּנֵי צָרָךְ גְּדוֹל. וְדֶרֶךְ קִדְשָׁה, לְשַׁמֵּשׂ בְּאַמְצַע הַלְּיָלָה.

כא,יב אִין דַּעַת חֲכָמִים נוֹחָה מִמִּי שֶׁהוּא מְרַבֵּה בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה, וַיִּהְיֶה מִצּוּי אֲצֵל אֲשֶׁתּוֹ תָּמִיד כְּתִרְנַגּוּל; וּפְגוּם הוּא עַד מְאוּד, וּמַעֲשֵׂה בּוּרִים. אֲלֵא כָּל הַמַּמַּעֲט בְּתִשְׁמִישׁ, מִשְׁבַּח: וְהוּא, שְׁלֹא יִבְטַל עוֹנָה אֲלֵא מִדַּעַת אֲשֶׁתּוֹ. וְלֹא תִקְנוּ בְּרֵאשׁוֹנָה לְבַעֲלֵי קָרְאִין שְׁלֹא יִקְרְאוּ בְּתוֹרָה עַד שְׂיִטְבְּלוּ, אֲלֵא כְּדֵי לַמַּעֲט בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

כא,יג וְכֵן אָסְרוּ חֲכָמִים שִׁישְׁמִישׁ אָדָם מִטָּתוֹ, וְלְבוֹ מִחֻשָּׁב בְּאִשָּׁה אַחֲרֵת. וְלֹא יִבְעַל מִתּוֹךְ שְׁכָרוֹת, וְלֹא מִתּוֹךְ מְרִיבָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂנְאָה, וְלֹא יָבּוּא עֲלֵיהָ בַעַל כְּרַחֵה וְהִיא יִרְאֶה מִמֶּנּוּ, וְלֹא כְּשִׂיְהִיָּה אַחַד מֵהֶן מְגַדֵּה, וְלֹא יָבּוּא עֲלֵיהָ אַחֵר שֶׁגָּמַר בְּלְבוֹ לְגַרְשָׁהּ. וְאִם עָשָׂה כֵּן-הַבָּנִים אִינָן הַגּוֹנִים, אֲלֵא מֵהֶן עֲזֵי פָּנִים, וּמֵהֶן מוֹרְדִים וּפּוֹשְׁעִים.

כא,יד וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים שְׁכָל אִשָּׁה חֲצוּפָה שֶׁהִיא תּוֹבַעַת תְּשִׁמִּישׁ בְּפִיָּה, אוֹ הַמְּכַפֶּתָה אִשָּׁה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, אוֹ הַמְּתַפּוֹן לְבוֹא עַל רַחֵל אֲשֶׁתּוֹ וּבֹא עַל לֵאָה אֲשֶׁתּוֹ, וּמִי שְׁלֹא שָׁהַת אַחֵר בַּעֲלָהּ שְׁלוֹשָׁה חֲדָשִׁים וְהָרִי הַבֵּן סִפְקָ-כָּל אֵלּוּ, הַבָּנִים הַיְלוּדִים מֵהֶם הֵם הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים שִׁיסוּרֵי הַגְּלוּת בּוֹרְרִין אוֹתָן.

כא,טו וְאָסוּר לְאָדָם לְבוֹא עַל אֲשֶׁתּוֹ בְּשִׁנְקִים וּבְרַחֲוֹבוֹת, אוֹ בְּגִנוֹת וּפְרָדְסִין, אֲלֵא בְּבֵית דִּירָה-שְׁלֹא יִרְאֶה כְּזוֹנוֹת, וְיִרְגִּילוּ עֲצָמָם לַיָּדֵי זְנוּת; וְהַבּוֹעֵל אֲשֶׁתּוֹ בְּמִקּוֹמוֹת אֵלּוּ, מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת. וְכֵן הַמְּקַדֵּשׁ בְּבִיאָה, וְהַמְּקַדֵּשׁ בְּשׂוּקָה, וְהַמְּקַדֵּשׁ בְּלֹא שְׂדוּךְ-מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת. וְאִכְסָנָאֵי אָסוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה, עַד שְׂיִחְזוּר לְבֵיתוֹ.

כא,טז וְכֵן אָסְרוּ חֲכָמִים עַל הָאִישׁ שִׁיְדוּר בְּבֵית חָמִיו, שְׂזוֹ עֲזוֹת פָּנִים הִיא; וְלֹא יִכְנַס עִמּוֹ לְמִרְחֵץ. וְכֵן לֹא יִכְנַס אָדָם לְמִרְחֵץ עִם אָבִיו, וְלֹא עִם בַּעַל אַחֲתוֹ, וְלֹא עִם תַּלְמִידוֹ; וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְתַלְמִידוֹ, מִתֵּר לְהַכְּנִס עִמּוֹ. וַיֵּשׁ מִקּוֹמוֹת שְׂנֵהֲגוּ שְׁלֹא יִכְנַסוּ שְׁנֵי אַחִים כְּאֶחָד לְמִרְחֵץ.

כא,יז לֹא יִהְלְכוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּעֵי רֹאשׁ בְּשׂוּקָה, אַחַת פְּנוּיָה וְאַחַת אִשָּׁת אִישׁ. וְלֹא תִלְךְ אִשָּׁה בְּשׂוּקָה, וּבְנָה אַחֲרֵיהָ-גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְפָּסוּ בְּנָה וְתִלְךְ אַחֲרֵיוֹ לְהַחֲזִירוֹ,

ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.

כא, יח אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה ראויה לולד. אבל אלו שמנאפין ביד, ומוציאין שכבת זרע-לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדוי הוא יושב; ועליהם נאמר "ידיכם, דמים מלאו", וכאלו הרגו נפש.

כא, יט וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו לידי הרהור; אלא אם יבוא לו הרהור-יסייע לבו מדברי הבאי והשחתה, ויפנה לדברי תורה שהיא "איילת אהבים, ויעלת-חן". לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה, עד שיפטה מעט פדי שלא יבוא לידי קשוי. ולא יסתפל בבהמה חיה ועוף, בשעה שמזדקקין זכר לנקבה; ומתר למרביעי בהמה להכניס פמכחול בשפופרת, מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי הרהור.

כא, כ וכן אסור לאדם להסתפל בנשים, בשעה שהן עומדות על הכבוסה; ואפלו להסתפל בבגדי צבע שלאשה שהוא מכירה-אסור, שלא יבוא לידי הרהור. כא, כא מי שפגע באשה בשוק-אסור לו להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו; וכל המהלך בשוק אחורי אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר אדם על פתח אשה זונה, עד שיירחיק ארבע אמות, שנאמר "אל-תקרב, אל-פתח ביתה".

כא, כב ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו, שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו-לא יכניס אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים-לא יאחז באמה, שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי, מותר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי-לא יושיט ידו לאמה פלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקביו.

כא, כג חסידים הראשונים וגדולי החכמים-התפאר אחד מהם שמעולם לא נסתפל במילה שלו, ומתן מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו: מפני שלבו פונה מדברי הבאי, לדברי האמת שהן אוחזות לבב הקדושים.

כא, כד מצות חכמים להשיא אדם בננו ובנותיו, סמוך לפרקן-שאם ניחן, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר "ופקדת נדה, ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שזה כמו זנות היא. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לולד; ורשות לאשה שלא תנשא לעולם, או תנשא

למי שאינו מוליד או לסריס. ולא ישא בחור זקנה, ולא ישא זקן ילדה-שדבר זה גורם לזנות.

כא, כה וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין-לא תדור עמו בחצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה פוהן, לא תדור עמו במבוי; וכפר קטן, גדון פמבוי. היה לה מלזה אצלו, עושה שליח לתבעו; וגרושה שבאה עם המגרש לדין-מנדין אותן, או מכין אותן מפת מרדות. ואם נתגרשה מן הארוסין, מתרת לתבעו בדין ולדור עמו; ואם היה לבו גס בה, אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני מי, היא נדחית מפניו; ואם היתה התצר שלה, הוא נדחה מפניה.

כא, כו אסור לאדם לשא אשה, ודעתו לגרשה, שנאמר "אל-תחרש על-רעה רעה; והוא יושב לבטח אתך". ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים, מותר. ולא ישא אדם אשה במדינה זו, ואשה במדינה אחרת-שמא יאריכו הימים, ונמצא בן נושא אחותו, ואחות אמו, ואחות אביו, וכיוצא בהן, ואינו יודע; ואם היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי זרעו מפרסמין וידועין-הרי זה מותר.

כא, כז לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצרעים, ולא ממשפחת נכפין-והוא, שהחזקו שלושה פעמים שיבואו בניהם פך. אשה שנשאת לשני אנשים, ומתו-לשלישי, לא תנשא. ואם נשאת, לא תצא; ואפלו נתקדשה, יכנס.

כא, כח לא ישא ישראל עם הארץ פוהנת, שזה כמו חלול לזרעו שלאהרון; ואם נשא-אמרו חכמים, שאין זונגן עולה יפה, אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או קטטה תהיה ביניהם. אבל תלמיד חכמים שנשא פוהנת, הרי זה נאה ומשבח: הרי תורה וכהנה פאחד.

כא, כט לא ישא אדם בת עם הארץ-שאם מת או גלה, בניו עמי הארץ יהיו: שאין אמן יודעת פתר התורה. ולא ישיא בתו לעם הארץ-שכל הנותן בתו לעם הארץ, פמי שפפתה ונתנה לפני הארי: מכה ובושל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימפר אדם פל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכמים-שאם מת או גלה, בניו תלמידי חכמים; וכן ישיא בתו לתלמיד חכמים-שאין דבר מגנה ולא מריבה, בביתו שלתלמיד חכמים.

מיינע מייערע קינדער און תלמידים, איך בעט אייך איר זאלט זיך שטארקן
 מיט די פשוטע אמונה צו גלייבן אינעם אייבערשטן, שטענדיג זאלט איר
 האלטן פאר די אויגן אז נאר דער אייבערשטער פירט די וועלט מיט א
 געוואלדיגע השגחה פרטית, און אז עס איז נארנישט דא אויסערן אייבערשטן.
 איר זאלט קיינמאל נישט קוקן אויף א צווייטן. די וועלט איז נישט אייער'ס,
 נאר דער אייבערשטער פירט די וועלט, און דעריבער דארפט איר זיך נישט
 זארגן פאר א וועלט וואס געהערט נישט צו אייך. איר דארפט אייך קיינמאל
 נישט מבבלב זיין פון אנדערע מענטשן, נישט קוקן אויף קיין אנדערע
 מענטשן. וואס איר דארפט האבן זאלט איר זיך צוגעוואוינען צו רעדן און צו
 בעטן נאר פונעם אייבערשטן אויף אידיש, אדער אויף סיי וועלכע שפראך איר
 זענט צוגעוואוינט צו רעדן.

דאס רעדן צום אייבערשטן בוינט אויף די אמונה פונעם מענטש, מיט דעם
 וואס א מענטש רעדט צום אייבערשטן, ער בעט דעם אייבערשטן אלעס
 וואס ער דארף, מיט דעם ווייזט ער אז ער ווייסט און גלייבט קלאר אז עס איז
 נארנישט דא אויסערן אייבערשטן, און אז נאר דער אייבערשטער פירט די
 גאנצע וועלט.

איך בעט אייך זייער איר זאלט זיך גוט אריין נעמען אין קאפ אז איר האט
 נישט קיינעם אויף דער וועלט. קיין שום מענטש אויף דער וועלט קען אייך
 נישט העלפן, און זיכער קען קיינער אייך נישט שלעכטס טון. דעריבער זאלט
 איר נישט מורא האבן פון קיין שום מענטש, און איר זאלט זיך נישט הנגענען
 צו קיין שום מענטש, ווייל דאס וועט אייך נארנישט העלפן.

פארקערט, דאס וועט אייך נאר שאטן צום געזונט, ווייל ווען מען פארלאזט
 זיך אויף מענטשן, און דערנאך וועט מען אז יענער האט נארנישט געקענט
 העלפן, יענער איז בכלל נישט אינטערעסירט דיר צו העלפן, דאן ווערט מען
 זייער אנטוישט, מען ווערט זייער ציבראכן און צוקלאפט פון דעם. א איד
 וואס גלייבט אבער אינעם אייבערשטן, ער פארלאזט זיך אינגאנצן נאר אויפן
 אייבערשטן, דאן איז ער זייער מצליח.

(צאת מוקרא"ש)

איך זאג צו מיט א שטארקע הבטחה אז יעדער בחור אדער מיידל וואס
 דארף א שידוך און זיי וועלן קומען דא אויף מיין קבר און דורכזאגן נאנין ספר
 תהלים פון אנפאנג ביזן סוף פאר מיין זכות, וועל איך טון אלעס וואס איך קען,
 אז זיי זאלן טרעפן זייער שידוך.

(נוסח מצבת כ"ק מוקרא"ש ו"ע מצד השני)

<p>21</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p>יא 11</p>	<p>7:15 נץ החמה ..... 6:02 עלות השחר 9:40 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:04 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:12 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 4:59 שקיעה בבלי: בבא קמא פ • ירושלמי: שבת לט • תוספתא: מגילה ב נ"ך: איכה ד-ה • רמב"ם: אסורי ביאה טו</p>
<p>22</p>	<p>שני Monday</p>	<p>יב 12</p>	<p>7:15 נץ החמה ..... 6:02 עלות השחר 9:40 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:04 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:13 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 5:00 שקיעה בבלי: בבא קמא פא • ירושלמי: שבת מ • תוספתא: מגילה ג נ"ך: קהלת א-ב • רמב"ם: אסורי ביאה טז</p>
<p>23</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>יג 13</p>	<p>7:14 נץ החמה ..... 6:01 עלות השחר 9:40 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:04 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:15 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 5:02 שקיעה בבלי: בבא קמא פב • ירושלמי: שבת מא • תוספתא: מועד קטן א נ"ך: קהלת ג-ד • רמב"ם: אסורי ביאה יז</p>
<p>24</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>יד 14</p>	<p>7:13 נץ החמה ..... 6:00 עלות השחר 9:40 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:04 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:16 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 5:03 שקיעה בבלי: בבא קמא פג • ירושלמי: שבת מב • תוספתא: מועד קטן ב נ"ך: קהלת ה-ו • רמב"ם: אסורי ביאה יח</p>
<p>25</p>	<p>חמישי Thursday</p>	<p>טו 15</p>	<p>Tu B'Shevat ט"ו בשבט 7:12 נץ החמה ..... 5:59 עלות השחר 9:40 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:04 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:17 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 5:04 שקיעה בבלי: בבא קמא פד • ירושלמי: שבת מג • תוספתא: חגיגה א נ"ך: קהלת ז-ח • רמב"ם: אסורי ביאה יט</p>
<p>26</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>טז 16</p>	<p>7:12 נץ החמה ..... 5:59 עלות השחר 9:39 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:03 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:18 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 5:05 שקיעה בבלי: בבא קמא פה • ירושלמי: שבת מד • תוספתא: חגיגה ב נ"ך: קהלת ט-י • רמב"ם: אסורי ביאה כ</p>
<p>27</p>	<p>שבת Shabbos</p>	<p>יז 17</p>	<p>Shabbos Shirah בשלה, שירה 7:11 נץ החמה ..... 5:58 עלות השחר 9:39 סו"ז קר"ש - גר"א ..... 9:03 סו"ז קר"ש - מג"א 10:29 סו"ז תפלה - גר"א ..... 10:05 סו"ז תפלה - מג"א 6:19 צה"כ לשיטת ר"ת ..... 5:06 שקיעה בבלי: בבא קמא פו • ירושלמי: שבת מה • תוספתא: חגיגה ג נ"ך: קהלת יא-יב • רמב"ם: אסורי ביאה כא</p>

Candle Lighting 4:47 הדלקת הנרות

Shabbos Ends 6:19 זמן מוצש"ק

הפטרה: ודבורה אשה

הילולת כ"ק
מזוהרא"ש זי"ע

וְזַעַן עַם קוֹמֵט אֵן שׁוֹזְעַר צוֹ וְזַעַרְן מְקוֹרֵב צוֹם צְדִיקָה, דַּאֵן הָעֵלְפֵט דָּאָם צוֹ צוֹ
קְעֻנְעוּ בְּעֵסְעַר דִּינְעוּן דְּעַם אֵינְבְּעִרְשֵׁטוּן.
(סְפָר הַמְדוּת אוֹת צְדִיק סִימָן י"ב)